NAZIONALE BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
12
19 M
18

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

73 73
6 6
32 18
73'6.

12.16.h.26

HERCVLIS SAXONIA PATAVINI

[illegible]

In eodem Gymnaſio florentiſsimo Pract. ordinariā proſitentis.

DE PLICA QVAM POLONI GWOŹDŹIEC, ROXOLANI KOŁTVNVM VOCANT.

Liber nunc primū in lucē editus.

Pat. Apud Laurētiū Paſquatū.

M.DC.

VTRAQ CIVIS

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMANUELE

12 19 H 18

ILLVSTRISSIMO HEROI IOAN. ZAMOYSKI DE ZAMOSCIE,

REGNI POLONIAE SVPREMO CANC: ET EXERCITT: GENERALI,

BELZENSI, MARIAEBVRGENSI, DORPATENSI, KNYSZYNENSI, MIEDZYRECENSI, GRODECENSI, IAVVOROVIENSIQ. ETC. ETC.

CAPITANEO

Domino & Patrono obſeruandiſs.^mo

HERCVLES SAXONIA PATAVINVS

Practicæ Ordinariæ, in eodem Patauino Gymnaſio florentiſsimo Profeſſor Ordinarius, S. P. D.

ACcuratiſſimi illi rerum præclarè geſtarum Scriptores, aiunt, AEgyptios pro pueris graui aliquo morbo affectis, vota Diis concipere ſolitos; & eorum impetrata ſalute, deſectũ

capillum dedicare. Non admodum diſſimilem inuenio apud Athenienſes fuiſſe conſuetudinem, qui ex Ephebis iam exeuntes, Delphos delatos, de comis Deo primitias offerre curabant. Idem mihi hoc tempore accidere video Heros Ill^me qui non pro Pueris aut Ephebis, ſed pro vniuerſæ Poloniæ, oīum Regnorum mehercule ampliſſimæ opulentiſſimæq; , & ad omnium diſciplinarū, militaris præſertim peritiam aptiſſimæ, capillorum morbo nunc grauiter implicitæ ſalute impetranda, libro hoc meo vota facturus: tibi Heroi Diis illis Antiquorum longè maiori, comam hanc implicitam atq; inuolutam dedicare, & conſecrare volui. Quidquid .n. Diis illis, aut Deorum filiis, id eſt Heroibus, olim laudis tributum eſt: id maxima ex parte fictum atq; inane videmus: contra verò poſt hominum memoriam, nihil tam præclari, nihil tam eximii in rebus humanis iuuenitur; quod tibi vni iure adſcribi tribuiq; nō poſſit. Quis enim eſt te vno, non apud Polonos ſolùm, ſed apud omnem Chriſtianitatem bellica laude præſtantior? Teſtis eſt illa

tua

tua in bello Moſcouitico præclariſſima ope
ra multis maximiſq; expeditionibus declara
ta,quam cũ Sapientiſſimus & Inuictiſſimus
ille sãctiſſimæ recordationis Rex, STEPHA
NVS BATTORI ſatis ſpectatam habuiſſet;
te Generalem Exercitus Poloniæ Ducẽ per-
petuum publicè creauit. Teſtis illa poſt Se-
reniſſimi Regis Poloniarũ SIGISMVNDI
III. inaugurationem, celeberrima ex hoſte
Regni parta victoria. Teſtis eſt Chriſtiani no
minis acerrimus hoſtis Turca,à te ex Roxo
lania eiectus. Teſtes ſunt innumerabiles nu
per Magni CHAM Europæi cohortes, qua-
rum impetum in Dacia ad Cecoram fluuiũ
cum quinq; Polonorum millibus retardaſti,
& ad pacis conditiones ſuſcipiendas coegi-
ſti. Quis te deinde in D. O. M. pietate inſi-
gnior? qui Chriſtianam religionem non ſo
lùm à Barbarorum incurſibus, ſed etiam ab
impiorum inſidiis acerrimè tueris? Quis de
niq; in ſubleuandis egẽtium calamitatibus,
in amplificãdis Polonorum fortunis, in præ
ſtanda demũ in omnes beneficentia te vno
aut frequentius aut vberius aut etiam lauda

bilius

bilius vnquam verſatus eſt, vel hoc tempore verſatur? Quàm verò in Litteras earũq; Pro feſſores tua voluntas propenſa ſit, & quàm magnum ac planè diuinum ad promouẽda omnium diſciplinarũ genera ſtudium: etſi plurima eius rei exſtent argumenta, illud tamẽ ex omnibus præſtare imprimis videtur: quod in nouo tuo Zamoſcio, quam vrbem firmiſſimis propugnaculis cõtra Barbarorũ impetus muniendam curaſti; Academiam erexiſti, erectãq; magnis redditibus annuis ornaſti, impetratis ad ipſius dignitatẽ augendã à S. D. N. CLEMENTE IIX. Pont. Max. priuilegiis: vt in ea Optimatum liberi in humanioribus atq; in artibus Equeſtri ordini apprimè neceſſariis, more Maiorũ inſtituerẽtur: & tu in dies ampliorem habeas copiã de Litteris Litteratiſq; benèmerendi; imò & de tota Polonia, cui per rectam tenellorũ Equitum inſtitutionẽ, tui ſimiles quàm plurimos Legum & Libertatis Polonæ vindices prouides. Hæ verò quas cõmemoraui, ſunt quidẽ potiſſimæ cauſſæ, quibus has tibi de Plica lucubrationes dicarem; ſed illæ, ceteris

quoq; cões ſunt, qui tibi, iiſdẽ moti quibus præſtas virtutibus, ſua ſcripta cõſecrant. Sũt tamen aliæ, mihi propriæ. Ad id enim, illud inſigne amoris argumentum me impellit, quod Excell: Philoſophiæ Doctor Ioannes Vrſinus Leopolienſis, Academiæ tuæ Zamoſcienſis Profeſſor, huc ad artis Medicæ doctrinam percipiendam à te miſſus; ac vniuerſo Collegio noſtro, tuis litteris vehementer cõmendatus, me ſibi potiſſimum delegerit medendi Doctorem; vt mea ille, ſi quæ eſt in me, doctrina perpolitus: non exiguũ Academiæ tuæ ſplendorẽ, & Vrbi adiumentum poſſit adferre. Ad idem me præterea impulit, illud honorificum, quo me tua ſolùm humanitate ductus effeciſti, munus: ingens alacrioris ad tuũ Vrſinum inſtituendũ operæ reddendæ incitamentũ; cuius mores, & in re Medica ſtudiũ, certò nobis perſuadent ac confirmant; eum te ex eo, quem ſoles fructũ à tuis alumnis exſpectare, eſſe capturũ. Huc accedit, quod cũ Perilluſtrem quendã Polonum hoc genere morbi laborantẽ, primus ego in Italia curaſſem; ac totã Poloniã, vbi id malũ graſſabatur, iuuare ſtatuiſſem;

ex Eruditiſſimi tuæ Zamoſciēſis Academiæ Rectoris litteris primùm, deinde verò ab Illuſtriſs: D D. IOACHIMO de OCIESZYNO Olſtinenſi &c. Capitaneo, Affine tuo (qui tum Romam, Anni ſancti gratia cum Illuſtriſs: Vxore ſua proficiſcebatur) morbi huius naturā luculentiſſimè ſum edoctus. Quare ſi id vnde ceteris opitulari poſſimus, a tuis, tuo beneficio, accepimus: quis eſt, qui tibi ſoli lucubrationes & has vigilias noſtras deberi non intelligat? Has igitur tu Dux feliciſſime & maxime, qualeſcunq; illæ ſint, multis tamē de cauſſis tibi debitas, ea humanitate accipe, qua ſoles tui ſtudioſorum munera: patereq; illas in lucē ſub Ampliſſimi nominis tui præſidio tutellaque prodiiſſe. Quod ſi te feciſſe intellexero: erit cur mihi gratuler, mecūq; præclarè actū eſſe putē, qui abs te, quod tātopere cupio, ſim cōſecutus: vt me in tuorum numerū, hac animi tui ſignificatione, non inuitus recepiſſe videare. Deus autē Opt. Max. te & Regno Poloniæ, & toti Chriſtianitati, quàm diutiſſimè ſeruet incolumem. Pat. A. D. X. Kal. Maias. Anno ſupra Milleſimum Sexcenteſimo.

Præfatio ad Lectorem.

EGO verò, vt ingenuè fatear Humaniſſime Lector, nihil minus cogitabam, quam de libris ea potiſſimùm ratione componendis & conſcribendis, vt tandem meo nomine publicis litteris traderentur. Atq; id quidem, ita me Deus amet, non ijs quæ ab obtrectatoribus noſtris contra nos ſcripta eſſent, perteritus, aut quaſi Mus pice deguſtata, timidior quàm antea factus (ſcio etenim nunquam obtrectatores defuturos, & eos qui ad carpendum magis quàm ad imitandum aut perdiſcendum aptiores ſint) ſed quia nihil monimentis publicis conſignandum putarim, niſi nouũ, admirabile, pulcrum, difficile; idq; vtile imprimis atq; hactenus intentatum, vel certè ab alijs non ſatis explicatum. Eiuſmodi argumentum hactenus mihi non ſuppetebat. Nunc autem cùm bellicoſiſſimæ gentis Polonæ, morbus ſanè omni ex parte ſcitu digniſſimus, mihi primùm in Italia curandus, mox verò cum alijs Præclariſſimis ijſq; primarijs Patauinis Profeſſoribus publicis, examinandus ſe ſe obtuliſſet: ſtatim me & à priori inſtituto reuocauit, & ad publicè ſcribendum impulit. Quis enim quęſo eſt pietatis amator, atque bonarum artium ſtudioſus, qui ſiue finem operis componendi reſpiciat, ſiue propoſitam materiam contempletur, non ſtatim animum ad dicendum conuertat? Lues ignota, omnium maximè ſæua, atq; Chironio deterior vulnere, opulentiſſimum, & vſq; ad noſtram memoriam inuictiſſimum Sarmatiæ regnum depopulatur; gentemq; illam Religione, fortitudine, prudentia, rerum omnium cognitione & peritia, generis ſplendore, opibus nemini totius orbis regioni ſecundam, miſerrimè torquet; & malum malo medicante, ex ſæuiſſimis doloribus ac conuulſionibus & inflammationibus, in fœdam quandam pilorum conuolutionem, quaſi ex igne in fumum, vel ex flamma in cinerem impellit:

ſolatij aut interualli horas nullas aut dies relinquit: annoſq; integros plurimos id facit. Quis ergo horum non miſereatur? quis ſtatim pro facultate ſuppetias non ferat? Quis innumerabilem populum modo tam lacrymabili lapſum erigere non ſtudeat, proximè verò caſurum, pro virili ſuſtentare ac præſeruare non tentet? Res momentanea non eſt, nec leuis, non inter plebeios aut vulgares tantum, ſed inter Nobiles ac Primates diffuſa, vt qui in hoc caſu ſuam operam præſtare velit, is certus ſit illam ſe collaturum, in tot Equites, Capitaneos, Caſtellanos, Pallatinos, Epiſcopos, qui res Diuinas atq; humanas quotidiè tractant, Chriſtianamq; Rempub. à Barbaris, prauiſq; hominibus tuentur & ampliorem reddunt; imò verò ſe & de Rege ipſo benè meriturum, de Rege in quam eo, qui tam ampliſſimi Regni moderator, Religione clarus moribus ornatus, in rebus gerendis ſtrenuus, in aduerſis iniurijſq; ferendis magnanimus, ſummus ſtudiorum cultor, legum obſeruator, in regendo prudentiſſimus, in iudicãdo æquiſſimus, in cęteris verò rebus, cunctis gratiſſimus; nil magis in votis habere videtur, q̃ tanti iã mali inuentã eſſe medelã, ærumnarũq; leuaméta intelligere. Quocirca propoſito hoc fine, tot & tantis viris grato fortè etiam ægris non inutili futuro: quis aut obdormiſcet, aut perfunctoriè tantam iuuandi occaſionem tractabit? nemo quidem, vt ego arbitror, artis Medicæ Profeſſor & Nationum Poloniæ amator, præcipuè ſi conuertat animum ad rei argumentum nouum, difficile, mirabile; atq; propterea gratum, pulcrum, ſpeculationeq; digniſſimum futurum. Nouum autem hunc affectum eſſe, nemo non intelligit, qui artem Medicam ſaltem à limine ſalutauerit. Etenim vt multa prætereeam, quæ in hoc morbo ſunt, & de vnico tantum pilorum affectu ſermonem inſtituam; qui non videat, præter Alopeciam, Ophiaſim, Defluuium capillorum, Caluitium, & Canitiem, Medicos alias non inueniſſe proprias pilorum affectiones? A quibus quàm longè diſtet inaudita, nec vnquã aliàs viſa hæc pilorum implicatio ſiue inuolutio: nos in præſen-

tia, facta cum ceteris exiſtimatis nouis morbis collatione, facilè aperiemus. Et ne ollam, vt aiunt, oſtentare videamur: hunc cum alijs ad ſacoma appendere non grauabimur. Proponantur itaq; noui iſti morbi, antiquioribus ac recentioribus tantopere decantati: videamuſq; ſit ne quiſpiam qui huic Pocutiano debeat aut poſſit præferri. Plinio noui olim putabantur, Elephantiaſis, Mentagra, Carbunculus, Stomacace, Scelotyrbe; alijs Hydrophobia, lues Gallica, Scorbutus, lues Morauica, Febris lēticularis, Britannica, Theriodes ſiue Vngarica atq; id genus plurimi: quorum nullus tantum mihi videtur admirationis habere, quantum Podolienſis iſte affectus.

Quomodo enim Elephantiaſim, Pompeij tantum tem pore incepiſſe affirmabimus, ſi huius notas, vſq; adeò veræ Elephantiaſi proprias ac certas deſcripſerit Hippocrates Epidemiorum V. vt nullas potiores inuenire poſſis; cutem ſcilicet præduram & calloſam, quæ digitis apprehendi minimè potuiſſet, cum pruritu totius corporis, præcipuè autem frontis & teſtium, apprimè moleſto. Iccircò non Lepram, ſed Lepræ ſimilem dicat, vt qui optimè intelligeret, Lepræ nomine Græcos vel fædam ſcabiem, vel feræ impetiginis differentiam accipere, à qua non parum diſtabat affectus iſte, veram Elephantiaſim omni ex parte præſeferens.

Multò uerò minus Mentagram dicere poteſt Plinius nouum eſſe affectum, etiamſi Tiberij tempore, à Peruſino Equite Romam fuerit delata:. Lichenes enim Græco nomine vocari confitetur, voce & affectione priſcis omnibus Græcis notiſſima, atq; ideò à Mentagra, non forma & eſſentia, ſed loco tantum & malignitate diſtante.

De Carbunculo pariter, quocunque tandem tempore Romæ primum inceperit: res eſt conſpicua, antiquiſſimum illum fuiſſe, ſi non alibi, ſaltem (Plinio ſic confitente) in Narbonenſi Gallia, vnde fuerat delatus.

Stomacace autem aut Scelotyrbe, morbi quidem videntur nomine, eſſentià cauſſiſq; omni ex parte noui. ex vnicò ſiquidem aquæ medicatæ potu dentes vacillare, & cadere,

dere, compageſq; genuum diſſolui: res eſt admirationis plena, non tamen prorſus noua; quando eundem affectum quem ſcribit Plinius lib. xxv. capite iij. ſub Germanico Cæſare ex maligno illo fonte trans Rhenum conſtituto factum: docet Strabo libro xvi. ante illum ſub Auguſto, exercitui AElij Galli contigiſſe: dum apud Nabathæos expeditione facta, milites fructibus illius Regionis & aquis, immodicè vterentur.

Accedit, quod ſi, quę de Scorbuto, à Balduino, Ronſeio, Langio, Salomone, Alberto alijſq; ſcribuntur, vera ſunt; illum videlicet nil aliud eſſe quàm Plinij Stomacacem aut Scelotyrbem; hæc verò omnia vel ad Voluulum Hippocratis hæmatiten, vel ad magnos Lienes referri: ſtatim ſequitur, neq; Scorbutum Septemtrionalium, neq; Plinij aut Strabonis Stomacacem aut Scelotyrbem nouos eſſe morbos, ſed Hippocrati cognitos, alijs tamen vocibus deſcriptos.

Hydrophobia profectò aliquid noui & admirabilis ſemper in ſe continuiſſe viſa eſt. Hominem enim ex paruo canis rabidi morſu, eo dementiæ peruenire, ut malit mori, quàm aquam deguſtare; res eſt admiratione & cõmiſeratione digniſſima. Si tamen intimius omnia conſiderentur, nihil in ea nouum reperias. Noua etenim nõn eſt praua hominum imaginatio, qua congrua, iucunda, honeſta, & vtilia auerſantur. Nam Melancholici id nos quotidie docent, quorum alij oleum, vinum, acetum aliosue liquores non minus fugiunt, quam Hydrophobi aquam, omneſq; pari gradu in Melancholicorum cenſu ab Aetio ex Galeni & Rufi ſententia in libro de Melancholia inſcripto repoſiti ſunt. Video ſtatim aliquem dicturum, nouam quidem non eſſe prauam imaginationem, ſed nouam eſſe cauſſam, cum neq; Ariſtoteles, neq; alij celebres eiuſdem ætatis rerum naturalium ſcriptores reperiantur, qui ex morſu canis rabidi, hunc fieri effectum publicis monimentis traderent. Ego verò, ſicuti Marcello Donato, & Petro Salio facilè aſſentior, qui Hydrophobiam ex internis principijs fieri exiſtimarunt: ita mihi

certò

certò perſuadeo, nunquam defuiſſe aquam timentes à rabido cane morſos; ſed ex priſcis illis Philoſophis,ac Medicis quoſdam putaſſe, affectum qui aliquando Menſes plurimos, atq; Annos latebat, ex tam leui principio, ortum ducere non potuiſſe. Hinc Ariſt. aſſeruiſſe, cetera animalia omnia à cane rabido morſa ſtatim rabieſcere excepto homine, quanquam alij, plus homine, legendum putent. Quos etſi nequaquam improbandos eſſe cenſeo: iuuat tamen priori lectioni inſiſtentes arbitrari, poſteriores naturalium rerum perſcrutatores, hac in parte longè oculatiores exſtitiſſe, illudq; cognouiſſe & obſeruaſſe quod tantopere latuerat, aquæ videlicet pauorem, ex morſu,aut canis rabidi ſpuma,non octo tantum Menſes,ſed quandoq; Annos latere potuiſſe.Non debet ergo affectus inexplicatus,nouus nuncupari;ſed potius nouiter cognitus dici. Sed quid in his moror? aut cur longiore oratione demonſtrare contendo, antiquiſſimã quidem eſſe Hydrophobiam,ſed ignotam aut inexplicatam. Fuit profectò quibuſdam Ariſtotele antiquioribus notiſſima atq; explicatiſſima. Democrito primùm, quando de Opiſthotonijs verba facit; Hippocrati verò,cum Phreniticos Paruibibulos commemorat; Polybo, cum Aqui-fugas citò interire ſcribit; Homero, cum Tantalum fingit aquas bibere non valentem, & Teucrum inducit dicentem, ſe Hectorem quaſi rabidum canem percutere non potuiſſe. Quod ſi iſti noui non ſunt,qualem ergo nouũ exiſtimabimus, an forte luem Gallicam? At luem iſtam perinde Indis occiduis antiquam, Variolas autem quæ nobis antiquiſſimæ ſunt, illis nouas eſſe: Hiſtoriȩ eorum teſtantur,qui de huiuſcemodi nouo orbe ſcripſere. Prærerquam quòd ex tribus in hoc affectu exiſtentibus, nullum verè nouum inuenias.Non quidem morbos, aut ſymptomata. Etenim vlcera,tumores, caries, dolores, aliaq; id genus plurima, Pudendagrȩ familiaria: antiquioribus cunctis Medicis fuere cognita;vt propterea inter primos illos qui de lue Gallica ſcripſerunt,longa animi concertatione diſputatum ſit;eſſetne hic affectus, Lepra, an

Impe-

Impetigo, vel Ignis Perſicus, aut Aſſafati, vel tale aliquod morbi genus, Antiquis explicatum. Sed neq; contagiũ ex congreſſu Venereo communicatum vndequaq; nouũ eſſe, ex Guilelmo Saliceto, qui floruit anno 1270. & Gordonio, ac Valaſco de Taranta, qui viguit anno 1418. colligi poteſt. Hi enim Gonorrhœæ ex contactu muliebri mẽtionẽ fecere, quæ tamen hoc tempore vnum ex certioribus morbi Indici ſignis à cunctis reputatur. Venenum autem huic affectui valde familiare, video à ceteris venenatis qualitatibus non genere, ſed priuata quadam forma differre, à qua ſi nouorum morborum diſcrimina deſumantur; infinitæ propemodum poſſint conſtitui morborum nouorũ differentiæ. Itaq; neq; hæc verè noua eſt.

Videor iam potiores percurriſſe affectus, qui aliquam in ſe maieſtatem, ac nouitatis ſpeciem obtinuiſſe videbantur, quorum nullus (ni mea me fallit opinio) vndequaq; nouus dici poteſt; vt propterea multò minus qui ſequuntur noui cenſeri debeant. Non quidem lues Morauica, vt potè quæ luis Venereæ priuata eſt quędam differentia, Brunus Gallicus vocata. Non Febris Lenticularis Fracaſtorij, & Vngarica, ac Britannica ſudorifica, quia febres ſunt peſtilentes, variam quidem faciem præſeferentes, Hippocrati tamen, & ceteris Antiquioribus notiſſimæ. Neq; enim aliud putandum, eſſe Hippocratis Papulas paruas in peſtiferis febribus apparentes, quàm noſtras Peticulas ſiue Fracaſtorij lenticulas. Neq; aliud exiſtimandum eſſe febrem Vngaricam, præterquam peſtilentem, cum ſumma tamen putredine connexam, licet multò minorem illa cuius iij Epidemiorum meminit Hippocrates in qua carnes deciderent, atq; oſſa denudarentur.

Britannica verò ſudorifica, quid quæſo noui habet? An quod ſit Ephemera? haudquaquàm; Antiquiſſimæ enim ſunt ephemeræ. An quod ſit ſudorifica? minime; nam & Elodes ſudore madebant perpetuo. An quod venenata? at venenatæ ſunt & aliæ plurimæ; Nihil ergo in his hactenus egregium aut valdè rarum inuentum eſt.

Memoratu quidem digniſſimum mihi videtur atque

hor-

horrendum, quod in Pannonia contigiſſe narrant, natas paſſim, in humanis corporibus viperas, ac lacertas Anno 1549. quæ mille hominum in dies poſt cruciatus acerbiſſimos interficerent, nulla Medicorum arte vel induſtria ſuccurente. Sed quis non pariter nouum, mirabile, & horridum putet, capillos ex propria natura planos, demiſſos, humiles, ac ſimplices, momento temporis ſponte ſua, ſub cœlo admodũ frigido ĩcriſpari, paulo poſt erigi, inuolui, atq; indiſſolubiliter coniungi: varias recipere figuras, quandoq; maximi cuiuſdam anguis, aliquando plurium & minorum ſerpentum, vndiq; vermes, ſpurcitiẽ, fœtoremq; redolere, quodq; omnium maximum eſt & à ſeculo inauditum, acu perpunctos, vel transfixos, ſanguinem effundere? Si ergò mirabile hactenus creditum eſt vnicum caput Gorgoneum, ſi mirabilius caput Furiarum, quas pro capillis colubres geſtare autumant, quis non horreat & miretur, tot non fabuloſa ſed vera humana capita, longè aptiora, ad ſaxea & immobilia efficienda ſpectantium corpora, fictitijs illis Poetarum inuentis? Nouus eſt ergo affectus iſte, & multis nominibus longè admirabilior viperis ac lacertis Vngaricis. Illæ enim breui admodum præterierunt, & vnico tantum modo corpus agitaſſe viſæ ſunt: hic verò qui videtur à Furijs oriundus, Dardanijſq; artibus refertus, fons, & ſcaturigo tot tantorumq; malorũm, quot quantaq; vix humana hæc natura perpeti poſſit, per multos iam annos perſeuerat. Et quaſi Tyrannidem quandam exercens, modo in ſummo capitis vertice pro capillis ſedens, & habenas omnium in ſe continens, corpori quietem concedit: aliquandò verò quaſi iratus, & irritatus, in totum corpus diffunditur, nil amplius ſolatij, aut quietis relicturus. De nouitate ſatis dixi. Ad rei itaq; difficultatẽ me conuertens, quid quæſo illã clariùs oſtendit, quam quod affectu iſto iam ante annos quinquaginta, forte etiam plures diuagante, nemo adhuc ſit inuentus inter tot ac tam præclaros rei Medicæ Profeſſores, iudicio, ſtudio, ac quotidiano experimento valens, fortè etiam ab amicis &

Patronis

Patronis excitatus, qui aliquid de hac re publicum face re voluerit. Perterruit me quidem ab initio huius rei cogitatio, qui maximam obſtrepentium cateruam ſentiebã, nobis temeritatem, ac leuitatem inſimulantium; ſed Thriorum ſtrepitum exiſtimaui, iccircò haſtam abijcere nolui, qui timidos nunquam Trophæum ſtatuiſſe cognoui. Audacter itaq; prouinciam ſuſcepi, & ad illos qui obijciant, ſuſcepiſſe nos explicandum affectum nunquã viſum aut curatum, neq; adhuc integrè vel per litteras, vel ex relatione expoſitum: reſpondeo, oportuiſſe quidē nos in multis, vt in Prouerbio eſt, Cribro diuinari: fatemur tamen, nos in potioribus tantum, ex Epiſtola Mag. Rectoris Zamoſcienſis, atq; ex relatione multorum habuiſſe, accedente curatione in Perilluſtri D. Tarranovvſki audacter ſuſcepta & feliciter completa, vt tuto potuerimus de his diſputare.

Quòd ſi rurſum quis inſtet, me haudquaquam profiteri poſſe, doctiorem ex epiſtolæ narratione, atque vnica obſeruatione factum, tot Excellentiſſimis Medicis Polonis, aſſiduè in hac affectione verſantibus, atque ideò impudentiæ argumentum eſſe de ijs apud illos ſcribere, quæ ipſi multò melius norint. neq; enim ranis vinum præminiſtrari, ſed apud Doctiſſimos viros, hæc ſcribi; qui falſa, inania, ac figmenta facilè ſint cognituri. His reſpondemus, non ideò hunc nos ſuſcepiſſe laborem, vt Excell: Poloniæ Medicos alioſuè erudiremus; neq; quòd certò nobis perſuaderemus, punctum ac ſcopum à nobis attingi poſſe, quem alij vix fuerint intuiti; ſed eo tantum fine in hanc deſcendiſſe arenam, vt ampliſſimum hoc Regnum Deo fauente iuuaremus; vel id ex voto non ſuccedente, alios ſaltem ad id præſtandum excitaremus. Nō eſt ergo is accuſandus qui dum in communē hominum vtilitatem inſudat, ſcopum non aſſequitur: ſed qui nec conſequi tentat, atque labori parcens, etiam ſi pro ſua eruditione ac iudicio prodeſſe poſſet, quieſcit tamen, & prò tripode ſedens, in Circo currentes obiurgat. Ego quidem, Primarios publicos Patauinos Profeſſores

ad præſentis caſus conſultationem vocatos, Horatium Augenium, Hieronymum Fabricium ab Aquapendente, AEmilium Campilongium, Euſtachium Rudium, Io: Thomam Minadoum, Alexandrum Vigontiam, Antonium Nigrum, non niſi ſummis laudibus efferre poſſum, quos omnes vidi tam ſedulò ac libenter, tam doctè ac prudenter hac de re conſuluiſſe, quam ſi de laribus ac focis priuatis res acta eſſet. Ac ſpero equidem, vnumquemque illorum pro ſua humanitate, atque erga Polonos beneuolentia, propriam ſententiam tanta materiæ Medicæ ſupellectile refertam, atque acri quadam ingenij vi inuentam, libentiſſimè publicam facturum. Quòd iam video feciſſe Io: Thomam Minadoum Rhodiginum, iure optimo cunctis anteſignanum factum, vt pote qui ſummo cum valeat ingenij acumine, ſcribendi facilitate, linguarum peritia, variaque delectetur ſcriptorum lectione, iugi ac perenni ſtudio de ditus, veramq; ſcribendi methodum nactus ſit; facillimè potuit, & diſputationem iſtam, & ante illam externos omnes affectus atque alia iam diuulgata, ſumma nominis proprij gloria, ac Reip: litterariæ emolumento nobis communicare. Erit ergò & reliquorum officium idipſum perficere. Ego verò etiamſi pauciora quã ceteri hac in parte polliceri, ac præſtare poſſum: libens tamen ac volens munuſculum hoc quanquam exiguum, ni fallor tamẽ opportunum, ac debitum, Polonis offerre volui. Quod ſi forte alicui imperfectum, incomtum, inornatum, vel obſcurum viſurum ſit: excuſationem promeribitur; vt potè quòd ad ſui ipſius ortum, incrementum, abſolutionem & ornatum, has tantum habuerit præteriti Carnis priuij ferias. Volui autem illud potius nudum maturè porrigere, & quam primum ſi fieri poterit opitulari: quàm pro illo induendo expolliendoq;, Curationi inducias dare. Accipe igitur benignè Lector noſtrum de Plica tanquam de rara Aue commentarium, in quo etiamſi longa admodum oratione, plurima

de Pilorum ac veneni cauſſis diſputata inuenturus ſis: non tamen putes nos, vt aiunt, extra oleas ſeruiſſe. Cum enim ſint duo hæc totius noſtræ diſputationis fundamenta: debuerunt profectò omni ex parte declarari, muniri, ac confirmari. In reliquis, ſi quid inuenias quòd minus placeat vt ſcio te in feſtino & abortiuo partu inuenturum, boni æquiq; conſulas, rogo. Vale.

In clariſſimi expertiſſimiq; Medici

HERCVLIS SAXONIA

Librum de Plica nouo Poloniæ Morbo.

Τετράμετρον.

O ÆſculapI germen aut Coi Senis,
Et fabuloſo maior Hercul e Hercules,
Tu q implicatas primus explicas plicas,
Tricaſq; inextricabiles, quibus modo
Miſerè remotos obſideri Sarmatas,
Podoliam Poloniamq; cernimus;
Quid vniuerſis incolis & accolis
Septem Trionum contigit felicius,
Quam te patronum & vindicem nanciſcier?
Qui contumaci monſtro vt alter Hercules
Generoſa primus arma fortiter pares.

Præceptori ſuo bene de ſe merenti
Franciſcus Saßenus
Belga Louaniens.

Patauij ∞ Iↄ. XCIX. V. Kal. Ianuarij.

In Perilluſtris Excellentiſſimiq; Medici

HERCVLIS SAXONIA

LIBRVM

De Plica morbo inter Polonos ſic graſſante, vt angues exprimant capilli,

EPIGRAMMA.

QVid miſer (infandum) cerno? Gens incly-
ta, pingues
Sarmatiæ toruos quà rigat Iſter
agros,
Vipereis flauos monſtris redimita capillos
Cernitur, vnde ſinus dira venena petunt.
An priſca redeunt gentis ſpectacula? Regnis
Num tetrum Stygijs exerit Hydra caput?
An mage Gorgoneis nigri ſerpentibus Orci
Panduntur poſtes, Eumenideſue ruunt?
Verùm qd queror? Anguicomus ſi territat horror,
En nouus Alcides qui noua monſtra domet.

P. B. Scribebat.

INDEX

INDEX CAPITVM.

CAP. i. *Hiſtoriæ Plicæ enarratio. pag.* 1.

ij. *De ordine agendorum.* 13

iij. *De nomine Plicæ.* 14

iv. *De eſſentia Plicæ.* 18

v. *In quo affectus genere ſit Plica.* 20

vi. *Vtrum Plica inter affectus communes; an potius inter ſporadicos ſit referenda.* 23

vij. *An Plica ſit morbus benignus vel malignus.* 28

iix. *Quomodo Plica ſit morbus malignus.* 30

ix. *An Sidera posſint eſſe Plicæ cauſſa.* 31

x. *An cauſſa Plicæ in aerem ſit referenda.* 39

xi. *An Maleficia posſint eſſe cauſſa Plicæ.* 42

Vtrum

xij. *Utrum contagium poſſit eſſe cauſſa Plicæ.* 53
xiij. *Quæ ſit vera Plicæ, communis cauſſa.* 56
xiv. *Venenum in humanis corporibus gigni poſſe.* 58
xv. *Venenum Polonicum intra corpora generari, & tamen deleterium non eſſe.* 61
xvi. *De proxima huius veneni materia.* 64
xvij. *De cauſſa Cirrorum.* 66
xiix. *De cauſſa Furfurationis.* 67
xix. *De cauſſa Pediculorum.* 68
xx. *De cauſſa implicationis.* 71
xxi. *Quæ ſunt cauſſæ fumi, fuliginis, ac vaporum o͞ium in genere.* 73
xxij. *Quas ob cauſſas materiales, & effectiuas, Polonorum corpora, prædictis redundent excrementis.* 76
xxiij. *De loco affecto.* 79
xxiv. *Proponuntur quædam dubia & ſoluun-*

ſoluuntur. 81
xxv. *De cauſſa veneni effectiua.* 83
xxvi. *De huius veneni proprietate & agendi modo.* 89
xxvij. *Quas alias ob cauſsas Plicæ venenum commune ſit.* 90
xxiix. *Quomodo aeris conſtitutio poſsit eſse cauſsa Plicæ.* 92
xxix. *Plicæ vniuerſalis, definitio proponitur.* 98
xxx. *Quomodo venenum ſit cauſsa tot morborũ ac ſymptomatum.* 99
xxxi. *Proponuntur varia dubia contra definitionem propoſitam.* 103
xxxij. *Cur hoc venenum non ſit interficiens.* 105
xxxiij. *Quomodo poſsit eſse venenum abſq; contagio.* 107
xxxiv. *Quomodo venenum vſq; adeo in ſenſum, abſq; inſigni putredine generetur.* 109
xxxv. *Venenum ex leui etiam putredine fieri poſse.* 115

Vene-

xxxvi. *Venenum hoc Sarmaticum fieri cum leui putredine.* 119
xxxvij. *Solutio quorundam problematum.* 121
xxxiix. *De pilorum cauſſis ex communi ſententia.* 125
xxxix. *Propoſita ſententia examinatur & impugnatur.* 127
xl. *Catholica de pilorum generatione ac cauſſis.* 133
xli. *Prædictæ ſentẽtiæ dilucidatio.* 135
xlij. *Soluuntur quædam dubia.* 146
xliij. *De ſignis quibuſdam diſtinctius.* 153
xliv. *De Prognoſticis.* 158
xlv. *De curatione Plicæ et primum de remedijs ad faſcinationes.* 159
xlvi. *De curatione Plicæ ſecundũ cauſſas naturales.* 163
xlvij. *De curatione Plicæ poſt capillorũ implicationem, & primo de auxilijs Chirurgicis.* 173
xlijx. *De Pharmacia, & primo de vomito-*

mitorijs. 177
il. *Qua ratione Dogmaica purgatio inſtituenda ſit.* 180
l. *De purgantibus caput.* 188
li. *De curatione veneni ĩ genere.* 190
lij. *De attrahentibus ſimilitudine ſubſtantiæ.* 192
liij. *De Pſilothri vſu.* 201
liv. *De attrahentibus ſimilitudine materiæ.* 205
lv. *De attrahentibus caliditate.* 207
lvi. *De attrahentibus ratione vacui et doloris.* 210
lvij. *De inunctione hydrargyri.* 213
liix. *De internis, venenum in cutem impellentibus.* 216
lix. *De alterantibus venenum internis.* 221
lx. *De alterantibus venenum per manifeſtas qualitates.* 229
lxi. *De ſymptomatis ac morborum peculiari curatione.* 231
lxij. *De ratione præſeruandi.* 233

lxiij. *De corporis exercitatione.* 235
lxiiv. *De balneis & frictione.* 238
lxv. *De excrementis à capite educendis.* 240
lxvi. *De expurgandis aliarum partium excrementis.* 242
lxvij. *De præſeruantibus à veneno* 243

INDEX

INDEX

In quo prior numerus Paginam, poſterior vero lineam ſeu verſum indicat.

A

Bſtinentia ſola, Rogatianus à Chiragra & Podagra liberatus. 235.15
Academia Patauina Medicos, ſemper eruditos & ſapientes habet. 7.15
Academiæ Zamoſcienſis de Academia Patauina iudiciū. 3.10
Academiæ Zamoſcienſis Rector de morbo Cirrorum ad Patauinos Medicos ſcripſit. 2.15
Academiarum commune vinculum artes. 3.5
Achores fiunt ex humorum varia mixtione. 72.8
AEgolethron Plinij. 93.33
AEmilius Campilongius Prof. Pat. cum Auctore iuſſerat Natam externam abſcindere. 115.1
AErugini antidotus. 221.20
AEſtuaria in plica. 209.13
AEtate pubertatis cur genę & pubes pilis veſtiātur. 138.5
Aer cunctis indiuiduis & locis communiſſimus. 39.5
Aer morborum vulgarium cauſſa vniuerſalis. 39.20
Aer qualis eligendus. 234.9
Aer quibus alterandus. ib. 24.
Aeris conſtitutio humida quomodo poſſit eſſe cauſſa Plicæ. 97.20 & 97.17.
Aeris humidam conſtitutionem per vniuerſam Europam ab annis 72. eſſe. 94.20
Agaricum in Polonia quàm optimum colligitur. 181.15
Agglutinatio à quo fiat. 19.16
Agglutinationis cauſſa, materia vaporoſa, tenuis, ſed oleoſa. 72.21
Agglutinationem vel inuiſcatiō nem pilorum Mag. Acad. Zamoſcienſis Rector, quomodo Oratoriè expreſſit. 19.1
Albumazarus in prædictione aduentus Machometis mendax. 36.31
Alexander Trallianus citat Galeni ſententiam de maleficijs. 46.23
Alexandri Vigonza Hiſtoriam concinnatam, de rariſſima & admiranda cuiuſdam puellæ putredine, cur Auctor ad verbum in hoc opus transferre noluerit. 112.8

d 2 Alexan-

Alexandro Magno donata fuit puella napello nutrita, quæ ſuo complexu homines interficiebat. 123.6
Alexiteria, media inter corpus & venenũ eſſe debere. 193.1
Alopecia fit ex humoribus ſalſis. 72.2
Alterantia venenum à tota ſubſtantia quotuplicia. 221.5
Alterantia venenum diaphoretica. 222.13
Anacardijs antidotus. 221.22
Andreas Naruſzevvic nationũ Poloniæ Conſiliarius, quid Auct de Plica retulerit. 8.25
Andreghettus Andreghettius Prof. Pat. Auctoris librum de lue Venerea edidit. 85.5
Animalia triplicia in humani corpori ambitu genita, generatori ſunt infenſa. 69.30
Antidotum propriam inuenturus, naturam veneni debet habere perſpectam. 221.15
Antidotus propria Auripigmẽto. ibid. 24
Antidotus propria Ærugini. ibid. 20
Antidot. propr. Anacardijs. ibid. 22
Antid. prop. Araneis. ib.23
Antid. prop. Cantharidibus. ib.
Antid. propr. Ceruſæ. ibid.21
Antid. propr. Cicutæ. ib.28
Antid. propr. Cinnabari. ib.
Antid. propr. Ficui Pharaonis. ibid.30
Antid. propr. Fungis. ib.
Antid. propr. Gypſo. ib.20
Antid. propr. Hydrophobiæ. ibid.28
Antid propr. Hyoſciamo. ib.29
Antid propr. Minio, ibid.19
Antid propr. Opio. ib.25
Antid. propr. Tarantulæ. ib.24
Antid. propr. Sublimato. ib.26
Anus Eriphus Adagium. 155.13
Aqua alterata ad Balnea. 229.21
Aqua ardens, Sarmatis dicitur vinum crematum. 78.20
Aquę benedictæ vſus in cubiculis. 163.11
Aqua cordialis Auctoris. 221.4
Aquæ cordialis vſum ad Plicã cur Auctor Polonis ſuaſerit. 226.5
Aqua Theriacalis. 217.3
Aquam Theriacalem ſupplentia. 218.25
Araneis antidotus. 221.23
Argenterius quomodo de Pilorum ortu à vulgari ſententia minimè receſſerit. 126.23
Argentum viuum in auellana cur Auctor pro puerorum plica curanda experiri ſuadeat. 201.15
Argento viuo Patauinæ mulieres qua ratione vtantur ad lac reſtituendum. 200.10
Argento viuo lac reſtitui, Auctor aliter ſentit quam mu-

lierculæ. ibidem 16.
vide Hydrargyrum.
Arnoldus Villanouanus, in prę dictione aduentus Antichriſti Mendax. 37.5
Arthritis maligna quę. 101.16
Arthritidis cauſſa mediata & immediata.
Arthritide pueros & infantulos laborare, nouũ & veteribus inauditum. 27.22
Articulari morbo quos minimè ſubijci Hyppocrates dixerit. 25.31
Articularium in plica dolorũ cauſſa proxima & ſecundaria quæ. 105.21
Aſaphati ſiccũ Arabibus, Tinea Italis, fit ex humore Melancholico. 72.4
Aſpectus ſiderum qui. 37.26
Aſtrologi in ſuis principijs interſe non conueniunt. 35.11
Aſtrologi prudentiores poſt rei euentum, facilè cauſſam inuenire poſſint & quare. 37.13
Aſtrologi quæ probabilia proponunt, ſi intimius perſcrutentur, nihil habent ſolidi. 34.3
Aſtrologi ſiderum vim à ſublunaribus immutari confitentur. 36.10
Aſtrologica Medicis prætermittenda, & quare. 38.6
Aſtrologicas de morbis cauſſas, Auctor minimè recipit, & quare. 33.3
Aſtrologorum cauſſæ incertæ, imò ſuperuacaneę. 36.17
Aſtrologorum nugas S. Ambroſius irridet. 37.7
Aſtrologorum prædictiones ridiculas eſſe qui demonſtrarunt. 36.29
Attrahentia veneni duplicia. 191.25.
Attrahentia caliditate quæ. 207.20
Attrahentia ratione vacui & doloris. 210.20
Attrahentia ſimilitudine materiæ triplicia. 206.11
Attrahentia ſimilitudine materiæ indiuidualia vel ſpeciali, in plica locum non habere ſed generica tantum. ib.4
Attrahentia generica ſimilitudine materiæ in plica quæ. ib.17
Attrahentium deleteriorũ apud Medicos primus vſus. 197.2. *Secundus vſus.* 199.10 *Tertius ab Auctore inuentus.* 201.20
Atram bilem in ſanguinis copia gigni accedente calore vſtiuo 79.1
Atramentum Typographorum ex quo conficitur. 73.30
Auctor de Plica ad Dei gloriã, & vtilitatem Polonorum ſcripſit. 245.27
Auctor de plica veriſſima atq; indubitata loquitur. 2.8
Auctor primus curauit plicam

Patauij, & abſcidit, & in proprio Muſæo ſeruat. 12.30. & 55.3.
Auctor vnde cognouit Plicæ hiſtoriam. 22. & 12. 25. & 13. 2
Auctor vnde didicerit plicam eſſe in Germaniæ & Vngariæ partibus 8.21. & 9.4.
Aues certis remedijs à ſe noxia & infeſta arcent. 160.16
Auræ veneficæ ex quo Galen. Epilepſiam fieri concedit, quā cauſſam Medici inueniant. 102. 10
Auræ venenatæ quanta eſt attractoria facultas. 101.1
Auræ venenatæ, variæ admodum gignuntur. 64.5
Auras venenatas in partibus corporis genitas, ex pingui vel oleoſa ſubſtantia oriri poſſe, quibus Auctor confirmet. 86.27
Auripigmento antid. 221.24
Auro potabili, cur Auctor nihil tribuat. 244.25

B

Balneum ex aqua alterata. 223.21
Balneum ex aqua dulci. ib. 33
Balneo ſi quis vti non poſſit, quid facere debeat. 209.9
Balnea qualia in plica prodeſſe poſſunt. ibid 3
Balneorum aquæ quales. 239.5
Balneorum locus. ib. 3
Balneorum vtilitas. 238.5
Balneis qui vti non debent. 239.17
Barbatæ mulieres ob quas cauſſas fiant. 137.22
Barſzcz Roxolanorum, eſt Sphōdylium Dioſcoridis. 11.34
Barſzcz, quo errore Officinæ vocant Vrſibrancam. 12.2
Bellantius pro Aſtrologis ſcripſit. 38.31
Bezoar vel Bezoarticus lapis quid 222.25. quare eum Auctor parui faciat. 223.5
Bilis purgandæ ratio. 184.25
Bolum Armenum Galeni, Auctor habet. 244.5
Bona verba cur antiqui impetrare ſolebant. 155.33
Brunus, Gallicus in Morauia. 96.22.

C

Calores ſubcutanei in plica. 183.10
Caluitium quare Cæſari probro vertebatur. 137.3
Caluitium quare ſenes patiatur, & qui Venereis plus nimis addicti ſunt. 136.33
Caluitio Mulieres tentatas tres Auctor nouit. 137.12
Cani homines cur pleriq; naſcantur. 151.12
Cani ex timore, quamobrem fiant. 150.26

INDEX.

Canities per ætatis decurſum, fit ex pituita dulci ſimplici. 72. 3
Canitiem ex putredine oboriri non poſſe. 129.15
Canitiem qui à primordijs generationis contraxerunt. 130.5
Cantharidibus antidotus. 221. 22.
Capillamentum ex ſeminis abũdantia luxuriare. 137.8
Capillus an pars ſit corporis. 20. 24
Capilli cuius gratia. 21.15
Caput camino ignis quare comparatur. 81.10
Caput purgantia. 189.20
Capitis vſtiones. 196.15
Cardanus luem Veneream, ad aſtra retulit. 38.1
Caſparus Bauchinus Anatomicus præſtantiſſimus pilos mu liebri teſticulo ſuccreſcentes vidit. 139.28
Catarrhus Epidemicus omnibus ſalutaris, cui Ducatui lethalis fuit. 96 23
Cauſſa contentiua morbi quid. 22. 30
Cauſſa non contentiua morbi quid. 25. 4
Cauteria Actualia. 197.32
Cauteria potentialia. 198.15
Cauteria quibus locis adhibenda. 199. 4
Cerebri excrementa duplicia. 240. 25
Cereuiſia potus Sarmaticus. 78. 20
Cerui caſtrati cur non mutent cornua. 148.9
Ceruſæ antidotus. 22. 21
Chiragra quid. 17.20
Cholera qui morbus. 15. 8
Cibus qualis eſſe debet. 214.28
Cicutæ antidotus. 221.28
Cimicum materia quæ. 70.1
Cinnabaris antidotus quæ 221. 19.
Cirragra, non inneuuſtè dicitur pro Morbo Cirrorum. 16.14
Cirragram, aut Morbum cirrorũ cur Auctor non libenter dixerit. 17.11
Cirrus virulentus, Roxolanis Koltek. 16. 11
Cirrus & Plica affectiones pilorum ſunt. 17.23
Cirri à principio Sarmatis nulla re moleſti erant. 4. 5
Cirrorum ſeu criſpitudinis cauſſa duplex. 67.10
Cirrorum morbus, vide Morbus.
Cirrorum virulentorum raſionem quę conſequantur. 4.15
Clauus capitis quid. 16.15
Clauus crinium Polonis quid 15. 28
Clauus crinium cur Polonicè Gozdziec dicatur. 17.3
Clauus Græcè ἧλος. 16.31
Clauus manuum quid. ibid. 28
Clauus oculi quid. ibid.
Clauus pedum quid. ibid.

Claui

Claui nomine aliquem vti pro Plica, Auctor non recuſat, & cur: modo diſtinguatur ab alijs clauis antiquorum Medicorum. 17. 1
Cochleæ efficaces ad inſenſibilem veneni Plicæ euacuationem. 221.15.
Coctio tertia quid. 80.25
Coctionis tertiæ duplex excrementum. ibid. 26.
Coctionis tertiæ partes determinatæ in Plica. ibid.30
Coculuquus Gallorum vel Coqueluche Gallorum quid. 95. 24.& 96.8.
Communionem frequentem Auctor cur ſuadeat. 163. 8
Contagium magnam vim in fomite habere. 53.15
Cõtagium poſſe conſtituere morbum vulgarem. 53.12
Contagij differentiæ. 55.2
Contagioſi corporis conditiones tres. 104.25.& 107.5
Contractio membrorum in Plica vnde fiat. 102.24
Conuulſionis ſeu ſpaſmi cauſſæ quæ. ibid.
Conuulſionis eadem ratio, quæ & Epilepſiæ ex aura venefica. ibid.
Cornelius Gemma non rectè dixit Galenum imperitis ſcripſiſſe. 38.25
Cornelius Gemma quam peſtem ad influxum Aſtrorum retulit. 37.32
Coronatos Poloni Marcas vocant. 223.3
Cornu ceruinum quale contra venenum efficaciſſimum eſt. 224. 6
Cornua ex ſeminali conſtare ſubſtantia. 141.32
Cornua multa proponuntur aduerſus venena. 223.21
Corpora impetum facientia quæ 65. 18
Cridones Gallis quid. 143.23
Crinis, vide capillus & pilus.
Criſpitudinis cauſſa triplex. 66. 13
Criſpitudinis cauſſas duas Auctor recipit & quare. ib.21
Crucis ſanctæ ſignum cunctis actionibus præponẽdũ. 163.13
Cucurbitulæ ſcarificatæ quibus locis adhibendæ. 211.3
Cutaneos quatuor affectus in Plica ſuccedere. 80. 13
Cydonij odoris iucunditate lethalium medicamentorum vim hebetari. 162. 24

D

DEcoctum in ſumma pituitæ copia. 186. 7
Dæmon naturalium omnium facultatum cognitor. 49.22
Definitio optima, tria habere debet. 14.19
Definitio Plicæ, accepta pro affectu

fectu pilorum. 18.11
Definitio Plicæ genericæ ſeu vniuerſalis. 98.26.
Definitio Plicæ genericæ ſeu vniuerſalis, cauſſam reddit omnium, quæ in re definita continentur. 99.25
Deleteria medicamenta, vide Medicamenta deleteria.
Deleteriæ proprietates in humano corpore genitæ, quot ſint. 63.27
Deliberatio de plica, ab octo primarijs Medicis, Patauij inſtituta fuit. 170.24
Deliberatio de plica, neceſſaria fuit. 7.6
Deliberatio de plica, quo anno fuit. 8.5
Dentes & oſſa ex ſemine ortum ſuſcipere. 148.5
Dioclis ſententiam de ſudoribus Auctor non recipit. 82.10
Diuinum Hippocratis, quid. 39.29 & 41.7.
Dolorum vehementia, à cauſſis venenatis fit. 29.23
Domitianus Imperator Apollonio Thienæo, cur pilos omnes abradi iuſſerit. 44.31
Dracunculi affectus puerilis, qui Auctores meminerint. 144.31.
Dropax poſt plicæ ſublationem. 204.15
Dubia quattuor contra definitionem plicæ vniuerſalis, proponuntur. 103.30
Dubia ſoluũtur. 105.106.107.108.
Ductile, neceſſario humiditatem in ſe continet. 126.26

E

Eccathartica quæ. 172.10
Ecphractica quæ. ibid.
Electuarium Herculis Saxoniæ. 186.20.
Elephantiaſis quid. 15.15
Emunctoria, aut igne, aut cauſtico inurenda. 199.2
Epilepſia, totius corporis cõuulſio 102.10
Epilepſiam Gal. ex aura venefica fieri concedit. ibid.
Eritius ad plicam confert. 6.14
Erinacei adeps ad gibbos tollendos. 233.11
Erinacei caro deſſicata magis quam recens ab Auctore probatur. 219.5
Erinacei carnes cuius facultatis. 211.20
Eripha venefica. 155.11
Eryſipelata fiunt ex bile. 72.6
Euacuantia ſenſibiliter. 211.1
Euacuantia inſenſibiliter. ibid. 6
Exanthemata ex humorum varia mixtione fiunt. 72.8
Excrementum craſſum in viſceribus & venis, quale. 81.2
Excrementum tertiæ coctionis craſſum quid. 80.7
Excrementum tertiæ coctionis

craſſum triplex. 126. 2
Excrementum tertiæ coctionis craſſum quo circa ambitus totius corporis & caput colligatur. 81. 1
Excrementum tertiæ coctionis tenue quid. 125. 28
Excrementa tertiæ coctionis Polonicum conſtituunt affectum. 82. 1
Excrementa tertiæ coctionis, quare in Polonorum corporibus vſitatos non pariunt affectus, ſed alios. 82. 27
Excrementorum tertiæ coctionis fuliginoſorum, qui affectus vſitati. ibid.
Excrementorum tertiæ coctionis ſalſorum & acrium qui affectus vſitati ibid.
Excrementorum tertiæ coctionis ſine ſalſedine, qui affectus vſitati? ibid.
Excrementorum tertiæ coctionis vaporoſorum qui affectus vſitati? ibid.
Exercitatio ante cibum. 237. 7
Exercitatio corporis, tria præcipua facit. 236. 5
Exercitationis terminus. 237. 20.
Exercendi non eſt vnus modus & ratio. 236. 23
Exercitij leges. 237. 7

F

Fabarum facultates quæ. 122. 2
Faſcinantes quomodo cognoſcendi. 153. 7
Faſcinatio fit vel intuitu, vel verbis. 155. 20
Faſcinationis remedia. 159. 18
Fatum arbitrij libertatem tollit, contra omnes ſacras litteras. 33. 25
Fatum qui ponebant. 31. 10
Faui fiunt ex varia humorum miſtione. 72. 8
Febris Ephemeræ ſubiectum eſt ſpiritus. 22. 3
Febris lenticularis Fracaſtorij in qua claſſe morborum reponenda. 31. 1
Febris lẽticularis quo anno fuit. 38. 3
Febris lenticularis quæ fuit cauſſa. 94. 26
Febris putridæ ſubiectum humores. 22. 4
Febris ſudorifica Britannica quo anno cæpit. 94. 31
Febris Theriodes quid. 95. 10
Frictione vti debent, quibus balneis aut exercitatione vti non licet. 239. 25
Frigidum inimicum dentibus, oſſibus. 26. 28
Fuligo digeritur à cauſſis extrinſecus valde ſiccantibus. 150. 30
Fuligo diuertitur in maximo timore atque in omni conſternatione. ibid. 26
Fuligo generaliter quid. 73. 6

Fuligo non eleuatur in frigidis, & ualde ſenibus. 150, 26
Fuligo non eſt pars ſoli eſſentialis ſed accidentaria. ibid. 2
Fuligo ſuffocatur quouis prouentu pituitoſæ ac pinguis materiæ. ibid. 28
Fuliginis efficiens cauſſa. 75. 3
Fuliginis genus ac ſubiectum proximum. ibid. 15.
Fuliginis in ſpecie materia quæ. 75. 23
Fuliginem pili cur amittat. 150, 30.
Fumus generaliter quid. 73. 10
Fumi in ſpecie materia quæ. 75. 24
Fumi materiam mediatam, reſpondere immediatæ materiæ. 74, 3
Furfuratio fit ex uaporibus acribus. 71. 29
Furfurationis cauſſam quã Gal. ponat, quam Paullus & Auicenna, quam verò Auctor. 68, 1.
Furfurationis nomina. 67. 18

G.

Galeni locus de purgationibus in cutaneis affectibus quomodo intelligẽdus. 180. 12.
Galeni locus xiv. Meth. cap. xijx. quomodo legendus & explicandus. 136. 5
Gallinarum & caponum cutis quare pallato ſuauis. 136. 25.
Gargariſma caput purgans. 189. 25.
Gemmas alia ratione quam ſiccatione in Medicinis prodeſſe, Auctor ignorare ſe fatetur. 222. 17
Gibboſitas vnde fiat. 102. 21
Gibboſitas quę poteſt ſanari, quę non. 233. 5
Gonagra quid. 17. 20
Gonorrhœa ex quo fiat. 85. 10
Gvvozdziec, Gozdziec, Goſciec idem apud Polonos, & quid ſignificet. 15. 25

H

Hæmorrhoides quibus prouocantur. 177. 7
Hemitritæos peſtilens in qua claſſe morborum reponenda. 31. 4
Helcydria fiunt ex humorum uaria mixtione. 72. 9
Hieronymus Capiuacceus placentulis Riſagalli in peſtilentia Patauina, ſine fructu vſus eſt. 199. 25
Hieronymus Mercurialis Auctoris præceptor. 26. 15
Hipocauſta lecti quid. 239. 19
Hippocratis locus primo Acutorum quomodo legendus, vel interpretandus. 24. 25
Hiſtoria admiranda Patauinę adoleſcentulę. 112. 16
Horatij Augenij de melancholia

ex aura exemplum 64. 12
Hreczka Roxolanorum quid peritioribus Herbariјs. 201. 3
Humida temporum conſtitutio aptior ad excitandos longos prauoſq; morbos. 92.6
Humores vel ſunt ſub propria forma, uel in vaporem conuerſi. 71. 27
Hydrargyrij facultates 214 10
Hydrargyrij inunctio qualis in Plica erit innoxia. 215.20
Hydrargyrij inunctione Auctor plures iam deploratos integræ ſanitati reſtituit. 214. 1
Hydrops leucophlegmatias quid 15. 10.

I

Icterus, quomodo momento temporis ab Empiricis curetur. 212. 5
Ieiuni hominis ſaliua uenenatorum antidotus. 116. 16
Illitiones pallati caput purgantes. 189. 28
Impellentia venenum medicamenta duplicia 213.15
Impellētia externa duo ſunt præcipua. ibid. 7
Impellentia interna. 216. 5
Infantiles morbi Pilaris & Vermicularis. 144. 4
Inflammabile, neceſſario eſt exhalabile. 128. 3
Inflammationes fiunt à ſanguine. 72. 6
Intuitum maleficum multum poſſe ad animum immutandum perterrefaciendumque. 154. 31.
Inuiſcatio a quo fiat. 19. 15
Inunctio Hydrargyri ex vngentium imperitia, quam ex medicamenti facultate periculoſa. 213. 29
Ioachimus de Ocieſzyno, Auctori quid de Plica retulerit. 13. 2
Ioannes Antonius Siccus Medicus Venetus de Tincæ viribus quid ſenſerijt. 212. 7
Ioannes Vrſinus Leopolienſis Auctori quid de Plica retulerit. 12. 25
Ioannes Vrſinus Leopolienſis Epiſtolam Illuſtriſſimæ Matronæ Polonæ de plica Polonicè ſcriptam, Auctori Latinè interpretatus eſt. 168. 15
Ioannis Schenckij de plica obſeruatio. 9. 6
Ioanni Thomæ Minadoo, Prof. Pat. Medendæ plicæ ratio ab Auctore excogitata, adeo placuit, vt eam Polonis perſuadere nō dubitauerit. 170. 28
Iuuenum diuitum, intemperantium in Italiam venientium, deſcriptio. 157. 21

K

Kalfurnius Beſtia, quo veneno vtebatur ad necandas

candas vxores. 105.28
Kol'eK Polonis quid 16.19
Kol'teK Roxolanis quid ibid.
Kol'tun quid Roxolanis ſignificet ibid.

L

Laurentius Starnigelius, Rector Academiæ Zamoſcienſis, de plica ad Patauinos Medicos ſcribit 2. 14
Locum quemq; affectum, propria ſequuntur ſymptomata. 79.23
Loca in Plica affecta, quæ ſint 89. 1
Loci in quibus plica affectorum excrementa colliguntur 80.20
Locorum diuerſitas multum valet ad immutandam morborum faciem 97. 11
Lotiones communes in plica, ægros magis lædunt quam iuuant 241.18
Lotiones pro euocanda in pilos plicæ materia 171.10
Lotiones quales Auctor laudet poſt factam plicam. 208.10
Lues Morauica in qua claſſe morborum reponenda 31.5
Lues Venerea cum morbo Pocutienſi in tribus communicat. 85.1
Lues Venerea in qua claſſe morborum reponenda 31.5
Luis Gallicæ cauſſam eſſe ſidera, qui putauerunt 32.15
Luis Gallicæ dolores acerbiſſimi 85.15
Luis Venereæ ſubiectum proximum & immediatum. 83.4
Luis Venereæ ſubiectum mediatum 85.10
Luis Venereæ curatio petenda ex libro Auctoris de Lue Venerea. 190.13
Luem Venereã antiquam, quomodo Empiricus curabat. 212.15
Lutum S. Bartholomæi 232.14
Lutum S. Helenæ ib.33

M

Malacenſem lapidem Auctor parui facit 223 17
Maleficæ in Roxolania vnde 47.32
Maleficę quæ ſunt dicendæ 153.27.& 154.11
Maleficæ quomodo cognoſcendæ 156. 5
Maleficas non raro in Polonia & Germania peſtem induxiſſe vnde Auctor cognouerit. 51. 5
Malefici ætate Commodi Imperatoris quantam peſtem concitauerant 50.4
Malefici reperiuntur in Roxolania. 47. 21
Maleficium fit tribus modis ſenſui conſpicuis 156. 5
Maleficium in omnes indiſcriminati

natim operatur 52. 26
Maleficia à Dæmonis poteſtate procedunt 50. 9
Maleficia Dęmonum, pilis oble-ctantur 44. 20
Maleficia in ridiculis & abominandis rebus cur eſſe ſoleãt. 50. 25
Maleficia poſſe eſſe cauſſam Plicæ vnde Auctor colligat. 42. 15
Maleficiorum naturas, differentias, cauſſas, & hiſtorias qui Auctores propoſuerit. 46. 30
Maleficiorum remedia, Auctor ſe ſcripturum pollicetur 52. 33
Maleficiorum ſigna qui Auctores propoſuerint. 42. 26
Maleficiorum vim Galenus cognouit 46. 24
Maleficum intuitum ad animum immutandum perterrefaciendumque multum valere 154. 31
Marcus Antonius Vlmus Medicus Pat. librum de Phyſiologia pilorum, in ſuo de fine barbæ pollicetur. 134.
Margaritas inter cardiaca primas habere partes 248. 32
Maſticatoria caput purgantia. 189. 20
Matthias TaranovvſKi de Taranovvice Roxolanus, ab Auctore à Morbo Plicę ſanatus 12. 33
Medicamenta benigniora in plica curanda, cur ſint eligenda. 183. 26
Medicamenta deleteria calida breui interficiunt, frigida longiori tempore, quædam vero in medicamenti vſum recipiũtur 63. 1
Medicamenta placidiora, vt plurimum melius purgare, quàm fortiora. 183. 22
Medici Poloni, plicæ varia quęſierunt & tentarunt remedia 6. 6
Medicina plicæ inuenta, Patauinos Medicos illuſtrabit. 7. 16.
Medicinarum primi Auctores, in perpetuitatis laude viuũt 7. 12
Medonem lędere bibonem, vulgare prouerbium 93. 15
Medonem ſiue Mulſam Sarmaticam non minus poſſe caput vaporibus replere, quàm merum ipſum 78. 4
Medonem ſiue Mulſam Sarmaticam poſſe fieri ab hoc tempore venenatam, à quo plica cœpit, vnde Auctor colligat 93. 5
Mel calidum & pingue 78. 7
Mel Maniomenon in ponto. 94. 4
Mel venenatum eſſe, in inſigni aeris humiditate 95. 20
Mellis venenati in Ponto, cui Podolia vicina eſt, Auctores

res grauiſſimi meminerunt. 93. 7
Melancholia Hypochondriaca quid 15. 5
Melancholiam lenientia 182. 15
Melancholiam præparantia. ibid. 16
Melancholiam purgantia ib. 24.& 186.20
Melancholici cur piloſiores. 149. 11
Mentagra quid 17. 21
Minio Antidotus. 221.19
Monocerotis cornu Auctor in hoc libro quomodo intelligi vult. 223.25
Monocerotis cornu ſuccedaneum 224. 4
Monocerota animalia ſunt plurima 223. 25
Morbus endemius ſeu patrius 28.3.& 4
Morbus cauſaliter frequenter fit in parte non viuente & quomodo 22.1
Morbus in numero quid 22.14
Morbus in parte abſciſa fit cauſaliter in parte relicta formaliter ibid. 18
Morbus malignus ſpem ſalutis non adimit 30.30
Morbus ſemper fit in parte viuente formaliter, at cauſaliter fit frequenter in parte nō viuente. 21.33
Morbus vulgaris quid 26.30
Morbi epidemici quod eſt maximum argumentum 25.26
Morbi cauſſa contentiua quæ 22. 30
Morbi cauſſa non contentiua quid 23.4
Morbi forma quæ 22. 23
Morbum communem ex communi cibo & potu non ſemel fieri 57.11
Morbo articulari quos minimè infeſtari Hippocrates dixerit 22 31
Morbi Epidemici alij benigni, alij lethales 28.10
Morbi communes ſeu vulgares aliam habent cauſſam, aliam verò ſporadici. 23.29
Morbi infantiles vide infantiles morbi
Morbi peſtilentiales ex aere producti alij mortiferi, alij minimè interficientes, alij medij 62.25
Morbi ſporadici neq; in genere neq; in ſpecie ſunt ſibi ſimiles 24.22
Morbi ſporadici quos apprehendant 25.15
Morbi vulgares alij Endemij, alij Epidemici 28.2
Morbi vulgares à ſporadicis duabus precipuè conditionibus diſtinguuntur 24.4
Morbi vulgares indiſcriminatim omnibus contingunt. 25.6

Morbi vulgares vel in genere tantum ſimiles, vel in ſpecie, & qui 24.10
Morborum faciem, diuerſitas locorum immutat 97.11
Morborum peſtilentium cauſſas, qui ad ſidera retulerint. 32.7
Morborum vulgarium cauſſa vniuerſalis 39.20
Morbis vnde nomina imponuntur 15.2
Morbos ex maleficio, Medici nō profligant, ſed maiores & acerbiores reddunt. 43.1
Morbos nouos, aut raros, aut inſignes, in cœlum referre ſolent, & cur 31.21
MORBVS CIRRORVM Erinacei circumligatione reuelatur 6.11
Morbus cirrorum purgationibus vſitatis magis ægreſcit. 4.24
Morbus cirrorum quam habeat morborum ſyndromen 6.20
Morbus cirrorum quos pręcipuè inuadat 5.7
Morbi cirrorum cruciatus acerbiſſimi 5.4
Morbi cirrorum ſymptomata. 4.10
Morbo cirrorum quidam liberantur, quidam intereunt 5.22.
MORBVS PILARIS vide Pilaris morbus.
Morſus venenatorum triplex diſcrimen 63.11
Mulieres barbatæ quæ 137.24
Mulieres Polonę, in claui criniū enuntiatione vtuntur amphibologia 16.3
Mulieres quare minus pilis abundent 148.31
Mulierum luxus ętate Senecę. 27.5
Mulo exenterato, quis aſſumti vim veneni ſuperauerat. 206.29

N

NAſaria qualia Auctor ſuadeat 190.2
Natas (vel vt alij vocant Naptas) non minus internas quas externas eſſe, Auctor putat. 114.28
Natas ī externis partibus duas Auctor vidit. 114.31
Nomina ſuis rebus ſæpe conuenire. 16.26

O

OBſtructiones uiſcerum quibus ſuperandæ. 183.6
Oculorum tunicæ, quæ, & vnde oriantur 103.11
Ophiaſis fit ex humoribus ſalſis 72.2
Ophtalmiæ, quomodo fiant ex ueneno plicæ 103.8

P

Panis ad æſtruaria ab Auctore commendatur 209.17

panis

Panis genera 210. 1
Pannonica peſtilentia 95. 3
Paronychia quid 165. 29
Pediculari morbo qui interierint 70. 15
Pediculi alij legitimi & benigni; alij ſpurij & maligni. 68. 18.
Pediculi cur in plicæ morbo tantopere luxurient 71. 3
Pediculos benignos in plica eſſe, vnde Auctor ſupponat 68. 29.
Pediculorum cauſſa efficiens, eſt calor triplex 71. 1
Pediculorum materia quæ 69. 3
de Pediculorum materia Ariſt. locum quomodo Auctor interpretatur ibid. 12
Pediculis cur frequenter pueri ac mulieres tentantur. 70. 27
Peſtilens conſtitutio à peſte quo diſtinguatur. 30. 25
Peſtis quando ceſſat in Polonia 46. 20
Peſtis quid 28. 29
Peſtis ſine contagio quando fuit 55. 28
Pharicum venenum à Cydonijs facultatem amittit 162. 28
Philoſophi præcipui cur pauca de Aſtrologicis ſcripſerint 38. 10
Pilæ odoratæ ad Faſcinationes 160. 19
Pilaris morbus infantilis quid. 142. 31 & 143. 23
Pilaris morbi infantilis in Polonia curatio 143. 5
Pilaris morbi infantilis in Gallia curatio ibid.
Pilaris morbus in labro ſuperiore 45. 19
Pilaris morbus in pede. ibid. 18
Pili ad radices, cur adeo tenacem habeant humorem 138. 11.
Pili albi ex natiuitate vnde. 151. 12
Pili albi non ex pituita tantum 128. 20
Pili canini vel pili vermiū quid 143. 15
Pili & ſemen ex eodem excremento fiunt ſed diuerſa ratione 133. 14
Pili formationem qui non neceſſario habeant. 252. 24
Pili quare tam facilè prodeant 149. 28
Pili ſunt partes corporis ignobiles ſed ortus ſui cauſſas inuentu difficiles habēt. 125. 7
Pili in renibus vnde gignantur 139. 6
Pili in venis vnde gignantur 140. 2
Pili in mamillis unde gignantur 141. 9
Pili in mamillas potu non aſſumuntur ibid.
Pilos albos ex nigris vnica nocte aut die euadere poſſe 128. 28

Pilos ex ſola foraminum anguſtia & cutis temperamento formari Auctor cur non recipiat 131. 25
Pilos ex ſolo exacte vsto & fuliginoſo excremento produci, pugnat cum ratione & experimento 127. 26
Pilos intra venas gigni poſſe 88. 10
Pilorum agglutinatio vel inuiſcatio, eſt plica 18. 16
Pilorum agglutinationis vel inuiſcationis cauſſa quæ. 19. 13
Pilorum agglutinationem vel inuiſcationem Mag. Acad. Zamoſcieſis Rector quomodo Oratoriè expreſſit 19. 1
pilorum cauſſa efficiens ex vulgari opinione triplex 127. 3
pilorum cauſſa efficiens ſecundũ Auctorem 134. 15.
pilorum cauſſa materialis media ta & immediata ex vulgari opinione quæ ſit 12 & 19 126.
pilorum cauſa materialis proxima ſecundum Auctorem quæ 133. 9
pilorum cauſſa materialis media ta ſecundum Auctorem quæ 134. 2
pilorum colores 150. 1
pilorum figura 140. 11
pilorum flauorum, bilioſum ſuccum materiam non eſſe. 130. 27.
ad pilorum generationem non neceſſario concurrere fuliginem aut fumum 128. 9
pilorum implicatio non eſt plica & cur 18. 22
pilorum intricatio non eſt plica ibid. 17
pilorum materiam a ſola expultrice in pilos non propelli 132. 16
pilorum ſubſtantiam tribuit vapor pinguis, tincturam vero fuligo. 138. 30
pingue non ſolum de vnguinoſo & adipali ſed etiam de omni dulci dici 78. 15
pituitam lenientia. 18. 1
pituitam præparantia ibid. 5
pituitam purgantia ibid. 8
pityriaſis quid 67. 18
planetarum copulæ triplices. 37. 21.
plica affectus nouus, & quomodo 1. 11
plica aliquando ſponte ſua accedit, aliquando arte 11. 32
plica aſpectu, Gorgoneum caput præfert 9. 24
plica capitis & barbæ 9. 34
plica cum Artbritide quo communicat 7. 1
plica cum Gallica lue quo communicat 6. 23
plica cum phthiriaſi quo conueniat ibid.
plica cum porrigine quam affinitatem babeat ibid.

plica cum ſpaſmo quo communicat. 7. 2

plica cur a Polonis dicatur clauus crinium 17. 14

plica duplex ſimplex,& coniuncta cum Gallico 153. 15

plica faſcinatione facta quomodo cognoſcenda 154. 8

plica fit in omnibus pilis. 19. 10

plica in Germania quo anno cœpit 11. 2

plica in Pocutio ſuperſtitioſa cu ratione quam primum curatur 45. 32

plica in quibus Germanice partibus ſit 10. 19

plica lædit vſum pilorum 21. 3. & 18

plica morbus epidemicus & communis 28. 9. & quare 96. 22.

plica morbus figurę 20. 17

plica morbus malignus 28. 17

plica morbus malignus, peſtilens, non tamen neceſſario interficiens 31. 9. & 64. 16

plica non eſt affectus nouus & quomodo 8. 14

plica non eſt Sarmatis peculiaris affectus. 8. 16. & 10. 30

plica non eſt ſordiciei ſoboles 13. 10

plica nouus morbus Polonis. 3. 15.

plica nunc primum per vniuerſam ferè Poloniam graßatur 1. 20

plica per quaſdam Germaniæ partes diuagatur ibid. 21

plica quales torqueat 13. 16

plica quare Morbus cirrorum dicitur in litteris Mag. Rectoris Zamoſcienſis 16. 12

plica ſymptomatū inſignem contrarietatem habet. 29. 25

plica triplex mas, femina, filia 11. 20.

plica veneficio facta quomodo cognoſcenda 154. 25

plicę arcendę tria ſunt pręcipua 233. 25

plicæ cauſſa proxima, viſcida ac glutinoſa ſubſtantia. 19. 13 & 71. 17

plicę cauſſa vniuerſalis aeris vitium. 39. 22. & 92. 4

plicę cauſſa vniuerſalis eſt lues Venerea, non tamen communis. 56. 10. & 96. 29

plicę cauſſæ vnde ſumendæ. 31. 16

plicæ cauſſę vniuerſales præcipuę. 56. 7. & 96. 22

Plicę cruciatus confertim inuadunt 12. 16

plicæ dolores acerbiſſimi. 85. 15

plicæ dolores quales 170. 8

plicæ dolores tollendi ſunt anodynis 231. 15

plicæ dolorum articularium quæ cauſſa proxima & quæ ſecundaria 101. 23

plicæ facies duplex 164. 6

plicæ forma 9. 22. & 20. 9

Pilos ex ſola foraminum anguſtia & cutis temperamento formari Auctor cur non recipiat 131. 25
Pilos ex ſolo exacte vſto & fuliginoſo excremento produci, pugnat cum ratione & experimento 127. 26
Pilos intra venas gigni poſſe 88. 10
Pilorum agglutinatio vel inuiſcatio, eſt plica 18. 16
Pilorum agglutinationis vel inuiſcationis cauſſa quæ. 19. 13
Pilorum agglutinationem vel inuiſcationem Mag. Acad. Zamoſcieſis Rector quomodo Oratoriè expreſſit 19. 1
pilorum cauſſa efficiens ex vulgari opinione triplex 127. 3
pilorum cauſſa efficiens ſecundũ Auctorem 134. 15.
pilorum cauſſa materialis media ta & immediata ex vulgari opinione quæ ſit 12 & 19 126.
pilorum cauſa materialis proxima ſecundum Auctorem quæ 133. 9
pilorum cauſſa materialis media ta ſecundum Auctorem quæ 134. 2
pilorum colores 150. 1
pilorum figura 140. 11
pilorum flauorum, bilioſum ſuccum materiam non eſſe. 130. 27.
ad pilorum generationem non neceſſario concurrere fuliginem aut fumum 128. 9
pilorum implicatio non eſt plica & cur 18. 22
pilorum intricatio non eſt plica ibid. 17
pilorum materiam a ſola expultrice in pilos non propelli 132. 16
pilorum ſubſtantiam tribuit vapor pinguis, tincturam vero fuligo. 138. 30
pingue non ſolum de vnguinoſo & adipali ſed etiam de omni dulci dici 78. 15
pituitam lenientia. 18. 1
pituitam præparantia ibid. 5
pituitam purgantia ibid. 8
pityriaſis quid 67. 18
planetarum copulæ triplices. 37. 21.
plica affectus nouus, & quomodo 1. 11
plica aliquando ſponte ſua accedit, aliquando arte 11. 32
plica aſpectu, Gorgoneum caput præfert 9. 24
plica capitis & barbæ 9. 34
plica cum Arthritide quo communicat 7. 1
plica cum Gallica lue quo communicat 6. 23
plica cum phthiriaſi quo conueniat ibid.
plica cum porrigine quam affinitatem habeat ibid.

plica cum ſpaſmo quo communicat. 7. 2
plica cur a Polonis dicatur clauus crinium 17. 14
plica duplex ſimplex, & coniuncta cum Gallico 153. 15
plica faſcinatione facta quomodo cognoſcenda 154. 8
plica fit in omnibus pilis. 19. 10
plica in Germania quo anno cœpit 11. 2
plica in Pocutio ſuperſtitioſa curatione quàm primum curatur 45. 32
plica in quibus Germanice partibus ſit 10. 19
plica lædit vſum pilorum 21. 3. & 18
plica morbus epidemicus & communis 28. 9. & quare 96. 22.
plica morbus figuræ 20. 17
plica morbus malignus 28. 17
plica morbus malignus, peſtilens, non tamen neceſſario interficiens 31. 9. & 64. 16
plica non eſt affectus nouus & quomodo 8. 14
plica non eſt Sarmatis peculiaris affectus. 8. 16. & 10. 30
plica non eſt ſordiciei ſoboles 13. 10
plica nouus morbus Polonis. 3. 15.
plica nunc primum per vniuerſam ferè Poloniam graſſatur 1. 20
plica per quaſdam Germaniæ partes diuagatur ibid. 21
plica quales torqueat 13. 16
plica quare Morbus cirrorum dicitur in litteris Mag. Rectoris Zamoſcienſis. 16. 12
plica ſymptomatũ inſignem contrarietatem habet. 29. 25
plica triplex mas, femina, filia 11. 20.
plica veneficio facta quomodo cognoſcenda 154. 25
plicę arcendę tria ſunt pręcipua 233. 25
plicæ cauſſa proxima, viſcida ac glutinoſa ſubſtantia. 19. 13 & 71. 17
plicę cauſa vniuerſalis aeris vitium. 39. 22. & 92. 4
plicę cauſa vniuerſalis eſt lues Venerea, non tamen communis. 56. 10. & 96. 29
plicę cauſæ vnde ſumendæ. 31. 16
plicæ cauſſę vniuerſales præcipuę. 56. 7. & 96. 22
Plicę cruciatus confertim inuadunt 12. 16
plicæ dolores acerbiſſimi. 85. 15
plicæ dolores quales 170. 8
plicæ dolores tollendi ſunt anodynis 231. 15
plicæ dolorum articularium quæ cauſſa proxima & quæ ſecundaria 101. 23
plicæ facies duplex 164. 6
plicæ forma 9. 22. & 20. 9

plicæ genus proximum eſt agglu tinatio ſeu inuiſcatio. 18.15
plicę hiſtoria 3. 22
plicæ hiſtoriam Auctor vnde co gnouit 2.2
plicę inſtrumentum 85.22
plicę malignitatis ſigna 29.21
plicæ materia proxima & imme diata vapor 83.24
plicæ materia mediata, ſanguinis pars pinguis oleoſa, ex qua fit ſemen 85.8
plicæ materia quo pacto in pilos deducenda ſit 171.12
plicæ medendi ratio ab Auctore propoſita eſt dogmatica. 165. 23.
 eſt maximè præsẽtanea. 166. 20.
 eſt tutta ibid. 14
 eſt vtilis ibid. 12
plicæ medendi ratio ante capillo rum implicationem 171. 2
plicæ medendi ratio poſt capillo- rum implicationem 173.5
plicæ medendi ratio in quo conſi ſtat. 165. 16
plicæ medendi ſumma difficultas 3. 16. & 5.1
plicę nomen cur Auctori magis placuerit quam cetera huius morbis nomina 17. 27
plicæ nomine, quid Auctor audi ri vult. 18. 2
plicæ nomina Germanica. 10.23
plicæ nomina Sarmatica. 15.25
plicæ generica & vniuerſalis de finitio. 98. 27
plicę pro pilorum affectu acce- pta definitio 18. 11
plicæ proprietates 96. 1
plicæ quaſi regia ſunt pili. 44. 15.
plicę remedia molliẽtia. 171.22
 poros & meatus purgantia 172.8
 Rarefacientia 171. 32
plicæ ſpaſmi quo tollendi. 331. 26.
plicæ ſubiectum ſunt pili omnes longiores 19. 11
plicæ vniuerſalis & genericæ ſubiectum principale. 99.14
 proximum & adæquatum ibid. 11
plicæ venenata qualitas in aere nulla eſt aut præfuit & qua- re. 40.3
Plicę uenenum, quomodo ſit cauſ ſa tot morborum & ſympto- matum 106. 14
plicam affectionum comitantiũ, quædam habent effectiuam cauſſa plicę, quædam alias obtinent humores. ibid. 1.
plicam ad ſymptoma qualitatis mutatæ atq; excrementorum referri poſſe. 20. 10
plicam anus venefica VVratiſ- lauiæ fecit cuidam mulieri 44 5
plicam, cur Morbum cirrorum aut Cirragram non libenter Auctor dixerit 16. 10

plicam exteris pro ſuo arbitratu vocare Auctor concedit. 17. 33.
plicam ex veneficijs fieri, apud quos opinio increbuerit. 48. 20.
plicam in Germaniæ & Vngariæ partibus eſſe vnde Auctor didicerit 8. 21
plicam non eſſe contagioſum ad diſtans 55. 19
neq; per contactum. ibid. 11
neq; per fomitem ibid. 5
plicam non eſse Gallicum Polonorum, vnde Auctor comprobet. 54. 15
plicam quare Germani non abſcindant. 9. 30
plicam quare poſt adhibita præſcripta remedia Auctor præſcindere ſuadeat 230. 15
plica ſublata, depilatæ partes aeri frigido non ſunt exponenda 204. 8
plica ſuperueniente cruciatus corporis minui 12. 12
à plica præſeruantia. 233. 25. & 243. 20
ex plica vulgari quomodo eſſet ſporadica 158. 30
in plica quæ ſint loca affecta 79. 30
Plicagra, vt Cirragra, impropria plicæ appellatio 17. 17
Pocutium Prouincia Regni Poloniæ 3. 23
podagra morbus popularis vbi fuit. 26. 11
pohanka Bohemorum quid peritionibus Herbarijs 201. 3
Polonia multis atq; maximis ſiluis larignis abũdat. 181. 14
Poloni Coronatos, Marcas vocant. 223. 3
Poloni multis cibis vtũtur. 76 14.
Poloni natura equos amant. 207. 2
Poloni plurimi vinabibunt meraciſſima 77. 20
Poloni qui Syropis non libenter vtuntur, quomodo purgandi 185. 17
Polonorum corpora, abtundare pingui, oleoſo acri, & ſalſo humidoq; vapore, tum fumo & fuligine quibus Auctor demonſtret 76. 9. & 79. 8.
Polonorum domus vna, plus conſumit arromatum, quàm decem Italorum 78. 30
Polonorum ruſtici, aquæ ardentis, integra vitra haurire ſolent 78. 22
Polonos Auctor exhortatur, vt breuiores gerant capillos ad euitandam plicam 241. 32
pori & meatus cutis, non fiunt à natura, ſed effinguntur à ſubſtantia exitum quærente 131. 30
porrigo capitis in Polonia vulgo Tinea dicitur 5. 13. & 67. 21

praci-

præcipitatum eſt argentum viuum præparatum. 219. 32
præcipitati pręparandi rationem Antonij Galli Auctor commendat 219. 26
roblemata egregia de plica ab Auctore proponuntur & ſoluuntur 121. 3
Proſper Alpinus de ſcarificatione antiquorum legitima. 176. 33.
prouidentia totius corporis in plicā post complicationem crinium, eſt neceſſaria 174. 13
prouidentiam totius corporis ante pilorum complicationem prætermittenda 166. 29
pſilothrum quid. 202. 14.
pſilothrum commune 203. 10
pſilothrum compoſitum ibid. 25
pſilothri vſum quare Auctor facta iam plica patientibus ſuadeat 202. 12
pſilothro & ferro crines auferre multum inter ſe diſtare, & quare ibid. 21
pſydracia ex humorum varia mixtione fiunt. 72. 8
pubertatis ætate, cur genæ & pubes pilis veſtiantur. 138. 5
Pudendagra quid 15. 13
pulicum materia quæ 70. 3
putredo excellens non neceſſario veneni cauſſa 169. 25
putredinis varij gradus. 108. 12.

Q

Quatuor cauſſæ propter quas pili fuliginem amittunt. 150. 21
Quatuor vel quinque cauſſæ propter quas cum albis pilis quidam naſcuntur 151. 12
Quare Melancholici piloſiores, cum ſint emaciati? 149. 11
Quare Mulieres, Pueri, Viri humidiores ac pinguiores minus pilis abundent 148. 31
Quare pilorum alij nigri, alij albi, alij medio colore infecti? 150. 21.
Quare ſpadones pleriq; imberbes, ſi materia pilorum eſt ſeminalis. 249. 16
Qui pili non neceſſario facultatem formatricem habeant? 252. 25.
Quomodo pili tam facilè prodeant, cum ex pingui materia fiant? 149. 28

R

Regnum Poloniæ ampliſſimum 7. 7.
Retroceſſiones humorum ſępe fieri ex vſu purgantium. 169. 14.
Rhamnus tertius valuis feneſtriſue impoſitus veneficia tollit auctore Dioſcoride. 162. 16

Sangui-

Sanguinis feruorem reſtinguentia. 185.4
Sanguinis oleoſi partem ex qua ſemen fit, cur ad venenatam qualitatem diſponatur 85.30
Sanguinis miſſio, vide Venæ ſectio.
Sagæ quomodo deprehendantur vide Maleficæ.
Sapo ad dolores plicæ qualis. 208.19
Scarificationis nomine Auctor quid intelligat. 176.30
Scarificationem crurum in morbis venenatis prodeſſe ib.25
Scelotyrbe quid 57.26
Scilla herba cur ſuper liminaria domus ſuſpendatur. 161.30
Scorbutus morbus peſtilens. 31.5.& 96.3
Scorbutus naturam aliam apud alios habere videtur. 96.26
Scorbutus quibus æmuletur plicam Sarmaticam 96.30
Scorpij in Polonia non gignuntur 196.28
Scorzoneræ Hiſpanicæ aqua probatur 224.18
Sorzoneræ radicem ſaccharo conditam, apud quem Auctor deguſtauit 224.24
Senes cur ab Italis vulgo Muffi dicantur 129.25
Sidera, morborum nouorum aut inſignium cauſſam eſſe, cur Auctor minimè velit. 32.29
Signa Plicæ coniunctæ. 157.4
Signa plicæ faſcinatione factæ. 154.26
Signa plicæ ſimplicis. 156.33
Signa plicæ veneficio factæ. 154.8
Sireum quid 78.17
Sl'ouacius Acad. Cracouienſis Mathematicus & Medicus quid de plica interrogatus dixerit 88.30
Smaragdi vires Auctori experienti nō reſpōdebāt. 222.23
Smegma attractorium. 204.31
Spadones pleriq; quare imberbes 149.16
Spaſmi cauſſæ vel conuulſio.
Sphondylium eſt Barſzcz Roxolanorum 11.34
Sphondylij facultates. 121.30
Spongiæ nouæ decoctis imbutæ inſēſibiliter euacuāt. 211.13
Stomacace quid 57.26 & 96.5
Succi praui vel ſunt ichores vel humores. 71.26
Sudor fit ex ichoribus ſub propria forma remanentibus. 71.30
Sudores præter naturam qui. 82.12
Sudorifica febris Britannica in qua claſſe morborum reponenda. 31.2
quo anno cœpit. 94.31
Suffumigia ad faſcinationes. 161.12
Suffumigia ad plicam. 232.18

Suffumigia deleteria & benigna Auctor in libro de lue Venerea explicat. 213. 8
Sycoſes ex humorum varia mixtione fiunt. 72.8
Synapiſmata capiti vbi imponenda 194.31

T

*Tarantulæ antidotus.*221
*TatarKa Polonorum quid peritioribus Herbarijs.*201.2
Thermæ Laſtrenſes 228.24
Thermæ Patauinę, Virginis & Tegulæ vocatæ. ibid.
Thibij Pōti acolæ quales 155.9
Tinca Polonis quomodo dicatur. 212. 3
Tincæ vires ibid.4
Tineam quem Morbum vulgus in Polonia nominat. 67.21
Tineę Italorum Aſſaphati ſic cum Arabibus dictę, vnde fiant 72.5
Tranſpiratio inſenſibilis fit ex vaporibus 71.8
Tricæ incuborum quid. 9.8
*Tuſſis popularis Europęa.*93.21

V

Vapor à fuligine & fumo differt forma, ſubiecto proximo, cauſſis efficientibus. 74. 25
Vapor in genere quid 73. 14
Vaporis in ſpecie materia quæ. 75. 26
Vaporis pinguis quomodo ad ſuſcipiendam veneni formam diſponatur. 84.28
Venæ ſectio in plica quando conuenit 184. 30. & *quo loco.* 175. 1
Veneficæ quomodo deprehendantur. 156 5
Veneficę Romanæ peſtem excitarunt 48.14
Veneficæ Roxolanæ, vide Maleficæ.
Veneficæ ſubſtantiæ tot eſſe proprietates quot ſunt partes corporis ſimilares & diſſimilares. 63.27.& 105.12
Venenata qualitas in aere vnde fiat. 40.5
Venenata animalia in certa ſui parte corporis venenum habere. 123.22
Venenatum quid auctor intelligat, dum plicam dicit venenatam 39.25
Venenati non omnes repentè moriuntur. 29.13
Venenum quid 116.29
Venenum internum & externũ quomodo differant in attractione humorum. 100.21
Venenum Plicæ quod immediatum ſubiectũ habeat. 65.10
Venenum plicæ quomodo agat. 85.15.& 96.5
Venenum plicæ quomodo alios

humores attrahat. 100.14
Venenum plicę quomodo conueniat cum morſibus venenatis & ab iјs diſcrepet. 174.3
Venenũ pulmones lędens. 206.2
Venenum quomodo poſſit eſſe ſine contagio. 107.2
Venenum Sarmaticum cum corde non neceſſario andipahiam habere. 106.4
Venenum ſoporiferum. 105.25
Venenũ veſicam lædens. 106.2
Venenum vtero inimicum. 105. 28
Veneni cauſſę efficientes mediatæ 84.26
Veneni curandi ratio 167.5
Veneni eſſentia, ſeu forma ſubſtantialis ignota. 84.24
Veneni ſigna quę 29.6
Veneni ſubiecta quæ. 64.27
Veneni plicæ efficiens mediata cauſſa eſt vaporis pinguis ſubſtantia. 84.10
Veneni plicæ formam in vapore acri & ſalſo, vnctuoſo & pingui, primo ac per ſe introduci: per communicationem vero in fuligine & fumo 83.20
Veneni plicæ proprietates quibus partibus corporis contrariæ, quibus familiares. 96.1
Venenum ad tempus dari poſſe. 129.2
Venenum amatorium Cleopatra M. Antonio dedit. 105.20
Venenum attrahentia inter corpus & venenum media eſſe debere. 193. 1
Venenum conuulſorium dari. 105.26
Venenum debilitans Olympias priuigno Aridæo dedit. ibid. 23
Venenum diu in corpore latere poſſe. 123.2
Venenum in humanis corporibus gigni poſſe. 58.20
Venenũ in humanis corporibus produci non poſſe abſq; aliqua putredinis vel corruptionis ſpecie, quæ tamen non deſinat in elementa. 83.26
Venenum Maniacum Cæſonia vxor Caligulę marito dedit. 105.22
Venenum non omne habere ęquales interficiẽdi vires. 106.10
Venenum non omnia corpora humana eodem modo ſuſcipiunt ibid. 16.
Venenum Plicæ, quid Auctor eſſe putet 99. 28
Venena quomodo curentur in genere. 190. 28
Venenorum differentiæ à partibus deſumtæ. 63. 16
Venenorum differentiæ à priuatis actionibus deſũtæ. ib 19
Venenorum genera quatuor Gal. conſtituit. 59.22
Venena bina cum fata volunt, iuuare. 220 2
Venena intra corpus quando minime

nime deleteria produci 62.9
& quare 63. 26
Venena plerumq; euadere medicamenta 106.11
Venena quæ corpori in quo generantur noxia non ſunt, nullã in ſe putredinem habere. 115.27
Venena quę corpori in quo generantur, noxia ſunt habere in ſe putredinem, variam tamen, ratione materiæ, modi, & gradus putredinis. ib.20
Venti qui ſalubres, qui non 234. 14
Verborum, aliquam agendi vim habentium genera tria. 155.29
Veſicantia medicamenta Auctor deſcripſit in libro de Phęnigmis. 194.6
Veſicantia in plica qualia ab Auctore probantur. 194.21
Veſicantia ſimplicia. 196.10
Victus ratio poteſt parare nouos, & veteres reuocare morbos 58. 15
Villoſa in modum canis corpora qui viderunt 82. 6
Vitię familiæ in Scythia quæ. 155. 5
Vinum aduſtum, ex fęcibus Cereuiſiæ 43.29
Vinum, multum poſſe ad calidos & fuliginoſos vapores inducendos 72.24
Vinum pinguedine non carere 77. 30
Virus & virulentia quid. 28. 27
Vomitoria in duplici differentia 177.25
Vomitoria in veneno Sarmatico cur fortiora nunquam eligenda. 179. 21
Vomitorijs quando vtendũ & quibus. ib. 15
Vomitus diuturnus cuiuſdam Monialis Patauinæ. 64.6
Vrgentis rationem in Plica quæ habeant. 165.8
Vrſibrancę decocti vſus in morbo cirrorum. 5.16
Vrſibrancam quid vocent Officinæ Polonæ. 12. 20
Vrſuli, vermes hirſuti in Polonia, non ſunt ſcorpij. 196.32

X

Xiphilinus veneficium humanitus inuentum deſcripſit in vita Commodi Imperatoris. 50.2

Z

Zamoſcienſis Academiæ Rector, litteras mittit ad Patauinæ Academiæ Medicos vt Deliberatio inſtituatur de Morbo Cirrorum. 2. 25
Zamoſcienſis Academiæ Rector, de

INDEX.

de Morbo cirrorum à Medicis Pat. tria ſcire vult. 3. 19

Zamoſcienſis Academię Rector, quid intellexerit, cum ſcripſerit Morbum cirrorum infringere oſſa. 101. 26

Zodiaci ſigna quadruplicia. 31. 24.

FINIS.

Errata potiora ſic corrigito.

in præfatione explicatum. Eiuſmodi	explicatum, cuiuſmodi
Pag. 17. dmilitudinem	ſimilitudinem
ibidem qui	quiq;
20. nolo	volo
21. immutatum	mutatum
22. reluɖa	reliɖa
27. libidinæ	libidine
27. proponiet	proponat
37. ſenietas.	ſerenitas
45. hanc confirmandam	Hoc confirmandum
60. vt ſi	vt ſic
70. veſpes.	veſpæ
ibidem ſcillo	ſyllæ
74. ſæbo	ſeuo
123. Agellio	A. Gellio
124. totum	totam
136. ad productionem; ad augumentum uero	ad productionem uero & augumentum
ibi. emaciati	emaciata
143. abſceſſus genus rarum mihi nunc in memoriā reuoco	dele omnia

144. Lenonelli	Leonelli
146. aũt	autem
155. ſchiti	ſchitia
159. ambigendas	abigendas
167. & 19.	dele
171. porros	poros
213. deteſtator	deteſtor
218. quæq;	quæ
220. recipia	recipiat
222. hunc	hanc
ibid. pruriores	puriores
226. maxim	
236. decent: at.	decent. At
246. refertum eſt	refertus eſt

HERCVLIS SAXONIAE PATAVINI

PRACTICAM ORDINARIAM

IN EODEM PATAVINO Gymnaſio Florentiſsimo profitentis.

DE PLICA.

CAPVT I.

HISTORIÆ ENARRATIO.

DICTVRO mihi de Affectu nouo, maximo, cũctiſq; futuris ſeculis memorando; nouo, inquam nomine, genere proximo, ac remoto, parte, generationis modo, tempore, ſymptomatum, ac morborum ſyndrome, regione, ac populo, cauſſis, demum curatione; nunc primum per vniuerſam ferè Poloniam graſſante, imo verò per quaſdam Germaniæ partes diuagan

te: viſum eſt non à ratione alienum, ante omnia caſus hiſtoriam referre, partim ex ſcripto, partim verò ex aliorum relatione, ac propria quadam obſeruatione contextam; vt ij apud quos nec nomen quidem affectionis hucuſque peruenit, noſtraque hæc quæ in progreſſu operis dicturi ſumus viſuri ſunt; non putent figmenta eſſe, nugas, aut ſomnia: ſed cuncta tanquam veriſſima atq; indubitata recipiant, vt potè multiplici, ac veridico grauiſſimorum hominum teſtimonio confirmata, quinimo, ipſa rei euidentia, ac quotidiano experimento comprobata. Quanquam autem totius hiſtoriæ fundamentum ex Epiſtola Magnifici & Excellentiſſ. D. Laurentij Starnigelij Academiæ Zamoſcenſis Rectoris, & in eadem Artis dicendi Profeſſoris meritiſſimi, ad publicos Patauienſes Medicinæ Profeſſores miſſa colligi poſſe videatur; vt proptereà hanc, prout eſt, ante omnia imprimi curauerimus; attamen cum in illa quędam, deſiderari cognoſcamus, quæ nos ipſi, partim propria obſeruatione collecta, partim verò ab alijs accepta, ſilentio minimè prætereunda eſſe duximus; iddirco poſt litterarum exemplar impreſſum, ea omnia libenti animo ſuper addere non grauabimur. Tenor itaque litterarum Zamoſcenſium, talis eſt.

Excell.

Excellentes & Magnifici domini amici charisᵐⁱ & obſer.

Pro coniunctione ea, quæ nobis in vltima Sarmatia verſantibus, propter optimarum artium commune vinculum cum Excell: & mag: D. V. intercedit, nouellæ Zamoſcen. Academiæ Rector, ſcribendum eſſe duxi, ad Excell: & mag: D. V. vetuſtate quidem & præſtantia, nobiliſſimæ Academiæ Patauinæ, claros, eruditione tamen ac vſu maiores & clariores. Cauſſam autem ſcribendi attulit mihi, nouitas apud nos morbi & ſumma eius medendi difficultas. Peto, vt epiſtolam hanc meam & legant beneuolè, et lecta conſilium iudiciumq́ ſuum, amicè perſcribant. Qualē morbum exiſtiment: quæ præcepta dent: cuiuſmodi medicinam faciendam putēt eius depellendi. Res ita habet. Inter Vngariam, & Pocutium, prouinciam Regni Poloniæ, quæ montibus, ex qui-

bus fluuij complures erumpunt, inter-ſe diſtinctæ ſunt, eueniebat, vt pleriſq; hominibus, vnus & alter cirrus excre-ſceret, cum vicinis ſibi crinibus, in ſe introrſusimplicatus & denſus. Et tum quidem, nulla re moleſtus erat. Nunc ſerpere cœpit is morbus, & latè per to-tum Regnum Poloniæ, magno omnium malo, magnoq; cruciatu diuagatur. Infringit oſſa: laxat artus: vertebras eorum infeſtat: membra conglobat ac re torquet: Gibbos efficit: Pediculos fun-dit; caputq; alijs atq; alijs ſuccedenti-bus ita opplet, vt nequaquam purgari posſit. Si cinni radantur, humor ille & virus, in corpus relabitur, & affe-ctos, vt ſupra ſcriptum eſt, torquet: ca-put, pedes, manus, omnes artus, omnes iuncturas, omnes corporis partes exagi-tat. Expertum eſt, qui tales faſcicu-los, implicatorum perarctè inter ſe cri-nium, deraſerint, eos oculis capi: aut defluxibus, ad alias partes corporis, gra uisſimè torqueri. Purgationibus vſita-

tis

tis ſi illi medeare, ægreſcit & exſuperat magis, quod noxios humores, nequeat ſuperare purgatio, ſed commotos, per totum corpus diſpergat: tanto enim dolore omnium deinceps membrorum, hac affecti peſte ardet, vt ad cruciatus acerbitatem nihil posſit eſſe acrius. Maximam partem feminas inuadit: viros etiam, qui Gallicum in morbum propendent: tum liberos ab his procreatos, qui lue Gallica fuerant infecti. Eos etiam, qui porriginem capitis, quam vulgus tineam vocat, medicamentis repercutientibus repreſſerunt: præterea feminas, quæ menſtruis temporibus, non ſatis purgãtur. Quarum quædam, dum in ætate adoleſcentiore fluxum ſanguinis, per nares, menſtruo modico, nimis profuſum, identidem habuiſſent, ætate prouectiore, eo fluxu per nares ceſſante, in ipſum morbum cirrorum delapſæ sũt. Quidam quanquam perrari, cum aliquot annis, hoc genere morbi, cruciati exagitatiq; fuiſſent, nec caput raſiſsent,

ne-

vexationemq; eius omnem, et pædorem et ſpurcitiem, non ſine ſumma moleſtia, et nauſeà penè intollerabili pertuliſſent, tandem virulentis illis cirris decidentibus conualuere; maxima tamen pars perit. Quæſita ſunt et tentata, varia genera remediorum, ſed nullum eſt ſatis idoneum adhuc repertum: Quæſita etiam vis et natura morbi, & cauſſa: ſed ne de hac quidem, etiamnum quidquam liquet. Homines agreſtes, Erinacei diſcerpti circumligatione releuari compererunt: & ad auertendum penitus morbum, ex Eritio ipſo eſcam ſibi conficiunt; ſed ne hoc quidem tanti eſt. Lotionem præterea ſibi parant, ex decoctione foliorum Vrſibrancæ, qua cum abluunt caput, cirri, de quibus eſt ſupraſcriptum, erumpunt, magnaq; vis pediculorum. Cum exhalatione fuliginoſa, ex qua naſcuntur crines, cõmunicat, videturq; cum tinea affinitatem habere, atq; cruciatu oſsium, cum Gallica lue: cum Phtiriaſi redundatione vermium:

cum

cum Arthritide, artuum dolore: cum Spaſmo contractione miſerabili membrorum. Ut nihil aliud dicam, Eccell: & mag: D. V. hoc in genere artis, eruditi & ſapientes, facilè colligunt, quàm neceſſaria ſit hæc deliberatio: & quanto beneficio ampliſsimum Regnum Poloniæ ſibi obſtriget, cum eiuſmodi viroſæ peſti, quæ violentiſsimè diuexatur, ſolerti ſuo ingenio, remedium præſens inueſtigauerint, inuentumq; litteris mandarint. Multi variarum medicinarum primi auctores, in perpetuitatis laude viuunt, huius medicinæ ab Excell: & mag: D. V. inuentæ gloria, veſtra propria erit, vos illuſtrabit, & cum omni, conſequentis poſteritatis ætate floreſcet. Exſpecto humaniſſimum reſponſum; Sed ſi minus, quàm par eſt, neque verbis, quibus opus fuit, morbi uim expresſi, peto ignoſcant Excell: & mag. D. V. homini alio artis in genere verſanti. Adumbratio quædam hæc morbi eſt; interiora illius, acri, ingenij

ſui, acie Excell: & mag: D. Veſtra diſpiciant et contemplentur. Benè valere Excell: & mag. D.V. opto Zamoſc ij die vltima menſis octobris. Anno Domini M.D.XCIX.

Excellentium & Magnificarum D. V.

addictiſſimus amicus & ſeruitor

Laurentius Starnigelius, Rector Academiæ Zamoſcien. & artis dicendi Profeſſor.

Elegantiſſimè profectò, atque eruditè admodum potiora nobis in hiſce literis ſunt expoſita, quæ ad pręſentem rem pertinent: quę vero nos eſſe adiuncturos polliciti ſumus, hæc ſunt. Imprimis autem Affectum iſtum, qui in Polonia vſq; adeo nouus exiſtimatur, ac proprius; nouum non eſſe; aut illis peculiarē, cōſtanter affirmo. Qui illū in Heluetia, Alſatia, Briſgoia nonnulliſq; Belgiæ partibus ad Rhenum degentibus, frequenter, & in multis graſſari, in reliquis vero Germaniæ atq; Vngariæ partibus, aliquando, tametſi rarius & in paucis conſpici; Iam multiplici Germanorum, atque Vngarorum tęſtimonio, nunc Patauij ſtudiorum gratia degentium conſecutus ſum, mihiq; omnium maximè confirmatum, à Perilluſtri & nobiliſſimo D. D. Andrea Naruſzevvic de Kupiſzki, Nationum Poloniæ Conſiliario meritiſſimo, teſte alioquin huius rei fideliſſimo, ſumma cum ſua admiratione,

ne, Affectionem hanc Poloniæ propriam exiſtimatam, apud Heluetios, atq; alias prædictas nationes, non ſemel contemplante. Quibus omnibus publicum accedit Ioan. Georg. Schenckij à Grafenberg teſtimonium, quod primo libro Obſeruationum de Capite Ioan. Schenckii Patris hunc in modum habet.

DE TRICIS INCVBORVM

OBSERVATIO XIII.

Nouum, veteribusq; indictum horridi & intricati capillitij, tum barbæ genus, difficilium quorundam cap. morborum argumentum.

Horridum quoddã, impexum, adeoq; intricatum capitis atq; barbæ capillitium apud noſtros haud infrequens, ceterum veteribus, cuiuſcunq; ætatis Medicis incognitum obſeruare licet, quo affecti prælongas capillorum tricas & cincinnos, mirificè intricatos, digiti ſæpe craſſitie, ex reliquo capitis & barbæ capillitio, ad humeres, pectus, & aliquando ad vmbilicum vſq; demiſſos, propendere videas, aſpectu planè horrifico, & Gorgoneum caput præferente. Quos illi magna religione, prorſus incultos, nec ferro præſcindere, nec pectine explicare ſuſtinent. Perſuaſi omnino grauiſſima capitis morborum fomenta, velut Apoplexię, Paralyſeos, Maniæ, & cumprimis Cæphalalgiæ pertinacis, conſimiliumq; materiam ijſdem alendis abſumi. Qua ſiue ſuperſtitione, ſiue multa hominum obſeruatione ducti, quiduis potius, quàm eorundem culturam aut præſectionem, velut prorſus infauſtam & lethalem, admittunt; factisq; de experimento & hiſtoria periculis, ſententiam ſuam mordicus tuentur. Qui ex his elegantiores haberi volunt, tricas huiuſmodi, capitis quidem intra pileum, barbæ verò ſubtus pectorale conuolutos prius recondunt, ne conſpiciantur. Alij verò, etiam inter congreſſus publicos, nec ſi celare velint, poſſunt: nec ſi poſſunt, volunt. Adeo & geſtantium & conſpicientium animis in

dubitata fide inſedit, vt citra opprobrium, aut vituperium, velut rem maximè ad vitam ſuſtinendam neceſſariam, conſpiciendos ſinant. Sed enim quoſdam per vniuerſum vitæ ſuę curſum eo modo aluiſſe, adnotatum eſt: ſperantes ſeſe à difficillimis im pendentibusq; ſibi morbis vindicari poſſe. Sunt qui ad eóſdem ſubnatos, nunquam vbi inuiolatos cuſtodiuiſſent, recidiuam ſe paſſos fuiſſe conſtanter affirment. Vulgus etiam, ſi in tales incidere contingat, ſtatim de occulto, aut latente atq; difficili aliquo capitis malo eoſdem ſuſpectos habet. Qua in re num ſuperſtitio experientiam, an verò experientia ſuperſtitionem conuincat, ad iudicium meum nunc non reuoco. Ego certè, vt nihil diſſimulem, vt in vulgi ſententiam propendo: ita ſeminarium huiuſmodi morborum, non tam inde argui, quam ali, atq; ne inuadant, hoc modo præueniri poſſe, de pilorum generationis cauſſis, euentibus, & curationibus, recepta Medicorum ſententia, doceri poſſe, accedente, quæ ex vulgo conſtat, & quaſi per manus tradita eſt, atteſtatione, ſentio. Europæis alijs innotuiſſe hoc capillorum vitium nondum comperi: vt nec pleriſq; Germaniæ partibus omnibus. Briſgois, Alſatis, Belgis, nonnulliſq; Rheni tractibus, quaſi endemium, & popello noſtro notum eſt ſatis. Ciues hic ipſi nouimus ſupra triginta, quorum aliqui vel hodie quoq; ſuperſunt, hoc capillitio inſignes. Vulgus MARENFLECHT, MAREN VVIIRCKVNG & SCHROTTLINSZZAPFF quaſi dicas contorſiones pilorum, vel inci[illegible]orum tricas, ſeu cincinnos, vocat. quod putet Incubos & Faunos noctu eoſdem ſugendo tractare. Alij MARENLOCK hoc eſt Scrofarum tricas nominant, quod his ſimiles à ſcrofarum collo enatas, & propendentes aliquando obſeruent. Io Georgius, Schenckij. Sen. Med. F.

Ex his ſicuti iam certo certiùs eſt, non eſſe hunc vnius tantum Poloniæ morbum, imo verò alijs quoq; partibus communem. Ita de loco, & tempore, vbi & quando primum inceperit nihil certi habeo. Hoc quidem ſcio, in Maiori Polonia nũc primum tantum huius mali ſemina pululaſse. In Podolia verò non vltra annos viginti. In Pocu-

tio autem multo quidem antea, ſed incerto tempore, cum tamen de Germania indubiè affirmare poſſim, Anno 1564. vſq; adeo notum fuiſſe, vt iam antiquior exiſtimaretur. Id autem colligo ex Ioãnis Stadleri Med. obſeruatione, quæ in hunc modum ſe habet.

In memoriam mihi reuocas nobilem Caſp. ab Hornſtein; Commendatoris SIGISMVNDI in Alſatia, Burgundia Prouincialis piè defunctum fratrem, quem cum Commendator ob impexam, contortam & inexplicabilem barbam, quam horrificam præſeferebat, aliquando acrius reprehenderet, ſuaq; à menſa, virum 50. circiter annos natum, niſi eam præcideret, remouendum minitaretur; non tam menſa priuari, quàm aula excedere velle (liberè tum reſpondit) inexplicabili planeq; Gorgonea, quàm ſua barba carere velit. Accidit hoc Anno humanit. Iouæ 1564. cum Friburgi Alſchuſam, ob peſtem concederem.

Vtcunq; res habeat, magnum non continet ad rem noſtram momentum; pluris facienda ſunt, quæ ſubiungo, litteris non data. Plicam eſſe duplicem, imo apud alios triplicem. MAREM vnam, maribus contingentem, in qua capilli, & barba in ſpicarum modum complicãtur. FEMINAM alteram, quæ mulieribus eueniat, in qua omnes capilli in vnicam conglomerentur maſſam illis non diſſimilem quibus onerariæ vtuntur naues. Tertiam nonnulli FILIAM appellant, in qua vngues tamdiu dolore & contorſione vexantur, quamdiu capillorum cæperit implicatio, quam audio quibuſdam vnica fieri nocte, maiori autem ex parte tribus, quatuor aut pluribus. Et aliquando quidem ſponte ſua accedit, nonnunquã verò arte quadam adhibita, ſcilicet lotione capitis ex decocto ſphondylij, q̃d ſua lingua BARSZCZ,

 Offi-

Officinæ, Brunfelſij, & Tragi, & Germanorum ceterorum errore ſeductæ, Vrſibrancam vocant: aut lixiuio fabis alterato, aut intermiſſa capitis lotione, ac pilorum cultu, longaque nutrita coma. Contingit autem aliquando, nullo aut exili præcedente morbo, vt plurimum verò præcedentibus morbis ac ſymptomatis relatis. Quodſi quiſpiam iam diu his vexatus, partem tantũ capillorũ intactam relinquat, ceteris interim lotis ac cultis: facti cogitur pænitere. Quanquam enim in incomta illorum capillorum parte inuolutio ſuccedat, atque pro tempore cruciatus omnes corporis minuantur: paucis tamen poſt menſibus relicto in corpore fomite, recrudeſcit morbus, non antea finem habiturus, quàm capillos omnes implicauerit. Neq; vero hæc vſq; adeo grauia & moleſta ſenſim aut paulatim inuadunt, ſed confeſtim magnoque cum impetu, ac lethalibus quandoq; ſymptomatibus; vt propterea ĩ primo ipſius morbi inſultu patientes, etſi iuuenes & validi ſint, illicò tamen imbecilles, tremuli, pallidi, deinde liuidi, atque exſangues reddãtur, vt iam iam morituros crederes. Hæc quanquam in Epiſtola minimè contineantur: audacter tamen proferre non dubitaui, cum omnia a Viris fide digniſſimis habuerim. Quædam ab Excell. D. Ioan. Vrſino Leopolienſe, Academiæ Zamoſcen. Profeſſore Publico, Illuſtriſſimi Regni Pol. Cancellarij alumno, Viro ſanè acri iudicio donato, & in noua hac Affectione inquirenda atq; indaganda valdè diligenti & curioſo: Non nulla à Perilluſtri D. Matthia TaranovvsKi, de Taranovvice Roxolano quem hoc affectu laborantẽ, proximis ſuperioribus Menſibus, præciſa manibus

pro-

proprijs Plica, ſumma cum felicitate Dei Opt. Max. auxilio ſanauimus. Plurima vero ab Illuſtriſſ: D. D. Ioachimo de Ocieſno, Olſtnenſi &c. Capitaneo, quem olim hoc morbo vexatum, dũ hæc cogitaremus per Patauiũ Romam tranſeuntẽ, in proprio hoſpitio conuenimus, atq; ab eo humaniſſimè excepti, diligentiſſimè ſuper hac re interrogauimus, & eorum omnium quæ antea diximus, certam relationem, atq; indubiam atteſtationem habuimus, Vt propterea debeat iam vnuſquiſq; certo arbitrari, non eſſe Affectionem iſtam (quod tamen video multos credidiſſe) vnius ſorditiei ſobolem, atque ideo plebeios tantum, ruſticos, ſpurcos incomtoſq; homines, in fœno, vel alia re ſimili dormientes vexare, quando ipſa iam oſtendit experientia, non modo Nobiles, ſed ex prima etiam Nobilitate viros, ac Principes, nec minus mulieres capillorum cultui vltra modum dicatas, indiſcriminatim corripere; vel ſi non corripiat quod deterius eſt, & in immunditiem redigi non poteſt, doloribus at conuulſionibus miſerabiliter torquere. Hactenus de hiſtoria.

CAPVT II.

DE ORDINE AGENDORVM.

IN præſenti opere, quod iam Deo fauente aggredimur ſane difficillimo & à nemine ante nos ſuſcepto, ne confuſio prçter difficultatem accedat; ita ſingula diſponenda eſſe putamus, vt primo de Nomine aliqua dicamus: deinde verò de Eſſentia huius priuatæ Affectionis, quæ pilis cõ-

tingit,

tingit, vt pote omnium maximè noua atquè omnium animos in admirationem trahente. quibus expeditis ad commune genus conuerſi duo diſputabimus.

I. Sitne Affectus iſte inter communes, an potius inter ſporadicos reponendus.

II. Vtrum ſit malignus aut peſtilens, an potiùs benignus. Tranſitu deinceps ad vniuerſales cauſſas facto, diligenter inquiremus; Poſſint ne huius mali cauſſa eſſe ſidera, an aeris vitium, an potius maleficia, vel contagium. Quod ſi nullum horum eſſe probauerimus: reliquum erit demonſtrare cauſſam hanc intra corpus gigni poſſe. Quomodo autem id fiat, & ex quibus cauſſis, abundè ſuo loco diſputabimus. Tunc verò vniuerſam colligemus præſentis Affectus definitionem, quam tria illa præſtare oſtendemus, quæ docuit aliquando Ariſtoteles 4. phyſ. text. 31. Optimas habere definitiones, vt definiti naturam ad amuſſim explicent; omnium quæ in re definita contingunt, cauſſam reddant: & cuncta dubia contra illam propoſita, diſſoluant. Hęc vbi pręſtiterimus, ad Signa, prognoſticum, & curandi ac præſeruãdi rationem tandem deſcendemus,

CAPVT III.

DE NOMINE.

TAmetſi ratio poſtulare videatur, vt Affectus multiplex, ac ſanè varius, licet in vnico tantum corpore, atq; vno & eodem tempore factus, tot debeat nomina habere, quot

ſunt

ſunt Affectionnm ſpecies inter ſe differentes: conſueuerunt tamen Medici, aliquando ab vnico humore, vel parte, vel ſimilitudine cum re externa vel alia conſimili ratione, Affectus plurimos vnico nomine donare. Sic Melancholia hypochondriaca, quæ præter timorem & mærorem, falſaſq; imaginationes, vomitus, rugitus, cruditates, aliaq; id genus plurima continet; Et Cholera, quæ vomitum, deiectiones, morſus ventriculi, ac ſitim, Sic Hydrops Leucophlegmatia, quæ tumorem totius corporis, cruditates, ſtupores, fluxiones ſanguinis ichoroſas habet, ab vnico humore nomen ſumpſerunt. Pudendagra verò ſub qua cuncta luis Venereæ ſymptomata cõplectuntur, à ſolis laborantibus pudendis nomen habuit. Elephantiaſis quoq; totius cutis affectus, cum tumore pedũ, ſiti, mutatione figuræ faciei à naturali ſtatu, iecoris vitio; omnibus his, à ſimilitudine cum elephanto habita, nomen dedit. Vt propterea in præſenti caſu quanquam vario, ac multiplici: futurum non ſit à ratione alienum, commune quoddam nomen inuenire, quod etſi cunctis affectibus adamuſſim non reſpondeat: notioribns ſaltem & grauioribus accommodetur. ex quo cetera omnia intelligantur. Vocant igitur Poloni, vt audio, affectum iſtum ſua lingua GVVOZDZIEC, ac leniori vocabulo GOZDZIEC, ac ſi lingua noſtra Clauum dixeris. quanquam Perilluſtres Polonorum feminæ, honeſtiori vocabulo GOSCIEC & GOSC, quaſi dicas Hoſpitalem & Hoſpitem appellant; quod in Poloniam ex Roxolania venerit. Verũntamen, vt audio, vtuntur hoc loco Amphibologia enunciationis. Licet enim

aliud ſit hoſpes GOSC, & aliud Clauus GOZDZ, vt ex vocabulorum ſcriptione cuiq; planum fieri poteſt: Mulieres tamen, ita morbi ſui nomen enũciant, vt etiam legitimus Polonus vix animaduertat, Hoſpesne an Clauus pronunciando ſignificetur. Sed hæc amphibologia enunciationis, ſcripto exprimi nequit. Roxolani autem KOLTVN nominant hoc eſt paxillum. eo quod crines conuoluti è capite propendeant inſtar paxilli, qui KOLEK dicitur. Fortè KOLTVNVM vocant ab apparentibus cirris. Apud illos enim cirrus KOLTEK nuncupatur. Atq; ideo Mag. Academiæ Zamoſcenſis Rector, Morbum cirrorum Latinè appellauit. Cuius exemplo ducti alij, non inuenuſtè Cirragram dixerunt. Germani vt ex SchencKij obſeruatione antea relata patuit, appellant MARENFLECHT, & MARENVVIIRCKVNG & SCHROTTLINSZZAPFF quaſi dicas contorſiones pilorum, vel Incuborum tricas, vel cincinnos, vel ſcropharum tricas. Nos in tanta nominum varietate, quanquam non ignoramus illa eſſe ad placitum, putamus tamen aliquem habendum eſſe delectũ, illaq; potiſſimum eſſe amplexanda, quæ rei ſunt proximiora. Nam vt dicebat aliquando Poeta

„ *Conueniunt rebus nomina ſæpe ſuis.*

Atq; ideo Claui nomen non recuſo, dummodo quis clauum non accipiat, vel pro callo manuum, aut pedum; de quo Galenus 2. de comp. med. per genera cap. xvij: aut pro illa rhagoidis tunicæ procidentia quæ propterea à Græcis ἧλος hoc eſt clauus vocatur; neq; pro capitis dolore indeterminata parte capitis facto, de quo Auicenna,

atque alij pleriq; Medicinæ ſcriptores mētionem fecerunt; ſed duntaxat pro Affectu iſto nobis deſcribendo, qui maximam cum Clauo videtur habere ſimilitudinem. Nam ſicuti ferreus clauus dum parieti impingitur, ſolida frangit, quædam continua diſſoluit, ita & Affectus iſte, cum primū inuadit, oſſa infringere, artuſque laxare videtur, membra conglobat, ac retorquet, donec illius virulentia per cutem capitis in capillos, veluti clauus per parietem exeat. Morbum cirrorum, aut, Cirragram, nō libenter dixerim, quod cirrus ipſe nunc temporis in affectione iſta minimam habeat partem. Ab eo enim morbus iam in corpore latens incipit, ſtatim tamen deſinit, & in cō plicationem capillorum permanentē tranſmutatur. Vt hāc ob cauſſam verius Plicagram diceres. Quanquam & Plicagra, & Cirragra impropria ſit Medicis appellatio, qui morbum non affectioni, ſed parti tribuere conſueuerunt: Atq; ideo Podagram à Pede, Gonagram à Genu, Chiragram à Manu, Pudendagram à Pudendis, Mentagram, à Mento, non ab affectionibus dicere voluerunt. At cirrus & Plica affectiones pilorum ſunt, non itaq; horum ſunt ægritudines, ſed Partis, vt propterea mihi hunc affectum inſpicienti, & curanti, viſum fuerit non à ratione alienum, illum nuncupare Plicam, quo nomine cum Affectus ceteris antiquior, atq; ipſis ſenſibus manifeſtior, ac reliquis omnibus permanentior explicetur, qui quaſi regia videtur, ac præcipua huius morbi ſedes, cum Plica apparente, reliqua omnia deſinant mala, ipſa verò importunè præciſa, iterum redeāt, licebit itaque mihi (conceſſo interim cæteris vt pro ſuo qui

arbitratū hunc affectum vocent) Plicam in toto operis progreſſu nuncupare. Quo nomine, & ſingularē volo pilorum affectionem exprimi, & omniū quoq; ſymptomatum, ac morborum congeriem. Vt propterea à Nomine ad Eſſentiam tranſeuntes, primum de Plica tanquam de certo pilorum affectu ſimus dicturi: deinde verò de eadem, tanquā generica & vniuerſali. Ad rem itaq; tranſeamus.

CAPVT IV.

DE ESSENTIA PLICAE.

PLica pro pilorum affectu accepta, nil aliud eſt, quam agglutinatio, vel inuiſcatio quædam pilorum, ex humido, viſcido, lento, ac glutinoſo.

Dictum eſt Agglutinationem vel Inuiſcationē eſſe, vt aliquid plus ſignificarem, quam intricationem vel implicationem. Intricatio enim, permixta eſt corporum ſubtilium inter ſe confuſio abſq; adherentia, quam digitis aut pectine vnuſquiſq; ad libitum extricare poteſt, vt in glomere filamen torſi ac capillorū, quotidiè vnuſquiſq; experitur. Implicationis vero nomen, & ad arctam capillorū conſtrictionem violenta manu factam, & ad compoſitionem crinium arte peractam extenditur. Iccirco Virgilius.

,, *Implicuitq; comam læua.* Et Ouidius.

,, *Sertaq; cæleſtes implicatura comas.*

Noſtra autem hæc Plica vſq; adeo indiſſolubilē habet pilorum vnionem, vt viſco, aut glutine iunctos eſſe credas.

Id

Id quod Magn. etiam Academiæ Zamoſcienſis Rector, animaduertiſſe mihi videtur, qui licet Adglutinationis & Inniſcationis vocabula, tanquam Orator, vitaret: Plicas tñ deſcribens, non ſimpliciter dicit eas eſſe, Faſciculos inter ſe implicatorũ crinium; ſed cum Aduerbio cõpoſitæ Figuræ, „ *Faſciculos perarctè inter ſe implicatorum crinium*. Hoc enim Aduerbio, pereleganter Adglutinationem ſeu Inuiſcationem, more Oratorũ expreſſit.

Fit autem Plica in pilis omnibus qui longiores ſunt, ſiue ſint in capite, aut mento, ſiue ſub axilis & pube generationis locum habeant.

Cauſſa huius rei proxima non poteſt eſſe alia quam viſcida ac glutinoſa ſubſtantia: Si cauſſæ (vt decet) effectibus reſpondere debeant. Inuiſcatio enim nonniſi à viſcido, & Agglutinatio, nonniſi à glutinoſo fieri conſueuerunt. Qualis autem ſit hæc glutinoſa, ac viſcida materia, vbi, aut quomodo generetur, cur in has partes tranſmittatur: non eſt præſentis loci ſpeculari; ſed quid de vniuerſa hac re ſentiamus, in progreſſu operis libentiſſimè aperiemus.

Nunc autem cum breuiſſimè expoſitum ſit Genus proximum, ſubiectum, & Cauſſa Plicæ proxima: reliquum eſt, vt pro iis qui ſubtilioribus delectantur ſpeculationibus, paucis inquiramus, ſub quo nam remotiore Genere, Plica hæc noſtra contineatur. Quod quidem caput, tanquam minimè ad totam rei eſſentiam conſequendam neceſſariũ, ſi quis intermittere voluerit, non propterea exiſtimet ſe aliquid minus de tota rei eſſentia ad curationem neceſſaria cogniturum.

CAPVT V.

IN QVO AFFECTVS GENERE SIT PLICA.

IN diſputatione quam de huius Affectionis Genere ſuſcipio: etiamſi non vereor multas mihi imminere difficultates, atq; obiectiones; cum tamen omnibus putē me non difficili negotio ſatisfacturum, idcirco audacter prouinciam aggredior.

Quanquam autem cum illis haudquaquam contendere nolo, qui Plicam ad ſympromata qualitatis mutatæ, atq; excrementorum referri poſſe putent. Qualitatis quidem mutatæ, propter vnctuoſam materiam, quam ſuſcipiunt pili; Excrementorum autem mutatorum, propter pediculos, furfures, atq; omnem ſordiciem apparentem: mihi tamen vt ingenuè dicam, magis placet vt Morbus ac figuræ Morbus dicatur: quando pili antea plani, humiles, & inflexi, ſimplices ac disiuncti; criſpi & flexi reddantur, inuicem vniantur, formam ſuſcipiant variam vel ſpicarum, vel funis, vel alterius corporis conſimilis. Neq; quiſpiam mihi obijciat Morbum non eſſe, qui actionem non lædat, præterea morbum in excremento non fieri, ſed in partibus: capillum autem partem non eſſe, vt pote qui neq; verè augeatur, ac nullo modo nutriatur: Dato autem non tamen conceſſo, illum augeri & nutriri, ac particulam dici, non propterea ſubiectum morbi euadere. poſſe aſſerente Ariſtotele & Galeno viuentem partem morbi ſubiectū eſſe debere, à qua longe diſtant ipſi pili.

Nos

Nos enim cuncta hæc vidimus, quæ negotium non faciunt. Plica namque etiamſi actionem non lædat, lædit tamen vſum. Morbos autem nõ in partibus tantum actionem habentibus, ſed & in ijs quæ vſum aliquem pręſtant conſiſtere, docet ipſa experientia & Auctoritas. Atque vt cetera prætercam inſtrumenta, ſit mihi in omnibus pro exemplo Oculus ipſe, in quo affectus circa coniunctiuam, cornean, rhagoidem, atque humores (cryſtallino excepto) conſiſtentes, Morbi vocantur, dummodo propria ratione naturalem vſum immutent: Nam ſi ideo viſionem lædant, quod præcipuo viſus inſtrumento incommodent, cauſſæ, non autem Morbi rationem habent. Itaque cum Capilli, & ornatus & tegumenti gratia, vt ceteros prætercam vſus, humano generi ſint dati: quis nõ videat, in Plica vſum hunc, prorſus eſſe immutatum, Capilloſq; ipſos, ac Barbam vſq; adeo inuolutam, & impexam, opprobrio, & ludibrio patientibus eſſe? tegmentumq; hoc tanto pædore, ac verminatione refertum, nihil habere commodi: Sed omni ex parte ignominiam, laborem, atq; incommodum ſpirare? Sed quid? erit ergo Morbus in excremento? Non ſunt profectò Pili mera corporis excrementa, Partem quandoq; vocauit Galenus 14. Meth. cap. 16. & iure optimo; cum duas habeāt conditiones reliquis partibus communes, alibi ab eodem Galeno, initio libri primi de vſu partium, deſcriptas: vt propriam habeant circumſcriptionem, & toti ſint coniunctæ. Itaq; vt Partes, erunt morbi ſubiectum. At dicent. Eſto ſint partes: non tamen viuunt. Morbus autem fit in Parte viuente. Id quidem fateor, Formaliter

ſem-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

ſemper eſſe in Parte viuente: Cauſſaliter verò nō ſemper: imo conſtanter affirmo, frequentius eſſe in Parte non viuente, quam in viuente. Sic Febris ephemeræ ſubiectum eſt ſpiritus; Putridæ, humores: & tamen nec ſpiritus, nec humores viuunt. Quid plura? Nonne inflammationes omnes, Oedemata, Eryſipelata, Scirrhi, Cancri, Abſceſſus, Obſtructiones, Suffuſio in oculo, Lapis in veſica, omnium conſenſione morbi ſunt: & tamen nemo vnquàm affirmauerit ſanguinem, Pituitam, Melancholiam vſtam vel non vſtam, Bilē, Pus, Lapidem, aut quid ſimile partem eſſe viuentem? Quod ſi quiſpiam contentioſius agens id ſuſtinere voluerit, quid de Morbis dicet in numero deficiente? Affirmabitne mutilatam iam, vel quouis modo ſeiunctam partem, adhuc viuere? non equidem. Dicet fortè non eſſe in illa iam ſeparata morbum, ſed in ea quæ relinquitur? Fateor in parte relicta morbum eſſe Formaliter, in abſciſſa tamen eſt Cauſſaliter: Sicuti etiam Febris ephemera, & putrida, & omnis Tumor, & Obſtructio, & omnis Morbus in nnmero aucto, Formaliter ſunt in Parte viuente (Forma enim Morbi, vt alias nos ipſi abunde diſputauimus, Eſt paſſio de tertia qualitatis ſpecie; atq; ideo iure Parti ſentienti tribuitur) cauſſaliter verò in ſubiectis vita deſtitutis, vt proximè oſtendimus. Neq; tamen rurſus quis obijciat, hac ratione, omnem Cauſſam eſſe Morbum, atq; ſic confundi morbum cum Cauſſa. Etenim nos Cauſſæ nomine nunc Contētiuam intelligimus, quæ tota eſt morbi eſſentia; & ad differentiā illius tertij affectus quem Galenus cauſſam nominat, eſt res in facto eſſe, agitq; ſine motu, & tranſmuta-

mutatione, per ſimplicem quandam emanationem, non diſſimili ratione ab illa, qua, accidentia à forma ſubſtantiali effluunt; contra quam faciat ipſa Cauſſa non contentiua, quæ totam ſui eſſentiam in fieri,& motu repoſitam habet, atque ideo per motum,& tranſmutationẽ operatur. Sed qui ſubtilioribus delectatur hiſce ſpeculationibus, noſtras quærat Concluſiones Anno ſuperiore in ędibus priuatis, Auditoribus noſtris dictatas, hic enim, vt puto, illis viſis ac conſideratis: nullã de cetero ſuper hac re, difficultatem, vel ambiguitatem eſt habiturus. De hac re ſatis. Tranſeamus itaque ad id, quòd præſentis noſtræ ſpeculationis magis proprium eſt. Et quando hucuſque vnus affectus Pilorum, eſſentia fuit expoſita, altius ſumto exordio,& accepto Plicæ nomine pro omnium morborum ac ſymptomatũ quæ in hoc caſu aliquando conſpiciuntur agregato. Videamus ante omnia, Sitne Affectus iſte communis, an ſporadicus,& ſi communis, ex quonam genere. Quod ſequenti capite exponemus.

CAPVT VI.

VTR. PLICA INTER AFFECTVS COMMVNES, AN POTIVS INTER SPORADICOS SIT REPONENDA.

LOgica, non eſt hæc ſpeculatio ſicuti præcedens, qua nunc quærimus, ſit ne Plica Affectus communis, an diſperſus? Cum enim aliæ ſint Vulgarium, aliæ vero ſporadicorum Cauſſæ; illorum quidem communes, horum autẽ Pro

prię:

priæ: iccirco, & ad dignoſcendam naturam, & ad inuentionem auxiliorum, maximum habet diſtinctio iſta momentum.

Duabus autem præcipuè conditionibus hos à ſe inuicem diſtingui inuenio. Primùm quidem ex ſimilitudine, aut diſſimilitudine: deinde verò ex patientum numero, ac varietate. Facit quidem ſimilitudo, aut diſſimilitudo diſtinctionem iſtam, quia Vulgares nuncupati morbi, vnam habent cõmunem naturam vel genericam, vel ſpecificam. Genericam tantum, vbi Peſtilentes fuerint. Neq; enim in peſtilentia, vnum tantum morbi genus vagatur, ſed multiplex & varium, vt ex conſtitutione peſtilenti ab Hippocrate 3. Epidemiorum relata apertiſſimè conſtat: habent tamen omnes venenatam, ac peſtiferam illam conditionem, quæ in multiplicitate, vnitatem parit.

Communes autem in ſpecie, omni ex parte ſibi ipſis ſunt ſimiles, vt cum eodem tempore vagantur tantum Catarrhi, Anginæ, Pleuritides, Dyſenteriæ, vel aliæ id genus vulgares affectiones.

Sporadici vero Morbi, neq; genere neq; ſpecie ſibi ipſis ſunt ſimiles, atq; ideo Galenus verba illa Hippocratis primi Acutorum *Tex.9.* *καὶ παραπλήσιοι ἐῶσιν.* *Et ſimiles fuerint.* Vel negatiuè legenda, *καὶ μὴ παραπλήσιοι. Et non ſimiles:* Vel ſic interpretanda cenſet. Non eſſe quidem Sporadicos ſibi ipſis ſimiles, ſed Vulgaribus. Fieri enim poteſt, vnum quodq; morbi genus non minus ex priuata cauſſa, quàm ex communi, Peſtilenti etiam non excepto. vt propterea 3. in tertium epidem. 57. docuerit Galenus, peſtilentem fieri febrem abſq; peſte, quod eſt dictu, non vulgarem, ſed ſporadicam. Peſtem

enim

enim antea text. xx. dixerat Morbum eſſe Epidemicum exitialem. Hæc igitur prima eſt diſtinctionis Morborum vulgarium ratio.

Secunda autem à patientium numero,ac diuerſitate deſumta, ad huiuſmodi differentiam conſtituendam eſt aptiſſima. Communes enim Morbi indiſcriminatim,omnibus contingunt,vel contingere poſſunt: Viris,Mulieribus,Infantulis, Pueris, Adultis, Senioribus, cuiuſcunque temperamenti & habitus,exercitatis,& ocioſis,Nobilibus,& Plebeijs, ſiue frugaliter, ſiue intemperanter viuentibus, vino, aqua, medone, cereuiſia, aliòue potu vtentibus, vno verbo neq; in cibo neq; alia in re conuenientibus, iccirco plurimis.

Diſperſi verò eos tantum apprehendunt, quibus priuata quædam ſit vitæ ratio, & ſane paucos.

Itaque cum Affectus iſte, ſit ſibi vndiquaq; ſimilis,plurimos apprehendat, vt propterea in Pocutio per ſingulas ædes,duo, & tres hac labe vexati reperiantur; Quis quæſo in dubium reuocabit morbum non eſſe Epidemicum? Id profectò aperτiſſime docet Mag. Rector Zamoſcenſis cum ſcribit, nullum eſſe ſexum, nullamue ætatem, aut vitæ rationem, nullam hominum conditionem, quæ huiuſmodi rabiem non ſentiat. Eſt verò hoc maximum vulgaris morbi argumẽtum, quod Mulieres potiſſimum,& lactentes Infantuli,hoc morbo corripiuntur: quæ, & qui, omnium minimè corripi deberent. Cum enim præcipuum omniũ ſymptoma ſit dolor articularis; huic Eunuchos, Mulieres,ac Pueros minimè ſubijci,teſtatum reliquit Hippocrates 6.Aphor.28.& 29.& 30. Vt pro-

pterea Athenæus 2. Dipnoſophiſton. Podagræ, Pueros, Virgines, Eunuchos, ac Mulieres quandoq; diuexantis, contra Hippocratis Placita, mentionem facturus, Epidemicum Morbum eſſe oſtẽderit: quaſi dicere voluiſſet, Diuini Senis ſententiam, in Sporadicis tantum Morbis, non in Vulgaribus locum habere, neque enim contra communem cauſſam, ſexum, vel ætatem ſufficere poſſe. Verba illius, ſunt hęc.

„ *Pythermus, vt inquit Hegeſander, memoriæ tradidit, æuo*
„ *ſuo moros annis viginti fructum non edidiſſe, & Popularẽ*
„ *Morbum Podagram ita fuiſſe graſſatum: vt non ſolùm Viros, ſed etiam Pueros, Virgines, Eunuchos, Mulieres, hic*
„ *Morbus corripuerit.*

Quæ verba doctiſſimo Mercuriali Præceptori meo occaſionem dederunt diſputandi. var. Lect. lib. 1. cap. 24. fueritne mororum defectus, illius Podagræ Cauſſa, vel Signum. Qui tandem concludit, Signum potius prauæ conſtitutionis fuiſſe, & ad Podagram efficiendam aptæ, vt pote, quæ tãdiu frigida fuerit, vt mori flores delere potuerit. Cum enim morus Auctore Theophraſto, iccirco ſit arbor prudentiſſima vocata, quòd nouiſſima omnium germinet: ea ſi quando pruina lædatur; maximam cæli imtemperiem oſtendit, non articulis noxiam minus, quam moris. De qua aliquando Hippocrates 5. Aph. 18.

„ *Frigidum inimicum dentibus, oſſibus &c.*

Sed quidquid ſit de moris: hoc vnum habeo, vulgarem eſſe illum Morbum, qui minimè ætati, aut ſexui conueniat, qualis eſt iſte. Quod ſi quiſpiam nobis Hippocratem obijciat aſſerentem, Mulieribus quoq; non purgatis Podagram fieri, has vero

neq;

neq; purgationes, neque alias quaſdam conſuetas ſanguinis eruptiones habere. Obijciat præterea Senecam lib. 5. epiſt. 95 de luxu mulierum ſui temporis hæc ſcribentem, quę vtinam Polonicis quoque feminis non conueniant.

„ *Mulieres cum Virorum licentiam æquarint: corporum quoque virilium vitia ęquarunt. Neq; enim minus peruigilant, non minus potant, & oleo ac mero viros prouocant, atque inuitis ingeſta viſceribus, per os reddunt: vinumq; omne vomitu reijciunt, atq; niuem rodunt ſolatium ſtomachi æſtuātis. Libidinę verò neq; Maribus quidem cedant pati innatæ. Quid ergo mirandum eſt, maximum Medicorum ac naturæ peritiſsimum, in mendacio prehendi; cum tot feminæ podagricæ ſint. Beneficium ſexus ſuis vitijs perdiderunt, & quia ſe feminā exuerunt, dānatæ ſunt Morbis Virilibus.*

Hæc quidem noſtram non infringunt ſententiā, primo quia communis morbus vt infra demonſtrabimus, non minus ex communi viuendi ratione fieri poteſt, quam ex communi aere: Deinde vero, quod dato non tamen conceſſo auctoritates iſtas contra mulieres militare, at contra pueros, & infantulos, nihil faciunt, quos arthritide frequenter laborare vſq; adeo nouum, & inauditum eſt, vt Braſauola Comment. ad Aphor. 30. ſextæ partic. tanquam pro miraculo proferat, Alphonſum Taſſonū anno ſuæ ætatis quindecimo Podagra laboraſſe. Hollerius verò in Commentario eiuſdem Aphoriſmi alium proponiet annorū decem. Cui Io. Michael Paſchal Method. curan. lib. 1. cap. 16. alium annorū ſeptem ſubiungit: Hæcq; pauca tanquam rariſſima, & admirabilia ab his sūt propoſita, cum tamen nunc in Polonia non vnus, vel alter tantum, ſed plurimi, non pueri duntaxat, ſed adhuc lactentes, affecti cōſpiciantur. Argumē

to ſane Vulgaris Morbis certiſſimo, atq; demonſtratiuo. Cum autem Vulgarium alij quidem ſint Endemij, alij verò Epidemici: Quis quęſo audita iam caſus hiſtoria, Patrium vocabit hunc Morbum, qui non Pocutianis tantum, aut Podolienſibus, & Polonis, ſed & Germaniæ, & Vngariæ iam diu ſit communis? Huic ergo Capiti finem imponentes, Plicam conſtituamus, non ſporadicum, non Endemium, ſed Epidemicum affectum.

Cum verò Epidemicorum alij ſint Benigni, alij Pernicioſi & Lethales: in quonam genere ſit reponenda Plica, ſequenti capite explicabimus.

CAPVT VII.

AN PLICA SIT MORBVS BENIGNVS VEL MALIGNVS.

PLicam Morbum eſſe Malignum, ac Venenatum, ſatis ſuperq; mihi oſtendiſſe videbantur, verba, ac ſigna quæ in Magnifici Rectoris Zamoſcenſis epiſtola continentur. His enim vtitur verbis.

„ *Humor ille & virus, in corpus relabitur.*

Et paullò poſt:

„ *Hac affecti peſte ardent.*

Et inferius:

„ *Virulentis illis c.rris decidentibus conualuere.*

Hæc quidem pernicioſum ſignificant venenum. Sic enim Galenus venenatorum animalium prauam qualitatem morſu inflictam, virus ſeu virulentiam appellat. Et Peſtem, Morbum inquit eſſe Epidemicum, qui plurimos interficiat,

in Epiſtola autem hæc leguntur.

„ *Maxima tamen pars perit.*

Quid igitur clarius? Sed ad Signa transeamus. Nullum profecto Scriptoribus proponitur Veneni ſignum, quod in hoc caſu, non reperiatur? Dicebat Galenus 6. de loc. affect. cap. 5. Veneni ſignum eſſe, ſi derepente quis mori reperiatur, deinde vero corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium eſt, aut diſfluens ſit, aut putredinem moleſtā oleat. Sed ſi ſano corpori, ac valido hæc omnia contingunt, quanquam Mors non ſtatim ſuccędat, nonne veneno affectum illum ſic laborantem putabimus? Profecto ſic. Neq; enim venenati omnes de repente moriuntur. At verò in ipſa Plica hæc fieri, antea ita referente Illuſtriſſimo D. D. IOACHIMO DE OCIESNO, documus, Morbum hunc confertim irruentem, omne virium robur diſſoluere, corpus laxum & diffluens reddere, faciem in eo liuidam, ac nigram fieri, vniuerſumq; caput propter Pediculos, & Sorditiem, inſignem pręſeferre putredinem. Sed & alia multa huiuſce Affectus malignitatem oſtentant; vt Dolorum vehementia, quos Hipp. & Galenus ſexto, in ſextum Epidemiorum com. 5. à cauſſis venenatis fieri docuit. Symptomatum prętereа inſignis contrarietas; & eorum quæ abſque Veneno vix ſimul ſtare poſſunt, vt dolor articularis, & conuulſio, quæ in hoc caſu frequentiſſima ſunt; de quibus tamen Galenus 6. Aphor. 49. ſcribit, viſum eſſe nunquam Podagricum conuulſione laborantem. Quid dicemus de eadem Conuulſione, & laxitate? Nonne contraria ſunt laxū & tenſum? At Conuulſio eſt cum tenſione. quomodo

modo ergo abſq; veneno ſtabunt ſimul, membrorum tenſio & laxitas? quo modo præterea tā breui tēporis interuallo tranſeunt dolores iſti ex vno articulo in alium, atq; inuicem Symptomata tranſmutantur, Dolor, in Conuulſionem, Conuulſio, in Dolorem (quanquam vtrumque ſimul adeſſe poſſit) Conuulſio ipſa Emproſthotonos, in Opiſthotonum aut Tetanum, vniuerſalis, in particularem, particularis, in vniuerſalem. Hæc, & alia plurima vnius auræ venenatę ſunt argumenta, vt paullò infra ex Galeni, & aliorum ſententia abunde explicabimus. Erit itaq; tandem Plica, Morbus Epidemicus, Malignus, ac Venenatus.

CAPVT IIX.

QVOMODO PLICA SIT MORBVS MALIGNVS.

MOrborum vulgarium quos Peſtilentes vocant, non vnica eſt differentia, ſed ſanè multiplex, prout venenatæ etiā qualitates variæ admodum inter ſe ſunt, atq; aliæ alijs lethaliores: Iccirco quanquam Plica inter maleficos ſit repoſita morbos, vera tamen peſtis, apprimè exitialis non eſt. Licet enim multi intereant: multò plures tamen ſunt qui ſeruantur, quam qui moriantur. Quare videntur recentiores quidam Medicinæ ſcriptores non ineruditi, Peſtilentem conſtitutionem à Peſte ſic diſtinxiſſe, quod vera Peſtis magnam partem eorum quos apprehendit, exſtinguat: Peſtilens autem Morbus, qui verius Malignus dicitur, periculoſus quidem ſit, ſed, vt dicebat Galenus 1. Prorr. 14. ſpem ſalutis non adimat.

mat.

mat. In hac claſſe reponenda mihi videtur, Febris lenticularis Fracaſtorij, Sudorifica, Britannica, Cæphalálgia Anni 1567. Angina, Pleuritis, Peripneumonia 1564. 1565. Hemitritæos peſtilens, Lues Venerea, Lues Morauica, Scorbutus, atq; alia id genus plura corporibus valde infenſa, & nonnunquam interficiẽtia, minus tamen quam legitima ipſa Peſtis. In quo ordine Plicam quoq; numerandam eſſe puto; vt peſtilens ſit ſeu venenata ac maligna, non tamen neceſſario interficiens. Cauſſam verò propter quam frequenter non interficiat, inferius aperiemus. Nunc autem ad cauſſas tranſeundum, quæ cum non minus quàm Effectus communes eſſe debeant, vel à Sideribus, vel ab AEere, vel à Maleficijs, vel à Contagio, vel a cõmuni quodam vitæ genere, petendæ ſunt. Singulas ergo percurramus, à ſideribus ſumto initio.

CAPVT IX.

AN SIDERA POSSINT ESSE PLICAE CAVSSA.

NOuos, non tantum morbos, ſed & alios omnes aut raros, aut inſignes euentus in cœlum referri: neq; nouum eſt, neq; à ratione alienum. Nam vt Magnos prætercam Orbes, & Saturnias Reuolutiones, vel alia id genus plura; Solis ac Lunæ motus vſqueadeo irrationales a Deo conſtituti, vt tot annorum curriculo numquam ad idem numero punctum redeant, ad nouos maximosque effectus producendos aptiſſimi

mi ſunt. Summoq; D. O. M. conſilio id factum eſſe cenſendũ, vt ex hac iugi, ac perenni nouarũ rerũ productione, ſublunaris hic Globus, ornatũ, ac pfe ctionis augumẽtũ ſuſciperet. Sed qdqd de reliqs ſit, vt ad ſolos Morbos ſermones meos cõuertam: nemo eſt qui non videat, quã facile Aſtrologi Peſtilentium Morborum cauſſam ad Sidera retulerint. Sic enim Peſtis omnium ſæuiſſimæ, quæ viguit Anno 1348. cuius meminit Bocatius; Villanus, & ex Medicis Guido à Cauliaco, cauſſam dixere copulam Iouis, Saturni, ac Martis, in Gradu decimonono Aquarij. Et Ficinus, Peſtem Anni 1478. ad luminarium Eclypſes, & Saturni, ac Martis coniunctionem in ſignis humanis, redegit. Nicolaus autem Maſſa, & cum eo Cardanus, Luis Gallicæ in Europa de nouo apparentis cauſſam putarunt, Iouis & Saturni in Scorpio congreſſum, & Eclypſim Anni 1484. Sic deniq; vt alia prætercam, Cornelius Gemma, Peſtem, quæ poſt Annum 1574. vigere cœpit, ad varias ſiderum copulas, ad luminarium defectus Annorũ precedentium, vel ad oppoſitionem Saturni & Iouis eiuſdem Anni, circa Lacteam viam, cum ſtellis Scorpij naturæ Martis & Mercurij, vna cum Schematiſmis mutuis quinq; errantium, per coniũctiones atq; diametros reducere voluit.

Hæc quanquam a tot ſummis viris, atque alijs pluribus accepta, neq; ſine probabili ratione prolata: mihi tamen rebus Medicis, minimè permiſcenda eſſe videntur; quando Medici ipſi illas tantũm cauſſas contemplari debent, quibus poſſint occurrere: non autem Cœleſtes, contra quas nihil poſſunt vires humani ingenij. Et vt ingenuè

dicam, quid de hac re ſentio, licet apertè confiteor, me in rebus Aſtrologicis neq; diu, neq; multum eſſe verſatum: has tamen cauſſas cœleſtes minimè accipio, qui puto, quæcunque ab Aſtrologis hac in re proferuntur, omnino incerta, ſuperuacanea, & vt plurimùm ridicula eſſe.

Incerta quidem ſunt. Etenim vel Sidera agunt in hæc inferiora neceſſario; vel contingenter. Neceſſario operari, nunquam vt puto dicere audebūt: Quanquam enim id multi exiſtimarunt (Atq; vtinam tot non fuiſſent, omnes ſanè hac in parte impij, & à veritate longe declinantes) vt ex Philoſophis Democritus, Heraclitus, Empedocles: ex Aſtrologis Sentirio, Frenetius, ac Poſſidonius. Quibus alludens Lucanus ſtultè admodum ſcripſit.

„ *Præſagit omnia Fatum.*

Et Seneca.

„ *Regitur Fatis mortale genus.*

Et Ouidius.

„ *Ratio Fatum vincere nulla poteſt.*

Cui Iuuenalis, illis verſibus ſubſcribit.

„ *Plus etenim Fati valet hora benigni,*
„ *Quàm ſi nos Veneris commendet Epiſtola Marti.*

vt Quinctum Curtium, Plinium, Quinctilianū, atq; alios plurimos prætermittam. Horum tamen ſententias tanquam omnino impias, vt potè quæ arbitrij libertatem tollant; ratio, Sacræq; omnes litteræ reprobarunt, & ab hominum mentibus erruendas atq; eliminandas exiſtimarunt.

Itaq; dicent eſſe cauſſas contingentes. At contingentium nulla eſt ſcientia. Video illos ſtatim dicturos, contingentes quidem eſſe: ſed cum ſubiectum inueniant ad ſuſcipiendum diſpoſitum, ac

pręparatum, cauſſas euadere neceſſarias: Atque ideo ſympathiam requiri, inter Cauſſam agentem & ſubiectum patiens. Hæc quidem quæ probabilia videntur: intimius perſcrutata, nihil prorſus habent ſolidi. Quæſo diligenter rem hanc conſideremus. Nouus proponitur Morbus, atq; incognitus. Quis ergo huius proportionem cum ſideribus intelliget? Vt proportio vnius cum altero intelligatur: vtriuſq; natura primum eſt cognoſcenda. At Morbi noui, natura eſt ignota. Ergo ex hac parte, ſtatim proportionis notitia cadit. Sed neq; notam eſſe puto eorum Siderum naturam, cum quibus volunt ſubiecta patientia Sympathiam obtinere. Nobis ignotæ ſunt ſublunarium rerum, in quibus quotidie verſamur, ſubſtantiales Formæ: & profitebimur ſuperiores illas longe à ſenſibus noſtris diſtantes intelligere? Neq; verò mihi quiſpiam reſpondeat, ex primis vel ſecundis qualitatibus quas Cœleſtia inferioribus cõmunicant, has formas redi conſpicuas. Quanquã enim hæc regula in corruptibus locum habeat, quæ ex mutua qualitatum actione generantur, & illas poſt generationem retinent: de cœleſtibus tamen alia eſt ratio, quorum formæ neq; ex qualitate fiunt, neq; illis ad actionem vtuntur. Quod ſi ex eorum acceſſu, vel receſſu Frigiditas, aut Caliditas, Humiditas, aut Siccitas, atq; aliæ id genus paſſiones inferantur: nemo tamen vnquam affirmare auſus eſt, Sidera qualitates illas in ſe continere. Itaq; ſi ignota eſt Siderum natura, ſi per Qualitates non operantur, ſed potius occulta quadam vi & facultate, qualem in pleriſque Sublunaribus à tota ſubſtantia agẽtibus conſpicimus, vt in Magne-
te,

te, Succino, Echineide atque alijs ſimilibus: reli-quum profecto eſt, vt dicamus proportionem hãc quam iſti inter Agens & Paſſum aſtruunt, incomprehenſibilem eſſe.

Fortè dicent, non multum referre ad proponẽdas effectuum cauſſas, ſpecificam hanc ſiderum formam intelligere: ſed ſatis eſſe principia quædã certa, & indubia nouiſſe, per quæ, in hæc inferiora operantur. Quod ſanè ſi ita eſſet: magnam præberet Aſtrologis fidem, atq; auctoritatem. Sed longè aliter res habet, cum Aſtrologi in ſuis principijs minimè inter ſe conuenire videantur; dum de numero orbium, motuum, atq; eorundem menſura, vſq; adeo digladiantur, vt hanc ob cauſſam, Aſtrologicæ ſcientiæ, ſummam leuitatem oſtendant. Nam Plato, Ariſtoteles, Proclus, Auerroes, atq; alij plurimi Aſtrologi, octo tantum orbes conſtituun t: Babilonij & cum ijs Albertus Magnus, nouem: ſuperioris ſeculi Aſtrologi, decimum addiderunt. De motu octauæ ſphæræ, non minus diſſentiunt: dum Chaldęi, & AEgyptij, cum quibus eſt Alexander Achilinus, illi vnicum tribuunt motum: alij duos, alij tres. Sed de Menſura motus quid dicam? dum Octauum orbem alij vt Ptolemæus ſingulis centum annis vnicum conficere gradum ſcripſit: alij, vt Albategnius, ſexaginta: quidam, ſexaginta quinq, vt Azarcheles Maurus: alij ſeptuaginta octo, vt Hipparchus: quidam ſeptuaginta; nonnulli octoginta; vt cui credere debeas ſanè ignores. Omitto maximas quoque diſcordias in menſura motus Cœli cryſtallini, vocati: difficultates in inueniendo Martis vero motu: controuerſias in ordine orbium Planetarum, dum

Plato Solis globum poſt Lunam reponit: Methrodorus Chius, Anaximander, & Crates ipſum primum faciunt: alij in medio omnium collocarunt. Sed nimis longus eſſem, ſi omnes Aſtrologorum contradictiones referre vellem. Hæc mihi ſatis eſſe videntur ad demonſtrandam ſuorum principiorum infirmitatem.

Ceterum, hoc vnum quod ex ipſis accipio, ad reijciendas eorum Cauſſas: nequaquam præterire volo. Confitentur enim, vſq; adeo infirmam eſſe Siderum vim, ſi quæ tamen eſt: vt ab omnibus causſis ſublunaribus, immutari poſſit. Atq; ideo aeris conſtitutionem, tempus anni, regionem, mores populi, victus cuiuſq; rationem, corporis exercitationem, atq; alia id genus: plus poſſe quàm ſidera.

Ex quibus non modo patet, quàm incertæ & dubiæ ſint horum Aſtrologorum cauſſæ: ſed etiam quàm ſuperuacaneæ. Si enim nihil agunt, niſi in ſubiectum diſpoſitum: aut diſponitur ſubiectum à ſideribus: vel à ſecundis cauſſis. Si dicis, à ſideribus: in laqueum incidis. Fatum enim conſtituis. Si dicas a ſecundis cauſſis: has nos quòque accipimus, has contemplamur, atq; his, medico auxilio, occurrimus. Superuacanea igitur ſunt Sidera.

Poſſem profectò vltimum hoc prætermittere, ridiculas ſcilicet plerumq; euadere Aſtrologorum prædictiones: (Abunde enim hoc demonſtrauit Io: Picus Mirandulanus quincto libro contra Aſtrologos cap. 15. & 16. qui & Albumazarum & Arnoldum Villanouanum manifeſto arguit mendacio, quorum primus Machometis aduentũ præ

cognoſci

cognoſci potuiſſe contendit, ex coniunctione Iouis & Saturni in Scorpio, quæ annos quinquaginta duos, ante illius legis editionem, præfuit: Alter verò concurſum trium Siderum in Aquario anni 1345. & Iouis & Saturni in Piſcibus 1464. Antichriſtum proximè futurum minitabatur. Abunde quoq; omnium Aſtrologorum nugas, & meras fabulas Sanctus Ambroſius in libro Hexameron, exemplo illius Aſtrologi irridet, qui cum certa quadam die, pluuiam polliceretur, tanta fuit ſenitas, vt nulla maior. Quod etiam de alio quodã notauit Io. Picus, ſecundo contra Aſtrologos cap. 9.) Verùm enimuero, qui ex Aſtrologis prudentiores videri volunt, ij non præſagiunt; ſed poſt rei euentum ad Cœlum ſeipſos conuertunt, & ſtatim cauſſam inueniunt. Quod ſanè quam facillimum ſemper illis ſit futurum, nemo facile nõ videat, qui intelligat quot refugia, quot angiportus, quot deniq; modos habeant, quibus omnium cauſſas inuenire poſſint. Nullus enim ſiderum concurſus vel aſpectus erit, qui pro ijs non faciat. Habent luminarium Eclypſes, habent Planetarum copulas vel maximas, vel magnas, vel medias, ſub his vel illis Zodiaci ſignis Igneis, Aereis, Aqueis, Terreis. Habent quòq; alia plurima aſtra: & cum hæc non ſuffecerint: confugient ad aſpectus Oppoſitos, Trigonos, Tetragonos & Hexagonos: Si neque hæc fuerint ſatis, alia plura eis non deſunt, Domus videlicet, Exaltationes, Retrogradationes, atq; alia innumera. Quid plura? Si noui euentus, præſentem cauſſam probabilem non habeant: ad ſuperiores confugiunt Annos. Sic Cornelius Gemma, Peſtẽ Anni 1575. ad influxus Anni 1571. refert:

refert:& Cardanus, Luem Veneream Anno 1492. in Italia, ex mero contagio incipientē: vult ab influxu Anni 1484. prænunciatam fuiſſe. Lenticularem verò Fracaſtorij, quæ fuit Anno 1528. ab Anni 1524. congreſſu habito, originem traxiſſe. Figmenta ſanè omnia & ridicula, ac Medicis omnino prætermittenda; Vt propterea minimè mirādum ſit, ſi præcipui omnes Philoſophi ac Medici partem hanc vel prorſus neglexerunt, vel quàm leuiſſimè tetigerunt: vt ex Philoſophis Plato, Ariſtoteles, Democritus; & ex Medicis Hippocrates, & Galenus noſter; apud quos pauca tantum quædam inuenias, ex quibus licet colligere, hanc mentem illorum fuiſſe, aliquod quidem eſſe ſuperiorum in hæc inferiora regimen, & quendam Aſtrorum conſenſum: non tamen eum, quem recentiores Medici poſt Albumaſarem vſq; adeo anxiè & curioſè inquirunt. Atq; ideo Cornelij Gemmæ, viri alioquin Doctiſſimi, locum in Appendice operis Coſmocritici de Hemitritęo, non ſine aliqua animi indignatione, hac in parte legere poſſum: dum audet affirmare, ideo Galenū pauca admodum de vi aſtrorum, monumentis tradidiſſe: quod ad imperitos homines ſcriberet. quaſi verò Gal. noſter non minus ad illum, quàm ad reliquos omnes, illo etiam doctiores & in quacunq; facultate peritiores ſcripſerit? Verùm de hac re ſatis. Qui enim plura contra Aſtrologos deſiderat: hic xij. libros à Pico Mirandulano conſcriptos adeat. Is etenim omnium maximè (quidquid pro Aſtrologis dixerit Bellantius & alij) argumentum hoc pertractauit & abſoluit.

Videor, me totum id præſtitiſſe; quod opus fue

rat. videlicet pro demonſtrandis, & inquirendis nouorum morborum cauſſis, ad Sidera confugere, incertum eſſe, ſuperuacaneum, & ridiculum. Atq; ideo ad aliarum cauſſarum inquiſitionem tranſeũdum eſſe cenſeo.

CAPVT X.

AN CAVSSA PLICAE IN AEREM SIT REFERENDA.

DVM vniuerſalẽ Plicæ cauſſam quęrimus, ſi Magni Hippocratis doctrinam ſequamur: hanc non aliundè quàm à circumfuſo aere petere debemus. Propria enim videntur reliqua omnia, vel Indiuiduorum, vel Vrbis, ac Loci; cibus inquam, & potus, ac exercitatio: vnicus aer cunctis Indiuiduis, ac Locis, communiſſimus eſt, quem nolimus, velimus, inſpirare, & intra omnes corporis meatus recipere cogimur. Hinc Diuinus ille Senex, ſecundo de Natura humana, & libro de Flatibus: Vulgarium Morborum, aliam non cognouit cauſſam, præter Aeris circumflui naturam.

Si itaque Plica Morbus eſt Epidemicus, cauſſam habebit Aeris vitium. Et quando non modo Vulgaris eſt, ſed & venenata: venenatam quoq; in aere cauſſam obtinebit. Venenati autẽ nomine, in præſentia intelligo, occultum quid & humanæ naturæ aduerſarium, non tamen prorſus deleterium, quod noſter Hippocrates Prognoſticorum primo τὸ θεῖον hoc eſt Diuinum vocauit, etſi Galenus in illius loci expoſitione aliter ſentiat.

Cete-

Ceterum quidquid ſit de loci illius expoſitione : nunc ad examen id reducentes, ſitne in aere, venenata qualitas Plicę : nullam eſſe aut præfuiſſe cauſsam, reſolutè dico : quandoquidem hæc, ſequitur Aeris inſignem corruptionem, vel ex propria intemperie, aut ex permixtione alicuius praui corrupti halitus factam : ſiue ex corporibus inhumatis : ſiue ex putreſcentibus oleribus, aut leguminibus ; ſiue ex palude, antro, aut barathro : ſiue ex ſerpentibus venenatis : ſiue etiam ex ventis aliunde virulentiam deferentibus; quorum vnum quodque legitimam conſtitueret Peſtilentiam, ab hoc morbo vſq; adeo diſtantem: vt nemini Polono diſtinctionem facere non liceat, qui vno & eodem tempore & Plicam, & veram peſtem in propria patria graſſari videat. Etenim ſingulis ferè annis Cracouiæ Lues iſta Peſtilens diuagatur, in hoc potiſſimum à Plica diſſentiens: quòd Morbus ſit acutus, Plica verò Chronicus : Peſtis, vt audio, ſub feſtum Natalis Domini deſinat, Plica verò nullo Menſe, aut die, miſerum patientem dimittat. Accedit etiam, quòd ex Aere infecto, multo plures hoc morbo caperentur, multoq; plures morerentur q̃ in preſentia teneãtur, aut moriãtur. Neq; verò rationi conſentaneum eſt, tam inſigne Aeris vitium in Regiones, vſque adeo inter ſe diſtantes, qualis eſt Polonia & Heluetia, communicari; non autem locis inter hanc, & illam poſitis, in quibus ſi quid eſt huius morbi : non ad aliud genus, quàm ad ſporadicum eſt referẽdum.

Accedit, quod nullam ex cauſſis iam propoſitis aerem corrumpentibus locum habere ex eo facilè conuinci poteſt: quòd maleficæ Aeris qualitates,

per

per tot continuos Annos, nunquam perduraſſe viſę ſunt. Etenim ipſammet aeris formam corrumperent; atq; ſic vno elemento in propria ſubſtantia corrupto, alia quoque tandem perire opus eſſet.

Scio quidem non ineruditè, & religioſè admodum quoſdam exiſtimaſſe, Diuinum illud in Morbis, ab Hippocrate propoſitum: intelligendũ eſſe de Morbis, qui à Deo Opt. Max. pro puniendis hominum ſceleribus quandoq; mittuntur; nulla in ipſo aere facta ſenſibus noſtris conſpicua mutatione. Sic enim legimus Exodi xij.

„ *Nunc extendens manum meam (ait Pharaoni Deus) per-*
„ *cutiam te, & populum tuum peſte, peribisq; de Terra.*

Et Leuitici xxvi.

„ *Cumque confugeritis in vrbes, mittam peſtilentiam in me-*
„ *dio veſtri.*

Et Numeri xiiij.

„ *Feriam igitur eos peſtilentia atq; conſumam.*

Iccirco & propter Dauidis peccatum, vnica die, ſeptuaginta hominum millia Deus peſte deleuit.

Itaq; idipsũ de Pocutianis, & Podolienſibus ſuſpicari poſſe, apud quos verus Dei cultus frigeſcit, ſuperſtitio aũt, & Dæmonũ cultus primas habent partes, non eſſet à rõne alienũ. Nos tñ hæc Theologis iudicanda relinquemus, & tamq̃ Medici ad manifeſtas qualitates animum conuertemus. Sunt profectò manifeſtæ aeris qualitates, ad inducendos Morbos communes aptiſſimæ, ſiue Tempus Anni ſequantur, ſiuè Regionem, ſiuè Conſtitutionem, de quibus omnibus Hippocrates libro de Aere, Aquis & Locis tertia Aphoriſmorũ Particu

F la,

la, & multoties in Epidemiorum libris meminit: Sed manifeſtæ qualitates, manifeſtum quoq; faciunt Morbum: hic verò occultus eſt. Vel igitur non ſunt huius Morbi cauſſæ, vel non ſolæ aut præcipuæ? Dico qualitates ſolas non eſſe, aut præcipuas, quia quantum cōferāt huic morbo gignendo, & conſeruando: inferius explicabimus, interim de alia cauſſa cogitantes, quæ cōmunis & malefica ſimul eſſe poſſit.

CAPVT XI.

AN MALEFICIA POSSINT ESSE CAVSSA PLICAE?

ANtequam intimius ea conſideraſsē, quæ in præſenti capite continentur: videbatur mihi profectò, præſens de Maleficijs conſideratio, ad curioſitatem potius, quàm ad doctrinam pertinere. Longè enim ab omni ratione putabam, Affectum hunc, ex Maleficijs fieri poſſe. Sed cum penitiora huius ſentētię penetraſſem: tantam in ea probabilitatem inueni, vt ad demonſtrationem proximè accedere videatur: vixq; ſolidā habeo rationem, qua illam infringere poſſim.

Primùm quidem ex Maleficio, maleficum fieri morbum, apud omnes in confeſſo eſt. Hunc vero, ex illis eſſe maleficis qui ad faſcinationem, vel præſtigium pertinent, ſatis docere poſſunt ſigna eorū, qui veneficio affecti exiſtimantur, à multis propoſita: præcipuè vero à Baptiſta Codrunco lib. 3. de Morbis Veneficis cap. 13. & à Cardano 2. de Venenis: quæ omnia ad vnguem huic morbo quadrare

drare videntur. In morbis enim ex veneficio illatis, Medici quanquam ſint Doctiſſimi: huc atque illuc impelluntur animo, nec certi quidquam de ipſis pronunciare audent: remedia ex arte inuenta, fruſtra adhibent: morbos non profligant aut minuunt, imo maiores & acerbiores reddunt: qui dum ſuas vires acquiſiuerint, aliquando ex inopinato deſinunt, aut ſaltem intermittunt, & pro tempore latent, deinde vero abſq; cauſſa reuertuntur: acceſſioneſq; habent inconſtantes, non ſemper ſibi ipſis vndequaq; ſimiles. Dolores enim & conuulſiones quæ in illis fiunt, modo hanc, modo illã petunt partem, ac viciſſim ex vna in aliam tranſeunt: quandoq; in omnes truci quoddam modo deſęuire videntur.

Hęc, atq; alia plurima, à ſcriptoribus enarrata, noſtro huic morbo ad vnguem conueniunt; vt propterea minimè mirandum ſit, apud plurimos ne dicam omnes increbuiſſe iam certam quandam opinionem, atq; in dies magis augeri, non aliundè quam ex Veneficijs hæc fieri. Ex quo Ioa. Georg. Schenckius cuius antea memini, Tricas Incubornm vocat; quaſi Morbũ ab Incubis Dæmonibus factum. Et Chriſtophorus Rumbaum in Obſeruatione quadam impreſſa, in ſeptimo libro obſeruationum Ioan. Schenckij ſenioris hæc ſcribit.

„ *Anno 90. Vxori, viri cuiuſdam, qui ex fæcibus Cereuiſiæ, vinum aduſtum arte elicere ſolebat. VVratislauiæ, dum nimio ſubitoq; terrore propter incendium vicinarum ędium puerpera, ex menſium & lochiorum retentione Peripneumonia corriperetur: in pulmonis abſceſſum phtiſimq; ipſius incuria terminante, dum diu à me fruſtra curaretur;*

„ *Anus quædam empirica acceſsit, ſuamq; operam offerens,*
„ *auxilium præſens pollicita eſt. Quam dum ipſa non admit-*
„ *teret, indignabundam diraq; comminantem domo exclude-*
„ *ret; ſordes capitis, pexis, plicatis, compoſitisq; prius pro*
„ *more capillis ſatis prolixis, aqua calida eaq; ſimplicisſima*
„ *abluere tentauit. Verùm ad primam aquæ affuſionem, late*
„ *ris alterius cincinni omnes, quaſi obducti adeo intricati ſunt*
„ *ſubito, vt nullo poſtea modo ingenioſè extricari poſſent, do*
„ *nec vitam cum morte commutauit. Atq; hoc non niſi fa-*
„ *ſcino factum opinamur. Doctisſimi V. D. D. Chriſtoph.*
„ *Rumbaum Obſeruatio.*

Confirmare autem videtur omnium maximè hanc ſententiam, conſenſus quidam, vel ſimilitudo maxima: quæ inter Plicam, & faſcini fomitem intercedit. Sicuti enim præcipua, ac quaſi Regia Plicæ ſedes, ſunt pili ipſi, quibus tantopere delectatur, vt cum primum in eos irruperit, miteſcat; cum vero illis fruſtretur, ſtatim recrudeſcat; idq; tanta velocitate, vt nil fere velocius eſſe poſſit: ita & Dæmonum maleficia, pilis ſummopere oblectari; vt in nullo alio loco facilius, aut libentius quàm in his ſe recondant, argumento ſane clariſſimo, Veneficæ eſſe poſſunt; quas Dæmonibus, & Veneficijs omnium maxime oppletas, non aliam tamen ob cauſſam, ab omni Maleficij labe immunes exiſtere, vitamq; ſanam, atq; hilarem ducere conſpicimus, quàm ſtabulante Dæmone, & eiuſdem maleficio in pilis, parte totius corporis ignobiliſſima. Neq; nouum eſt hoc, aut figmentum ſed antiquũ. & multa experientia confirmatum. Quid.n. aliud putamus ſenſiſſe Domitianum Imperatorẽ, quando Apollonio Thienæo in carceribus, exiſtenti pilos omnes abradi iuſſit: quàm maleficij ac Dæmonis vires, habere Maleficum illum hominem in

illis

illis recunditas, quibus ademtis, facilè & Dæmonis, & maleficij vires ſuperari poſſent? Id preſenti tempore vſque adeo clarum & vſitatum eſt, ſicuti ex Iacobo Sprenger & Baptiſta Codrunco atq; alijs colligi poteſt (quidquid in oppoſitum ſentiat Guilelmus Scribonius, in ſuo de Phyſiologia ſagarum libello) vt nihil clariùs eſſe poſſit; Veneficos ſcilicet, viros, ac mulieres, carceribus datos, tormentis afflictos, nihil tormentorum ſentire, neq; antea ad loquendum aut ad patrata ſcelera confitenda cogi poſſe, quàm pili omnes diligenter à corpore ſint deraſi. Si ergo Sagarum Veneficium apertiſſimè in pilis latet, quid prohibet quominus dicamus, hanc Polonicam Rabiem eſſe Veneficium, ſiue in pilos ſe recondat, ſiue malo modo corpus exagitet?

Adde, non eſſe hanc vnam morbi ſpeciem quæ per pilos manifeſtata, faſcini certa videatur habere argumenta; ſed eſt quoq; morbus quidam Pilaris vocatus, de quo infra plura ſumus dicturi, quē cum apud varios legerim, & audierim nonniſi à Maleficis mulierculis ſuperſtitioſa quadam ratione ſanari, vt proximè ab Excellentiſſ: & Admodū Reuerendo omni virtutum genere ornatiſſimo D. D. Belmonte Cagnolo in quadam Lauinia Ariminenſi factum eſſe intellexi, quæ in ſuperiore labio pilarem hūc morbum iamdiu habebat; Et de aliis pleriſq; qui vel in pede, vel in alia parte eundem geſtabant, à D. Io: Vrſino confirmatum eſt. Cogor valde titubare, ne hic quoque Polonicus, eandem habeat cauſſam, & eo potiſſimum, quod Plicam hanc in Pocutio quàm facillimè à perditis illis mulieribus, ſola ſuperſtioſa curatione quamprimum

le-

leuari intelligam.

Neq; verò quiſpiam dicat, dato nec tamen conceſſo, poſſe ex maleficio pilos intricari: non poſſe tamen aut debere tot, & tam grandia mala fieri, quot & quanta fuere propoſita. Etenim, non hæc tantum, ſed multo plura, ac maiora Malefici poſſunt: Qui aliquando ſterilitatem matrimonio iunctis, inferunt: lac exſiccant: abortus faciunt: amorem aut odium inducunt: homines dementant: in bruta animantia conuertunt (non tamen mutata ſubſtantiali forma) pluuiam, grandinem, tonitrua, fulmina concitant: alienas fruges peſſundant, vel alio transferunt, atq; plurima id genus faciunt, quæ niſi à Sacris litteris, Concilijs, Theologis, Philoſophis, Hiſtoricis, & Poetis, atque ipſa quotidiana experientia, eſſent confirmata: vix credi poſſent. Atq; ideo quoſdam Medicinæ Profeſſores, ſatis mirari non poſſum, qui dicere audeāt, hæc eſſe ſomnia, neq; apud Medicos certi quidquam de his reperiri, aut ſcriptis traditum eſſe; idcirco hæc in libros Medicos haudquaquam interſerenda, imò verò omnia ad cauſſas naturales reducenda. Hi enim profectò non videntur mihi legiſſe Alexandrum Trallianum Libro nono cap. 4. de hac re loquentem, qui ſcribit, Galenum in eadem ſententia, in qua iſti ſunt, diu perſiſtentem: Palinodiam ceciniſſe; & in libro de Medica Homerica tractatione oſtendiſſe, quantā habeant vim huiuſcemodi præſtigia. Multo minus viderunt Plinium libro xxviij. & xxx. Plutarchum v. Sympoſiacon Quæſtione vij. Conſtantinum Africanum, Nicolaum Florentinum, Petrū Apponenſem, Marſilium Ficinum, Gaſparū Torellum

rellum, Fallopium, Ludouicum Mercatum, Fernelium, Cardanum, Cornelium Gemmã, Marcellum Donatum, Alexandrum Benedictum, Antonium Beniuenium, Ioannem Langium, aliosque complures celebratiſſimos Medicos, qui veneficijs multum tribuerunt; vt illos omittam qui de hac re ex profeſſo ſcripſerunt, Syluestrum Prieriũ, Iacobum Sprengher, Baptiſtam Codruncum, Guilelmum Scribonium, atq; alios qui veneficiorum naturam, differentias, cauſſas, ac veneficorum hiſtorias propoſuerunt, cognoſcendi, curandi, præſeruandiq; rationem dederunt. Cum itaq; tantũ poſſint maleficia, & morbus iſte maleficij naturam, ac ſigna contineat, & ex maleficio factus iam vulgo credatur: nil reliqui eſſe videtur, quàm vt eiuſdem mali cauſſam, veneficium eſſe ſtatuamus:

Neq; uerò quiſpiam obijciat, poſſe quidem mala ex veneficio induci, non tamen epidemica. Huic enim reſpondeo, duas potiſſimum ob cauſſas veneficium hoc in Polonia vulgare fieri poſſe. Prima quidem eſt, inſignis maleficarum mulierũ, fortè etiam virorum numerus, qui Regiones illas incoluit, præcipuè Roxolanicas. Nam vbi deſinit verus Dei cultus: ibi debacchatur Diabolus. In Pocutio autem, & in Podolia, frigeſcere admodũ, ac lãgueſcere Sacroſanctam religionem intelligo: atq; ibi veſanos, dementes ac perditiſſimos hoſce homines, vel feminas vſq; adeo abundare, ſiuè ex traditione, ſiuè ex loci natura, vt fortè plures ſint Maleficæ quam Beneficæ.

Dixi ex loci natura, quandoquidem Podolia terminatur ad Euxinum Pontum, vbi olim Medæa

Saga-

Sagarum omnium clariſſima floruit: vbi venenorum genera mirum in modum creſcunt . Hinc Virgilius.

,, *Has herbas, atq; hæc Ponto mihi lecta venena*
,, *Ipſe dedit Moeris. naſcuntur plurima Ponto.*

Et Tibullus.

,, *Quidquid habet Circe, quidquid Medæa veneni*
,, *Quidquid & herbarum Teſſala terra dedit.*

Si ergo tot ſunt ibi veneficæ mulieres, ſi tot veneficia, quid mirum ſi poſſunt veneficium inferre cō mune? Legi aliquando apud Liuium libro viij. Decadis Primæ. M. Claudio Marcello. T. Valerio Coſſ. vſq; adeo multos Romæ tunc veneficiis abſumtos, vt peſtem ex Aeris vitio factam exiſtimarent: cum tamen res ipſa declarauerit, maleficarum mulierum, opus extitiſſe. Liuii verba hæc ſunt:

,, *Fœdus inſequens annus ſeu intemperie Cœli: ſeu humana*
,, *fraude fuit M. Claudio Marcello: T. Valerio Coſſ. Flaccū*
,, *Potitumq; variè in Annalibus cognomen Conſulis inuenio,*
,, *ceterum in eo parui refert, quid veri ſit: illud peruelim(nec*
,, *omnes Auctores ſunt) proditum falsò eſſe: venenis abſum-*
,, *tos, quorum mors infamem annum peſtilentia fecerit, ſicuti*
,, *proditur: tamen res, ne cui Auctorum abrogauerim fidem,*
,, *exponenda eſt. Cum primores ciuitatis ſimilibus morbis,*
,, *eodemq; fermè euentu omnes morerentur: ancilla quædam*
,, *ad Q. Fabium Max. Aedilem Currulem indicaturam ſe cauſ*
,, *ſam publicæ peſtis profeſſa eſt, ſi ab eo fides ſibi data eſſet,*
,, *haud futurum noxæ indicium. Fabius confeſtim rem ad Coſſ:*
,, *Conſules ad Senatum referunt: conſenſuq; Ordinis, fides in-*
,, *dici data. Tum patefactum muliebri fraude ciuitatem pre-*
,, *m.: Matronaſq; ea venena coquere: & ſi ſe ſequi extem-*
,, *plo velint, manifeſtò deprehendi poſſe. Secuti indicem, &*
,, *coquentes quaſdam medicamenta, & recondita alia inuene-*
,, *runt, quibus in forum delatis, & XX. Matronis, apud quas*
depre-

„ *deprehenſa erant, per Viatorem accitis, duæ ex illis Cornelia, ac Sergia, Patriciæ vtraq; gentis, cum ea medicamenta ſalubria eſſe contenderent: ab confutante indice bibere iuſſæ, vt ſe falſum commentum arguerent: ſpatio ad colloquendũ ſumto, cum ſummoto Populo in conſpectu omnium rem ad ceteras retuliſſent: haud abnuentibus & illis bibere, epoto medicamento ſuamet ipſę fraude interierunt. Comprehenſæ extemplo earum comites, magnum numerum Matronarum indicauerunt, ex quibus ad CLXX. damnatæ.*

Hæc libenter ad verbum transferre huc volui vt oſtenderem, quantum ad pernicioſum vulgaremq; morbum producendum poſſint veneficia. Neq; verò dicat quiſpiam, hoc extra rem fuiſſe: Neq; enim Romanarum hanc mulierum potionem, quàm facilè poterant inſcijs etiam maritis propinare, aliquam habere cum morbo hoc Pocutienſi proportionem; eo argumento, quod lactentes pueri vexentur, quibus lethalis potio minimè propinari poſſit. Id namque nihil contra nos facit: cum Veneficia non per potiones tantum, ſed & per linimenta quædam à Dæmone naturalium omnium, facultatum cognitore Actiuaq; Paſſiuis optimè iungente, & quinctam, vt aiunt, veram eſſentiam extrahente concinnari poſſint: quæ etiamſi mole exigua, virtute tamen maxima, ſiue lectulis, aut valuis, ſiue indumentis eorum qui veneficium patiuntur, affixa vel illita (ipſomet Dæmone clam id exſequente, vel maleficohomine id faciente) communiſſimum & lethalem morbum conſtituere poſſint. Et ſanè ſi humano ingenio hæc componuntur, quæ contactu ſimplici maxima inferant mala, multò facilius à Dęmone conſtruentur. Humanitus autem inuen

ti veneficij exemplum, apud Dionem Nicæum, & Xiphilinum in vita Commodi Imperatoris habetur, qui ſcribunt, eo habenas Imperij moderante, Peſtem in Vrbe graſſatam, quæ una die bina hominum millia interficeret: cum Malefici homines mercede pellecti, res venenis oblitas in alios conijcerent. Ceterum neq; vnus eſt hic maleficorum agendi modus. Cum enim totus (ſic Deo propter hominum peccata permittente) à Dæmonis poteſtate procedat: concedit ille maleficis, vt dummodo in adorationis ſignum, certis quibuſdam nominibus, aut characteribus, corporibus, ac figuris ſeipſos adſtringant, (qualiacunq; tandē illa ſint) ſiue per contactum, vel ſine contactu maleficium infligere valeant. Eligunt autem miſeri iſti quæq; ridicula, & abominanda vt cortices iuglandum, fructus vel ſtipites ipſarum, legumina, & plantarum ſemina, plummas artificio quodam inſertas, acus, clauos, vitra, oſſa, capillos, vngues, pilos; quaſdam veſtium vel caligarum particulas, ab ægrotantibus deſumtas; particulas mortuorum iam ſepultorum; & eorum præcipuè qui laqueis ſuſpenſi ſunt: funium portiones: auium, vel ferrarū inteſtina, feras ipſas ac præſertim ſerpentes; characteres quoſdam, imagines certas vel plumbeas, vel cereas, vel alterius rei, modo ſimplices, modo acubus, & clauis transfixas, atq; alia innumera ſuperſtitioſa exſecranda Dæmoniaca, idcirco abſq; Dæmone nihil virium in ſe continentia, quibus finem propoſitum conſequantur. Si ergo plurimæ ſunt in Roxolania mulieres Maleficæ, ſi tot ſunt modi, quibus infertur maleficium, quid prohibet, quo minus dicamus Plicam quoque iſtam ex

vene-

veneficio fieri ? Habebam ſanè maximum ad hanc confirmandam argumentum ; ſed quia mihi omnem ſuperare videbatur credulitatem , illud proferre non audebam; videlicet in Polonia,atq; Germania,non rarò peſtem induci à maleficis qui buſdam mulierçulis, cum primum defunctæ, & humatæ ſunt. Neq; illam antea deſinere , quàm inueniatur cadauer , quod vel propria ſpolia , vel alia propinqua , ore mordicus tenet , quaſi eſuriens eſcam auidè quærat . Hæc quę mihi omnem mentis captum ſuperare videbantur ſcribere non audebam . Cum verò multiplici iam teſtimonio mihi repetita ac confirmata ſint , nunc autem potiſſimum à Doctiſſimo D.Ioanne Vrſino Leopolienſi (cuius auctoritatem vt potè viri fideliſſimi, & ſcientiſſimi, in hoc noſtro opere ſæpius adduximus, qui profitemur, multum luminis hac in tractatione ab eo recepiſſe) ideo audacter proferre non dubitaui. Rem itaq; D. Vrſinus ipſe proprijs oculis intuitus , ſic ſe habere inquit. Anno Domini ſupra milleſimum &quingenteſimum,ſeptuageſimo ſecundo, Peſte per vniuerſam Poloniam graſſante, cum mulier quædam defuncta ex Pago Rzeſna dicto , in ſuburbanum Leopolienſe aduecta, ad ædem Exaltationis S. Crucis ſepulta fuiſſet: ex illo die peſtis, maximè circa illud Templum,deſæuire cœpiſſet: qui ſepeliendorum mortuorum curam habebant : non temerè ſuſpicantes villanam illam aliquot ante diebus ſepultã, Maleficam fuiſſe : cadauer ſuum refoderunt.quod cum nudum, & in ore reliquias deuoratarum ſuarum veſtium habens reperijſſent: caput , vt moris eſt, pala præacuto ferro obducta abſciderunt, ex

quocum ſanies atrorubens effluxiſſet, iterum terra obruerunt: & peſtis ceſſauit.

Hac conceſſa veneficij facultate, atq; operandi modo, quem multo antea in Germania extitiſſe, ab Illuſtriſſimo Equite Io. Corrario audieram, dū pro Sereniſſimo Senatu Veneto apud Cæſarem Legatum ageret: repetitumq; habui proximo Decembris Menſe Anni 1599. à piæ memoriæ Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Cardinali ac Principe dignisſimo Georgio Radzivvil, dum Patauij degeret: quis quæſo amplius negare audebit, illas quæ maiora poſſunt, minoribus perficiendis non ſufficere? At verò multò plus eſt maleficam vnā peſtem promouere, quàm plurimas venenatum hunc affectum, qui vera peſtis non eſt producere. Hæc habui quæ pro maleficijs dicerem, non profectò facilè refutanda. Nam ſi dixero non tam diu perdurare maleficia. Quid prohibet ſi permanent maleficæ? Si addidero alibi quoq; præter Roxolaniam graſſari. At ibi quoq; abundant veneficæ. Quod aliquid ad hanc infringendam valet ſententiam, illud eſt: Curari morbum iſtum aliquando ſponte ſua; quandoq; Erinacei carne, nō nunquam alijs medicamentis, vt ego proximè in D. Taranovvski obſeruaui. Adde in illis potiſſimū fieri, qui in Gallicum propendent: Maleficium verò nullam requirit corporis ſympathiam morboſam vt inſinuetur: ſed in omnes indiſcriminatim operatur.

Itaq; cum neq; prorſus reijcienda, neq; omnino amplexanda ſit hæc ſententia: quatenus reijcitur, meliorem cauſſam inquiremus: quatenus autem pro parte admittitur; ſuo loco & tempore pol

lice-

licemur nos quædam remedia propoſituros, quæ maleficijs occurrere poſſint.

CAPVT XII.

VTRVM CONTAGIVM POSSIT ESSE CAVSSA PLICAE.

TAmetſi Hippocrates, & Galenus, inter cõmunes Morborum cauſſas, contagium minimè repoſuerint; (etiamſi conſuetudinẽ cum infectis ſuſpectam habuerit Galenus.) atq; ideo pauca admodum de eo nobis ſcripta reliquerint: nihilominus ſucceſſu temporum, tantam eſſe in ſolo fomite vim contagij, vt vulgarem morbũ facile poſſit conſtituere: varia declarant ſcriptorũ teſtimonia, & exempla, quæ apud Fallopium lib. de Bub: peſt: cap. 13. apud Thomam Iordanum primo de peſte phænomena, cap. 18. atq; alios legi poſſunt. Hi enim apertiſſimè teſtantur ſceleratiſſimorum hominum opera, fomitem quendam contagioſum, ac peſtiferum ex cadaueribus peſte defunctis, atq; elixatis concinnari (qualis fortè ille fuit, cuius ſuperiori capite meminimus ex Xiphilino in vita Commodi) quo oſtiorum peſſulos, repagula, manubria, poſtes, limina, vectes & ligulas illinirent; atq; ſic plurimos peſtifero contactu interficerent. Atq; Pat. Peſtem, quæ viguit anno 1555. non aliunde quàm ex hoc diſſeminato contagio ortam, non modo apud hoſce ſcriptores legi, ſed à parentibus meis non ſemel relatum audiui. Quod ſi tantas habet vires contagium in fomite, quid

quocum ſanies atrorubens effluxiſſet, iterum terra obruerunt: & peſtis ceſſauit.

Hac conceſſa veneficij facultate, atq; operandi modo, quem multo antea in Germania extitiſſe, ab Illuſtriſſimo Equite Io. Corrario audieram, dū pro Sereniſſimo Senatu Veneto apud Cæſarem Legatum ageret: repetitumq; habui proximo Decembris Menſe Anni 1599. à piæ memoriæ Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Cardinali ac Principe dignisſimo Georgio Radzivvil, dum Patauij degeret: quis quæſo amplius negare audebit, illas quæ maiora poſſunt, minoribus perficiendis non ſufficere? At verò multò plus eſt maleficam vnā peſtem promouere, quàm plurimas venenatum hunc affectum, qui vera peſtis non eſt producere. Hæc habui quæ pro maleficijs dicerem, non profectò facilè refutanda. Nam ſi dixero non tam diu perdurare maleficia. Quid prohibet ſi permanent maleficæ? Si addidero alibi quoq; præter Roxolaniam graſſari. At ibi quoq; abundant veneficæ. Quod aliquid ad hanc infringendam valet ſententiam, illud eſt: Curari morbum iſtum aliquando ſponte ſua; quandoq; Erinacei carne, nō nunquam alijs medicamentis, vt ego proximè in D. Taranovvski obſeruaui. Adde in illis potiſſimū fieri, qui in Gallicum propendent: Maleficium verò nullam requirit corporis ſympathiam morboſam vt inſinuetur: ſed in omnes indiſcriminatim operatur.

Itaq; cum neq; prorſus reijcienda, neq; omnino amplexanda ſit hæc ſententia: quatenus reijcitur, meliorem cauſſam inquiremus: quatenus autem pro parte admittitur; ſuo loco & tempore pol-

lice-

liceṁur nos quædam remedia propoſituros, quæ maleficijs occurrere poſſint.

CAPVT XII.

VTRVM CONTAGIVM POSSIT ESSE CAVSSA PLICAE.

TAmetſi Hippocrates, & Galenus, inter cō-munes Morborum cauſſas, contagium minimè repoſuerint; (etiamſi conſuetudinē cum infectis ſuſpectam habuerit Galenus.) atq; ideo pauca admodum de eo nobis ſcripta reliquerint: nihilominus ſucceſſu temporum, tantam eſſe in ſolo fomite vim contagij, vt vulgarem morbū facile poſſit conſtituere: varia declarant ſcriptorū teſtimonia, & exempla, quæ apud Fallopium lib. de Bub: peſt: cap. 13. apud Thomam Iordanum primo de peſte phænomena, cap. 18. atq; alios legi poſſunt. Hi enim apertiſſimè teſtantur ſceleratiſſimorum hominum opera, fomitem quendam contagioſum, ac peſtiferum ex cadaueribus peſte defunctis, atq; elixatis concinnari (qualis fortè ille fuit, cuius ſuperiori capite meminimus ex Xiphilino in vita Commodi) quo oſtiorum peſſulos, repagula, manubria, poſtes, limina, vectes & ligulas illinirent; atq; ſic plurimos peſtifero contactu interficerent. Atq; Pat. Peſtem, quæ viguit anno 1555. non aliunde quàm ex hoc diſſeminato contagio ortam, non modo apud hoſce ſcriptores legi, ſed à parentibus meis non ſemel relatum audiui. Quod ſi tantas habet vires contagium in fomite, quid

quid cenſendum de viuentium corporum mutuò contactu? profectò hanc ob cauſſam multò promptius, ac facilius malefica virulentia ac tabes in plurimos ſe inſinuare poterit. Itaque non ab re quiſpiam ſtatim animo concipiet, Polonicam Plicam ex ſolo contagio quotidiè ampliorem fieri, qui videat, tàm facilè in Pocutio duos, & tres in eadem domo laborare, qui intelligat, eos qui locum illum attingunt, facilius infici, qui denique ſciat, magna ex parte hanc Lui Venereæ copulatã eſse, quæ omnium conſenſione contagioſa eſt.

Fortè etiam arbitrabuntur quidam, hinc totam contagij vim pendere, qui credant, morbum iſtum nullam habere à morbo Gallico naturam diuerſam; imò verò nil aliud quàm Gallicum Polonicum dici debere; ſicuti & Brunus Gallicus, Morauis, & Scorbutus, Hollandis, Zelandis, atq; alijs quibuſdam Belgiæ partibus, genere quidem ab Indica Lue diuerſus non eſt: ſpecie autem pro regionis tantum diuerſitate apprimè diſtinctus.

Ceterùm quanquam hæc valde probilia ſint: vera tamen credi non debent, neq; ex Magn. Rect. litteris ad nos datis elliciuntur, qui hoc tantum ſcribit, eos qui Gallicum in morbum propendent, faciliùs capi. Neq; verò id vnquã is docuiſſet, qui multò meliùs quàm ego Illuſtriſſ: illum Capitaneũ Olſtinenſem nouit, olim hoc morbo tentatum, ab omni labe Venerea immunem; ſicuti alios, atque aliàs ex primo nobilitatis ordine Plica affectos atq; affectas, longè ab omni luis Venereæ ſuſpitione diſtantes.

Sed eſto dicet aliquis, non ſit Morbus Gallicus; an propterea non erit contagioſus, & ex contagio

epi-

epidemicus? Poſſet quidem eſſe: actu tamen non eſt. Siue enim ſermo ſit de contagio ad diſtans, vel per cõtactum aut per fomitem facto: certum eſt nullum horum in præſentia locũ habere poſſe. Non quidem per fomitem: nam ſi quis eſſet fomes: eſſet ipſamet capillorum Plica: At verò ego manibus meis Perilluſtris Matthiæ Taranovvski Plicam abſcidi, pluries contrectaui, multis oſtẽdi, habeo in proprio Muſeo, & nunc quoq; pleriſque oſtendo, nullo tamen mihi, per Dei gratiam, communicato contagio. Sed neq; per contactum fieri, non modo mihi declarat hic ipſe D. Taranovvski, qui quotidiè cum multis verſabatur: ſed potiſſimum Illuſtriſſimus ille de Ocieſno, quem cùm deterrimè habentem quotidiè ſerui ac familiares contrectarent: nullus tamen illorum eandẽ paſſionem incurrit. At ſi non ſit hæc contagio per fomitem, vel contactum: multò minus poteſt fieri ad diſtans. Nam, ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt: ergo neq; in eo, de quo minus inerit.

Si quiſpiam obijciat, in vna & eadem domo in Pocutio, plures ſimul infici: hoc quidem morbũ arguit epidemicum, non tamen neceſſariò contagioſum. Epidemicus catarrhus, qui floruit 1510. & 1581. atq; alijs etiam temporibus, neminem ferè immunem relinquebat: erat tamen ſine contagio. Imò verò ſi Procopio, de Bello Perſico, lib. 2. credimus; fuit aliquando peſtis ſine contagio. Ergo multò magis, poterit eſſe Affectus iſte ſine contagio.

Videor iam potiores percurriſſe communes cauſſas, in quas Plica referatur; quarum cum nul

la

la omni ex parte placeat: ad alias ſi quæ erunt, iam noſtra conuertatur oratio.

CAPVT XIII.

QVAE SIT VERA PLICAE COMMVNIS CAVSSA.

DVM accuratè admodum, vniuerſales huiuſce morbi cauſſas inquiro, tres inuenio præcipuas; luem Veneream, cibum & potum, atque aeris conſtitutionem.

Lues Venerea quidem cauſſa eſt quamobrem plures capiantur, propter vtriuſq; veneni ſympathiam à me inferius explicandam; non eſt tamen cauſsa communis. Aëris autē cōſtitutio apprimè humida, de qua pariter infra loquemur, ad cōmuniſſimū hunc morbū faciendum eſt aptiſſima; nō tamen neceſſariò reddit illum venenatū. Sed error in cibo, & potu, non modo communem efficit hunc morbum: verū etiā illi propriam, ac ſpecificā tribuit naturam; vim ſcilicet venenatam, à proprietate luis Venereæ, & aliarum omnium quæ ante hanc viſæ ſunt, apprimè diſtinctam. Verſabor itaq; in hac poſtrema, tamquam magis præcipua, ac proxima, mox vero, & in ceteris. Et quando hanc, duo parere diximus, primum quidem affectum communem, ſecundo illum quoque venenatum, tria hæc ſigillatim exponemus. Primum quidem ex communi cibo ac potu communem fieri morbum; ſecundo hunc non minus ex internis principijs, aliquādo veneficū reddi, quàm

ex

ex alia quauis communi cauſſa. Tertio in Polonorum corporibus hoc tempore reperiri commune venenum, intra corpora eorum genitum propter communem uictum, vſqueadeo prauũ, vt & hoc mali genus quo iam vexantur; & alia quoq; deteriora excitare poſſit.

Ad primum igitur me conuertens; etiamſi vt antea dixi morborum communium, Hippocrates ſolum Aerem, cauſſam conſtituerit, nos verò & Sidera, & Maleficia, & Contagium adiderimus: Galenum tamen inuenio non ſemel vulgarem morbum ex communi viuendi ratione, quanquam rariùs, fieri putaſſe. Ideo ſecundo de natura humana, com: 3. ait in AEno, tempore famis, leguminibus veſcentes, inualidos cruribus euaſiſſe: Eruo autem vtentes, genuum doloribus vexatos: quoſdam verò qui ĩ fame edere coacti ſunt triticum ſemiputre, morbo communi laboraſſe. & olim exercitum vniuerſum, cùm aqua vitiata fuiſſet vſus: in omnibus militibus commune malũ ſenſiſſe. Quod etiam Plinij teſtimonio confirmari poteſt, qui lib. xxv. cap. iij. Germanici Cæſaris exercitum ex aquę fontis cuiuſdam potu, in communem morbũ incidiſſe ſcribit, quo intra biennium dentes deciderent, compagesq; in genibus ſoluerẽtur, Stomacacen Medici vocabant, & Scelotyrbem. Quem eundem affectum Strabo lib. 16. circa finem ſcribit Auguſti Cæſaris æuo; Romano exercitui, ex communi aquarum & fructuum vſu contigiſſe: dum ſub AElio Gallo apud Nabathæos expeditionem habuiſſent. Sed ne longius abeam, quantum ſit in mali ſucci cibis communibus vitium, ad procreandos communes morbos: facilè non om-

ninò mente captis declarauit peſtis, quæ perpluri mas Romano Imperio ſubditas gentes ſæuijt multis deinceps annis continuè, ex ſolis prauis alimentis; quæ ab arborum fructuumq; germinibus, ac tu rionibus, bulbisq; : & à ſtirpium ſucco malo præditarum radicibus : & ab agreſtibus oleribus perperam præparatis, aſſumta eſſent. Cuius rei meminit Galenus libro de ciborum bonitate & vitio cap. I. In quorum confirmationem Iulius Cæſar de bellis ciuilibus teſtatur, Maſſilienſes graui peſte conflictatos; quod in obſidione ob annonæ inopiã vetus panicum, hordeumq; exoletum edere, fame fuiſſent coacti. Atq; ideo Diogenianus, octaui apud Plutarchum Sympoſij conuiua, Nihil, inquit, æquè parere nouos, & veteres innouare morbos, ac prauam cibi, & potus, victuſque rationem. De primo capite mihi hęc ſatis eſſe videntur. Itaq; venio ad ſecundum.

CAPVT XIV.

VENENVM IN HVMANIS CORPORIBVS GIGNI POSSE.

NOn poſſum ſanè non mirari Doctiſſimos quoſdam viros, qui cum videant quotidiè in humanis corporibus ſuccos quoſdam atq; humores gigni, ea omnia habentes ſymptomata ac morbos, quæ & medicamentum quoduis deleterium, & morſus omnis venenoſus, inferre ſolet; vt etiam patientem quàm ociſſimè extinguant: audacter tamen proferre audeant, ipſa quidem non eſſe venenum, ſed veneno quid ſimi-

le. Qui profectò, ſi nihil aliud intelligerent, quàm venenum introgenitum non eſſe idem ſpecie, cum eo quod morſu infligitur, aut aſſumitur, vel in aere generatur: permittendi eſſent. Sed cum ab internis cauſſis omnem veneni naturam abnegēt: haudquaquam ſine refutatione relinquendi ſunt. Quæſo dicant mihi iſti, vnde nam docti ſint naturam veneni in aere, in medicamentis, in feris contenti? non aliud credo dicturos, quàm ex effectis pernicioſis, & exitialibus quos in humana corpora fieri conſpiciunt. At ſi eadem ab interiore cauſſa fieri intuentur; cur eandem naturam non obtinebunt? Habent omnia eaſdem proprietates, habēt eoſdem effectus, & illa quia extrinſecus adueniūt, venena dicuntur; hęc quia intrinſecus generātur, nequaquam?

In hac claſſe minimè reponendus eſt Gale. noſter, qui libro de ciborum bonitate & vitio inquit. Neminem ignorare, quantum inſit in eo corpore mali: in quo humores in venenoſas degenerant qualitates. Et ſexto in 6. epid. 5. non tria, ſed quatuor conſtituit venenorum genera: vnum ex feris venenum ictu fundentibus: alterum ex deleterijs aſſumtis: tertium ex peſtilenti Cœlo: quartum quod nos in præsētia proponimus, ex prauis ſuccis in corpore genitis, atq; improbo victu. Quare locus, iſte nullum concedit Aduerſario ſubterfugiū. Dicere namq; non valent id quod intro gignitur, venenum non eſſe: cum quatuor genera veneni recenſeantur, eiuſdem naturæ ac poteſtatis. At ſi dixeris. Id quod intrò gignitur, venenum non eſt, quia in ſpecie ſimile non eſt venenis externis: ego pari ratione dicam, Externa quæ tu vocas venena,

nena, verè non eſſe venena. quia interno veneno non ſunt prorſus ſimilia. Et fortè maior eſt pro me ratio, vt ſi dicam: quam pro Aduerſarijs. Etenim venenum intus genitum, multò deterius eſt cùm aut velociùs interficiat, vel diutiùs perſiſtat, quàm morſus ipſe venenatus, aut deleterium aſsũtum. Itaq; ſi omne venenum nobis à tota ſubſtantia eſt noxium: quod magis erit noxium, magis erit venenum. Internum autem magis noxium eſt: Internum igitur magis venenum eſt.

Poſſent quidem hæc noſtra, multiplici eorum experimento confirmari, qui ex veneno ob prauos ſuccos in corpore genitos; vnica vel altera die defuncti ſunt, cadauere poſt mortem liuido facto, nigricante, vario, aut diffluente, putredinemq; moleſtam olente: ſed vnus pro omnibus ſufficiat Galenus noſter, apud quem hæc legi poſſunt, 3. in tertium Epid. 75. & 2. in primum Prorrheticorum 17. & 6. de locis affect. cap. 5. Quibus in locis quãquam dicat in humanis corporibus cauſſas gigni quaſdam, potentia & virtute virus canum rabidorum, & lethalia medicamenta ęmulantes: non propterea cauſſas iſtas negat eſſe veneficas, imò verò hac ipſa ſimilitudine magis ac magis confirmat. Si dixeris. Simile, non eſt idem. At Galen. dicit veneno cauſſas ſimiles: ergo non ſunt idẽ. Aſſero, fateor, non eſſe eaſdem ſpecie: tamen eaſdem genere eſſe. Nam à pari, poſſem ego quoq; dicere, Morſus venenatus canis rabidi, eſt ſimilis morſui lupi, equi, muli, aſini; tamen non ſunt idem inter ſe. Ergo vnus ex iſtis non erit venenatus? Sed ſi venenatos dicant eſſe omnes iſtos morſus, ac conſequenter in omnibus hiſce animalibus venenatam

rabiem fieri concedant (vt ex multiplici ſcriptorũ teſtimonio concedere coguntur) ſanè cauſſam hãc venenatam humanis corporibus denegare non valent. Atq; ideò non defuere Medicinæ Scriptores, qui exiſtimauerint: non modo venenatas cauſſas in genere; ſed rabiem ipſam, rabidi canis venenum æmulantem, à principijs internis, nullo præcedente contagio, generari poſſe. Inter quos Petrus Salius diuerſus, & Marcellus Donatus, qui Hiſtor. Mirab. lib. 6. cap. 1. varias rabidorum hominum hiſtorias proponit, quos nec canis momorderat, neq; fomes venenatus vnquam tetigerat. Sed quando hæc clariora ſunt quàm vt probatione egeant: ad alia tranſeamus.

CAP. XV.

VENENVM POLONICVM INTRA CORPORA GENERARI, ET TAMEN DELETERIVM NON ESSE.

ETiam ſi ex duabus iam propoſitis, ac confirmatis præmiſſis, vna quidem, venenatum eſſe Polonicum affectum, altera venenum in humanis corporibus ex communi improbo victu, vulgare gigni poſſe; ſtatim ſequi videatur, venenum hoc intra corpus genitum eſſe, cum neq; ex peſtilenti cœlo, neq; alijs iam enarratis cauſſis producatur: attamen quia non abſq; ratione poſſet quis conſequentiam negare, dicens, venena intra corpus genita febres parere peſtilentes, has ve

rò aut breui interficere, aut beneficio naturæ, vel artis ſuperato veneno, corpus intra paucos dies ab omni labe, & periculo mundum, ac liberum re linquere; non autem tot menſes, & annos continuo vexare: ſicuti hic morbus facit. Idcirco, vt omnis ex mentibus ſcrupulus eruatur, & quæcunque ad veritatem hanc aperiendam, vel amplificãdam facere poſſunt proponantur; præſenti hoc capite explicabimus, venena intra corpus produci quandoq; minimè deleteria; modumq; declarabimus quo tandiu abſq; vitæ periculo in corpore ſubſiſtant. Deinde verò ad rem proximius accedentes, huius veneni cauſſas omnes accuratiſſimè proponemus.

Itaq; cum quattuor ſint cauſſarum maleficarũ genera, & vnumquodq; illorum per ſe quandoq; ad necem prę ſentaneam inferendam ſit aptiſſimũ: nihilominus ſi diligenter ſingula perſcruteris, atq; ad examen reuoces, haud difficilè conſequeris, tã varios in illis eſſe gradus, ac tam diſſimiles operandi modos: vt neceſſariò colligas, quædam eſſe venena prorſus deleteria, alia verò minimè, ſed tantum malo quoddam modo corpus ipſum torquentia.

Videat primùm vnuſquiſq; morborum catalogum, quos ſub nomine peſtilentium ex aere productorum, Medici, atq; Hiſtorici retulere: vix vnũ inueniet in modo lædendi alteri ſimilem, ſed quoſdam prorſus mortiferos reperiet, vt fuit peſtis A. D. 1348. quoſdam minimè interficientes, vt fuit lenticularis A. 1528. nonnullos medios, vt alios ferè omnes, quos conſultò prætermitto.

In medicamentis pariter deleterijs diſcrimen

eſt inſigne: dum calida & σηπτικὰ, breui interficiũt, frigida verò longiore temporis interuallo . illa, quò diutiùs in corpore manent deteriora: hæc verò meliora redduntur.

Sunt quoq; non pauca in vtroq; genere in medicamenti vſum accepta , vt Elleborum, Cucumer ſylueſtris, Bryonia, Tithymalus, Doronicum, Colocynthis, Scammonia, atq; alia id genus plurima, quæ non omninò deleteriam oſtendunt naturam .

Nec minùs, inter venenatos morſus, diſcrimen eſt: dum vipera quamprimùm necat: rabies canina, menſes, & annos plurimos latet : tarantulæ morſus, tripudium infert, ſicq; alia, aliud diuerſum efficiunt.

Eadem eſt de venenis introgenitis ratio, neque enim omnia, vt quidam cenſent, cordi ſunt infenſa: ſed, ſicuti videmus in extrinſecis venenis, hoc quidem cordi, illud cerebro, aliud ventriculo & iecori, aliud neruis, vel determinatis partibus eſſe noxium; vt propterea Ericæ bacciferæ fructus, Cicuta, Hyoſcyamus, Mandragora, Opium, mentẽ lædant, ſtuporem inferant: Lepus marinus, ſolos pulmones exulceret: Cantharides ſolam veſicã: ita ex venenis introgenitis, aliud alij parti eſt infenſum, non omnia cordi.

Hinc Doctiſſimi quidam viri ad hæc introgenita cõuerſi, tot eſſe proprietates deleterias in humano corpore genitas, exiſtimarunt: quot ſunt partes, corporis ſimilares, & organicæ. Neq; aliam ob cauſſam cenſuerunt oſſa apprimè dura corrumpi, & exedi, membranam verò & carnem ſuperpoſitam minimè; contrà verò ob vlcerum phagedænicorum

nicorum atq; ipſius exulcerati cancri virulentiam, vniuerſam carnem depaſci, oſſa verò intacta relinqui; quàm ex proprietatibus cauſſarum, à tota ſubſtantia proprietatibus partium contrarijs. Hinc videmus auras quoq; gigni venenatas admodum varias. Nonnullas quidem ventriculo noxias, ex qua fiunt diuturni vomitus, vt in Moniali quadam Vrbis noſtræ Patauinæ obſeruauimus, quæ iam annos ferè quinquagīta cibum aſſumtum ſtatim reddit. Quandoq; Palpitationes, Syncope, Melancholiæ, cuius exemplum habemus apud Doctiſſimum Augenium 2. Tomo Epiſt: Med: Conuulſiones vero & Epilepſię omnium frequentiſſimæ; de quibus Galenus, atq; alij poſt ipſum plurimi, multa dixerunt.

Itaq;, quando nos venenum hoc Polonicum, intra corpus gigni dicimus: non illud apprimè deleterium, & cordi præcipuè infenſum, ſed moderatum, alijſq; potius partibus noxium eſſe volumus. quod quamobrem fieri poſſit, ſtatim quiſq; intelliget, cum eiuſdem Materiam proximam, & remotam, Effectricem cauſſam, Locum, Proprietatem, & Modum agendi conſecutus ſit. Quod ſtatim facere aggredior.

CAPVT XVI.

DE PROXIMA HVIVS VENENI MATERIA.

NVlla profectò eſt in corpore ſubſtantia, ſiuè ex contentis, ſiuè ex continentibus, ſiuè ex impetum facientibus: quæ aliquando veneni ſubiectum eſſe non poſſit. Sic .n.

in Gãgræna, & Sphacelo, in Phagedænis malignis, atq; in omni oſſis carie virulenta: contenta, videmus veneno ſubiecta. In omnibus putridis peſtilentibus, malignisq; inflammationibus, ac defluxionibus, humores: In quibuſdam epilepſiis, conuulſionibus, palpitationibus alijsq; id genus affectibus auram tenuem conſequentibus: partes impetum facientes.

Noſtrum itaq; hoc venenum, vt puto, habet ꝓ immediato ſubiecto, corpus impetum faciens; cũ velociter huc, atque illuc moueatur, temporiſque momento trãſeat in capillos, & à capillis viciſſim in corpus relabatur. Cum præterea referant ipſimet patientes, ſe quaſi auram quandam per ſingulas oſſium membranas diſcurrentem ſentire: atq; hinc modo anteriores muſculos, modo poſteriores irritari, contrariaſq; inter ſe cõuulſiones effici.

Cùm autem ex corporibus impetum facientibus ſint ſpiritus, flatus, vapores, fumoſaq; ac fuliginoſa corpora; non eſt venenum hoc in ſpiritibus vitalibus, quia venenati iſti ſpiritus necem inferũt præſentaneam, aut ſi mitius fuerit venenum, ſaltem Palpitationis, ac Syncopes ſunt auctores. Neque eſt in Animali; quandoquidem functiones principes, inſigniter lapſæ aut prauæ conſpicerentur: & motus qui in præſenti caſu praui tantum ſunt, aboliti eſſe poſſent: ſenſuſq; omnes interni, atq; externi ſtupore affecti, otiarentur.

In ſpiritu naturali reſidere non inficior, ſi naturalis ſpiritus nomine vaporem ſanguinis intelligamus: de quo mox dicam. Interim decerno, flatum non eſſe huius luis ſubiectum, vtpotè qui frigidus, & ſiccus, omniq; vnctuoſitate carens, nullã

habeat cum cirris, furfuratione, pediculis implica tione, affinitatem; cum quibus tamen illud corpus coniunctionem habere debet, quod præſentis veneni futurum ſit ſubiectum: poſteaquam his iam apparentibus, veneni interni affectus grauiores ſtatim deſinere intelligimus. Quæ igitur tandē erit hæc materia? Non ſanè alia quàm illa ex qua cirri, furfuratio, implicatio, ac pediculatio producuntur. Itaq; videndum quænam horum omniū ſit materia, à Cirris ſumto initio.

CAPVT XVII.

DE CAVSSA CIRRORVM.

Capillorum Cirros ſiuè cincinnos aut criſpitudinem, ex triplici cauſſa fieri poſſe, apud Ariſtotelem & Galenum inuenio. vel ex ingenti ſiccitate, vel ex inæquali intemperie, vel deniq; ex meatus tortuoſitate.

Quidquid autem ſit de hac poſtrema cauſſa, quā ad examen reuocare nolo, habeat ne aliquando locum, vel nō; hoc ſaltem decerno, in præſenti caſu reijciendam eſſe; duasq; priores accipiendas, ſiccitatem ſcilicet, atq; inæqualem intemperiem. Et inſignis quidem ſiccitas, à fuliginoſo fit corpore pilos petente; quod propterea Galen. 8. meth. 5. ſubſtantiam vocauit aſſam vſtamq;. Inæqualis vero intemperies fumoſum ſequitur corpus; quod cum ex eodem Gal. citato loco terreum ſit aqueo commixtum, non tamen ſine ignea facultate genitum; idcirco quatenus eſt caliditatis particeps, aſcendit; & recta linea incedit; diſtractum vero, &

à terreo humido impeditūq; , quaſi iterum deſcendere cogitur; vt hinc criſpitudo ex duplici hac cauſſa ſequatur. Sic enim extrinſecus quoq; non raro corpora quædam, pilos videlicet, vel alia id genus plura igni appropinquata primùm incriſpari, dein de verò comburi videmus. Alia verò humidiora, vt virgulas, aut virentia folia calorem vſtiuum patientia, flecti.& incuruari, conſpicimus, vel humore exiccato, vel inæqualiter moto.

Eſt ergo cirrorum cauſſa proxima duplex, exſiccatio à fuligine, inæqualiſq; intemperies â fumoſa ſubſtantia. Quorum materias mediatas, effectrices cauſſas, locum, modumq; generationis inferius exponemus. Nunc autem ad furfurationem tranſeo.

CAPVT XIIX.

DE CAVSSA FVRFVRATIONIS.

POſt Cirros, Furfuratio ſuccedit, quam Græci πιτυρίασιν, Celſus & Serenus Porriginē vocant, nonnulli ſquamas capitis & furfures, vulgus in Polonia Tineam vocare, Magnificus Rector Zamoſcienſis in ſuâ Epiſtola nobis ſignificauit. Verum nunc, omiſſa nomenclatura vulgi, quód ſæpè fortuitò, vtq; ſors tulerit, morbis nomina imponit: de furfurationis cauſſa dicamus. Ex Ichoribus gigni affectum iſtum Auctor eſt Galenus primo de compoſitione per locos. Quamquam Paulus, Auicenna, atq; alij, humores eſſe putauerint. Ego verò neq; humores, neq; ichores (ſub ichoris forma) Furfuratio-

nis cauſſam puto, ſed potius vapores, ex ichoribus quidem genitos, acreſq; & ſalſos, qui cum primũ in Epidermidem deſinunt, partem non ex ſeminẽ, ſed ex humido aqueo, craſſiuſculo tamen ac pingui excremento genitam abſcedere faciunt, & corrumpunt, ac facilè in furfures conuertunt. Quòd ſi ſub ſeroſæ humiditatis ſpecie eo confluerent, ſudores potius, quàm furfurationem facerẽt. Quamobrem verò ſalſi iſti acreſq; vel vapores, vel ichores abundent, ſuo loco explicabimus. Tranſeo igitur ad Pediculos.

CAP. XIX.

DE CAVSSA PEDICVLORVM.

DVm de pediculorum cauſſis ſermonem inſtituo, cum maximam intelligam adeſſe eorum copiam, libenter audiſſem, ſint ne tantùm legitimi ac benigni pediculi, an potiùs ſpurij, ac maligni, quod genus Ariſtoteles ἀγρίων vocat. Quidam Morpiones, alij plactas, vel plactulas appellant. Scaliger, ricinos dicit. Neq; verò abſq; cauſſa id quæro. Nam ſi ibi fit Plica, vbicunq; ſunt longiores pili, capite inquam, barba, axillis, pube: & vbi Plica, ibi quoq; pediculi eſſe debeant: in barba certè, axillis, & pube morpiones potius, quàm pediculi degunt, (ni φθείριασιν intelligas, ſiuè pediculationem in toto corpore, de qua ſcio nullam eſſe ſuſpicionem) Vtcunq; res habeat, non recedens ab Epiſtola Mag. Rectoris, mihi ſupponam pediculos eſſe benignos, atque eos in capite tantum produci

duci

duci, & cõtineri, non autem alibi. Quòd verò ad eorum materiam pertinet, maximam inuenio apud ſcriptores controuerſiam, dum alij ex ſanguine corrupto, àc putrido, vt Theophraſtus: nonnulli ex calidis humoribus, aut malis ſuccis, vt Galen. Auicenna autẽ ex pituita, Serapio ex humiditate calefacta, Azarauius ex puttido humore, Halyabbas ex humiditate groſſa; Ariſtoteles verò ex carne gigni dixerunt. Et quamquam Marcellus Donatus Ariſtotelis locum aliter fuerit interpretatus, qui illud. *Ex carne*: non ad materiam, ſed ad locũ refert: ego tamen ab Ariſtotele de Materia dictum puto, qui exiſtimo ipſum veriorem, ac proximiorem tetigiſſe cauſſam ceteris omnibus. Neque enim illi proximam explicant materiam, qui dicunt groſſum humorem, aut putridum, aut calidum malumue ſuccum, pediculos gignere: Cum ex conſimili materia alij plures fiant morbi abſq; pediculis. Ex carne verò non facilè inuenias aliã fieri affectionem. Per carnes autem illas intelligit quæ ſunt in corporis ambitu, in quibus cum ſecundæ illæ reperiantut humiditates, quas Auicenna aliquando ros, gluten, & cambium vocauit; ex ea quàm cambium vocant humori excrementitio pmixtã, pediculos fieri exiſtimo. Cõfirmatur: quia non omne animal ex quacunq; materia fit, ſed ex determinata, determinatum. Itaq; pediculi materia erit, aliquid in ſe habens calidi innati, & illius quidem lenti, & pinguis, vt ex eo animal quoque lentum, ac pingue gigni poſſit. Et, cum tria ſint præcipua animalium genera, quæ in humani corporis ambitu, vel extra corpus, ex humanis tamen genita excrementis, generatori ſunt inſenſa: Puli-

ces,

ces. Cimices,& Pediculi, tres quoq; oporteat eſſe diuerſas materias, ac generationis locos. Vt propterea Pulices ex ſicco fiant excremento, Cimices autem ex humido aqueo, atq; hæc extra corpus: Pediculi verò ex humido pingui pituitæ cōmixto,& ſemiputreſcente ſed intra corpus. Confirmatur, quia ſicuti ex eadem carne humana iam mortua fiunt vermes maximi, & ex bouina, apes, ac veſpæ, & ex quacunq; ſemiputrida parui vermiculi, qui humiditatem hanc ipſius carnis pinguē omni ex parte redolent; ita ex eadem humiditate ſemiputreſcente in viuentibus corporibus gignentur pediculi, qui ſi aliquando plurimum abundēt, ſicuti in morbo pediculari vocato contingit, mors ipſa miſerandum in modum ſuccedit: vt Alcmeoni Phyſico, Pherecidi Syro, Syllæ, Ennio, &, vt nonnullis placet, Platoni, eueniſſe legimus, pediculis ipſis non pituitam excrementitiam, ſed humiditatem alimentalem partim in ipſa generatione abſumētibus, partim verò poſt generationem pro ſui alimento depaſcentibus. Adde quòd, cū vermium in cute apparentium varię ſint differentiæ, vt Ricini, Syrones, ſiuè Pediculi, Flaminiæ, & Piceno familiares, Dracunculi Ethyopiæ, atq; alia id genus nonnulla, quibus omnibus proprietas quædam materiæ tribuenda eſt; nullam pro pediculis gignendis hac ipſa aptiorem inuenias, propter quàm tam frequenter pueri, ac mulieres pediculis tentantur; quod huiuſmodi ętas, & ſexus omnium maximè vtraq; abundet humiditate. Ex qua etiam in pingui caſeo vermiculos gigni cenſendum eſt.

Expoſita pediculorum materia, ſimulq; loco,

cauſſa effectrix iam innoteſcit, quæ calor eſt triplex, cœleſtis, innatus partis, & qui ex materia ſemiputrida digeritur. Atq; iam patet quam ob cauſſam in hoc morbo Polonico pediculi tantopere luxurient. Si enim fiunt ex parte humidæ, ac pinguis ſubſtantiæ ipſius carnis; dictum iam antea à nobis eſt, abundare multum huiuſcemodi ſubſtantiam in toto corporis ambitu; declarataeq; ſunt abundantiæ cauſſæ, vt propterea nullus relinquatur dubitationi, aut quæſtioni locus. Itaq; ad vltimum tranſeo, implicationem ſcilicet.

CAPVT XX.

DE CAVSSA IMPLICATIONIS.

EXpoſita quidem fuit circa huius diſputationis initia complicationis pilorum cauſſa proxima: diximuſq; illam nihil aliud eſſe, quam ſubſtantiam humidam, pinguem, & viſcidam: ſed non propoſitæ fuere illius materiales, vel effectiuæ cauſſæ, non locus, vnde, & quomodo hæc in capillos, aut pilos flueret. Itaq; hoc tempore accuratè omnia ſunt explicanda. Multa quidem video pro hac inuenienda in medium proferri poſſe; audioq; iam plurimos, qui ſtatim ad vitioſos duntaxat humores confugiant; ſed nihil prorſus dicunt.

Nam praui ſucci vel erunt ichores, vel humores: & hi vel ſub propria forma, vel in vaporem conuerſi. Ex vaporibus quidem; vel fit inſenſibilis tranſpiratio, vel ſi acriores fuerint, furfuratio. Ex Ichoribus autem ſub propria forma remanentibus.

tibus ſudor. Si dicas eſſe humores, qualeſnam e-runt iſti? non ſalſi, quia ex his Alopecia & Ophia-ſis: non pituita dulcis ſimplex, quia ex hac fit Canicies: non humor melancholicus, quia ex hoc Tineæ Arabibus Aſſaphati ſiccum; non ſanguis, aut bilis, quia ex his inflammationes & Eryſipelata. neq; ſunt mixti, quia ex horum varia mixtione, Achores, Faui, Pſydracia, Sycoſes, Exanthemata, Helcydriaq; fiunt. Fortè dices humores iam connumeratos eſſe, ſed valdè corruptos: At ex valdè corruptis fiunt capillorum defluuia; præterquam quod in nullo iſtorum, pinguedinem inuenias, quæ ad pilorum agglutinationem faciendam ſit apta: At verò in definitione Plicę ab initio propoſita dictum, confirmatumq; eſt, arctam hanc pilorum inuolutionem, vel inuiſcationem, à lento, viſcidoq; humore proficiſci: Erit ergo vnctuoſa materia; non quidem corpulenta, quia per poros inſenſibiles non educeretur, & capillis herens facilè ex colore, & craſſitie ſeipſam promeret; eſt itaq; vaporoſa, tenuis, ſed oleoſa, ac propterea pilis imbibita, & inuoluta agglutinationis, atq; indiſſolubilis iſtius plexus cauſſa. Ceterum vt clarior res ipſa reddatur, reliquum eſt vt oſtendamus quomodo, in corporibus Polonorum hæ materiæ abundent; vt quæ hactenus reſſolutiua methodo inuenta ſunt, etiam à priori confirmentur. Quòd quidem præſtabimus, ſi altiùs ſumto initio, tria exſequamur, primum vt generalem fuliginis, fumi, ac vaporum naturam, & differentias proponamus. Secundo vt ſingillatim explicemus, quaſnam materias; effectiuaſq; cauſſas eſſe arbitremur quæ in hoc ipſo morbo locum habeant.

Tertio, vt deinde oſtendamus, reuera nunc Polo norum corpora hæc in ſe continere.

CAPVT XXI.

QVAE SINT CAVSSAE FVMI, FVLIGINIS, AC VAPORVM OMNIVM IN GENERE.

Est ergo Fuligo corpus tenue, nigrum ſiccis ſimum, atq; (perſeuerante effectiua cauſ ſa quæ calor exurens eſt) calidiſſimum, ex oleosâ, vel pingui materia exuſta genitum.

Fumus autem ſubſtantia eſt pariter tenuis, nigra, ex terreo aqueo commixta, à calore vſtiuo in materiam pariter terream humido commixtam operante.

Deniq; vapor nihil aliud eſt quàm humor extenuatus. Fuliginis & fumi genus ac ſubiectum proximum, habemus à Galen. 8. meth. 5. propoſitum: Materiam verò remotam, & Effectiuam cauſſam apud Ariſt. atq; eundem Gal. inuenio. Apud Ariſt. quidem 4. Meteororum ſic ſcribentem.

„ *Ipſius autem pinguis exhalatio, fuligo.*

Apud Gal. verò, qui 8. de vſupartium c. 5. inquit.

„ *Sicut enim extra corpus è lucernis, & facibus, aliiſq; hu-*
„ *iuſcemodi pinguibus rebus exire fuligo conſueuit; ita etiam*
„ *in animalium corporibus ſæpenumero fit, vt torrefactis hu-*
„ *moribus, ac præcipuè pinguibus, fuligini ſimile quid*
„ *generetur.*

Confirmat autem hanc fuliginis ex pingui generationem, atramenti copia, quo Typographi ad impreſſiones vtuntur, quod ex fuligine ab oleo de ſem ine lini extracta conficitur: vt quotidianã præ

termittam experientiam, qua quotidiè cernimus, ex oleo, ſæbo, cera, pice, &c. id genus accenſis, nigram fieri fuliginem. Fumi quoq; materiam mediatam ipſi immediatæ reſpondentem, terreſtrem ſcilicet humiditati coniunctam: expreſſit idem Ariſtoteles dum loco citato inquit.

„ *Eſt autem lignei quidem corporis exhalatio, fumus. Dico*
„ *autem & oſſa, & pilos, & omne quod tale eſt in eodem.*

Neq; verò miretur quiſpiam, fumũ, qui aliquid humidi in ſe continet ex ſicciore fieri corpore: fuliginem verò, quæ ex ſola humida materia generatur, ſicciſſimam eſſe. Nam quòd faciliùs exuritur, faciliùs etiam exſiccatur; pinguis autem ſubſtantia ſicuti promptè accenditur, ita facilè exuritur. Non ſic terrea humido commixta, in qua dum humidum contra igneam facultatem reluctatur, atq; vno, & eodem tempore ex ſicco, ſiccum, ex humido, humidum extrahitur; mixtum quoque corpus exſurgere opus eſt.

Itaq; iam patet, qualis ſit fuliginis, ac fumi natura; quę tota in igneo, & exurente calore eſt poſita, ſiuè terreum humidum exurat, ſiuè humidũ pingue, & oleoſum. Ad vaporem ergo tranſeamus.

Vapor autem cum ſit, ex primo ſimpl. 8. humor quidam extenuatus: forma, ſubiecto proximo, ac cauſſis efficientibus à prioribus longè diſtat; etiam ſi in remota materia cum his conuenire poſſit.

Differt quidem forma. Etenim nunquam aut niger, aut actu ſiccus vt fuligo, reperiri poteſt, plerumq; verò calidus humidus, vel frigidus humidus eſt: nonnunquam oleoſus, vel pinguis, ſiuè vnctuoſus redditur. Idcircò differt materia, quia

neq;

neq; fuligo, neq; fumus, ex aqueis, pituitauè frigida humida generantur, ſicuti vapor iſte.

Sed omnium maximè differt efficiente cauſſa, quia illorum quidem ignea, & exurens eſt: huius autem ſuauis, & blanda; vel ſi ignea, per mediũ quoddã in humorem illum agit, q̃ in vaporem ſolui debeat. Sicuti enim in extrinſecis corporibus vaporem fieri videmus, aliquando ab aere, vel aqua, alioue liquore calefacto, quandoq; verò ab igne quidem, ſed per medium cacabum, aut aliud quoduis inſtrumentum ęneum, vitreum, vel ſtanneum, vt in elixatione, deſtillatione, & eliquatione cõtingit: ita & in humanis corporibus, vapores progenerantur ab eodem calore, eodemq; modo quem iam expoſuimus operante. Hæc pro explicando primo à nobis propoſito, quantum ad præſentem tractationem pertinent, ſatis eſſe poſſunt.

Ex quibus ſtatim colligitur, quid de ſecundo ſentiendum ſit, de inuenienda ſcilicet certa, ac determinata horum corporum materia, non amplius in genere, ſed in ſpecie. Itaq; Fuliginis materiam dicemus eſſe vel ſanguinis oleoſam partẽ, vel pinguedinem exuſtam, vel vtrunq;. Fumi verò ſubiectum eſſe, melancholicum, bilioſumq; humorem, aqueo commixtum. Vaporis autem acris, vel bilem flauam, vel atram: ſalſi, pituitam salſã: dulcis verò, dulcem: & calidi humidi oleoſi, ac pinguis, ſanguinem ipſum pariter oleoſum, ac pinguẽ, non exuſtum, ſed quaſi elixatum, vel colliquatum. Hæc multò clariora ſunt quàm vt longiori demonſtratione probari debuiſſent: iccircò nobis demonſtrandum, quomodo, ac propter quas cauſ

ſas in corporibus Polonorũ, hęc iam relata, adhęc omnia producenda vſqueadeò apta reperiri poſſunt. Nos itaq; ad id probandũ accedimus, eritq; tertium id quod à nobis propoſitum eſt.

CAP. XXII.

QVAS OB CAVSSAS MATERIALES, ET EFFECTIVAS, POLONORVM CORPORA, PRAEDICTIS REDVNDENT EXCREMENTIS.

Polonorum corpora pingui, oleoſo acri & ſalſo, præterea verò & humido vapore, fumoq;, & fuligine abundare: nemo qui etiam mediocriter cum illis verſatus ſit, facillimè non videat, ac cauſſas ſtatim non conſequatur. Primùm enim vtuntur Poloni multò cibo, atq; equidem percraſſi, ac multi alimenti; vt propterea accedente corporum calore valido, copioſiſſimus gignatur ſanguis, atque ille quidem oleoſus, ac pinguis. Ad cuius proportionem ſi cuncta expurgarentur corporis excrementa, fortè inculpatam degerent valetudinem: ſed quando iam certò ſcimus, in mulieribus quæ omnium frequentiſſimè vexantur, menſtruas, aliaſq; conſuetas ſanguinis eruptiones retineri, fortè etiam alia, præcipuè verò quotidianum atque inſenſibilem totius corporis effluxum cohiberi; quantum hæc ad augendas prædictas affectionum materias, accedente potiſſimum vita in multis otioſa, & ſedentaria, facere poſſint: nemo, etiam in arte mediocriter verſatus

tus, non nouit. Ceterùm quanquam plenior victus ratio, non modo ſanguinem augeat, ſed & pituitam, ſuffocato nonnumquam calore innato à nimio ciborum pondere: aliæ tamen prouentus pituitæ poſſunt eſſe cauſſę: vt aeris conditio ex regione, & conſtitutione, eſculenti cibi, & potus, importunus & inordinatus eorundem aſſumēdi modus. Quæ omnia, atq; alia id genus plurima, Polonis eſſe familiaria minimè vereor, qui aliquando dum hic Patauij nobiliſſimum quēdam Lithuanum curarem: audiui illum referentem ſe in Polonia pleno iam ventre, in vltima menſa, cammaros fluuiatiles trecentos non ſemel comediſſe. Sed ipſi, & huius, & aliorum id genus errorum optimè fuerint conſcij. Et hæc ad materialem cauſſam augendam pertinent.

De effectiuis autem propter quas fumoſa, fuliginoſa, & vaporoſa acris, ſalſaq; augeatur ſubſtantia, quid dicam? poteſt nè aliqua excogitari, quæ apud illos non ſit in vſu? Vina plurimi bibunt meraciſſima: neq; limitatus eſt bibendi modus, aut certum compotationis tempus, ſed in illis Hypocauſtis, totos dies ac noctes aliquādo in Conuiuijs ſuis conſumunt. Quantum verò poſſit vinum ad calidos, fuliginoſoſq; vapores inducendos, nō vt efficiens tantum, ſed vt materia: docent ipſæ vertigines, conuulſiones, capitis dolores, melancholia iocoſa, aut furioſa, aurium tinnitus, oculorum phantaſmata, atque alia id genus plurima. Confirmatq; ratio. vinum enim pinguedine quadam non carere: docuit quarto Meteororum ſecundo Ariſtot., cum vinum dulce inquit exhalare. pingue enim eſſe; quod eſt dictu, in fuliginem verti

poſſe.

poſſe. Audio ſtatim aliquem ex illis Podolienſibus dicturum, Vinum ſe non bibere; & omnium miſerrimè cruciari? Verùm eſt; vinum non bibis; at bibis tuum illum medonem, ſiuè mulſam non quidem dilutam, ſed generoſam, quæ non minus caput ipſum atq; vniuerſum corpus vaporibus replet, quàm merum ipſum. Mel enim calidum, ac pingue, & ex conſequenti materiam fuliginis eſſe: docuit Galenus ſexto in ſextum Epidem. qui cũ videret Hippocratem materias ex quibus calida gignuntur excrementa his verbis proponentem,

„ *Et quibus quidem pingue, bilis flaua, quibus verò ſan-*
„ *guis, atra:*

docet ipſe in commento, pingue non ſolùm de vnguinoſo, & adipali, ſed etiam de omni dulci dictum eſſe putandum: vt eo ſermone mel contineatur, & Siræum, quod epſema, hoc eſt ſapam in Aſia Græci vocant. Quòd ſi alij dicant ſe nec vinum, nec mulſam bibere: ad id quòd deteriùs eſt confugiunt, ad Cereuiſiam, ad Aquam ardentem, quàm ipſi vinum crematum, & aquam vitæ appellare ſolent, eiuſq; integra vitra hauriunt; vt mihi magis mirandum ſit, quomodo totum corpus nõ ardeat: quàm quòd fuligine, fumis, atq; vaporibus calidis abundet. Non eſt autem hæc vnica gignẽdorum fuliginoſorum excrementorum cauſſa, ſed aliæ accedunt quoq; non ſpernendæ; præcipuè verò aromatum copia, qua vtuntur Poloni in ciborum condimentis, vſq; adeò excedente: vt plus cõſumat aromatum vna domus Polonorũ, quàm decem Italorum. Quantum verò faciant hæc ipſa ad fumorum generationem, & capitis repletionẽ: docuit Galenus v. Aphoriſmorum 28. atq; ipſa

con-

confirmat quotidiana experientia. Ex iſtarum verò materialium & efficientium cauſſarum concurſu: quis non videat præter cætera atram quoq; bilem augeri poſſe? Significant hoc verba Hippocratis paulò ante relata. *Quibus autem ſanguis, atra.* Hoc enim vult Hippocrates, quòd etiam pluries docuit Galenus: in ſanguinis copia, accedente calore vſtiuo, atram gigni bilem. Vt propterea ex iam dictis pateat, quomodo in corporibus Polonorum oleoſus ſanguis ex quo fuligo, & vapor vnctuoſus; & terreſtris ſubſtantia, ex qua fumus; humidaq; tam calida, quàm frigida materia, ex qua vapor accedente cauſſa effectiua gigni, & conſeruari poſſint. De materia omni, tam proxima, quã remota, ac generationis modo, & cauſſis hæc ſatis. Ad locum tranſeo.

CAPVT XXIII.

DE LOCO AFFECTO.

AD dignoſcendam ſymptomatum quæ in Plica conſpiciuntur naturam: nihil magis confert quàm loci affecti, & venenatæ proprietatis notitia. Etenim ad proprium quemq; affectum locum, propria ſequuntur ſymptomata: ad veneni verò proprietatem, plurima ſimul fieri poſſunt. Itaq; partim methodo reſolutiua, partim compoſitiua, locum patientem indagabimus; demonſtratiua verò, proprietatem hanc veneni ſpecificam. nam genericam ſuperiùs via reſolutiua pariter inuenimus.

Primùm autem locus affectus, ſunt neceſſariò arti-

articulationum loca, poſteaquam dolores articulorum excitantur: ſunt perioſtia, cum dolores oſſium frangitiui maximè torqueant: ſunt tendinoſæ, neruoſæq; partes, cum fiant conuulſiones, & laxationes: ſunt vertebrarum ligamenta, cum gibboſitates excreſcant: ſunt cerebri menynges, & quia dolores capitis interni affligunt, & quia per eaſdem, materia ad oculorum tunicas, vel humores mittitur, vt cœcitatem, fortè & alia id genus nobis non communicata, pariat: eſt pericraniũ, quòd dolores externi facilè oſtendunt, & opthalmia, qua hos aliquando vexari audio: eſt cutis ipſa, cum quatuor illi cutanei affectus ſuccedere cõſueuerint, quos paulo antea receſuimus.

Itaque ab effectu iam patet, qualis ſit locus affectus, quem à priori quoq; confirmare licebit hoc argumento. Illi debent eſſe propoſitorum excrementorum loci, in quibus ex proprio naturæ inſtituto, vel per modum generationis, vel transmiſſionis colliguntur. Sed tales erunt ambitus totius corporis, ac caput. Ergò in his duobus colligentur hæc excrementa. Maiorem tamquam claram ſupponimus, Minorem ex Galeno probamus, qui nõ modo primo de tuend. val. 12. ſed & alibi docuit, in tertia coctione quæ cunctis determinatis partibus eſt deputata, duplex colligi excrementum, tenue vnum, craſſum verò alterum, quòd ſanè nõ aliud, quàm fuliginoſum, fumoſum, vaporoſumq; à nobis propoſitum eſt. Inter determinatas autem partes, in quibus tertia perficitur coctio, carnem quoq;, membranas, oſſa, neruos, tendines, ligamenta, cutemq; ipſam reponi, nemo ignorat.

Ceterum non per generationem tantum, ſed & per

per tranſmiſſionem colligi circa hæc loca, tenue craſſumq; excrementum, in viſceribus, & venis genitum, illis haud diſſimile quod in tertia coctione procreatur; declarat tota Medicorum ſchola; quæ docet, caloris cordis, venarum, atq; arteriarũ totius corporis ſymetriam, ex inſenſibili illo tranſpiratu conſeruari, qui per inuiſibiles totius cutis meatus quotidiè fieri conſueuit. Quo ſublato, aut plenitudinem ſequi ſi ſuauis fuerit: aut ſi acrior, & mordax febrem, aliamue cutaneã affectionem. De capite verò quid dicam? nonnè cuiq; apertiſſimum eſt, caput ideò in eminenti corporis parte rè poſitum, atq; camino ignis comparatum eſſe, vt infernorum locorum vapores ſuſciperet, ac fuligines per ſuturas, ac cranij poroſitates euacuaret? Lippis atq; tonſoribus hæc nota ſunt. Iccircò iam huic capiti de locis patientibus fine impoſitò, quædam dubia diſſoluemus, deinde verò ad effectiuas cauſſas tranſibimus.

CAP. XXIV.

PROPONVNTVR QVÆDAM DVBIA, ET SOLVVNTVR.

PLurima quidem circa iam dicta non ignoramus occurrere dubia, quæ omnia inferiùs attingemus, ac pro viribus diſſoluemus: nunc tamen, nonnulla quæ propoſitam de loco affecto ſententiam, impugnare videntur, ſtatim refellenda eſſe iudicauimus. Dicet enim quiſpiam, ſi tertiæ coctionis excrementa ſunt hęc, quæ

Polonicum conſtituunt affectum; cur in toto retenta, non magis vſitatos illos affectus pariunt, quos hactenus ſemper feciſſe viſa ſunt, vt ſcilicet, ſi fuliginoſa fuerint, pilos mirandum in modum multiplicent, & corpora in modum canis villoſa reddant? quòd aliquando ſe vidiſſe ſcribit Realdus Colũbus de Re Anat. lib. 13. cap. 2. & Scaliger exercit. 114. nu. 2. Si verò vaporoſa, non potiùs in ſudores tranſeant, vel naturales, vel ſaltem naturalibus omninò contrarios (Dico naturalibus contrarios, quia Dioclis ſententiam non accipio, exiſtimantis ſudores omnes præter naturam eſſe) copioſos ſcilicet vltra modum, fœtidos, vnctuoſos, pingues, flauos, liuidos, quandoq; cruentos, fortè etiam nigros? Si verò ſalſa, acriaq; fuerint, vel mota, vel immota, vel pauca, vel multa, cur Pſoras, Lepras, Impetigines, Elephantiaſes, pruritus, puſtulas, aliaq; id genus non faciunt? ſinè ſalſedine, verò & acrimonia, cur leucẽ vel alphos non inducũt?

Non minor eſt de capite dubitatio. Etenim fluentibus in caput vaporibus, communiter videmus vertigines, tinnitus aurium, melancholias, epilepſias, oculorum phantaſmata, aliaq; id genus fieri, à Plicæ ſympt. nonnihil diſtantia.

Hæc quæ negotium facere videntur: ſi ad hactenus dicta animum conuertamus, ſtatim ſpontè ſua cadunt.

Quamquam enim vnus ſit corporis ambitus, atq; vnicum caput: tot tamen ſunt in his particulæ, tot ſpatia inania, vt ex horum diuerſitate, accedẽte veneni proprietate, tota ferè ſymptomatum differentia pendeat. Itaque fateor quidem ex his ipſis excrementis pilos, ſudores, cutaneaſq; om-

nes affectiones fieri; imò verò nonnulla ex his in Plica quoq; conſpici conſueuiſſe, antea nos oſtendimus. At membranæ ſiue cerebri, ſiue oſſium; nerui, tendones, ligamenta, articulationum loca, à cutè longè diuerſa ſunt: iccircò longè alios affectus promouere valent. Nec minus diſtant cerebri inuolucra ab arterijs, venis, ventriculis, ſubſtantiaq; ipſa: vt propterea determinatos quoſdã affectus, à nobis propoſitos adducere valeant, non illos, qui ad infringendam noſtram ſententiã obijciuntur.

CAPVT XXV

DE CAVSSA VENENI EFFECTIVA.

DVM à loco, ad effectiuam veneni Podolienſis cauſſam me conuerto; ante omnia neceſſarium eſſe duco, propriam exprimere materiam, in qua occulta hæc proprietas primo, ac per ſe introducatur. Etenim quanquã antea dixerimus, huius veneni ſubiectum eſſe fuliginem, fumum, vaporemq; acrem, & ſalſum, deniq; vnctuoſum, ac pinguem: tñ non in omnibus primò ac per ſe veneni forma introducitur, ſed in vapore primario, in reliquis autem per communicationem.

Etenim cum intra humana corpora, non poſſit venenum produci abſq; aliqua putredinis, vel corruptionis ſpecie, quæ tamen non deſinat in elemẽta; fuligo omnium ſicciſſima, & fumus quoq; val

dè ſiccus, non facilè abſq; totius ſubſtantiæ diſſolutione corrumpi poſſunt. At vapor ipſe actu humidus, & præcipuè pinguis, & oleoſus, ad hanc putredinem ſunt valdè accommodati; ille quidem ad communem, hic verò ad ſpecialem quandam, rancidam vocatam, cunctis oleoſis, vel pinguibus propriam, quam ego, vſqueadeo primùm hoc in caſu locum habere puto; vt ex hac vna, ſicuti inferius abundè exponam, tanti affectus malignitatē, ac perſeuerantiā produci credam. Itaq; ſi in vapore pingui, vel vnico, vel maximè, primò ac per ſe venenum generatur, in cetera verò corpora ideò inſeritur, quia illi commixta, ac confuſa ſunt: reliquum eſt, vt cum effectiuam cauſſam inquirimus, ad unicam pinguem hanc ſubſtantiam ſermonem conuertamus.

Cum verò effectiuam veneni cauſſam dico, illā non intelligo, qua proximè poſita ponatur veneni forma, qua ſublata, tollatur. Cum enim veneni eſſentiam, in proprietate quadam ſubſtantiæ, ſiuè forma ſubſtantiali, aut ſpecifica, reſidere non ignorem, quæ tota ſpecies, & ſubſtantia dicitur; quis hanc ſe nouiſſe profiteatur? Nemo ſanè, quomodo enim occulta, ſi nota? Cauſſa ergò quoq; proxima, ignota eſſe debebit. Itaq; nos in præſentia de veneni cauſſis dicturi, mediatas tantùm attingemus, quæ ſcilicet materiam duntaxat ad ſuſcipiendam veneni formam reddunt diſpoſitam. Tres autem in hoc caſu præcipuas eſſe inuenio; alteriùs veneni ſimilitudinem; defectum caloris innati; & abundantiam extranei. Hæc ſimilitudo veneni eſt propter Luem venereā; quæ tamen in quibuſdam tantum locum habet, & cum hoc morbo,

Pocutienſi in tribus communicat, in materia, in proprietatibus, in inſtrumento. In materia dupliciter, primò quia etiam morbi Indici ſubiectum proximum, & immediatum eſt ſubſtantia potius tenuis, quàm corpulenta; atq; hinc facillimè ex ſe ui contactu venereo communicatur. Secundo, quia ſicuti veneni Pocutienſis mediata materia eſt ſanguinis pars pinguis, & oleoſa, ex qua ſemen fit; ita & Luis venereæ ſubiectum mediatum eſt ſemẽ ipſum. Atq; ideò maxima ex parte ex impuro cõtactu fit Gonorrhea, qua perſeuerante vel minora redduntur ſymptomata, vel aliquando nulla apparent; ipſa verò importunè ſuppreſſa, ſtatim omnia ſuccedunt ſæuiſſima. Conuenit etiam in proprietate agendi: Vtrunq; enim dolores infert acerbiſſimos, oſſium frangitiuos, noctu exacerbatos: vtrunq; pilis infenſum eſſe videtur, quamquã alia, atq; alia ratione, dum illud facit defluuium, hoc verò Plicam. Deniq; vtrunq; ab initio, & incremento, corpus reddit calidius; progreſſione autẽ temporis diſſoluto calido innato frigidius. Propterea conueniunt & in Inſtrumẽto. Ambo enim per calorem extraneum operantur, quo attrahunt, ac putrefaciunt. Hinc ſcribit Magnificus Rector eos, qui in Gallicum propendent, faciliùs capi; eo quòd in habentibus ſymbolum, facilis ſit tranſitus.

Diſponitur ſecundo hęc materia ad ſuſcipiendam venenatam qualitatem propter caloris defectum. Etenim iam à nobis ſuppoſitum eſt, illam eſſe oleoſi ſanguinis partem, & eandem cum ea, ex qua ſemen fit, Sicuti .n. ſanguis, ſi in aliquam corporis cauitatem ſecedat, & in grumos cõuertatur,

vene-

venenum euadit, Galeno Auctore 6. de loc. affe. quarto, & ſeminalis ſubſtantia in cauitate vteri cõtenta, aut in vaſis ſeminarijs vltra modum collecta, & retenta, venenatam recipit qualitatem, eodem Galeno teſte 2. de ſemine 1. & 6. de locis affectis 5. : non diſſimili ratione eandem ſubſtantiam pinguem, & oleoſam, vel in toto corporis ambitu, vel in vnica corporis particula, quanquam ea ignobili, & externa retentam, in venenum quantitate quidem exile, qualitate verò maximum euadere: quotidiana eorum experiẽtia, confirmare poſſumus qui ex digito manuum, aut pedum, ex calcaneo, ex ſura, ex genu, ex femore, alijsuè id genus partibus epilepſias ingentiſſimas, ac furores patiuntur. vt legere eſt apud Galenum, Fernelium, Hollerium, alioſq; plurimos, quorum exempla inferiùs iterum proponemus. Quanquam autem nullum habeam Auctorem cuius teſtimonio probare poſſim, auras veneficas in partibus determinatis genitas, ex pingui, vel oleoſa ſubſtantia oriri; cum tamen mihi ſemper plus placeat ratio, quàm auctoritas; & tunc tãtum libentiſſimè aliorum teſtimonio vtar, cum rationibus vndiq; munita eſſe intelligam; iccircò placitum hoc libenter profero, qui illud confirmare poſſe videor.

Argumenta verò quæ pro hac ſententia habeo, hęc ſunt. Primo vnum & eundem eſſe agendi modum, vnamq; & eandem proprietatem in ſemine venenato, quæ eſt in quacunq; aura genita in loco à vaſis ſeminarijs, & teſtibus longè diſtante: atq; ideò eadem ſymptomata oriri. quod neminem inficiaturũ puto. Secundo pinguẽ, oleoſamq; materiam,

riam, extra venas, factam, non ſemper membranis hærere, aut ſuper illas concreſcere: ſed quaſi peregrinam & in loco indecenti conſtitutam reperiri poſſe. Quid enim prohibet, ſi colliquatur, vt quãdoq; in veſicã, & in inteſtina ſecedat, quo minus etiam in aliquo inani loco, in aliqua corporis parte reperiatur, quaſi vaga, & errabunda, vbi nullũ habeat naturæ vſum, aut commodum? Nonnè & ſanguis ĩ tertia coctione extra uenas fit, ſtatimq; putreſcit, ſuppuratur, aut concreſcit? poteſt ergò & pinguedo, vel ſimul cum ſanguine, vel à ſanguine ſeiuncta. Quòd ſi ita eſt, vt eſſe, certò mihi ſuadeo: tertium ſequitur, illam neceſſario à naturali ſtatu mutari. At ſi mutatur, corrumpitur: corruptio autem nonniſi deterrima eſſe poteſt, ratione modi corruptionis, qui eſt ad rancidum, & ratione formarum, ac qualitatum, quæ in hoc mixto validæ conſeruantur. De qua re infra multa dicemus. Itaq; tandem in venenum tranſibit deterrimum. At ſi tranſibit pauca, & in vnico anguſtoq; loco: cur non tranſibit multa, & in loco multiplici, quando eædem concurrant conditiones? Tranſibit ſanè. Iccirco pinguis hæc materia, morbi præſentis ſubiectum, extra proprium locum conſtituta langueſcente iam calore innato, corrupta, ac rancida facta, non tamen valdè putrida, atq; ideò vires ſatis integras retinens, ad fortiſſimi veneni, formam ſuſcipiendam redditur aptiſſima. Sed de hac re plura infra. Tranſeo enim ad tertiam cauſſam diſponentem, calorem ſcilicet præter naturam. Quid agat calor iſte vt materiam reddat deteriorem, ac corpori magis obnoxiam, vniuerſaliter proponere arduum non eſt. Etenim abſumit

natiuũ calorẽ, quo aſſumpto faciliùs corpora putreſcunt: corpus præterea putrefactum, extraneo calore, reddit calidius; Iccircò acri, punctoria, & deniq; irritatoria facultate donatum.

Quòd ſi id verum eſſet, cuius ampliſſimum habeo teſtimonium: ad augẽdam in hac materia vim quãdam punctoriam maximè faceret. Eſt aũt hoc in venis eorum qui Plica laborant, pilos produci: adhæc in toto corporis ambitu ſub cute eoſdem valdè pungentes aliquando propagari. Et ſanè, ſi pilos intra venas gigni cõcedamus, quales in ſanguine eorum qui poſt Plicam extincti ſunt manifeſtè conſpectos, viri oculatiſſimi, & fide digniſſimi teſtati ſunt, multò magis eoſdem extra venas oriri poſſe admittemus. Cum enim pili iſti non aliã poſſint habere materiam quam pinguedinem, vt inferiùs oſtendam, profectò pinguedo ipſa quæ à calido liqueſcit, à frigido autem denſatur, multò faciliùs extra venas, quàm in venis tranſibit in piliculos; imò verò in venis nunquam à frigido, ſed potiùs à corporis lẽti atq; oleoſi colliſione, vel compreſſione, vel attritione, vel ſiccatione quadã in pilum cõuertetur. Etenim dura omnia vel à frigido, vel à ſicco, vel à copia fieri: docuit Galen. ſimpl. v. docetq; quotidiana experientia. Cum ergò in venis à frigido indurari non poſſit oleoſũ corpus: aliæ duæ ſuperſunt indurationis cauſſæ.

In ſanguine verò eorum qui Plica vexabantur, piliculos eſſe inuentos; teſtis olim fuit Excellẽtiſs. piæ memoriæ Doctor Slovacius, Academiæ Cracouienſis Mathematicus inſignis & Medicus, quem audiui rogatum à Perilluſtri Matrona Catharina Danil'ovvicovva, vt aliquod inueniret

niret huic morbo leuando auxilium, audacter reſpondiſſe, irrita fore omnia; verſari enim nos in affectu, qui ſanguinem pilis habeat omni ex parte refertum.

Nugas fortè quidam exiſtimabunt iſtas: ſed auctorem dico, & in nouo morbo, difficili, ac raro, rara quoq; conſpici non miror, qui aliquando etiã ſine Plica, pilos in ſanguine factos, apud Cardanum legi in com. ad Aphor. 76. quartę particulæ: Scribit. n., ſe pro quodam Hiſpano conſilium tradidiſſe, qui & in ſanguine, & in excrementis omnibus, pilos emitteret.

Ceterum de pilis qui in excrementis varijs, atq; in cute vniuerſa apparent, inferius D.O.M.F. multa dicemus, ad rem præſentem maximè conferentia: nunc illud ſufficiat, Pinguem ſubſtantiam ad venenum Pocutianum diſpoſitam, vel propter luem Veneream, vel propter corruptionem rancidam ex deffectu proprij caloris, vel propter acrimoniam à calore extraneo contractam, fortè & à peliculis tandem occultam hanc ſuſcipere formã prædictis partibus infenſam, quæ deinde ceteris quoq; corporibus impetum facientibus ſibi propinquis, ac permixtis impertitur; vt propterea fumus, fuligo, & vapores reliqui potius veneni vehicula, quàm ſubiecta propria ſint dicenda:

CAPVT XXVI.

DE HVIVS VENENI PROPRIETATE, ET AGENDI MODO.

EX proximè dictis, corrollarij modo, iam licet veneni huius proprietates, & agendi

modum enunciare. Habet enim proprietatem articulis, ligamentis, tendonibus, neruis, membranisq; omnibus aduerſariam; cum pilis, autem & extrema cute, familiaritatem aliquam retinere videtur. Agit verò pungendo, irritando, mordicando, attrahendo, calefaciendo, moderatè putrefaciendo, non tardo, ſed veloci motu: diu permanenti, ſed mobili, & vago: non deniq; ſimplici, ſed valdè mixto, ac compoſito. Sed de hac re ſatis. Oſtendi hactenus Communem morbum ex communi victu fieri poſſe; prauamq; viuendi rationē, & prauos ſuccos, venenum intra corpus producere, quale eſt hoc Pocutienſe. Docui, qualis ſit materia proxima, & remota: qualis generationis locus: quales cauſſæ effectiuæ, qualis proprietas; & modus agendi: reliquum eſt vt partim colligamus, partim adhuc demonſtremus quomodo venenum iſtud commune eſſe poſſit.

CAPVT XXVII.

QVAS ALIAS OB CAVSSAS PLICAE VENENVM COMMVNE SIT.

TRes vt antea dixi inuenio cauſſas, propter quas venenum hoc Polonicum vſq; adeo commune ſit: duaſq; iam propoſui, & eas quidem internas, ac proximas: tertia ſupereſt externa, & magis communis. Ex duabus prioribus internis, vna quidem fuit communis viuendi ratio: altera verò lues Venerea. Prima ſine ſecunda eſſe poteſt: ſecunda verò, ſi fuerit ſi-

ne prima, communem habebit characterem luis Gallicæ: non habebit proprium Plicæ. Atq; ideò Prima, eſt principalis huius communis affectionis cauſſa; Secunda, vt diximus, diſpoſitiua, quæ tamen non parum poteſt ad vulgarem morbum producendum: cum multi ſint, qui vel ex congreſſu Venereo, vel ex ſanguine, & ſemine materno, vel paterno, fortè etiam ex nutricibus inficiuntur, & ad Plicam deindè diſponuntur. At verò etiam ſi ne lue, ipſa communis praua victus ratio ſatis eſſe poſſet, quæ, etiamſi communis in ſpecie non videatur; eſt ſaltem communis in genere, quando omnes intemperanter viuunt: compotationibus vel vini, vel mulſæ, vel aquæ ardentis, vel generoſæ ceruiſiæ dediti ſunt, quæ omnia vnam, & eandem habere facultatem ſuperius oſtendimus. Neq; verò dicat quiſpiam, vſq; adeò antiquam eſſe hanc Polonorum conſuetudinem, vt nouum minimè poſſit morbum conſtituere: Nam, & ſi reſpondere poſſem, ita rem non habere, ſed ante triginta, vel quadraginta annos vini tantam copiam, præcipuè mulieres ingerere non conſueuiſſe: poſſem præterea dicere, luem Veneream, ante 40. vel 50. annos vſq; adeò frequentem non fuiſſe: has tamen reſponſiones parui facio, qui aliam habeo cauſſam huius vulgaris morbi, apud me omnium præcipuam, Aeris ſcilicet humidiorem iuſtò conſtitutionem, per totam penè Europam multos iam annos diuagantem; atq; pro Regionum, ac ſubiectorum diuerſitate, vario modo agentem. De qua nonnulla dicere decreui, cum mihi maximè ad noſtram confirmandam ſententiam facere videatur, ne-

que cum ijs quæ ſuperiùs de cauſſa ex parte aeris dicta ſunt, vlla ex parte pugnet.

CAPVT XXIIX.

QVOMODO AERIS CONSTITVTIO POSSIT ESSE CAVSSA COMMVNIS PLICAE.

EX temporum conſtitutionibus, nullam planè inuenio ad longos prauoſq; excitandos morbos aptiorem, ipſa humida. Auget enim conſtitutio iſta excrementitios humores & ex ſe, & ex accidenti. Per ſe quidem, quia humidi eſt augere humidum: ex accidenti verò, quia dicebat quandoq; Galenus, illam, excrementa corporis digeri non ſinere. Hinc magnus Hippocrates, ex conſtitutionibus, ſiccas inquit, humidis eſſe ſalubriòres. Quòd etiam repetit Galenus primo in primum epid. primo. & varias oſtendunt humidæ conſtitutiones peſtis færaciſſimæ; qualis fuit illa ab Hip. tertio in tertium epid. relata. Itaq; cum affectus iſte Polonicus, & diuturnus, & maleficus ſit: incrementum fomentumuè ex Aeris conſtitutione habeat, neceſſe eſt: Idq; dupliciter. Primo quidem, quod cum Polonorum naturæ omnium ſint humidiſſimæ: in conſtitutione humida facilè repleantur, atq; faciliùs in morbos incidãt. Sic Gale. ſcribente, in conſtitutionibus humidis, plus offendi naturas humidiores, ac propterea dixiſſe Hippocratem, febrem pituitoſis magis aduenire, quòd ſint humidiores.

Hocipſum pueris ac mulieribus maximè confirman-

ſirmantibus, cum frequentiſſimè omnium huic ma loſubijciantur. Secundo quia eadem humiditas ſupurflua, illis arboribus, aut plantis, aut floribus ex quibus mella colliguntur poteſt eſſe vſqueadeo noxia, vt ex his deinde mella fiant venenata, ex venenatis autem mulſa, qua hi frequenter vtuntur. Venenati autem mellis meminit Galenus Simplicium decimo, meminit, & Dioſcorides, qui Heracleæ in Ponto illud naſci ſcribit: quo vti poſſe Pocutianos, ac Podolienſes non eſt vſq; adeò à ratione alienum, cum non longè diſtent à Ponto, vel in propria regione mel venenatū colligare poſſint. Atq; hinc fortè factum eſt, vt plurimi tunc primū hoc malum incurrant, cum Pocutium attingunt. Eſt enim apud Polonos prouerbium: Neminem bibere ex medone ſine ſanitatis læſione. Videtur autem hæc ſententia eo maiorem habere probabilitatem: quod nō ex vnica, ſed multiplici arborum, vel plantarum ſpecie mel hoc venenatū colligatur, neq; ex ſola florum natura, ſed magis ex putrefactione propter inſignem aeris humiditatē. Singula ſuos habent auctores. Sic enim ſcribit Cœlius Rhodiginus antiquarum lectionum 18. cap. 30. in Heptatonnetarum Arboribus venenati genus mellis naſci, quod hauſtum ſtupefaciat, & mētem conſternat: eoq; tres Pompei cohortes, in potu dato, à populis in Ponto ad Scythicum Montē degentibus, interremptas eſſe. Qui idem Rhodiginus lib. 25. cap. 35. apud Trapezuntum in Ponto, mel ex Buxo grauis odoris defluere docet. Plinius autem lib. 21. cap. 13. dum huius venenati mellis mentionem facit, Apes ex herba quadam alba, quam AEgolethrum vocant, id colligere ſcribit;

noxium autem fieri, floribus aquoſo vere marceſcentibus. Alterius quoq; generis venenati mellis in Ponto naſcentis meminit, quod ab inſania quàm gignit, Mænomenon vocant: id exiſtimāt contrahi ex flore Rhododendri quo ſcatent ſyluæ. Cum itaq; tot ſint Mellis venenati differentiæ, & quædam ex floribus tantum ob putredinem marceſcentibus fiant: non eſt à ratione alienum, vti Podolienſes hoc melle, cum vt dixi nō longè ab ipſo diſtent Ponto, ſitq; inter hos, & illos non infrequens commercium; ex quo deinde malum hoc vel ortum, vel incrementum ſuſcipiat. Aeris verò conſtitutionem vſq; adeò humidam multos iā annos extitiſſe, vt potuerit corporum humiditatē augere, conſuetumuè effluxū prohibere, floreſq; marcidos reddere; non difficili negotio conſequentur illi, qui conſtitutiones annorum præcedentiū, & morbos in illis factos acuratè intueri voluerint, atq; etiam præſentes contemplentur.

Ego enim, ne altius negotium petam, inuenio per vniuerſam Europam ab anno 1528. vſque ad hoc tempus, vagatas eſſe conſtitutiones apprimè humidas, & ex cōſequenti morbos, qui nihil aliud præter humiditatem ſpirare videntur. Nam anno 1528. cœpit graſſari Lenticularis illa febris à Fracaſtorio relata, quæ, ſiue ex aquarum abundantia, quæ fuit anno 1524. vt vult Cardanus, ſiue ex Padi, & Atheſis, atq; aliorum fluminum inundatione, vt vult idem Fracaſtorius, quæ fuit eodem anno; nil aliud magis quàm humiditatem præſeferebat. Sequenti verò anno, Sudorifica illa febris in Britannia primū, mox & in alias partes plurimas, per annos plus quam triginta continuos eſt debacchata:

chata: vſq; adeò humida, vt totum corpus in ſudo rem ſoluere videretur.

Quo ipſo tempore, Panonia propriam quoque humidæ peſtilentiæ uim fuit experta, dum nō mo do anno 1549. natas paſſim in humanis corporibus viperas, ac lacertas narrant, quibus mille hominū in dies poſt cruciatus acerbiſſimos interirent, nulla Medicorum arte, vel induſtria ſuccurrente; ſed altera peſtilenti febre tunc quoq; vexante, quam etiam nunc ſæuiſſimam experiuntur, Theriodem, ſiue vulgo vermem vocatam; à vermium copia in cerebro ipſo magna ex parte redundantiū. Cuius meminit Iordanus de Peſte Phœn. tract. primo, cap.xix. librumq; compoſuit exactiſſimum, Balthaſſar Conradinus Germanicæ conſcriptum, ſed Iacobi Suteri opera, latinitate donatum. At verò neq; hic eſt humiditatis finis. Etenim, ab anno 1557. vſque in præſentem annum, nemo vt puto alium inueniet vulgarem morbum, prĉter illos, qui ex defluxionibus, atq; inſigni humiditate ſunt oriundi. Sic anno 1557. Tuſſis quoddam popula re genus per vniuerſam ferè Europam eodem mo do de repente cœpit, quo & anno 1510. & anno 1581. quem affectum Galli Coqueluche vocabāt: quòd qui hoc morbo tenebantur, cuculione caput vellarent. Eius meminit Valeriola in Appendice locorum communium cap. 2. atq; alij plurimi. Anno pariter 1564. & 1565. morbi ex defluxione facti ſunt ad fauces, pleuram, & pulmones. Et anno 1572. & ſequentibus Hemitritĉi, humidæ Diſenteriĉ, Papulæ, Morbilli, Vermes, vſq; in annū 1574. quo deinceps tempore, peſtis vniuerſam ferè Europam eſt depopulata. Hiſq; omnibus an

nis

nis incœpit, atq; etiamnum perdurat, fœdus ille Septẽtrionalibus regionibus familiaris affectus, Scorbutũ; vel Scelotyrbẽ vocant, quo ex nimia humiditate compages articulorum diſſoluuntur, ac gingiuæ putreſcũt, atq; ideò Stomacacem quoque appellant. Vno verbo, memoria repetat vnuſquiſq; morbos ante annos viginti factos, omnes videat humiditatem præſeferre: Atq; ideò, & coculuquum redijſſe anno 1581, & Lenticularem Fracaſtorij 1591. iterum apparuiſſe; nunc verò ſingulas annorum conſtitutiones auſtrales, atq; humidas eſſe, morborum ex vna tantum humiditate orientium proprias, & feraces. Quid igitur mirum, ſi dum Britãnia, Holandia, Zelandia, Belgia, Germania, Italia, Gallia, Hiſpania, Panonia, proprios quoſdam, ac peculiares ex humidis conſtitutionibus habuit morbos; Polonia quoq; ſuos habeat, atque ante aliquot annos habere cœperit? Quanquam enim vna, & eadem ſit Aeris conſtitutio: pro Regionis tamen, & vitæ varietate, variam habet faciem. Sic anno 1577. in Morauia primũ apparuit Brunus Gallicus, cum alibi adhuc peſtis non eſſet extincta. Et anno 1581. Catarrhus ille epidemicus omnibus ferè ſalutaris, in Ducatu Luneburgenſi lethalis fuit, ſic referente Balduino Rõſeio Miſcellaneorum epiſtola 69. Scorbutus pariter apud Vveſtphalos, Geldros, & Friſios aliam videtur habuiſſe naturam, quàm apud cæteros Septentrionales: qui morbum hunc Polonicũ æmulaſſe viſus eſt.

Habuit enim dolores, & cruciatus in omnia mẽbra, potiſſimum in dorſo, & lumbis; primumque vnam aliquam inuadebat particulam, deinde cele

ri motu,& diſcurſu vicinas quoq; partes occupabat,& à pedibus in ſcapulas, à ſcapulis in manus tranſibat,& circa articulos,maculas,&lituras faciē bat, quæ interdum ſuppuratæ in vlcus conuertebā tur malignum , ex quo vermiculi inſtar Aſcaridū educi videbantur: interdum verò in vna parte abſceſſus excitabantur, in fiſtulam deſinentes, totum corpus doloribus liberantes; dum verò aliquem tenerent, noctu potiùs quàm interdiu affligentes, aliquando cum articulorum impotentia, & totius corporis macie. Quæ omnia longiore oratione ſum proſecutus, vt oſtenderem, quantū poſſit diuerſitas locorum ad immutandam morborum faciem, & videant Poloni, quanta ſit inter Plicam , & affectum nuperrimè deſcriptum ſimilitudo.

Conſtat igitur Aeris humidam conſtitutionem ad hos morbos producendos eſſe aptiſſimā,ac multos iam annos vigere; morbos quidem omnes humidos parere,varios tamen pro Regionis,& victus varietate. Vt mirari nequaquam debeant Poloni, ſi præter luis Gallicę ſuſpicionem , & prauum cōmunem victum, accedente Aeris humiditate,vulgaris morbus, ac venenatus apud illos fuerit excitatus. Non quidem quòd ipſe aer peſtilens ſit, ſed quia ex impenſa humiditate, corporum humiditatem auget,excrementa euacuari non ſinit , mella ex quibus mulſæ fiunt, venenata reddit: vt tandē communiſſimæ cuiuſdam cauſſæ locum habeat. Sed quia hactenus dicta,dubia adhuc, & obſcura ſunt: reliquum eſt, vt pro omnibus difficultatibus remouendis,ac reipſa dilucidanda, definitionem colligamus, omnia quæ in hoc affectu ſunt ſub ſe

complectentem; atq; oſtendamus, illam eſſe optimam; vtpotè quæ tres in ſe contineat optimæ definitionis conditiones ab Ariſtotele propoſitas: vt ſcilicet definiti naturam ad vnguem explicet; omnium quæ in re definita ſunt rationem reddat; & cuncta dubia contra illam propoſita diſſoluat.

CAPVT XXIX.

PLICAE VNIVERSALIS DEFINITIO PROPONITVR.

PLicam diximus ab initio huius operis duobus accipi modis; aut pro vnico capillorũ implexu, vel pro quodam aggregato ex omnibus morbis, ac ſymptomatis, quæ in præſenti affectione conſpiciuntur. Plicæ in priore ſignificato iam tradita eſt definitio: nunc autem tradenda eſt in ſecundo. Quamquam autem in hac ſecunda ſignificatione accepta, non videatur ad commune genus referri poſſe, cum in ea ſint morbi, ac ſymptomata, quorum aliqua ad actiones læſas, quædam ad excrementa, & qualitates mutatas referuntur; morborum verò alij in magnitudine aucta, quidam in figura vitiata, nonnulli in alijs conſiſtunt generibus: eſt tamen in his omnibus aliquid commune, nempè venenum; atq; ideò ſub huiuſce veneni definitione ſingula complectemur. Hoc autem venenum ex proximè dictis patet quale nam ſit. Proprietas ſcilicet occulta omninò malefica in ſubſtantia primò ac per ſe vnctuoſa, ſecundario autem in fuliginoſa, fumoſa, ac vaporoſa

poroſa conſiſtens, principium diuerſorum ſymptomatum ac morborum. Hæc definitio affabrè definiti Naturam exponit, Genus, Subiectum, Cauſſas omnes, Proprietates, atq; Effectus. Eſt enim Genus, ſubſtantiæ proprietas, ſiue tota ſubſtantia, ac tota forma, aut ſpecifica forma, inexplicabilis, malefica tamen omninò, ad differentiam alimenti aut medicamenti purgantis, vel Alexiterij, aut Alexipharmaci, ſub quibus etiam ea complector, quæ, cum partes ſint corporis, iuuant partes ſibi ipſis ſimiles. Subiectum proximum & adæquatum, eſt ſubſtantia fuliginoſa, fumoſa, vaporoſa, varia in toto corporis ambitu collecta; Principale verò eſt vapor ipſe pinguis. Cauſſę ſunt, diſpoſitio materiæ ob luem Veneream, ob diminutionem caloris proprij, ob augmentum caloris extranei. Proprietas & effectus patent. Relinquitur ergò vt oſtendamus, quomodo hæc definitio cauſſam reddat omniū, quæ in re definita continentur: deinde quomodo dubia ſoluat: tertio quomodo problematibus ſatisfaciat.

CAPVT XXX.

QVOMODO VENENVM SIT CAVSSA TOT MORBORVM AC SYMPTOMATVM.

EX propoſita definitione vnicuiq; conſtat, non arbitrari nos, vt putauit Fernel. & alij cum eo, venenum eſſe totius ſubſtantiæ morbum; ſed cauſſam quandam maleficam. propterea eorum omnium malorum quę in Plica ap-

parent principium, quòd quamobrem fieri poſſit, nunc explicare aggredior.

Affectionum ergò quæ Plicam comitantur, quędam nullam requirunt aliam materiam, effectiuā uè cauſſam, præter illam quæ veneno tributa eſt; fumoſam ſcilicet, fuliginoſam, vaporoſamq; variam; in quo genere ſunt cirri, furfuratio, implicatio, & de quibus ſatis dictum eſt, neq; hæc amplius repetemus. Quędam verò alium quoq; obtinēt humorem, ſi non pro ſui origine, ſaltem pro perfectione, & complemento. In qua claſſe ſunt dolores varij, conuulſiones, gibboſitates, & alia de quibus nunc dicam.

Attrahitur autem hic humor ad locos affectos ab interno veneno, eadem prorſus ratione, qua videmus in externis quoq; partibus, à phalangio, ſcorpiouè punctis, aut vipera momorſis fieri; vt ſcilicet pars illa irritata, & vlcerata, ad ſe tales ducat humores, quales in corpore inueniat; huic quidem frigidiores, illi verò calidiores: vni pauciores, alteri plures. Hoc tantum diſcrimine, quod in extrinſeco ictu, vtpotè in vnica parte facto, in vnicum quoq; locum confluant humores: in veneno autem intrinſeco, tot ſint loca fluxionem recipientia, quot ſunt à veneno laceſſita. Hæc autē, vbi venenum in aura tenui poſitum eſt, varia admodum conſpiciuntur; cum poſſit hæc aura momento temporis locum mutare, atq; huc, & illuc ſe transferre, & materiam ſecum ab vna in aliam partem rapere. Vt propterea vno & eodem tempore, morbi, & ſanitatis cauſſa dicatur. Morbi quidem, in parte ad quam fluxit, ſanitatis autem, in parte à qua proximè receſſit. Vno verbo, tanta eſt

illius attractoria facultas, vt ſi in aliquam nobilē partē ſecedat, vt in cor, breui interficiat: ſi in ignobiliſſimam tranſeat, vt ſunt pili; corpus à reliquis langoribus immune relinquat: ſi in medijs quibuſdam partibus collocetur, non interimat quidem, ſed malo quoddam modo torqueat. Ita verò res habet, cum in membranas, neruos, tendines, articuloſq; inſeritur; nam ob prædictam cauſſam grauiſſima ſymptomata, morboſq; infert.

Hinc Ambroſius Pareus vir ſanè doctiſſimus lib. 17. ſui magni operis cap. 2. vniuſcuiuſq; Arthitridis primam, ac immediatam cauſſam venenū eſſe putauit, ad cuius irritamentum ſubſequantur humores. Quòd cum non ignoraret Galen. Theriacam aliquando pro Arthitricis comprobauit. Et Auicenna, malignæ Arthitridis meminit. Et ſanè, quis malignam non concedat illam, in qua oſſa exedantur, ac corrodantur, cuius aliquando meminit Fœlix Platerus? aut quis illam non dicat venenatam, quæ omnibus ritè adminiſtratis non cedat, & continuò interdiù, & noctu affligat? Eſt itaq: dolorum articularium in hoc affectu exiſtentium cauſſa proxima venenum, ſecundaria verò humor attractus, modo calidus, modo frigidus. Quòd autem de articulorum doloribus dictū eſt, idem & de illis intelligendum, quos oſſa infringere ſcribit Magn. Rector, Ab eadem enim cauſſa fiunt, diuerſo autem loco, in membranis ſcilicet oſſa circumducentibus.

De quibus aliquando meminit Hippo. ſexto in ſextum epid. quincto, cum inquit.

„ *In doloribus proximum ventrem purgare oportet &c.*

Et Galenus de ijſdem eodem loco.

Ex-

,, *Exoriuntur enim dolores quidam maligni &c.*

At ſi ex veneno fit dolor, multò magis fit conuulſio. Quanquam enim conuulſionis aliam ſe nunquam profitetur inueniſſe Galenus cauſſam, præter inanitionem, & repletionem: nihilominus quaſi ſui oblitus, alijs in locis meminit quoq; cauſſarum irritantium, puncturæ, & demorſus, vel ab acri, vel à medicamentoſo humore circa neruos facti. Hinc Epilepſiam ex aura venefica fieri concedit, quæ totius corporis eſt conuulſio. Quem deinceps ſecuti omnes ferè Medici, huius ipſius affectus nullam ferè aliam videntur inueniſſe cauſsã, pręter venenatam qualitatem, modo ex vna, modo ex altera parte eleuatam. Sic Fernelius à ſummo vertice, Beniuenius & Dodonæus ab vtero, Hollerius ex liene, digito manus, bracchio, humero. Idem; & Braſauola, ac Fauentinus, ex cruribus, ſicuti & idem Galenus, & Montanus. Ex oſſe vitiato in coxa, Syluius, ex alijs denique partibus, alij eleuari dixerunt. Eadem verò eſt conuulſionis ratio. Sed de Gibboſitate, & membrorum contractione permanente, aliqua videtur difficultas; eò quòd Gibboſitas ex tuberculis; membrorum autem contractio iam permanens, in plethoricis, & cacochymis corporibus ex ſola fiat repletione. Sed nulla eſt ambiguitas. Fateor quidem Gibboſitatem, ac contractionem relictam poſt tubercula, à repletione fieri; ſed quæ alia fuit repletionis cauſſa quàm attractio, aut quæ attractionis, quàm venenum? proximè id declarauimus; neq; denuò repetendum. Si quiſpiam luxationẽ proponat, quaſi aliquid nobis obijciat: noſtram potiùs confirmat ſententiam. Nam ſicuti venenũ

iſtud

iſtud, cum primum in aliquam confluit partem, illam calefacit, irritat, replet, inflammat; ita temporis progreſſu calidum digerit, innatumq; robur exſoluit; Præterquam quòd ſi laxitatis nomine Paralyſim intelligamus, ipſa quoq; ex humoribus neruos obſtruentibus à veneno attractis produci poteſt. Neq; verò difficile eſt modum, & cauſsã intelligere, quo, & propter quàm Ophtalmiæ, & ſuffuſiones, vel id genus cæcitates fiant, ac facilè per pilorum implicationem ſoluantur. Nam cũ adnata oculorum tunica communis ſit pericranio, cornea verò, & vuea internis meningibus: quid prohibet communicari aliquid oculis, & viciſſim retrahi, & ab hac in aliam partem tranſmitti, cum celebres non defuerint Anatomici, qui ex hiſce duabus cerebri membranis, cæteras omnes oriri, atq; communi quodam nexu copulari cenſuerint? Nos verò huic veneno in quacunq; parte exiſtenti, vim attractoriam tribuerimus? Hæc quidem ſcitu digna, nec quidem facilia: ſed quæ ſequuntur digniora, ac difficiliora. Age igitur ad illa ſtatim tranſeamus.

CAP. XXXI.

PROPONUNTUR VARIA DUBIA CONTRA DEFINITIONEM PROPOSITAM.

VAria inſurgunt contra definitionem propoſitam dubia, quæ in præſenti capite proponemus, in ſequentibus autem diſſoluemus.

Primum eſt, venenatam dici non poſſe hanc af-

fectionem, quæ cordi non ſit infenſa, quæ non interficit, quæ chronica potius, quàm acuta eſt, quæ tam facilè in pilos, ac cutem tranſponitur, atque in varias externas affectiones permutatur, non vſqueadeò malignas, vt venenum præſe ferant.

Secundum eſt, huius veneni materiam multas ob cauſſas pinguem eſſe non poſſe. Primo, quia pinguis, ſeu viſcida ad motum celerem eſt inepta; hæc verò omnium eſt velociſſima. Secundo quia ad putredinem nullam videtur habere aptitudinẽ; cum pingue, & oleoſum omnium minimè putreſcere videamus. Neq; valet ratio de corruptione ad rancidum. Etenim aliud eſt loqui de adipe à viuenti corpore ſeparato, aliud verò de interno, qui à natiuo calore regitur, ac conſeruatur.

Quòd ſi dicamus non in venis eſſe; nihil dicimus. Etenim extra venas: aut concreſcit circa membranas, aut colliquationis modo ad inteſtina, & vrinas mittitur; tuncq; corpus Febre, aut peſtifera, aut hectica laborans conſumitur, contra quàm in Sarmatis patientibus fieri videamus, aut intelligamus.

Tertio dubitari poteſt, quomodo hoc venenũ non ſit contagioſum, cum ſit in ſubſtantia tenui, vaporoſa, putrida, lenta, quæ ſunt præcipuè contagij conditiones.

Quarto quæritur cur Febris continua non adſit, ſi continuum eſt venenum, & putredo in materia illi ſubiecta. Neq; enim intra corpora venenum abſq; putredine aut gigni, aut conſeruari poteſt.

Hæc primum ſoluemus, deinde verò ad problemata tranſitum faciemus.

CAP.

CAPVT XXXII.

CVR HOC VENENVM NON SIT INTERFICIENS.

QVI putarunt venenum omne eſſe proprietatem ſubſtantię cordi aduerſariam, & interficientem, atque ideò nobis obijciunt, morbum hunc veneficum non eſſe, qui neq; citò, neq; multos interficit, neque cordi eſt inimicus, & tam facilè per ſolam pilorum implicationem ſoluitur: hi ſanè mihi à ſcopo aberrare videntur. Etenim, vt anteà oſtendimus, tot ſunt proprietates ſubſtantiæ humano corpori aduerſariæ: quot ſunt partes ſimilares, & diſſimilares. Vt propterea cum aliud ſit cordi, aliud iecori, aliud cerebro, aliud teſtibus, aliud alijs locis contrarium: variæ quoq; apud ſcriptores inueniantur venenorum differentiæ, non modo à partibus, ſed aliquando à priuatis partium actionibus læſis deſumtæ. Sic datur Amatorium venenum per Philtra vocata, quo vſam eſſe Cleopatrã in M. Antonium dicunt: Sic datur Maniacum, quo vſa eſt Cæſonia, vxor Caligulæ in marito: Sic datur Debilitans, quod Olympiadem dediſſe aiũt Priuigno Aridæo, vt regno eſſet inutilis: Sic datur & Soporiferum, vt patet de Opio, Mandragora, Hyoſcyamo & ceteris: Eſt & conuulſorium tantum, cuius meminit Iulius Scaliger Exercit. 154. Eſt & aliquod ipſi vtero inimicum, vt Aconitum, quo vtebatur Kalfurnius Beſtia, ad necan-

das vxores: Eandem ob cauſſam Cantharides ſolam veſicam, Lepus marinus ſolos pulmones lædunt. Atque ideò nemo inficiabitur, venenum quoque hoc Sarmaticum, poſſe cum articulis, neruis, & membranis antipathiam habere: non neceſſariò cum corde. At verò, hoc etiam dato ſed non conceſſo, omne venenum ex propria natura, cordi eſſe contrarium: non tamen omne venenũ æquales habere interficiendi vires concedamus neceſſe eſt, imò verò alia alijs multò imbecilliora eſſe: & pleraq; ex illis quæ venena putantur, (veluti Elleborus albus, Stimmi ſiue Stibium, Argentũ viuum, Euphorbium, Lathyris, Cucumer ſylueſtris atq; alia id genus) euadere medicamenta. Accedit, quod quanquam omnia concedamus vnam & eandem habere facultatem: nunquam tamen inueniamus humana corpora vno & eodem modo ad perniciem veneni ſuſcipiendam idonea. Iccircò apud Polonos quoque, robuſtiora corpora, virus hoc venenatum quamprimum in pilos tranſmittunt, minus valida, retinent quidem in corpore: ſed ex his, qui fortiores ſunt, externarum partium noxam incurrunt: qui imbecilliores, vel ex morbi longitudine, vel ex alia quapiam cauſſa, tandem moriuntur. Qui ſanè cum pauci non ſint, ſic ſcribente Magnifico Rectore, *Maxima pars tamen perit*: profectò, iure optimo nos Morbum iſtum, pernicioſum & venenatum vocauimus.

CAP.

CAP. XXXIII.

QVOMODO POSSIT ESSE VENENVM ABSQVE CONTAGIO.

ETiamſi inter tot conditiones, quæ corpori contagioſo à Medicis tribuuntur, tres ad modum præcipuæ, huic ſubiecto veneni Polonici adamuſſim conuenire videātur; vt vaporosũ ſit, & viſcidũ, & non in profunda corporis parte ſitũ: quædam tamen aliæ magis præcipuæ deſunt; & ex tribus propoſitis, duę non eo modo ſe habent, quo ad contagium faciendum ſe habere debent. Etenim quanquam viſcida ſeu lenta ſit hæc materia, attamen ante pilorum inuolutionẽ membranis incluſa, libenterq; illis adhærens, circa eaſdem continuò verſatur, vagaturque, & mouetur, non autem ad cutem. Et quanquam fuligo, ac fumus faciliùs tranſpirare poſſint: attamen quia primo ac per ſe venenum non continent, cõtagium non inferunt.

Ceterum, quanquam hæ inter præcipuas reponantur: vna tamen defuit apprimè eſſentialis, ſcilicet putredo, quæ vel in tali materia non reperitur: vel ſi reperitur, non eſt in tali modo ac gradu, vt contagium efficere poſſit. Dixi putridam non eſſe hanc materiam, quia fuligo, & fumus putrida non ſunt, pinguis autem vapor moderatiſſimam habet putredinem. Neq; quis obijciat, contra rem ſe habere, & putredinis notas adeſſe conſpicuas. Nam & ſi putredinis notæ, ex pediculis

ac pædore, non ſpernendæ appareant: poſſunt tamen hæc eſſe veneni effectus, non materia. Et quẽ admodum calida & ſicca venena in quarto gradu quæ putrefacientia dicuntur, putridum non habẽt ſubiectum, veluti Arſenicum, Riſagalum aliaq; id genus plurima, putrefaciunt tamen; ſic & huius Luis ſubiectum, poteſt eſſe imputridum, propinquam tamen materiam putredini aptam corrũpet, & fætoris cauſſa erit. Sed demus eſſe putridum huius luis ſubiectum: atqui nõ eſt in eo hic modus aut gradus putredinis, cum quo ſtare poſſit contagium. Nemo enim non videt, quàm diuerſa ſit putredo in vino acido, ab ea putredine quæ fit in vino conuerſo in vapam inutilem. Alius quoque eſt putredinis modus in quo animalia generantur, ab illo, in quo nullum viuens producitur. Diuerſi ſunt gradus, vt apparet in meſpilis, ſorbis, in pyraſtris, pomis ſilueſtribus, alijſque id genus auſteris fructibus, quorum putredo certò gradu facta, naturæ eſt amica, atq; in delicijs habetur: vltra illum gradum, noxia & iniucunda euadit. Poteſt ergò hic quoq; vapor, modum, gradumq; putredinis contagio ineptum continere: & eo potiſſimum, quòd vt dixi ante Plicæ aduentum, in ſumma corporis ſuperficie non exiſtit, vt ceteri contagioſi morbi, Scabies, & Elephantiaſis: neq; exſpiratione communicari poſſit, cum in thorace non ſit: poſt Plicam verò, cum materia partim in pediculos tranſeat, partim ventilata tranſpiret, contagij vires, ſi quas habet, amittit. Totius ergo argumẽti ſolutio ſit. Vel putridam non eſſe hanc materiam: vel ſi eſt putrida, illam non habere modum aut gradum putredinis contagio accommodatũ,

multò

multò minus verò locum; vt hanc ob cauſſam lues quoq; Venerea, in vniuerſum ambitum diffuſa; neq; ad diſtans, neque per ſimplicem contactum, in aliud ſubiectum tranſmigrare poſſit.

CAPVT XXXIV.

QVOMODO VENENVM VSQ. ADEO INFENSVM ABSQVE INSIGNI PVTREDINE GENERETVR.

DVM Charybdim fugio, Scyllam incidiſſe videor. Nam ſi putrida non eſt hæc materia: quomodo proprietas ſubſtantiæ, corpori vſq; adeò infenſa in ea reſidere poteſt, quæ tot tantaq; mala producat, quot, quantaque ſuperius deſcripſimus? Venena in humanis corporibus, ex prauis ſuccis, fieri, Galenus docuit: at praui ſucci ſunt putreſcentes, & ex putreſcentibus illi, qui gradum putredinis excellentiorem contraxerunt; ſic docente eodem Galeno primo in ſextum epid. 29. ac ſuadente ratione. Nos verò his non obſtantibus, oppoſitum tuemur: qui tria hæc nunc demonſtrare profitemur. Primum, excellentem putredinem, non neceſſariò veneni eſſe cauſſam: alterum, ex leuiſſima etiam putredine venenum fieri: tertium, præſentis veneni Polonici materiam, in hac ſecunda claſſe reponi debere. Quòd igitur ad primum ſpectat, vt omittã quæ extra humanum corpus fiunt: nemo quotidiè non videt; intra corpora, humores vel ſimplices,

vel mixtos, in venis,& extrà venas, ſolida quoq; ſimilaria & diſſimaliaria inſigniter putreſcere,nulla exiſtente veneni ſuſpicione. Quid enim aliud ſunt febres continuæ, ſiue periodicæ, ſiue continentes: quàm febres ex materia vſq; adeò putrida, vt propter excellentiam putredinis, excrementorum fœtor, vermium generatio, calor exurens, aliaq; id genus plurima conſequantur? Aut quid aliud eſt humor putreſcens in cinerem conuerſus, quàm ille qui pro aliqua ſui parte deſinit in elemēta, qua nulla maior putredo excogitari poteſt? Et tamen minor iſtarum febrium pars, ad venenatas refertur; imò verò ex venenatis complures quo maligniores, eo pauciores habeant putredinis notas; vt potè quæ calorem habeant mitem, pulſus, & lotia ſanis non diſſimilia, de quibus Gal. 3. de criſibus 4. & 3. de præſagio ex pulſibus 3.& 4. atq; alibi. In priuatis quoq; abceſſibus, quàm excellens,& varia ſit putredinis forma; docuit Galenus ipſe, atq; experientiâ, dum in his non modo ſanies fœtida, ac varij coloris: ſed ſubſtantia quandoq; amurcæ olei ſimilis, pili, vermes, aliaque id genus plurimà contineantur, apprimè putrida, nō neceſſariò venenata. De ſolidarum verò partiū putredine, quid dicam? an non multiplici conſtat experimento, aliquando ſubſtantiam ſolidam, nō quidem externam tantum, aut ignobilem, ſed internam ac nobilem, abſq; vlla veneni ſuſpitione prorſus corrumpi? Clariſſima huius rei habentur apud varios Medicinę ſcriptores teſtimonia. Meminit Rhaſes, cui adſtipulatur Auicennas, confirmatq; Hollerius,& Thomas Vega, doloris capitis antiqui ex vermibus in cerebro natis. At vermes

non

non fiunt abſq; putredine, quæ etiamſi in alijs locis magni non videretur, momenti; in cerebro tamen, parte vſq; adeò nobili, maximi eſt iudicanda: cum tamen ſine veneno ſit. Nam vbi venenũ, ipſum occupet cerebrum: non modo dolor, ſed Epilepſia, aliuſue grauior affectus ſuccedit. Quid magis putridum ipſo fœtu mortuo menſes, & annos in vtero exiſtente, & tandem vel per inteſtina, vel per ipſum abdomen exeunte, ſalua & incolumi matre? Putreſcit in hoc caſu ipſemet fœtus, cuius oſſicula paullatim excernuntur; putreſcit vterus, & cum eo vel inteſtina, vel peritoneum, ſimul cum muſculis abdominis & cute (neq; enim aliter per locos iſtos exire poteſt, quin illos corrumpat) & tamen nemo iure optimo hanc ſubſtantiã venenoſam dixerit, quàm natura, tot annos continuos abſq; vllo ferè mulieris incommodo ſuſtinuerit; quemadmodum vnuſquiſq; legere poterit, apud Albucaſim 2. Chirurgię 76. Apud Alexandrum Benedictum lib. 25. cap. 35. apud Langium epiſt. 39. lib. 2. vno verbo apud Franciſcum Rouſſet in libro de partu Cæſareo cap. 2. & 3. Quid plura? nonnè præſenti anno in publicis lectionibus, Trincauellij, Hollerij, atq; aliorum teſtimonio comprobauimus, cum abſceſſibus atq; vlceribus in ipſamet cordis ſubſtantia exiſtẽtibus, quoſdam diu ſuperſtites fuiſſe? Nonnè empyci, ac pthiſici diu quandoq; viuunt? Quòd ſi ex inſigni putredine venenũm fieret: nemo ſanè poſſet tamdiu ſupereſſe, qui vlcus vel abſceſſum ĩ corde haberet, imò verò quamprimum perduceretur ad interitũ. Satis quidem probatum videtur primum hoc mẽbrum, Ad magnam videlicet putredinem, non neceſſariò

ceſſariò venenum ſequi. Cum verò hoc ipſum rariſſima, atq; admiranda quadam Patauinæ adoleſcentulæ hiſtoria confirmari poſſit: illā in ſtudioſorum vtilitatem ſubiungere, non grauabor. Nam præter quàm quòd ex ſe ſcitu digniſſima eſt, vſq; adeò bene noſtram de putredine venenum neceſſariò non producente ſentētiam confirmat, vt nil aptius excogitari poſſit. Potuiſſem quidem illam ab Excellentiſſ. Alexandro Vigonza Nobili Patauino, & Publico Profeſſore meritiſſimo concinnatam, huc ad verbum trāsferre: ſed ne illi gloriam arripere videar, quàm ſibi non tantum referendo, quantum diſſerendo, ac de hac re diſputando comparare poteſt: decreui paucis tantum, totū hoc negotium tranſigere, ipſi verò quòd reliquū fuerit, relinquere. Res ergo ſic habet.

Virgo annorum octodecim, temperamenti calidi humidi, optimi habitus, carnoſa ſatis atq; pinguis, multò etiam redundans ſanguine, poſt diuturnas febres, menſium moram, cibi potuſq; omnis vix decorati reiectationem diuturnam; poſt alui adſtrictionem, atque lotij plurium menſium ſuppreſſionem, poſt brachij ſiniſtri paralyſim; deniq; poſt febrem vehementem cum delirio iocoſo, ac frequentiſſima catalepſi pluſquam trigeſies vna die naturali inuadente, & per ſingulos dies repetente (prægreſſo caſu in ventrem dum ſcalam aſcenderet ex animi deliquio) in fluxū alui, ac vomitū ſanè admirabilē īcidit. Primū.n. vomitus fuit ſanguinis copioſiſſimi, quem intra totū hoc tēpus quo laborat, libras octoginta exceſſiſſe credimus. Deinde verò materiæ ſimul cum ſanguine apprimè variæ, per vtrunq; os exeunte, quæ aliqua ſui

parte

parte cutem valdè pinguem, alia ſincerum adipē, altera carnoſam, & glanduloſam ſubſtantiam præſeferat. Non rarò viſa eſt materia iecori vſq; adeo ſimilis, vt ipſam eiuſdem parenchyma diceres; venulis quinetiam non deficientibus, ſed per eandem diffuſis. Sicuti verò carneæ iſtæ portiones, ſiue vnius, ſiue alterius formę, ac modi ſubſtantię, ſinceræ, ac diſiunctæ emittebantur, ita ex aduerſo pinguedinem quandoq; membranis vſque adeò plurimis inuolutam inſpicere potuiſſes, vt veram diceres omenti partem; ſicuti aliam quoq; ab hac planè diuerſam intuitus eſſes, laridum in colore, & ſubſtantia omninò æmulantem, albam, ſolidā, planam, æqualem, exteriore obductam cute, molli admodum ac leni.

Neq; verò hæc in pauca egeri copia putes. Nā quotidie vnc. tres, vel quatuor ad minus, aliquando ſeptem & octo ponderare potuiſſes. Neq; ſemel tantum, aut per dies paucos, ſed per menſes ſeptem iam continuos ita quotidiè prodeunt, vt excretæ huius ſubſtantiæ quantitas, omnium conſenſione, libras ſexaginta, fortè etiam ſeptuaginta hucuſq; exceſſiſſe credatur, cū tamen neq; nunc factus ſit excretioni finis: ipſo D. Vrſino teſte.

Quis ergò non ſtatim confiteatur, in corpore huius Virginis inſignem eſſe putredinem? præcipuè verò ſi cadaueroſum illum fœtorem ſubodorare poſſet, quem ego ipſe, & alij pleriq; olfecerunt? ſanè certus ſum, neminē qui odorem exeuntium corporum (excepta tamen pinguedine) ſenſerit, non ſtatim defuncti, ac putrefacti corporis partes eſſe confiteatur. At ſi ſubſtantia ſolida, vſq; adeò ventriculo propinqua, vt vomitione, & deie-

ctione excerni poſſit, tantæq; molis, omninò putrida, & corrupta, puellam tamen integras adhuc vires, atque hilaritatem retinere ſinit, quæ quotidiè ſurgit, ambulat, domum, ac ſeipſam ſedulo curat leuiſſime febricitat, nullum deniq; venenatæ qualitatis obtinet argumentum: quis quæſo non confiteatur, poſſe in humanis corporibus inſignem hanc putredinem, abſq; venenó reſidere?

Neq; verò dicat quiſpiam, hoc eſſe pręſtigium, hæc quæ excernuntur realia non eſſe, ſed à Dæmone ficta; qualia ſunt alia id genus plurima, à pleriſq; mulierculis eiecta; vt claui, ligna, oſſa, ferramenta, capilli, anguillæ, & alia id genus. Neque enim poſſe locum inueniri vnde hæc exeant, neq; cauſſam, propter quàm tandiu conſeruentur, atq; augeantur. ſexaginta enim vel ſeptuaginta huius materię libras, potuiſſe iam totũ ferè corpus conſummere, atq; ideò nullum ex Patauinis Profeſſoribus repertum eſſe; quanquam doctiſſimum, atque experientiſſimum, qui huius excretionis naturam, ac locum aperte aperire, aut proferre auſus ſit. Argumento ſanè certiſſimo, nullam huius rei inueniri poſſe naturalem cauſſam, ſed ſupra naturam eſſe. Ego enim palam dico, non eſſe hoc præſtigium, aut faſcinationem, neque hanc ſubſtantiam eſſe omenti, vel iecoris partem; ſed quandam tumoris ſpeciem, veteribus ignotam, recentioribus Natam nuncupatam; quàm non minus internas, quàm externas partes obſidere poſſe puto. Duas verò in externis partibus quandoque maximas vidi; atque vnam, ponderis librarum xxv. in Reuer. Monacho S. Iuſtinæ, in ceruice exiſtentem, Excell: AEmilius Cam

pilongius

pilongius nemini ignotus, & ego operante Excell: D. Aloÿſio ab Augelo, Chirurgo illius Cœnobij, incolumi patiente iam ferè ſeptuagennario, abſcidi inſſimus: & ad integram ſanitatem perduximus, has eaſdem materias continentem.

Alteram verò iam vlceratam, in femore cuiuſdam adoleſcentis ad Plateam Crucigerorum notaui, quotidiè incrementum ſuſcipientem: à qua, Tiberius Fialetus Chirurgus Bononienſis peritiſſimus Fel. Mem. quotidiè libras quatuor, & quinque glandoſæ, carnoſæ, pinguiſque ſubſtantiæ, & hæ par æmulantis huic omni ex parte ſimilis excidebat. Hanc ergo Natam, cuncta hæc in ſe continentem, in hac Virgine ad ventriculi fundum genitam eſſe credo, tandemque poſt caſum illum antea relatum diſruptam, quotidiè aliquid purgaſſe, idq; indeſinẽter nunc quoq; facere cenſeo; quia tumor iſte illud idem ſuſcipit incrementum, quòd in illo externo iam diſrupto cuius antea memini non ſemel factum obſeruaui. Sed de hac re ſatis, de qua in eum tantum finem egimus, vt oſtẽderemus magnam in corpore putredinem, abſq; veneno eſſe poſſe.

CAPVT XXXV.

VENENVM EX LEVI ETIAM PVTREDINE FIERI POSSE.

VEnena abſq; vlla putredine fieri, ſi de illis ſit ſermo, quæ ſibi ipſis venena non ſunt, ſed alteri tantum: res eſt vſq; adeò

clara, vt confirmatione non egeat. Neque enim Arſenicum, Antimonium, Argentum viuum vel alia id genus quæ homini venena ſunt, vllam habent in ſe putredinem, quemadmodum neque Scorpius, aut Vipera, vel alia fera venenata. Imò verò hęc ſubſtantia, quæ homini venenum euadit, ipſis eſt vſq; adeò naturalis & propria: vt ſcripſerit Seneca quincto Epiſtolarum Epiſtola xxxi. venenata animalia, nunquam antea verminare, quã fulmine tacta fuerint. quaſi dixerit Seneca, venefica animalia nullam in ſe augere putredinem, quo vſq; firmam, & conſtantem habuerint fotmam illam ſpecificam, à quo venenum emanat. Quod ſi propter vim fulminis alteretur temperamentum, infirmetur calor: verminare poſſunt. Hanc eandẽ ob cauſſam humana ſaliua ieiuni hominis, quam Galenus, & Scorpij & aliarum beſtiarum venenatarum antidotum eſſe dixit; ex putredine non fit, ſed inter naturalia excrementa reponitur. At verò ſi de veneno mentio fiat, quod corpori in quo generatur eſt noxium: longè alia eſt ratio. Aliquã enim hoc ſupponit mutationem à proprio & naturali ſtatu, nonniſi putredinis ſobolem. Sed cum putredinis variæ ſint materiæ, modi, & gradus vt antea diximus: hinc fit, vt quandoq; putredo ſit minima, quanquam venenum ſit maximum: quandoq; putredo maxima, venenum verò nullum, aut minimum. Quamobrem autem hæc fiant, iam explicare aggredior. Venenum, cum ſit proprietas toto genere corpori aduerſaria, atq; ideò facultatibus corporis longè ſuperior: debet quoq; reperiri in ſubiecto, quod habeat formam ſubſtantialem, & temperamentum non infirmum. Siue

enim

enim hæc proprietas ſequatur formam mixti, ſiue temperamentum, ſiue etiam vtrumq;: certum eſt illam in materia omninò putrida, nullas amplius vires habituram. Nam quæ valdè putrida ſunt: vel deſinunt in elementa, & ſic nullo modo intra corpus poſſunt eſſe ſubiecti venennm: vel ſi non deſinant in elementa; ſaltem infirmiſſimas obtinent vires, corrupta iam forma, & euaneſcente calore innato ſimul cum humido ſubſtantifico. Neq; verò dicat quiſpiam, extraneum calorem, tunc fieri veneficæ proprietatis inſtrumentum. Hoc enim conceſſo: poterit quidem produci venenum præſentaneũ, vel citò interficiens, vel citò ad ſalutem deſinens, quale fieri videmus in febribus peſtilentibus: quæ aliquando quidem excellentiam habẽt putredinis, & ratione copiæ humoris putreſcentis, & ratione loci præcipui in quo fit putredo, & deniq; ratione gradus corruptionis qui inſignis eſt; At venena quæ permanentiam ſint habitura, ſubiectum requirunt, vel non admodum putredini aptum, vel quod actu tunc non admodum putreſcat, ſed mutetur duntaxat à naturali ſtatu mutatione læui, cum qua maneat quidem mixtum: verùm noua agendi proprietate donatum, prout noua in eo facta eſt temperies, vel formæ mutatio. Hac ratione videmus ſanguinem extra venas, quãdoq; concreſcere tantum & in grumos verti, quæ læuior eſt putredo quàm ſuppuratio, exitialis tamen atque apprimè venenoſa: vt abundè docuit Gal. 6. de loc. aff. cap. 4. & Ioannes Langius 12. Tomo Epiſtolarum, Epiſtola 1. Sic & in venis idem ſanguis imputridus, veneni naturam contrahere videtur, dum in vtero retentus, hiſtoricas producit paſſio-

paſſiones: expurgationis autem tempore, ſpecula inficere, vina in dolijs corrumpere, herbas virentes exſiccare, atq; alia id genus praua efficere dicitur. Semen quoq; à natuıali ſtatu quàm leuiſſimè mutatum, noxiam ſubire naturam, imò ſanguine ipſo menſtruo deterius eſſe: docuit idem Gale: confirmarunt Fernelius, Hollerius, Siluius, aliq; plurimi, quorum antea memini.

Neque verò magnam poſſes inuenire putredinem in parte determinata externa, anguſtoque loco, tranſpirabili tamen & minimè humido, qualis eſt pes, aut digitus, ex quibus venenum eleuari perniciofiſſimum, in ſuperioribus capitibus oſtendimus. Huius meminit non ſemel Galenus, qui in humanis corporibus inquit, gigni aliquando proprietates ſubſtantiæ, quæ poteſtate & virtute tum virus rabidorum canum, tum lethalia medicamenta repræſentant, quæ & ſi in affecto loco, nullum protinus ſymptoma quod notabile ſit pariũt: poſt quatuor tamen vel ſex menſes, aut lõginquiorem temporis vſuram, hominem perimunt. Si ergò cauſſę iſtæ tam longo temporis ſpatio latent in corpore, nulla prorſus apparente noxa: quis quæſo, audebit affirmare, has ex inſigni putredinę ortas? Si dicant hoc, dicent quoq; caninam rabiem, morſu inflictam, quæ menſes, & annos plurimos latet, ſummam redolere putredinem. At quomodo in tam exigua mole, inſignis poteſt eſſe putredo? vel quomodo in ſubſtantia virtute ſicca, & ex calore, ac ſiccitate genita, poteſt tam grandis eſſe corruptio? Rabiem ſiue ſit in canibus tantum, vt viſus eſt voluiſſe Galenus, ſiue etiam in vrſo, lupo, camelo, equo, aſino, leopardo, fele, vulpe, ſimia, vt

volue-

voluerũt Ariſtoteles, Columella, Plinius, Cælius, Aurelianus, Auicenna; Albertus, doctioreſque omnes, ac rerum naturelium peritiſſimi; ex calida ſicceq; intemperie gigni creditum eſt. Vnde ergò tanta putredo? Sit itaq; huius capitis concluſio, ratione & experientia confirmata, venenum vel abſq; putredine, vel ſaltem abſq; inſigni putrediue fieri poſſe. Itaq; ad tertium membrum p̄ropoſitum accedamus.

CAPVT XXXVI.

VENENVM HOC SARMATICVM FIERI CVM LEVI PVTREDINE.

SI quæ hactenus dicta ſunt veritatem continent, videlicet Mixta inſigniter putreſcẽtia, vel deſinere in elementa, vel infirmiſſimas obtinere qualitates ac vires, vel ſi quas habeant à calore putredinali & extraneo, eaſdem quamprimum amittere; contra verò, quæ parum putreſcunt, & leuiter a priore ſtatu mutantur, formas ac qualitates habere validas, diuque proprietatem corpori aduerſariam retinere poſſe: profectò ſtatim ſequitur, morbum hunc Pocutienſem, eſſe in ſubiecto non admodum putrido, cum diuturnus ſit, maximámq; habeat agendi poteſtatem. Idem verò confirmat ſubiecti naturã, omnium minimè ad excellentem putredinem apta. Eſt enim vt diximus pinguis, & oleoſa; oleo autem nihil minus putreſcit. Citius enim computreſcunt oſſa, propter defectum calidi & humidi innati, hincque ca-

rie ſeu marcore afficiuntur, quæ illis putredo exiſtit, quàm oleoſa ſubſtantia calido innato referta, humiditatem habens nō aqueam aut fluidam, ſed craſſam & coherentem: atque ideò putredini reluctantem. Ceterum ſicuti oleum, pinguedo, butyrum, vno verbo corpora omnia quæ oleoſam, pinguemque ſubſtantiam continent, vt nuclei pinus, amigdalæ, chryſomila, piſtacia, aliaq; id genus plurima, rancida ob vetuſtatem, ac venefica reddi cernimus: vt propterea Sanctes Arduynus in ſuo de venenis opere, hos quoq; fructus rancidos, in venorum Catalogum repoſuerit; pari ratione oleoſam ſubſtantiam in humanis corporibus contentam, ſi aliquando à propria natura declinet, raucidam hanc putredinem corpori admodum aduerſariam, in ſubiecto tamen non admodum putrido exiuentem ſubire, non abſq; ratione antea quoque protulimus. Et ſicuti fructus illi, quos venenatos euadere diximus, omnium difficillimè in fimum atq; elementa tranſeunt, contra quàm alijs aqueis & humidis cōtingat, qui primo in ſuperficie ſitum contrahentes, deinde ſecundū totam ſubſtantiam corrumpuntur, neq; tamē venenoſa ſunt: ita & hæc ſubſtantia Pocutiani veneni ſubiectum, formam non amittet ſuam, tametſi veneficam ſuſcipiat proprietatem.

Docuimus hactenus quomodo ſine magna putredine, magnum poſſit eſſe venenum. Alia quoq; ſoluimus dubia. Quia verò rurſum alij emergūt ſcrupuli, atq; egregia quædam problemata: hæc in ſequenti capite dilucidabimus.

CAP.

CAPVT XXXVII.

SOLVTIO QVORVNDAM PROBLEMATVM.

PRimum problema quod proponitur, eſt, cur pilorum inuolutio illis non adueniat qui caput communi lixiuio lauant: ſed vel ijs, qui lotiones intermittunt, vel medicato vtuntur lixiuio.

Ad hoc problema reſpondeo, tunc tantum fieri pilorum inuiſcationem, cum pinguis, vel oleoſa materia quàm propriam veneni ſedem diximus, extrinſecus duci poſſit; At verò hæc cum ſit lenta, & viſcida, excretioni eſt inepta, niſi vel fuliginis, fumiue adminiculum habuerit, aut ſaltem lixiuij medicati vſu, fuerit attenuata. Itaq; ex communi capitis lotione, fuligo, ac fumus facilè digeritur, ſubſtantia verò viſcidior relinquitur, hinc Plica non ſuccedit: At ſi intermittatur lotio; pori obſtruuntur, nil prorſus excernitur; hinc fuligo, fumuſq; ſtatim in capite abundant, viſcidæ illi ſubſtantiæ miſcentur, ipſam attenuant, ac rarefaciunt deinde verò impetu facto, ſtatim egrediuntur, initio à fuligine ſumpto, vt cirrorum exemplo ſuperiùs docuimus, reliquis deinde ſuccedentibus, ac inuiſcationem tandem complētibus. Ex medicata verò lotione, etiamſi fuligo, ac fumus quamprimum extrahantur, ipſa tamen pinguis materia non remanet, quia à facultate lixiuij vel ſphōdylio, vel fabis alterato, attenuatur, porique patentiores reddūtur. Eſt enim ſphondylium ex 8. ſimpl. acris, extergentiſq; facultatis, vt intrinſe-

cus quoq; obſtructiones ſanare, atq; icteritiæ ſuccurrere poſſit. De fabis idem eſto iuditium, quæ vt deterſoriæ, viſcidiori materiæ facilem parant egreſſum.

Ex hoc verò, alterius cuiuſdam Problematis ſolutio patet. Cur apparente Plica, dolores & cetera omnia mala deſinant? Cauſſa eſt, quia virulenta hæc materia, primum à membranis, neruis, atq; articulis in caput ipſum attracta, & in pilos tranſmiſſa, quotidiè per eundem locum purgatur, & inſenſibiliter ac ſenſibiliter per ſurfures, ac pedicu los digeritur. Etenim hoc virus vbi iam capillos obſedit; eodem modo materiam ad ſe trahit, quo etiam trahere ſolet, vbi circa artus reperitur. Sicuti antea docuimus.

Sed cur præciſis capillis maiori ex parte recrudeſcit morbus, & grauior quàm antea reuertitur?

An quia venenum vt dixi, primam ac præcipuã habet ſedem in pingui ſubſtantia, quæ ſi tota iam in pilos fuerit tranſpoſita, ex præciſione nihil mali ſequitur. Quòd ſi fortè ſit tantum in latione, & motu, propterea portio, tantum quotidiè ſimul cum fuligine, alijſq; vaporibus educatur, portio tamen alia adhuc in corpore lateat; ex importuna hac prçciſione, ſtatim pinguis hæc materia, vt potè quæ frigidi aeris externi iniuriam experitur, denſatur; ac circa ipſos cutis meatus concreſcit, nec amplius excerni poteſt. Quæ verò à porislongius abeſt, adhuc mobilis, & vaga, quaſi violenter repulſa, interiora petit; atque vel oculos, vtpotè cuti capitis propīquiores; vel bracchia, aut crura, pro partis ſuſcipientis imbecillitate, demolitur.

Sed quomodo poteſt tamdiu in corpore latere,

vt quidam toto vitæ ſuæ tempore hac implicatione teneantur? An non patet rabiem quoq; caninam, Menſes, Annoſq; plurimos occultari. An non conſtat pleroſq; eſſe venenatos viros ac mulieres, qui ſuo veneno ceteros interficiũt? vt de puella napello nutrita Alexandro Macedoni ab Indorum Rege dono data ſcribit Auerroes in Proemio 3. Phyſic. quæ quoſcunq; ad ſui complexum admitteret, interficiebat. Sed quid quæſo aliud eſt venenum ad tempus datum, quam venenum latens? Dari autem venenum ad certum tempus, docuit exemplum M. Attilij Reguli ab Agellio lib. 1. cap. 4. propoſitum, qui cum miſſus eſſet à Carthaginenſibus vt Romanis permutationem captiuorum ſuaderet: venenum ſibi à Carthaginenſibus datum, non quidem præſentaneum, ſed temporaneum affirmauit, quo paullatim agente, contabeſceret. De qua re plura ſcripſere Doctiſs: Mercurialis Præceptor meus, Cardanus, Valeriola, Pareus, Baccius, Mattheolus atq; alij plurimi quos breuitatis gratia, ſilentio prætermitto. Latet ergò venenum in corpore. Et quemadmodum venenata animalia venenum minimè habent in totum corpus diſtributum, ſed in aliqua determinata parte reſeruatum, velut paſtinaca marina in extremitate radij, vipera in veſicula circa dentes, ſcorpius in cauda, & ſic de ſingulis: ita & venenum in humano corpore exiſtens, vel in capite, vel in oſſibus, vel in vnguibus, vel in alia ſimili parte ſeruari poterit, interim homine nihil mali ſentiente. Hinc dantur Epilepſiæ, Palpitationes, Furores, aliaq; id genus ſymptomata, periodos cum lõgis quibuſdam interuallis habentia: latente tunc ve-

neno, in certa corporis particula, pede ſcilicet, ſura, coxa, bracchio, manu, capite, vel alia ſimili, vt antea diximus. Si ergo venenum tamdiu latere poteſt, donec in partem vel præcipuam, vel ſentiẽtem irrepat, quod etiam docuit Galenus 3. in 3. epidem. 75. & 2. Prorrhet. 17. & alibi; quid prohibet quominus dicamus in hoc etiam caſu, tam diu latere poſſe, quandiu in pilos continuata quadam ſerie tranſmittatur, quibus excíſis, ſublataq; ſibi ſede in qua ſe recondat, iterum recrudeſcere, vt per vniuerſum corpus diſpergi rurſus valeat?

Sed cur quibuſdam innoxiæ præceditur Plica, alijs verò ſpontè cadit, ac ſoluitur morbus?

An quòd naturalis facultas expultrix poteſt paulatim totum extrudere labem, interim ab alteratrice valida confirmatis partibus, mutatoq; in melius temperamento.

Poſtremum ſuccedit, omnium longè difficillimum. Scilicet, cur hæc materia in pilos tranſmittatur potiùs, quàm inſenſibiliter digeratur? aut cur ſi maligna eſt, Defluuium non faciat aut Ophiaſim, aut Alopeciam? Huic problemati facilis prima frontè videtur reſponſio: quæ tamen maximas habet difficultates in ſequenti capite explicandas. Reſponſio eſt. Venenum iſtud habere cum capillis ſympathiam. Habet verò ſympathiã, quia illius materia eadem eſt, cum materia pilorũ.

Statim video aliquem mihi dicturum. Cogita, quid dicas? antea demonſtraſti hoc veneni ſubiectum eſſe humidum, pingue, ex parte ſanguinis puriore genitum, ex quo etiam fit ſemen: quomodo ergò erit hæc materia pilis communis, qui ex umoſo tantum excremento generantur? Memini

ni dictorum; Hæc fateor; in eadem tamen ſententia perſiſto. Quòd abundè, ni fallor, iam iam explicabo.

CAPVT XXXIIX.

DE PILORVM CAVSSIS EX COMMVNI SENTENTIA.

Pili, partes noſtri corporis vſqueadeo ignobiles, vt à pleriſq; inter excrementa reponantur, modum ſui ortus, ac cauſſas inuentu tam difficiles, & occultas habent, vt ſi vera dicere fas eſt, nihil inuenias apud Ariſtotelem Galenum alioſq; antiquos ſcriptores quod non obſcurum valdè, & imperfectum ſit: nihilque apud recentiores, quod maiori ex parte falſum non reperiatur. Ego itaq; cum diſputatio iſta ad noſtra placita comprobanda, & ad prorſus diſſoluenda dubia omnia propoſita, ac proponenda maximopere facere poſſit; primo quidem communiorem, omnium de pilorum generatione ſententiam & quam ad Gal. & Ariſt. mentem eſſe putant proferam: deinde verò illam impugnabo: tertio & vltimo propriam in medium afferam; illamq; auctoritate, ratione, & experimentis confirmabo.

Eſt ergò vt ſummatim agam, hæc de pilorum cauſſis vulgata, & trita apud omnes (Argenteriũ non excipio) opinio, Pili materiam proximam, & immediatam, eſſe tertiæ coctionis excrementũ, non illud quidem tenue vocatum; quod, vel quotidie inſenſibiliter educitur, vel quandoq; in ſudores

res tranſit: ſed craſſum nuncupatum.

Quod cum triplex adhuc eſſe poſſit, humoroſum nempe vnum, vaporoſum adhuc duplex, tenuiſſimum ſcilicet ac ſicciſſimum, & minus tenue ac ſiccum, quod moderatam in ſe aliquam viſciditatem, vel lentorem contineat; neq; ex primo, neq; ex ſecundo fieri pilum, ſed ex tertio tantum conueniunt omnes. Non ex primo, quia propter corpulentiam, aut poros non ingreditur, aut ſtatim retrocedit: Non ex ſecundo, q̄a meatibus hęrere non poteſt, icircò exiens cuti adhæret, & ſordem producit. Ex tertia autem illa ſubſtantia, vtpotè vaporoſa, ac fuliginoſa, vel fumoſa, poros ingrediente, & ob ſuī lentorē in ipſo meatu hærente, pilum fieri aſſerunt, noua ſemper accedente, prioremq; foras propellente, atq; in teretem, rotundamq; hanc formam perducente. De immediata materia ita cenſent.

Quòd verò ad mediatam pertinet, hanc docuit Gal. pro colorum varietate, variam eſſe, in albis pituitam, in flauis bilem flauam, in ruffis bilem pituitæ admixtam, in nigris verò dixit eſſe fuliginem exactè vſtam. Ab hac ſententia profectò minimè mihi videtur receſsiſſe Argenterius, etiā ſi aliam ſe inueniſſe commentus ſit, cum inquit pili materiam eſſe duplicem, vnam quidem tertię coctionis excrementum; alteram verò pituitam perpetuò cuti ſubiectam. Non differt inquā à priore. Etenim hæc pituita cuti adhærens, excrementum eſt tertiæ coctionis ſicuti & reliqua. Hanc Galenum uoluiſſe ad pilorum generationē concurrere, illius dicta ſecundo de temp. quincto teſtantur, quæ iam propoſuimus, dum albos pilos,

ex

ex pituita fieri affirmat. Hactenus de cauſſa materiali.

Effectiuam autem multiplicem inueniunt, aliã quidem pili formatricem, quàm dicunt eſſe meatuum anguſtiam, cutiſq; temperamentum; aliã verò eleuantem fuliginem, fumumue calorem videlicet innatum; aliam deniq; mouentem eundem vaporem, ac fuliginem ad meatus; facultatẽ ſcilicet expultricem.

Ita hactenus qui de pilorũ generatione aliquid dixere, philoſophati ſunt, quorum ſententias in ſequenti capite diligentiſſimè examinabimus.

CAPVT XXXIX.

PROPOSITA SENTENTIA EXAMINATVR ET IMPVGNATVR.

MVltà ſunt profectò in hac ſententia quæ minus placeant, atq; omni vt cenſeo carent ratione.

Illudq; primum non accipio vllam reperiri pili ſpeciem, quæ ex ſolo exactè vſto fuliginoſo excremento producatur: quod tamen docuit Gal. ſecundo illo de temp. quincto. Qui enim fieri poteſt, vt ſicciſſimum corpus, per iuxta poſitionem partium protendatur, flexile, coherens, molleq; reddatur, vnctuoſum fiat, igni admotum flammã, crepitumq; emittat? pugnant hæc cum ratione, & experimentis; Iccirco Ariſtot. 4. Met. materiam omnem quæ ductibilis, vel trahibilis, vel commaſſabilis eſſe debeat (qualem puto eſſe debere pili ma-

materiam ſi per anguſtos meatus tranſiens, hanc debeat ſuſcipere figuram) humiditatem neceſſariò in ſe continere docuit. Et de inflammabili verba faciens; inquit, ipſam quoq; exhalabilem eſſe, fumumq; emittere, contra quā in vere exuſta fuligine experiamur, quæ fumum non emittit, & potius ad carbonabilem, quam ad inflammabilem accedit.

Sed neq; alterum verum eſt, fuliginem, aut fumum, alijs ſaltem vaporibus mixtum ad pili generationem neceſſariò concurrere. Nam quæ neceſſariò concurrant: per ſe & quatenus talia inſũt. At ex regula Logica, valet conſequentia à quatenus ipſum, ad de omni. Si ergò fuligo per ſe ad pilorum generationem confert, ergò nullus generabitur pilus abſq; fuligine: at hoc eſſe falſum docẽt pili albi, quos ratio ſuadet nullam habere fuliginem admixtam; cum nigra exiſtens neceſſariò colorem ab albo diuerſum conſtituat.

Neq; verò tertium illud dictũ probatur, quod tamen Argenterio quoq; placuit, videlicet albos euadere pilos ex pituita tantum. Peto enim ſi ex vnica pituita albi fiant, quomodo ex nigris, vnica die, aut nocte euadunt albi? An fortè qui antea ex alia materia geniti fuerant, decidunt, atq; in loco illorum noui ſubſtituuntur? Non equidem; Quomodo ergò albi fiunt ex pituita omnes pili? Albos autem ex nigris, vel aliter coloratis vnica nocte aut die tales euaſiſſe, pluribus cõfirmari poſſet exemplis, quæ apud varios leguntur probatiſſimos ſcriptores, vt Leuinium Lemnium lib. ſecũdo cap. ſecundo de complex. apud Scaligerum exercit. 312: apud Adrianũ Iunium com. de coma: qui

qui omnes ſcribunt, eos qui ex inopinato quodã caſu, in metum inſignem, in animi conſternationem, ſubitamq; periculorum, aut intentatæ mortis formidinem inciderunt, temporis momẽto floridam iuuentam in pilum commutaſſe canum.

Quòd ipſum alijs pleriſq; longiore tamen temporis curriculo, in ætate admodum florenti, temperamentoq; apprimè calido, non rarò contingere videmus. Vt propterea ad pituitam confugere, tanquam huius albedinis cauſſam, non modo falſum, ſed & ridiculum videatur; cum plures nouerim ego, atq; in pręſentia dignoſcam, calido ſiccoq; cerebro donatos, ante debitum tempus, canos redditos.

Fortè ad Ariſtotelem confugient, dicentem, ex putredine canitiem oboriri. Quòd ſi verùm ſit, poterunt hi ſuam ſic tueri ſententiam; Pilum ſemper ex pituita album fieri, quatenus dum putreſcit, pars illius magis aquea à centro, ad circumferentiam tendit, ibique ſitum illum contrahit, qui in pomis quoq; aureis, vel limonibus, vel granatis, (quæ nos muffida vocamus) contrahi conſueuit: qualem etiam in concluſis humidioribusq; locis, parietum, aut terræ ſuperficiem velare cernimus. Hunc itaq; ſitum, pilum facere album, atq; ideò ſenes hanc ob cauſſam vulgo muffidos vocari conſueuiſſe.

Ceterum nihil valet hæc illorum ratio, cum (apud me) falſo innitatur fundamento; pilorum ſcilicet canitiem ſitui comparandum eſſe, & eorũ albedinem muffidæ putredinis ſpeciem exiſtere.

Etenim quæ hoc modo alba ſunt, colorem habent in aerea quadam ſubſtantia vſqueadeò rara,

& ſpumoſa, vt vix tacta diſſoluatur, atque agitata, diſſipetur. Non ſic pili albedo, quæ lota, & quouis modo confricata, ſemper eadem permanet; propterea ad putredinem referri non poteſt. Niſi alius quidam ſit putredinis modus in quo albus co lor emergere poſſit; quē planè ignoro. Atq; ideò dum illum mihi propoſitum non intelligo, cogor ab Ariſtotelis ſententia recedere, neq; vllo modo arbitrari, canitiem ex putredine ſuboriri. Et eo potiſſimum, quòd neq; importunam, paulatim, aut confertim factam, ad putredinem referre poſſimus. Sed neq; illam quæ ſequitur vitiliginem: confitente etiam Ariſtot. tertio de Hiſt. Animal. xi. ideò in vitiligine albos eſſe pilos, quod cutis ſit alba. Multò autem minus illam quæ naturalis eſt, & ſtatim à primordijs generationis contrahitur. Vt non modò Thirreno Tarconi, Cygno Troiano, Tarquinio Priſco, alijſue priuatis contigiſſe legimus, ſed nationibus nonnullis, vt Pandoræ Indiæ Populis, Celtis, atque Albanis Schitis familiarem, ac propriam eſſe, Plinij Diodori Siculi, atq; aliorum teſtimonio comprobatum habemus. Hos itaq; omnes vel ex putredine, vel ex pituita, albis pilis oriri, abſonum eſſe puto. cum apud illos tot ſint temperamēta, quot etiam apud nos numerari conſueuerunt.

Tranſeo ad alia, biliosum ſuccum eſſe flauorū pilorum materiam, minimè recipio, eandem ob cauſſam, propter quàm ex fuligine fieri non poſſe docuimus. Eſt enim humor hic lentore, ac viſciditate illa carens, quàm ad pilum promiſſum, ſequacem, flexilem, atque vnctuoſum neceſſariam eſſe diximus. Et quòd de bile dictum eſt, idem de me

lan-

lăcholia intelligi volo. Bile enim flaua vel ſiccior, vel certè non minus ſicca eſt. Adde quòd flaui plerumq; ſunt pili in minimè bilioſis, albi verò vt diximus in bilioſis, & atrabilaribus in iuuenta.

De ſanguine quidquid nõnulli hac in parte ſentiant, verba non faciam, qui cum libentiſſimè hoc recipiam, pilos habere pro materia tertiæ coctionis excrementum, idcircò ſanguinem ſub propria forma exiſtentem. nullam cenſeo habere cum pilis in cute genitis affinitatem. Dixi in cute genitis, quia de ijs qui in venis generantur, inferius loquemur. Hactenus de materia.

Quòd autem de vi pilorum formatrice proferunt, mihi ab omni ratione alienum eſſe videtur.

Pilos ſcilicet, qui cum certa quædam habeant ortus tempora, certa quædam ac determinata loca, certa quędam ſexuum diſcrimina, certos denique quoſdam longitudinis limites ac cancellos, præcipuè illos qui in palpebris, & ſupercilijs oriũtur, vt propterea Gal. ad diuinam prouidentiam, ac magiſterium contemplandum non vſqueadeo facilis, hac in parte Diuini Opificis maieſtatem admirari coactus fuerit; hos inquam ex ſola foraminum anguſtia, & cutis tẽperamento formari, haudquaquam recipere poſſum. Et eò minus nõn recipio, cũ ſciam, nõ eſſe conditos à natura in ipſa cute poros, ac meatus, in quos ſe huiuſmodi excrementum ad pilos producendos aptum recõderet, ſed ab ipſamet fuliginoſa, fumoſa, vaporoſaq; ſubſtantia, impetum faciente, & exitum quærente, eſſingi conſueuiſſe; vt docuit Gal. 2. illo de temp. 5. Quòd ſi ita eſt, ſicuti reuera eſt, quomodo ergò dicemus, meatus iſtos formam pilis tribuere, qui nõ

ex profeſſo, aut naturæ conſulto, ſed caſu quodam ſunt facti, ac ſuo effectu poſteriores, videntur. ita ut quòd tribuit formam, generetur ab eo quod ſuſcipit formam, ſic re ipſa formata, ante formatricem facultatem exiſtente; abſurda ſanè falſa ac refellenda opinione. Et eò magis abſurda, quòd ſi ex hac tantum cauſſa cutis meatus fingerētur, & pili ſuborirentur; in pueris, mulieribus, pituitoſiſque, in quibus cutis mollior, tenuior, rariorque eſt, omnium maximè pili toto corpore deberent ſuccreſcere. Accedit quod vbi non eſſent anguſti hi meatus, ibi nunquam pili gignerentur, ſed tamen quandoq; in abſceſſibus fiunt, in renibus, in uenis, in alijs quoq; locis, vbi pori non ſunt, ergò falſa eſt opinio iſta.

His ipſis rationibus videor me aliud quoq; refutare poſſe, expultricē videlicet facultatem illam eſſe, quæ materiam pilorum ad huiuſmodi poros ꝓpellant. Ego quidem ſine naturalibus facultatibus hunc vaporum motum minimè fieri cenſeo, ſed in vnam expultricem quæ noxia tantum depellit, totam hanc materiæ tranſmiſſionem referre, rationi conſonum eſſe non video. Cum ex hac materia, tranſmiſſa, non excrementum, vt multi putant ſed particula noſtri corporis ad multa vtilis conſtituatur, vt quotidiana docet experientia, docuitq; abundè Gal. in libris de vſu part. conſcriptis. Oportet ergò aliam eſſe ſuperiorem facultatem, quæ expultricem dirrigat ad agendum certò loco, modo ac tempore, qualis etiam in emiſſione dentium reperitur.

Hæc cum de pilorum generatione, ac cauſſis non placeant: reliquum eſt vt de meliori ſen-

ſententia cogitemus, quam ſequenti capite aperiam.

CAPVT XL.

CATHOLICA DE PILORVM GENERATIONE AC CAVSSIS.

NE verbis potius quàm reipſa agere videar, ſtatim quid de pilorum materia proxima, ac remota, cauſſiſq; omnibus effectiuis ſentiam, libentiſſimè aperiam. Cenſeo itaq; proximā, ac præcipuam pili materiam, eſſe vaporem quendam pinguem, in tertia coctione relictum, tamquam excrementum non quidem inutile, ſed vtile, ex quo etiam ſemen generatur. Sed alia atq; alia ratione. Nam ſemen fit ex eo quòd acceſſit ad partes, impermutatum autem remanſit: hoc verò ex quo pili fiunt, cum determinatæ partis alterationem ſubijt, & ſimul cum alijs quibuſdam excrementis ichoroſis, pituitoſis, bilioſis, aut melancholicis, pro temperamenti varietate, varijs, in carnibus totius corporis, atq; ſub ipſa cute redundat.

Ex hac igitur materia primò ac per ſe pilum gigni cenſeo, vt valeat conſequentia à per ſe ad de omni, videlicet, omnem pilum ad ſui generationem talem ſuſcipere materiam. Neq; vllum abſq; hac materia ſtare poſſe.

Non inficior tamen, huic quoq;, alia tertiæ coctionis excrementa permiſceri, præcipuè pituitā, ſubinde fumum, ac fuliginem, ex quibus deinde

de colorati euadunt, modo flaui, ſubflaui, ruffi, ſub ruffi, nigri, vel alterius coloris. Atq; ideò varios pilorum colores, non ad humores refero, ſed ad va riam fuliginis ac fumi portionem, ipſi pingui, ac pituitoſę ſubſtantiæ vario modo commixtam.

Hanc ergò materiam quia lenta eſt, ac tenax, puto quàm facillimè poris ipſius cutis hærere: per forari autem cutem ipſam, à tenuiore quodam ex cremento, ſiue eo quòd inſenſibiliter excernitur, ſiue illo quòd ſordem producit, ſiue ab vtroque; non eſſe tamen in meatu illo, neq; in nudo cutis temperamento, præcipuam formandi rationem, ſed hęc eſſe auxiliaria, & facultatis cuiuſdam formatricis piliferæ inſtrumenta.

Iccircò cauſſam tranſmiſſionis non ſolam facul tatem expultricem, ſed eandem formatricem, in ea cutis regione iacentem & in pingui illa materia reſidentem, vbi, & ex qua pili ſuccreſcunt eſſe reor.

Hæc omnia ſingillatim quidem nobis eſſent ꝓbanda, ſed quia, quæ de facultate pilorum forma trice dici poſſent, ad rem noſtram non pertinent: & quia partem hanc ſpero nos quamprimum abſolutiſſimã viſuros, opera & ſtudio Marci Antonij Vlmi Philoſophi, ac Medici Pat. in libro de Phyſiologia Pilorum, quem propediem in lucem pro diturum, in tractatu iam diuulgato de fine barbæ humanę pollicetur: iccircò, ab hoc labore abſtineo, atq; illud tantum dico, videri mihi ſatis, aper tè Galenum facultatem hanc pilorum formatricem inſinuaſſe, non modo cum Dei Opt. Max. hac in parte opificium eſſe docet, ſed quandò in libris de vſu partium, pilos herbis terræ naſcentibus com-

comparauit, illoſq; dixit, neq; in arenoſo, neq; in apprimè vdoſo ſuccreſcere ſolo. Nil enim aliud voluit quàm oſtendere, nullam eſſe differentiam inter pilorum & herbarũ ortum, atq; incrementũ. Sed ſic eſt, quòd herbæ non fiunt ex terræ excremento, neq; formam ab ipſis terræ meatibus, aut temperamento ſuſcipiunt; imò verò vnaquæque herba, ac planta propriam habet facultatem formatricem, in propria materia ſeminali repoſitam; eget verò congruo quoddam terræ temperamento vt ſemen de potentia ad actum deducatur, vt deductum, faciliùs per illam erumpere poſſit, vt erũpens deniq; ab eadem bene temperata fomentũ, atq; incrementum ſuſcipiat.

Pari igitur ratione, pili propriam habent facultatem formatricem, in ſeminali, vel ſaltem pingui quadam ſubſtantia repoſitam, cuti potiſſimum hærentem, & in tertia coctione genitam; qui ſi cutem inueniãt mollem, ac perforatã, protrudũtur; deindè verò ab eadem cute bene tẽperata, & pingui hac ſubſtantia referta, conſeruantur, atq; incrementum ſuſcipiũt. Quòd ſi aliquando excerni nõ poſſint, nihilo ſecius generãtur, ſub cute autem retinẽtur, vt in morbo infantili vocato quandoq; fieri, inferiùs oſtendemus.

CAP. XLI.

PRAEDICTAE SENTENTIAE DILVCIDATIO.

ABſq; humida materia, atq; ea quidẽ glutinoſa pilum minimè cõfici poſſe, video doctiores omnes qui de pilis aliquid ſcri-

ſcripſerunt ſenſiſſe, ob cauſſas antea dictas de pilorum ſequacitate, ac ceteris conditionibus relatis.

Idcircò Magnus Hipp: in l. de Carnibus ſiue de Principijs inſcripto, pilos inquit fieri ex glutinoſo in capite exiſtente. Et Gal. 14. meth. 18. oſtenſum (inquit) eſt, quòd ex ſuccis qui per cutim trãſpirant, quòd limoſum eſt, id pilos tum à principio gignit: tũ de cetero veluti ſuccreſcẽdo auget. Et quãquam nonnulli illud ἰλυῶδες limosũ, legẽdũ putent λιγνυῶδες fuliginosũ decipiuntur tamen, q̃a fuligo ad tincturam quidem eſt vtilis, ad productionem; ad augmentum verò, neutiquam. Iccircò idem Gal. 7. ſimpl. cap. de Ladano, de medicamentis quæ ad pilorum generationem, vel conſeruationem conferunt verba faciens, illa inquit minimè eſſe debere admodum ſicca, nè fortè humidam pili ſubſtantiam ſurriperent. Sed iam ab auctoritate, ad rationes tranſeamus.

Ex pingui ſubſtantia pilum fieri, non illud tantum perſuadet, quod ſequax ſit, flexilis, extenſibilis non friabilis, vnctuoſus, flammam, ac fuliginem emittens, quæ omnia pinguedinem ſequi antea docuimus; ſed prætereа quòd ex cute, parte admodum pingui, & ideò valdè palato ſuaui (vt cutis gallinarum, ac caponum exemplo vnuſquiſq; experiri poteſt) prodeat, augeatur, ac conſeruetur. Vt hanc ob cauſſam quo pinguior fuerit ipſa cutis, eò magis animalia pennis, ac plummis abundent, contra verò ea emaciati, defluuiũ patiantur. Id quòd non in gallinis tantum, ſed & in hominibus obſeruare licèt, quibus tabe confectis, defluuium capillorum ſuccedere, cõſpicimus. Hinc Venereis plus nimio addictos, & ſenes, caluitium

tium pati videmus, quòd vtriſq;, pinguis hæc ſubſtantia deficiat, illis quidem cum ſemine effuſa, vt propterea Cæſari tanquam libidinoſo, caluitium probro verteretur: alijs verò minimè aucta; ſed in illius locum ſuccedente pituita ob temperamenti frigiditatem.

Ceterum ſicuti ex defectu ſeminis fit caluitiū, ita ex eiuſdem abundantia luxuriat capillamentum. Hinc ſi Ariſtoteli, Plinio, ac Syneſio capite de caluitio credimus, mulieres caluitium non incidunt: quod minus ſeminis effundant, ac viris multò minus libidinoſæ eſſe conſueuerint. Quanquam ego ipſe três nouerim mulieres caluitio tentatas, atq; ante me alias quoq; viderint, Argenterius, lib. Art. Med. Albertus Magnus 19. de Animal. cap. 6. atq; alij, quæ proſtituta quadam libidine, virorum incontinentiam longè ſuperantes: Hippo. de podagra, Ariſt. de caluitio, mendaces reddiderunt. Ceterum de his hactenus, nunc aūt illud eſt certiſſimum, quo minus ſemen effunditur, eo pilos numeroſiores, ac lætiores eſſe; vt hāc ob cauſſam mulieribus non raro barbam exortam fuiſſe legerimus. Primum quidem apud Hippo. qui Phætuſam Pythei coniugem, in iuuenta fœcundam, & Namyſiam Corripi vxorē, ex defectu menſium, vel quod magis credo ex intermiſſa propter mariti abſentiam venere: non modo barbam emiſiſſe, ſed vniuerſo corpore hirſuto reddito, virilem habitum induiſſe ſcribit.

Qnòd etiam Alex. Bened. lib. 26. cap. 4. de cur. morb. poſt illum obſeruauit. Deinde verò apud Ariſt. idipſum legimus. qui quincto de gen. ani. 4. Mulieres Sacerdotes in Caria, ob hanc cauſſam

barbatas fieri docet. Et tertio de Hiſto. Animal. ſcribit, pilos habentium, ſemen lentum eſſe, cęterorum non item: quia nouit partem materiæ ſeminis, in pilos tranſire.

Hinc quoq; in ætate pubertatis, aucta iam pingui ſubſtantia ex qua ſemen, & pili producuntur: vno & eodem tempore genæ, & pubes pilis veſtiuntur, vaſa autem ſeminaria genitura replẽtur. Et quo maior ſit ſeminis geniti portio, eo copioſiores, quoq; ſolidiores, ac denſiores erunt pili.

Hinc pili ad radices glutinoſum habent humorem, vſqueadeò tenacem: vt docuerit Ariſtot. quincto de gen. Anim. 4. corpuſculum aliquod illos attollere poſſe.

His adde tot argumenta à decenti loco, moderata copia, proportionata longitudine, ſexuſq; diſcrimine deſumpta, quæ tandem omnia videas ſeminalem quandam materiam præ ſe ferre, in qua vix ipſa formatrix reſideat.

Accedit quòd ſi fuligo ex omnium ſententia eſt pilorum materia, & omnis fuligo ex pingui generatur vt antea docuimus: ſequitur neceſſariò pilum fieri ex pingui. Neq; valet quòd quidam cũ Gal. dicere poſſent, fieri quidem ex pingui, ſed de uſto. Etenim ex parte illa valdè deuſta, quidquid ſentiat Gal. pilus ſtare non poteſt; Itaq; neceſſum eſt præter exuſtam illam portionem, aliam quoque non vſqueadeò exuſtam aſcendere, quàm verius pinguem dixeris vaporem quam fuliginem: ita, ut fuligo tincturam tribuat, vapor autem pinguis, ſubſtantiã conſtituat. Quòd ipſum alij quoque loci in quibus pili gignuntur ſatis confirmant: Fiunt enim aliquando in renibus, in vaſis ſpermaticis,

maticis, ſupra teſticulos muliebres, in venis communibus, in mamillis, in ſpatijs inanibus totius corporis ſub ipſa cute, vt nunc ſingillatim oſtendam. Et in his omnibus, vel ex ſemine, vel ex proportionata materia ſemini reſpondente.

Nam vt à renibus incipiā apertè id docet Hip. 4. aph. 76. dicens.

„ *Quibus in vrina veluti capilli, &c.*

Et Gal. in com. Albos quoſdam ſe incredibilis magnitudinis vidiſſe ſcribit, idcircò affectionem Trichiaſim ſiuè capillitium vocat. Hos autem nō abſq; pingui aut ſeminali ſubſtantia fieri, non autē ex pituita tantum, quidquid ſentiat Galen. ratio perſuadet: cum frequentiſſimè craſſa pituita per renes in veſicam tranſeat, rariſſimè autem in capillos vertatur: non aliam ob cauſſam, quàm quòd raro etiam pinguis vel ſeminalis ſubſtantia, pituita ſit admixta. Hinc Fernel. 3. Path. cap. 16. capillos iſtos ad vnicam ſeminalem materiam retuliſſe viſus eſt, qui illos in vaſis ſeminarijs ex ſemine gigni, apertiſſimè docet. Et Chriſtophorus à Vega com. 4. de Vrinis, hos ex ſanguine concocto, aut ſemine fieri aſſeruit.

Neq; ex alia materia credendum factum eſſe villoſum illum vermen, quem ſimul cum copioſo ſemine in quoddam ephœbo Athenis eiectum eſſe ſcribit Plutarchus 8. Sympoſ. Probl. 4. quam ex hac ſeminali; Vt propterea Doctiſs: Bauchinus Anat. præſtantiſſimus, aliquando pilos viderit numeroſos, muliebri teſticulo ſuccreſcentes. De his igitur locis minimè in dubium vertendum, pilos ideò ſuccreuiſſe, quòd ſeminalem haberent ſubſtantiam, vel ſimplicem, vel quæ ſaltem facilè cū

alijs humoribus commiſceri poſſet:

De venis autem alia eſt ratio. Cum enim in venis præter oleoſam ſanguinis partem, alij quoque ſint humores, non facilè probare licèt, pilorum generationem magis ex hac pingui ſubſtantia, quā ex pituitoſa, vel melancholica conſtare.

Ceterum ſi ad rationes animum conuertamus, multò faciliùs pilum ex pingui ſubſtantia, quàm ex alia fieri poſſe inueniemus. Etenim pili quaſdam continent conditiones quæ alteri materiæ quàm ipſi oleoſæ, & aereæ ſubſtantiæ conuenire non poſſunt; nempè figuram teretem, ſubtilem, numeroſam, ac ſimul cum ſanguine motam.

Hæ conditiones terreſtri aut aqueo corpori non conueniunt, vt eſt melancholia, ac pituita, ſed tantum aereo, vel igneo. At ignea corpora, tenuia quidem ſunt, verum minimè ductilia, aut trahibilia, idcircò haudquaquam ſibiipſis coherētia, aut in lineę formam excreſcentia, ſed quaſi atoma quædam corpora prorſus indiuiſibilia, qualia per putridas febres frequentiſſimè in vrinis excerni conſpicimus, humorum putreſcentium exuſtiones, vel cineres à Gal. vocatos.

Aerea verò ſubſtantia, neq; ex aqueo, ichoroſoue humore, neq; ex pituita viſcida eleuata, id pręſtabit, cum vtraq; lentore careat, etiamſi ex viſcida pituita eleuetur. Etenim ex viſcido, vapor qui generatur, non eſt viſcidus, ſicuti qui ex pingui, pinguis eſt. Quandoquidem viſciditas in pituita eſt accidens quod ſequitur cauſſam vel præter naturam, vel nonnaturalem; lentor autē in materia pingui, ſequitur formam pinguedinis propriam. Itaq; cum pituita viſcida, & craſſa in vaporem ſoluitur,

nitur: illud denſum, fit rarum, neq; amplius viſci dum eſt: vapor autem pinguis, quanquam rariſſimus, lentorem ſemper in ſe continet, vtpotè formæ comitem.

Iccircò hic vnus in venis vel ſolus, vel alteri cõmixtus vapori, in pilum tranſire poterit, qualem vidiſſe Cardanum, & obſeruaſſe Slovacium antea docuimus.

Sed & eos qui in mamillis creſcunt, ex pingui materia fieri, certò, certius eſſe duco. Scio Ariſtotelem vij. de hiſtor: Animal (quem ſequutus eſt Azarauius tract. 14. Practicæ cap. 2. cui ſubſcripſit Cælius Rhodiginus atque alij) voluiſſe non gigni pilum in mamillis, ſed potu adſumtum, ad mãmas tranſire: quorum ſententiam, iure optimo irrident, ac reijciunt Alexander Benedictus libr. iij. Anatomicæ cap. iv. Veſallius lib. v. cap. xiix: Chriſtophorus Vega libr. iij. cap. x. Lectionis ſextæ artis Medicæ: Mercurialis lib. v. variar. lect. cap. iv. quidquid ſentiant pro Ariſtotele Cardanus iix. de varietate cap. xliv. & Thomas Vega ad libr. vi. de loc. affe. cap. iij. quorum nullus rationem poteſt reddere: cur pilus potu acceptus, non magis per aluum, aut per vrinas educatur: quam per tot euripos & angiportus, ad mammas tandem ſe conferat. Et dato non tamen conceſſo, illum poſſe, ad mammas perduci: promtiùs ſanè per papillam excerneretur, quàm in glandulas reciperetur; præter quàmquòd ridiculum eſt, toties pilum hominis eſſe præparatum, vt in potum mulieris ſe ingerat, quoties videmus hoc malum fieri. Eſt itaque eius generatio, ex parte lactis pinguiore. Iccircò Nicolaus Florentinus, vir doctiſſimus Sermone

vij. Tract. vj. cap. xxij. pilos ex pingui materia fieri, apertiſſimè docet. Hæc oportuit multis confirmare; vt oſtenderemus tandem exiſtente, vna & eadem pilorum, ac Veneni Polonici materia; vapore ſcilicet pingui & humido atq; (albis exceptis) fumoſo: permutari facilè poſſe internos affectus in pilos ipſos, conſeruariq; in iiſdem, vt puta in parte, cum qua inſignis intercedat ſympathia & familiaritas. Sed quia ad hanc ipſam veritatem confirmandam, videtur mihi mirandum in modum facere poſſe, cuiuſdam morbi infantilis, Pilaris vocati, narratio: propterea vniuerſæ huic parti coronidem imponentes, morbi huius veteribus ignoti, fortè eo ipſo tempore apparentis, quo Plica videri cœpit: hiſtorias referre non grauabor. Oſtendit ſanè hic affectus pilos aliquando in pueris, ex nulla alia cauſſa, quam ex materia pituitoſa, ac pingui in toto corporis ambitu, quaſi ſub cute collecta produci poſſe; vt iam iam, ex ipſiſmet Auctoribus de hac re ſcribentibus demonſtrabo: quos omnes recenſere, atq; eorum verba huc transferre nō pigebit: quando res noua eſt, non minus, quam Plica admiratione digna, & noſtræ huic confirmandæ ſententiæ apprimè commoda. Audiant ergò libentiſſimè omnes, quæ de hoc affectu inueni, apud Andream Dudith ab Horekouiza, &c. in Epiſtola ad VVenceſlaum Raphanum Medicum, quæ impreſſa eſt cum alijs multis apud Laurentiū Scholcium lib. iij. Conſiliorum: & Epiſtolarum Io. Cratonis, quæ ſic habet.

„ *Liberi mei (quod te libenter cogniturum, pro tua in me bene*
„ *uolentia, certò ſcio) iam tandem conualeſcunt, vnius natu-*
„ *ræ, at potius Dei, naturæ omnis opificis, beneficio. Nullū*

enim

„ *enim ſibi adhiberi remedium paſſi ſunt. quod quoties tenta-*
„ *bam, ita renitentes animaduertebam, & ab omni pharmaco-*
„ *rum genere abhorrentes, ac fletu, eiulationibus ſe ſe excruciā*
„ *tes, vt maius à medicina, quàm ab ipſo morbo periculum*
„ *impenderet. hoc vnum experiri libuit mulierculis Polonis*
„ *valdè vſitatum: quòd mihi profectò miraculi loco eſt, idque*
„ *eò magis, quod nullam eius rei cauſſam inueſtigando reperi-*
„ *re poſſum. Inijciebatur in labrum aquæ calidę, in quo pue-*
„ *ri lauabant, panis in micas friati manipulus, cineris item*
„ *parum; elotis pueris, aqua percolata, panis ille in maſſam*
„ *compingebatur. hæc maſſa in diuerſas partes manibus diſtra*
„ *cta, magnam ſubtiliſſimorum pilorum vim, oculis offerebat*
„ *primo die: ſubſequentibus autem diebus pauciores pili; poſt*
„ *quam conualuerunt, prorſus nulli apparuerunt. Hos illæ ca-*
„ *ninos, alię vermium pilos vocant, & morbi cauſſam ad hos*
„ *referunt.*

Superant fortè hæc omnem credulitatem; multiplici tamen Doctiſſimorum hominum teſtimonio confirmata ſunt, & inter ceteros Ambroſii Parei Chirurgiæ lib. vij. cap. xxi. qui dictis conſentiēs ſic ſcribit. Dracūculorum mentio, aliud abſceſſus genus æque rarum mihi nūc in memoriā reuocat.

„ *Abſceſſus genus rarum in memoriam reuoco, id Cridones*
„ *(credo à crinibus) noſtrates Galli nominant: pueros præſer-*
„ *tim diuexat, ac quaſi ſpinularum aculeis compungeretur dor*
„ *ſum, huc illuc ſe iactant, quietis impatientes, ab exiguis qui*
„ *dem, qui vix aciculæ longitudinem æquent, ſed craſſis, & ſpiſ*
„ *ſis pilis, oritur id malum. Curatur fotu aquæ plus quàm tepē*
„ *tis, quem mox ſequatur litus ex melle, & farina frumenta-*
„ *cea. Sic enim pili ſubcutanei eliciuntur, & euocantur foras.*

Eundem affectum ad vnguem deſcribit Hieronymus Montuus de infantium febribus, & malis. Ex quibus patet quàm maximam habeat partem in pilis producendis humida ſubſtantia ex pingui & aqueo commixta, minimam verò fumoſa, poſtea

quam

quam infantilis ætas humido quidem & calido innato abundare poteſt, vt pilos in toto corporis ambitu gignat, non tamen fuliginoſo excremento. Atq; ideò, eandem putandum eſt, eſſe pilorum eorum materiam, quæ & vermiculorum ſub eadem cute productorum. Aliquando enim fiunt huiuſcemodi vermiculi in illiſmet pueris, in quibus pilos iam abundare diximus. Sed vt res certior euadat; audiamus reliqua quæ ad hunc Infantilem morbum ſpectant. Abundant in eodem morbo ac loco quandoq; vermiculi, aliquando autem ſine pilari morbo. Fides mihi fortè minimè dabitur: ſed teſtem habeo eundem Dudith, qui loco citato hæc ſubiungit.

„ *Præterea, humeros & brachiola inunximus farina, aceto per*
„ *mixta. Vix peracta vnctione, & abluta ſtatim, eminebant*
„ *ex cute diuerſis locis tubercula quædam puſilla, vt papauera,*
„ *coloris cinericij (quæ ab illis vermium capitula eſſe dicuntur)*
„ *ea ſtatim cultello abradebantur. niſi id ocyus fieret, reconde-*
„ *bantur iterum, & intra cutem ſe recipiebant, hi quoq; ſiue*
„ *vermiculi, ſiue alio quouis nomine vocentur, primo multi ſeſe*
„ *proferebant, poſtea pauciores, poſtrema vnctione prorſus*
„ *ſus nulli.*

Hæc ex Dudith, prçter quem alij plures non defuerunt; qui huius puerilis, ac vermicularis morbi mentionem fecerunt: vt Georgius Kufnerus cap. xij. appendicis ad librum Lenolelli Fauentini de morbis puerorũ. Hieronymus Reuſnerus in diſp. Medica habita Baſileæ Anno 1582. Ioan. Schenkius lib. v. obſer: Medic: obſeruat 188: vt illos prætermittam qui de Dracunculis tanquam de affectu puerili meminerunt veluti Galenus 6. de loc. aff. cap.3. Aetius Tetrabibli 4. ſerm. 2. cap.85. Aegineta lib.4.cap.vlt. Arabeſq; plurimi qui venam ciuilem

uilem, vel medianam, vel medeni, vel ſanioſam, vel exientem vocarunt. Quæ omnia tanquam minus ad rem pertinentia à nobis prætermittuntur. Illud enim, tantũ eorum hac in parte adducendorum ſtudium fuit, vt demonſtraremus, Pilarem infantium affectum, ex illo ipſo humido conſtare, ex quo etiam vermiculi: tum vt ex conſequenti deduceremus, quòd veluti pediculi in capite, & vermes in ambitu corporis facti, non ſine pingui materia oriri poſſunt: ita neq; affectus iſte infantiũ nuperrimè à nobis deſcriptus. Atque hæc, quæ totius noſtræ diſputationis ſunt fundamenta, pluribus confirmare opus fuit: vt iam ſympathia illa ſeu conſenſus inter venenum hoc Polonicum & pilos ipſos, ratione communis materiæ, cunctis patere poſſet, qui fortè ab initio, nullam in ſe probabilitatem habere videbatur. Patet ergò quàm facilè virulentia iſta in pilos tranſire valeat, ſeruatò etiam pilo. Neq; verò quis obijciat, debere faltem cadere pilos ob luem Veneream, quæ huic copulata eſt. Etenim magna pars non laborat lue Venerea, neq; omnis lues Gallica eſt capillis infenſa, vt quotidiana docet experientia: & ſi quæ talis ſit, fortè pilos etiam amouet, quanquam mihi hæc ignota ſint.

Satisfeci hactenus, ni fallor, potioribus Problematibus quę de Plica quæri poterant: nunc dubia, contra ea quæ diximus ſoluenda ſunt.

T CAP.

CAP. XLII.

SOLVVNTVR QVAEDAM DVBIA.

Contra hanc noſtram de pilorum generatione ſententiam, varia inſurgunt dubia, quæ nunc ad illuſtriorem illam reddendam, ſoluenda ſunt.

Primùm autem, quiſpiam quærere poſſet, quo modo pilorum materia pinguis eſſe dicatur, cum pili, partes putentur omnium frigidiſſimę, ac ſicciſſimæ; pinguedo aut calida, humida, omnium conſenſione ſtatuatur?

Secundo, ſi ex pingui materia pili fierent, profectò corpora quo obeſiora, eo piloſiora eſſent: & tamen mulieres, pueri, viriq; humidiores, ac pinguiores, minus pilis abundant?

Tertio, Melancholici omnium maximè ſicci, & pinguedine deſtituti, glabri eſſe deberent, cum tamen reliquis piloſiores ſint?

Quarto, Spadones plerumq; imberbes conſpiciuntur: quibus tamen ratio ſuadet, barbam fieri debere promiſſam, ſeminis materia, vt antea docuimus, in pilos tranſeunte?

Quinto, ſenioribus cunctis deberent capilli eſſe decidui, quibus pituitam, loco ſanguinis oleoſi produci videmus?

Sexto, ſi ex pingui materia fiunt, pili: quomodo tam facilè prodeunt, quomodo nigri, fuſci, atque alterius coloris euadunt? Cur quandoq; albi in pituitoſis maniſeſtè conſpiciuntur?

Sed neq; rationi conſonum videtur, hos facultatem

tatem habere formatricem; qui locum ſui ortus non habent certum ac determinatum, ſed quandoq; in tota cute, nonnunquam in renibus vtero, ventriculo, mammis, venis, abſceſſibus, ac toto corpore generantur, vt antea oſtendimus.

Non ignoro alia pręter hæc, nobis obijci poſſe: ſed quæ potiora ſunt attulimus; ad quę diluenda, ſtatim accedemus.

Quòd igitur ad primum pertinet, fateor pilos iam formatos partem eſſe ſicciſſimam, non tamen valet conſequentiā, ergò materia ex qua generantur eſt ſicciſſima. Nā à pari dicere poſſem, oſſa, neruos, membranas, tendines, quæ inter partes connumerantur ſiccas, ex ſicca eſſe materia; cum tamen nemo non intelligat, partes iſtas ex ſemine fieri. Quid? nonne cornua quoq; ſunt ſicciſſima, & nihilominus ex humida, fiunt ſubſtantia?

Nam ſi ex humida non fiant, quomodo, ergo erunt flexibilia, & dum oriuntur, extenſibilia, ſequacia, tenacia; & dum accenduntur, fumum emittentia? Nonnè ſunt omnes iſtæ, mixti ex humido conſtantis, paſſiones? Sunt equidem; Imò verò mixti, humidum habentis oleoſum, pingue, ſeminale, ab eo ex quo pilos produci diximus tantum diſſimili, quod materia cornu, multo terreo ſit commixta, vt propterea Ariſt. 2. de part. Anim. cap. 3. cornua ex terreo conſtare affirmauerit, atq; ideò grandioribus tantum animalibus fieri docuerit, quòd reliquis magis terrea ſint: pili autem materia vapori vel fumo, ac fuligini miſceatur.

Ceterum cornua ex ſeminali conſtare ſubſtantia, illud quoq; confirmare videtur, quod corni-

gera omnia ſuperiorem habeant mandibulam dentibus vacuam. Argumento ſanè certiſſimo, dentium materiam in cornua ſecedere. At dentes fieri ex ſemine nemo ibit inficias. Sunt enim in oſſium cenſura: omnia autem oſſa ex ſemine ortum ſuſcipere, tota concedit medicorum ſchola.

Sed ſeminalem quandam materiam, ad cornuum productionem concurrere illud quoq; declarat, ceruos coitu vtentes, ſingulis annis cornua habere decidua, caſtratos nequaquam, quòd illis ſemen deficiat, his verò ſuperabundet.

Hinc quoq; cenſeo, ceruas feminas cornibus carere, quòd ſanguis qui in materiam cornu tranſire deberet, in alimentum fœtus ſecedat.

Hinc deniq; videas, cornua pro animalium varietate variam habere ſubſtantiam, figuram, numerum, magnitudinem, colorem, ſoliditatē, aut vacuitatem, atq; alia id genus plura, quæ facultatem ſequuntur formatricem, in ſemine poſitam. Vt cùm apertiſſimum eſſe videatur, cornua apprimè ſicca, ratione materiæ ex qua fiunt eſſe valdè humida, ſicuti & calculi, qui ex pituita, in renibus, veſica, alijſue corporis partibus procreantur, & alij plurimi extra corpus, qui ex ſucco quodam liquido, atque humido concreſcente generantur: ex his omnibus videor iure optimo ratiocinationis propoſitæ conſequentiam negaſſe, qua dicebatur Sicci ſunt pili; ergò non ex ſemine. Atque ideò dixi, primum hoc argumentum, nihil in ſe roboris continere.

Multò autem minus valet ſecundum: Etenim ad pilorum generationem non ſatis eſt pinguem reperiri materiam, ſed opus eſt valido, & acri quo-

dam

dam calore illam fundente, in vaporem diſſoluente, & ad poros mouente. Opus eſt præterea fuligine cutem penetrante meatuſq; efformante.

In pinguibus verò & nimio frigido humido abundantibus, tantum abeſt vt hæc fiant: vt potius tota ferè oleoſa ſubſtantia membranis affixa, à facultate illarum adipis formatrice, intercedentibus denſitate, ac membranarum frigiditate, tanquam inſtrumentis, in ſolidam vertatur pinguedinem, pilis gignendis ineptiſſimam. Ex his verò tertij quoq; dubij patet ſolutio. Melãcholici enim ideò piloſi ſunt, quanquàm emaciati, quòd tota ferè oleoſa ſubſtantia in tertia coctione genita, ob vehementiam caloris fuſa, & in vaporem verſa, tranſeat in pilum.

De ſpadonibus autem, eadem eſt ratio, quæ & de ijs qui temperamento ſunt frigidiore, atque obeſi ſunt redditi. Etenim hi quoque materiam augent pinguem, ſed neq; in ſemen, neq; in vapore fuliginoſum conuerſam.

Ad argumentum de ſenibus, Gal. ipſe reſpondet; qui inquit ſenum pilos herbis illis comparari quæ etiamſi verè naſcantur, durant tamen tota æſtate.

Cùm verò quærebant, quomodo pinguis materia viſcida, ac lenta anguſtiſſimos poros ingredi poſſit.

Dico quia in vaporem ſoluitur, habetq; fuliginem anteſignanam, & vt plurimum comitem, ac pediſſequam, quæ facilem illi præbet ingreſſum.

Ex quo etiam patet cur ex pilis quidam nigri ſint, vel medio colore infecti: alij verò albi tantum; etiamſi omnes fuliginis adminiculo foras pro-

dire

dire videantur. Etenim qui colorem obtinent ab albo diuerſum, fuliginem habent pingui ſubſtantię commixtam: albi verò minimè.

Quòd ſi quis quærat quomodo albi ſine fuligine foras prodierint? Ante reſponſionem, diſtinctione opus eſt. Alborum enim pilorum alij à natiuitate, alij verò per ætatis decurſum cani ſunt redditi.

Et de primis quidem poſtea dicemus: quòd verò ad poſtremos pertinet, facilis inuentu eſt cauſſa, & modus quo exierint, quanquam ſine fuligine ſint. Fuliginem enim habuerunt admixtã, quo tempore in lucem prodierunt; & propterea vel nigri, vel aliter colorati, ante canitiem viſi ſunt. Qđ ſi quis rurſum inſtet, quomodo, ac propter quas cauſſas ſine fuligine ſibiipſis connaturali ſtare poſſint. Quod ad modum pertinet, non eſt quod hac in re diu verſemur. Neq; enim eſt fuligo vt iam diximus pars pili eſſentialis; ſed accidentaria, colorem tribuens, non eſſentiam; iccircò ſine illa ſtare poteſt pilus. Cauſſæ verò propter quas amittant pili fuliginem hanc, quatuor ſunt præcipuæ.

Vel enim fuligo amplius non eleuatur; vel diuertitur, vel ſuffocatur, vel deniq; digeritur. Et propter has omnes cauſſas albi euadere pòſſunt. Non eleuatur in frigidis, ac valdè ſenibus. Diuertitur in maximo timore, atq; animi conſternatione. Suffocatur, vel in cute vitiligine affecta, vel in alio quouis, pituitoſæ ac pinguis materiæ, prouentu. Digeritur deniq; à cauſſis extrinſecis valdè ſiccantibus, vt Solaribus radijs, lixiuijs medicatis, inunctionibus, ſuffumigijs ex ſulphure, aut alia re conſimili.

Itaq;

Itaque ſiue non amplius confluat fuligo, ex qua cunque tandem cauſſa; ſiue fluxa digeratur; pilum relinquet album, vel albo proximum. Etenim ſi non confluat, aeris externi beneficio, quod fuliginoſi in pilis reperiebatur, ſenſim digeritur, ac dealbatur; eodem modo quo videmus filamenta, linum, telas, ceram, ſeuum aeri expoſita dealbari: Si verò adhuc confluat, accedat tamen exſiccans cauſſa valida externa, pari modo albedinem ſubſequi neceſſe eſt; vt in pleriſq; agricolis, paſtoribus, ac Venetis mulieribus, obſeruare licet.

Sed de his qui cani naſcuntur alia eſt ratio. Cùm enim iſti nullam videantur habere, vel habuiſſe fuliginis mixtionem: non etiam patet cauſſa propter quam cutem penetrare valeant? Hos tamen quatuor ob cauſſas puto albos eſſe, & oriri poſſe; vel quia fuligo illis quidem non miſceatur ſed præcedat, meatus in cute confingat, facilemq; materiæ albæ exitũ paret: vel quia nulla etiam præcedente fuligine, cutis vſque adeò mollis, raraq; ſit, vt facillimè à vapore pingui, & humido penetrari poſſit: vel quia fuligo quidem ſit admixta, ſed in vſqueadeò parua quantitate, vt à calore vteri digeratur. vel quòd magis credo, fieri poteſt, vt ob fortem matris imaginationem, multa etiam admixta fuligine, color tamen ſequatur albus. Sicuti enim ad niuoſos montes, propter ſolam niuium copiam, & perennitatem quæ ſui ſpeciem in brutorum animalium imaginatione imprimit, albæ naſcuntur vulpes, picæ, pauones, atq; alia plurima animantia: ita canitiem, quibuſdam Populis, naturalem, ex mulierum prægnantium firma, ac continua imaginatione fieri poſſe: rationi

valdè

valdè conſentaneum eſſe cenſeo, cum ex eadem imaginationis vi, multò plura, ac maiora quandoque fœtibus innaſcantur.

Quòd ſi quiſpiam quinctā quoq; adderet cauſſam, aquarum proprietatem, illis regionibus familiarem; non refragarer: cum ſcribat Ariſto. tertio de Hiſto. Anim. xii. aquas reperiri quæ pilos vario tingant colore. Iccircò Chalcidicem fluuium in Thracia, & alios quoſdam, in Antandria docet, nigros, vel albos, vel flauos pecoribus generare agnos; vt affirmare idipſum in humano ſexu euenire, non ſit à ratione alienum.

Quòd autem de pituitoſis obijcitur, quorum pilos eſſe albos ex pituita nemo ibit inficias; nihil contra nos facit, qui pituitam augere quidem pili albedinem libentiſſimè concedimus; ſolam verò pilum conſtruere, conſtanter negamus. vt ſicuti materię pingui admixta fuligo, nigrum, aut flauū aliumue medium colorem facit: ita quoq; admixta pituita, album colorem augeat, foueat, acconſeruet.

Ad vltimam rationem contra facultatē pili formatricem, facilis pariter eſt reſponſio. Etenim quanquam pili in variis fiant locis, non tamen oēs neceſſariò facultatem habent formatricem, ſed illi duntaxat qui ſecundum naturæ leges oriuntur. Nā qui in abſceſſibus fiunt: ſiccatione tantum figuram hanc ſuſcipere valēt. In reliquis locis ſi dixerimus à facultate fieri formatrice: nihil contra rationem affirmabimus: quia in reliquis omnibus locis materia illa pinguis, vel ſeminalis eſſe poteſt, in qua pili formatricem reſidere diximus. Sed de his ſatis.

CAP.

CAPVT XLIII.

DE SIGNIS QVIBVSDAM DISTINCTIVIS.

CONuerto iam ſermonem meum ad ſigna, partim diſtinctiua quædam, partim verò prognoſtica. Etenim neque diagnoſtica affectus, aut diſtinctiua differentiarum, Maris ſcilicet, Feminæ, & Filiæ, ſunt hoc loco proponenda; poſteaquã ex prænarrata caſus hiſtoria, ac præcedenti tota diſputatione, abundè omnia colligũtur. Cùm verò Plicam hanc non omninò negauerimus ex Faſcinatione fieri poſſe; cùm præterea dixerimus copulari quandoq; luem Veneream cũ ipſa Plica: debet iure optimo vnuſquiſq; modũ quærere, quo cauſſam naturalem à ſupernaturali, & Plicam ſimplicem, à coniuncta cum morbo Gallico ſeiungere valeat. In hoc itaq; nunc verſabor, deinde ad Prognoſtica me conferam.

Quod igitur ad priora pertinet, cum mihi varia ſcribentium de hac re volumina euoluenti, nullũ occurrat Maleficij ſignum, quòd ſi proprium videatur, ſuperſtitioſum non ſit, & propterea minimè recipiendum, aut proponendum: in eam veni ſententiam, magnam partem cauſſæ veneficæ inueniendæ, in ipſis Maleficis cognoſcendis poſitam eſſe. Vbi enim veneficæ, ibi quoq; veneficiũ extimeſcendum. Propterea cum quiſpiam intelligat, reperiri mulieres, quæ Dœmonũ ope exiſtimentur ſeipſas, vel alios in apparentem aut imaginariam brutorum vel aliarum rerum figuram mutare; aut per mentis exceſſum, quæ in conuentu

Sathanico fiunt, ſcire; & quandoq; ad eos corporaliter deferri, quæ deniq; mala illa inferre con ſueuerint, de quibus antea diximus, aut bona, pręcipuè autem morborum ſanationem ſolis verbis, aut ſignis, ſuperſtitioſiſq; alijs modis polliceātur: his, vrbem, vicum, domùmue aliquam frequentantibus, Plicaq; ibidem facilè quoſdam, vel plures inuadente, tota mali origo tribuenda eſt.

Idipſum verò de alijs quoq; cenſendum, quæ etiamſi vſqueadeò notæ non ſint, & in reliquis omni vaccent culpa; hoc ſaltem habeant, vt ſuperſtitioſis quibuſdam modis difficiles contumaceſq; morbos ſe arcere poſſe profiticantur, atque quòd pollicentur, perficiant. Has enim non minus ceteris vulgatiſſimis Maleficis, Maleficentiſſimas habere oportet, angue omni, ac peſte deteriores, quæ idcircò profligandæ, eliminandæ, & tanquam huius mali cauſſa, funditus eruendæ ſint. Magis autem petenda eſt hæc dignotio à modis, quibus quiſpiam in hunc poſſet incidere affectum opera Malefici hominis. Sunt autem tres, non ſpernendi, ex adſpectu, ex verbis, ex tactu iſtorum de ſumpti.

Et primò quòd pertinet ad adſpectum, debet quiſq; examinare, ac memoria repetere, nunquid principium huiuſce morbi tunc ſtatim factum ſit, cum aliquē, uel aliquam ſit intuitus, cuius adſpectum horridum, ac terrificum, formidauerit, aut ſaltem poſt illum ſtatim alterationem aliquam, ac moleſtiam ſenſerit, inexplicabilem, cui morbus ipſe ſucceſſerit. Quantum enim poſſit prauus iſte ac maleficus intuitus, ad animum immutandū, perterrefaciendumq;, non modo paruuli pueruli,

ſed quandoq; adulti,& cordati viri, cui deinceps morbus quoq; corporis ſubſequatur: abundè docuit Plin.lib.7.cap.2. qui ex ſententia Iſigoni, integras ſcribit in Tribalis, & Illirijs eſſe familias,quales quoq; in Scythi Vitias vocatas ſcribit Apollonides, quæ ſolo intuitu veneficium inferant. Faſcinantes verò inde facilè cognoſci, quòd vnico oculo geminas habeant pupillas. Quòd etiam ſcribit Philarcus de Thibijs Ponti Acolis, vno oculo binas habentibus pupillas, altero, equi effigiem. Atq; ideò de Eripha quadam venefica ſcribitur, quæ quodcunq; animal eſſet ītuita, veneno inficeret. vnde natum adagium ANVS ERIPHVS. Si ergò præſentes quoq; maleficæ eaſdem haberent notas, nulla in illis dignoſcendis eſſet difficultas: cum verò has non habeant: ferox tantum adſpectus, iniucundus, moleſtus, infenſus, ac morbiferus, illas ſatis ſuperq; manifeſtare poterit, vtrum venenum hoc intuitu inijcere potuerint, vel ne. De verbis autem quid dicam? nonnè cuiq; apertiſſimum eſt complures in grauiſſima mala confertim incidere, obmurmurante aliqua ex his Maleficis, aut nimium collaudante venuſtatem, valetudinem, robur, gratiam vel alia id genus? Hoc docet Plinius lib.7. cap.2. ex Iſigoni,& Memphrodori ſententia, in Aphrica familias quaſdam effaſcinantium eſſe,quarum laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantes. Atque ideò idemmet, Plinius lib.28.cap.2. tria facit verborum vim aliquam agendi habentium genera, impetrantis, depulſoris, incantationis, quibus putabat miſera (hac in parte) illa ætas, omnia aduerſa, mala, ac moleſta verbis tantū depelli: bonaq;

V 2 impe-

impetrari poſſe. Ego verò ſicuti veneficos verbis illis ſuis quandoq; maleficium inferre non nego, atq; ideò ſignum hoc inter poſtrema reponendum non cenſeo, quo ſaga mulier deprehendatur, ſi vt dixi, aut nimium collaudet, aut ſe malum aliquod inflicturam comminetur, ſicuti etiam ipſi tactui multum tribuo, vt propterea eum cui morbus iſte euenerit, poſteaquàm ab aliqua, vel aliquo, ex his ſuſpectis Maleficis in quapiam corporis partè tactus fuerit, iure optimo de Maleficio ſuſpicari poſſe cenſeam: non tamen credo ſimplicem hunc tactum, aut verba, aut adſpectum abſq; Dœmone aliquid efficere. Iccircò eos qui per hæc aliquid operentur, certa veneficij ſuſpicione argui poſſe puto.

Sed de his alias. Nunc autem pro comperto habendum, Maleficium his tribus modis ſenſui conſpicuis, inferri conſueuiſſe, atque ideò eos qui in hanc paſſionem veneficij ſuſpicione non vacantē, inciderint, ſi vt dixi ad locum, modos, & hominū, vel mulierum conditionem animum conuertant, vbi, & ſecundum quos, & apud quos hæc primum incœperint, non difficili negotio conſequentur, fueritne, mali cauſſa ipſi naturæ ſuperior; an merè naturalis. Hæc tantum habui quæ proponerem pro Malefica dignoſcenda cauſſa.

Quod autem ad ſecundum pertinet, non raro, ſanè contingit, luem Veneream Pocutiano etiam veneno coniunctam eſſe, idcircò in his quoq; diſtinguendis verſari oportet, alia enim debet eſſe Simplicis, alia verò Gallicæ Plicæ curatio. Reſpicere autem oportet quam maximè ad præterita, & præſentia: Ad præterita quidem: Nam ſiquiſpiam

piam integerrima fruens valetudine, in hæc incide rit ſymptomata vſqueadeò de repente, quaſi ful mine percuſſus eſſet: hunc nulla luis Venereæ ſuſpicione laborare certò pronunciabimus. Quòd ſi antea pudibundis ægrotaſſet, vel carie, vel bubo ne, vel gonorrhœa, vel alio conſimili affectu de tentus fuiſſet, ſubſequentibus deinde Plicæ ſym ptomatis: hunc vtroq; affectu ſimul laborare ſuſpi candum eſt.

Ex his verò quę præſentia ſunt, magis confirma bitur ſuſpicio, ſi tophi adſint, vel vlcera, ſiue in faucibus, ſiue in cute, vel puſtulę, impetigines, aliaque id genus quæ in ſola Plica à lue Venerea ſeiuncta, conſpici non conſueuerunt.

Prӕterea ſi ſuperueniēte pilorum inuolutione, ſymptomata articulorum, ac neruorum non deſi nant: hoc quoq; argumentum Morbi Gallici ſatis conſpicuum eſſe poterit.

Vno verbo conſiderandus eſt ſtatus, ſexus, ætas, conditio, mores, peregrinatio, atq; alia id genus; Liberi enim mares, iuuenes, diuites, intemperan tes, in Italiam noſtrā venientes, rariſſimè vix ipsā Galliam non attingunt, etiamſi ab ea abſint quàm longiſſimè. Iccircò & hos, & eorum filios, ac filias luis Venereæ ſuſpectas habere oportet; cum pluri mi ab initio morbum contemnant, neque illam ſubire velint curandi rationem, quæ oportuna, & ad illum expugnandum eſſet idonea, imò verò ma lunt eſſe, quàm vulgo credi Gallico laborare, & tūc verentur ſe tales credi, cùm curantur.

De diſtinctiuis, ſatis dixiſſe videor. neq; enim locus hic poſtulat, vt in communibus, ac vulgatiſ ſimis verſemur; doceamusq; modū cognoſcendi,

hanc vel illam corporis ac partium temperiem, variaſq; humorum abundantium naturas. Hæc enim ex alijs petantur locis. Nos ad Prognoſtica ſtilum conuertimus.

CAPVT XLIV.

DE PROGNOSTICIS.

NON vereor Polonos omnes ànxiè expectaturos: quid futurum ſentiant Patauini Medici de huiuſcemodi morbo. Quibus, vt ego pro parte mea quàmbreuiſſimè fieri poteſt ſatisfaciam: dico, nullam eſſe cauſſam propter quam morbus iſte multum progrediatur: ſi quis debitam adhibuerit diligentiam. Quòd enim ad aeris conſtitutionem pertinet, hęc quanquam per annos multos humida iam perſeuerans, affectũ iſtum fouere poſſit; mutabitur tandem, fortè etiã citò: vt in poſterum magni expectandi ſint ſquallores, ſicuti hactenus maximas habuimus humiditates. Ita enim fert temporum viciſſitudo. Quòd autẽ ſpectat ad viuendi rationem, & ad luem Veneream: quis, ſi voluerit, non poterit in poſterum temperantius viuere, cautius cum infectis mulieribus agere, & ſi aliquando inficiatur, morbo ſtatim occurrere, non autem cum alijs (vt pleriq; faciunt) congredi, ſumma deinde plurium pernicie? Quòd ſi maleficium aliquam habeat hac in re partem: quid prohibet quò minus Maleficarum conſuetudinem prorſus explodant? Notas faciant Magiſtratibus, qui illas deĩde omnes ferro, & igne ad vnam vſq; perdant, & conſumant. Sic vul-

garem

garem morbum ſenſim ſporadicum euaſurum, tãdemque finem habiturum ſpero.

CAPVT XLV.

DE CVRATIONE PLICAE ET PRIMVM DE REMEDIIS AD FASCINATIONES.

DVM tandem ad curandi rationem me cõuerto, in cuius gratiam reliqua omnia dicta ſunt, & quòd maximè optatum eſſe video: operæprecium me facturum exiſtimaui, ſi de auxilijs Faſcinationi conferentibus aliqua in medium proferem. Cum enim Faſcinatio in huiuſcemodi caſu tantam videatur habere partem: vt rationes pro hac ſententia adductæ vix à nobis ſolui potuerint: ideò congruum erit non prorſus cauſſas iſtas ſpernere: ſed aliquid ad illas ambigendas adducere.

Quia verò tota hæc tractatio in Curatricem, ac Præſeruatoriam diſtinguitur, vtraq; verò tribus modis peragi conſueuit, Superſtitioſis, ſcilicet, Naturalibus, & Diuinis: de Superſtioſa medendi ratione tamquam tota Dæmoniaca, atq; ideo Dæmoniacis relinquenda, nihil dicam: Diuinam autẽ vtpotè, quæ ad Sacerdotes Sanctoſq; homines pertinet, ſilentio obuoluam: in Naturali præſeruatoria aliquantulum verſabor. Nã Curatiua vt video nihil differt ab ea quam abundè infra propoſituri ſumus, pro venenata hac cauſſa ſuperãda, ab omni etiam Maleficio ſeiuncta.

Quòd igitur pertinet ad Præſeruatoria remedia

contra

contra Faſcinationes excogitata, & inuenta: non vereor futuros quoſdam, qui horum plurima, ſuperſtitioſa prorſus, ſint exiſtimaturi, nullaq; vi naturali prædita. Quibus aſſentiri minimè poſſum, qui cenſeo, contra illa ſaltem veneficia, quæ Diabolum diximus ex vegetantium ſuccis componere ; propria quædam inueniri, quæ eorum uim obtundant, ac confringant. Cum enim nil condiderit Deus tam noxium, quòd ſuum non haberet depulſorem; noluit quoq; hoc ipſum depulſoriũ auxilium tam occultum eſſe, quòd ſuum non haberet inuentorem. Ideoq; vbi ad illud inueniendum defecit ingenium, ſuffecit Naturã, vt propterea pleraq; bruta animantia videamus varias à natura doctas eſſe plantas, quibus noxia, & inſenſa arcere poſſent. Vt Hirundines, Apium ad tineas blattaſq; profligandas; Ciconias, Platanum, ad fugandos Veſpertiliones; Palumbes, Lauri folia; Accipitres, Hieracium; Coruos, Arum; Vpupas, Adiãtum; Cornices, Supinam Verbenacam; Turdos, Mirthum; Perdices, Arundinem; Ardeolas, Carũ; Aquilas, Gallitricum; Galeritas, Gramen ; Cygnos, Viticem ad aliqua ſibiipſis inſenſa propellenda. Quòd ſi pro beſtiolis hęc facta ſunt, cur quęſo non concedemus, Deum qui ad irrationalium cuſtodiam hæc condidit, rationali quoque generi in cuius gratiam omnia ſunt creata, quodq; omnium maximè veneficijs expoſitum eſſe præcognouit, proprium aliquod ad hæc arcenda auxilium reliquiſſe?

Quòd ſi reliquit, cur etiam non fateamur id quòd per naturam ingenitam inueniri non poteſt, ingenio, ſtudio, obſeruatione, experimentis mul-

tis,

tis, tandem repertum eſſe? Ita ſanè mihi videtur: & cum ita cenſeam, ea quoq; ſubijciam, quæ naturali quadam facultate, ea Malefica medicamenta ad ſe trahere poſſe puto, quæ in modum quinctæ eſſentiæ à varijs ſimplicibus extracta, valuis, poſtibus, ſubliminaribus, lectulis, alijſue locis apponuntur.

Hęc itaque omnia debent eſſe valdè odorata, calida, & ſicca, tenuiſſimarumq; partium, vt per totum conclaue, ac domum diſtribui, in minimas quaſq; ſubſtantiæ partes penetrare, illaſq; alterare valeant. Iccircò frequentes laudo ſuffumigationes in ædibus factas ex Thure, Myrrha, Styrace, Benzuino, ſiue Beniuino, Croco, Xyloaloe, Cypero, Cinnamomo, Cariophyllis, Muſco, Ambra, ac ceteris id genus. Ligna quæ in hypocauſtis accenduntur, ſint pariter odorata ex Iunipero, Cupreſſo, vel ſimilibus.

Pilæ componantur odoratæ, quas apud ſe habeant primates ſaltem, & geſtent continuo, aut fiant parui globuli, qui collo appendantur, ex ladano, muſco, ambra, & reliquis iam dictis.

Pręter hæc verò neq; ſuperſtitioſa exiſtimo alia quædam antiquitus inuenta, longoq; vſu, & traditione poſteris quoq; accepta; ex quibus nonnulla manifeſtos habere agendi modos, alia verò occultos cenſeo.

Et inter illa quæ manifeſtis agunt modis, Scillā eſſe credo, in liminaribus ianuæ domus appēſam; quàm tamen non ideò introeuntes ab omni faſcino vindicare poſſe reor, quòd (vt fortè cenſuit Plin. lib. 2. cap. 68.) ipſa ingredienti, vel egredienti aliquid virium tribuat, quibus deinde poſſit ab

omni veneficio immunis euadere? ſed quòd tantum veneficij medicamentoſi ſubſtantiam, vt potè tenuem, raram, mole paucam, virtute maximam, in ſe trahere poſſit; cum calida ſit, ampla, poroſa, plicis, & conduplicationibus plena, extra terram quoq; progerminans, odoreq; graui donata, vt propterea non Plin. tantum, ſed alij pleriq; doctiſſimi viri tantam huic vim ineſſe voluerint, vt omnes in vniuerſum ſtirpes quibus adſcita proſiliat, non modò ab omni aeris animaliumq; noxa aſſeruare, verum etiam lætiores, feracioreſq; reddere putent. Abſtinendum tamen in huius appoſitione ab incantatione, & emurmuratione omni, ne fruſtra ſuperſtitio accedat; quando ipſamet ſola, propter iam dictas cauſſas, poſſit virulentum vaporem ad ſe trahere. Idem quoq; tribuit Dioſcorides Rhamno tertio; Homerus Moly, qua vſum eſſe Vliſſem aduerſus Circes veneficia volũt. Alyſum omitto, Hyœnæ corium, Vpupæ auis, & Leporis cor in aluta contentum, Betonicam, Cyclamen, quæ omnia & ſi prima fronte ſuperſtitioſa videantur, ipſa quoq; vel occulta quadam proprietate, vel manifeſtis iam in Scilla propoſitis, iuuare poſſunt. Sed Cydonium ſilentio minimè prætereundum cenſeo, cuius meminit Athenæus tertio, Deipnoſophiſton, qui ſcribit ex Philarco lib. 6. Hiſtoriarum, lethalium medicamẽtorum vim, odoris Cydoniorum iucunditate hebetari. Pharicumq; venenum (quòd in præſentia non diſputo ſit ne ſimplex, aut compoſitum vt fecit Guilandinus, Langius, atq; alij.) iniectum caniſtro adhuc olente Cydonia mala in eo repoſita, euanidum factum, maleficamque facultatem amiſiſſe. Pari

ergò ratione poterit idem odor, illam faſcini ſpetiem ſuperare, quæ naturalibus medicamentis Dæmonum opera concinnatis exerceri conſueuit. Ad reliquas verò, quæ vel oculis, vel lingua, vel tactu fiunt, nil tutius quàm Maleficos omnes, ac Maleficas funditus tollere, & eodem tempore ad Diuina confugere, Chriſtum confiteri, peccata deteſtari, Euchariſtiæ Sacramento poſt ſacram Confeſſionem ſæpe vti, à profanorum librorum lectione abhorrere, pijſq; lectionibus incumbere, domumq, ipſam, & cubicula quotidiè aqua benedicta expiare, cunctis actionibus benedictionem, ſignumq; Crucis præponere, deniq; ceram benedictam in qua Agnus Dei figura ſit impreſſa, ſanctè ac deuotè apud ſe continere. Hæc profectò erit fuga Dæmonum, non Hypericum, aut Artemiſia, non Pentadactylus, Solis ortu, Luna creſcente euulſa; non Buphtalmon, aut Pæonia, aut Baaras Ioſepho tantopere celebrata, quas omnes in collatione dictorum, aniles fabulas eſſe exiſtimo. De Faſcino ſatis, ad cauſas Naturales iam tranſeamus.

CAPVT XLVI.

DE CVRATIONE PLICAE SECVNDVM CAVSSAS NATVRALES.

ACcedo iam Dei Optimi Maximi auxilio ad præſidia medica, & eorundem materias, quæ dirriguntur ad Plicam conſideratam quatenus à cauſſis producitur ſecundum na-

turæ vires operantibus, quamuis humano corpori præternaturales ſint. Diſtribuam verò partẽ hanc in duas, & in prima quidem erit ſermo de ſanandis ægris: in ſecunda de præſeruandis ſanis. Vtraque vtilis, prima verò etiam neceſſaria, ab hac itaque exordium ſumendum. Quia verò duplex eſt huius morbi facies, vna ante pilorum complicationẽ, altera poſt complicationem: diuerſam omninò in vtraq; ineundam eſſe puto curationem. Itaque dicam primum, quibus auxilijs tractandi ſint ægri, doloribus ſæuiſſimis, ſpaſmiſque ſiue conuulſionibus horrendiſſimis vexati: deinde verò rationem ſubiungam tractandi illos, quibus per pilorum intricationem ſublata vel imminuta ſunt hæc tã grauia ſymptomata. Quid in prima parte agendum ſit, non admodum obſcurum eſt; quo autem ordine obſcuriſſimum. Conſtat materias multas, eſſe minuendas; acres demulcendas: calidas refrigerandas: frigidas calefaciendas: viſcidas, lentas, craſſas, incidendas, abſtergendas, attenuandas: eas quæ impetu quodam mouentur ad hanc vel illam partem, reuellendas, ac repellendas: ſi fuerint impactæ, digerendas, & per eundem locum euacuãdas: & ſi locus prohibeat quia denſus, adſtrictus, obſtructus; rareſacientibus vtendum, laxantibus, deobſtruentibus. Ratione veneni, opus eſt euacuantibus, & alterantibus, vel à tota ſubſtantia, vel per manifeſtas qualitates. Sed & ſymptomata cum ex illis ſint quæ vires poſſunt deijcere, vt notauit Gal. primo ad Glauconem 14. & 15. dolor ſcilicet, & ſpaſmus ſeu conuulſio: egent medicamentis dolorem lenientibus, conuulſiuum motum corrigentibus. In hac Indicationum multiplicitate diu,

aut

aut multum non diſputabo cui primo incumbendum ſit, quia video Galenum noſtrum facilè nos ab hoc nodo extricaſſe, cùm ſeptimo Methodi xij. docet illi primo incumbendum, quod magis vrget non autem ſemper à causſis inchoandum, neq; ab illis affectibus, ſine quorum ablatione reliqui tolli non poſſunt. In hoc autem caſu, duo habent rationem vrgentis; cauſſa venefica, & ſymptomata. Poſſet ergò quiſpiam quærere cui primo, ac magis incumbendum? Quibus etiamſi facilè poſſim reſpondere: ex duobus vrgentibus illud antè omnia ſuperandum, ex quo maius periculum impendit, in hoc autem caſu maius periculum impēdere ex veneno, quàm ex ſymptomatis: attamen ambo hæc dico, poſſe vno, & eodem tempore tractari, atque vnico remedio ſanari. Eſt verò tota hæc medendi ratio in euocatione, ſeu attractione materię veneni in pilos ipſos repoſita.

Neq; verò exiſtimet quiſpiam Empiricam, irrationalem, inutilem periculoſam tardamuè eſſe huiuſcemodi operationem. nihil enim magis dogmaticum nil vtilius, tutius, magiſuè præſentaneū eligi poteſt. Dogmaticum dixi, quia nullus eſt Medicinæ ſcriptor, aut antiquus, aut nouus, qui non apertè doceat venenatam ſubſtantiam quàmprimum aut extra corpus ducendam, vel ad ignobiliores partes eſſe transferendam. At verò in humano corpore nil pilis ignobilius; ſunt qnidem & vngues ignobiliſſimæ, fiunt tamen circa illas affectus grauiſſimi, Paronychiam Gręci vocant. Pilus autem quacunq; replentur materia, nullam corpori infert moleſtiam. Eſt quoq; Dogmatica operatio, quia ſi cauſſæ primò incumbendum, quàm

morbis, aut ſymptomatis: profectò virus hoc quòd vt diximus omnium malorum eſt principium, & cauſa, quamprimum debet educi. Accedit quòd cum ſymptomata vrgent, etiamſi docuerit Galenus illis primò incumbendum, addit tamen xij. Methodi primo, nullam eſſe præſtantiorem viam ſanandi, quàm vno, & eodem tempore, cauſſam, & ſymptoma ſimul amouere. Sed tentantes pilorum implicationem, cauſſam, morbos, & ſymptomata vno, & eodem tempore ſuperamus: dogmatica igitur eſt curandi ratio, huius materię in pilos attractio. Vtilitas ex iam dictis patet, nam ſi morbi & ſymptomata grauiſſima curantur, quid patiẽti vtilius? Tuto autem fieri quis nòn videt; cum materia partim inſenſibiliter digeratur, partim in ſolis pilis ſtabuletur, vbi præter pædorem, ac pediculationem, & furfurationem, nihil mali infert. Multò autem melius eſt incomptos indecoros, fœtidos, & vermiculoſos habere capillos; quàm tot grauiſſimis ęrumnis diù noctùq; vexari. Omnium verò breuiſſima eſt hæc medendi ratio; cum quibuſdam vnica, alijs autem tribus, vel quatuor ad ſummũ ſeptem, vel octo noctibus, tota virulentia educatur, quàm omnia medicamenta etiam ritè per integras hebdomadas, ac menſes admota nec quidem attingere valent.

Video ſtatim dicturos quoſdam, hanc ſe medendi rationem non improbare, dummodo totius prouidentia pręcedat. Non tamen hi vllo modo audiendi ſunt, qui habent contra ſe rationem, auctoritatem, & experientiam. Rationem quidem; Etenim venenum in ambitu corporis diffuſum, non autem penitiora viſcera petens, minimè in-

tro ducendum eſt. At medicamenta purgantia, & ſectionem venæ intro ducere humores, clarius eſt, quàm vt probatione egeat.

Eſt contra auctoritatem, quia venenum in ambitu corporis exiſtens; eandem habet curandi rationem, quàm nuper morſu inflictum. At morſu inflictum attrahentibus curari, non minus notum eſt: quàm, purgationes, intro humores ducere. Hinc Damocrates apud Galenum ſecundo de Antid. cap. 16. hęc habet.

,, *Vnusq; iccirco eſt omnium curæ modus.*
,, *Omnibus carnem vulneratam protinus*
,, *Scalpello circumcide, vel igne amputa,*
,, *Ventoſam poſt hæc, ni locus vetet, infer,*
,, *Acutiſq; & vrentibus medicinis*
,, *Vulnus ſeruabis latum multo tempore.*

In cuius ſententiæ confirmationem Gal. à quo deinde reliqui omnes medici Græci, Arabes, & Latini acceperunt, quinto ſimpl. 18. & 19. & lib. de conſt. artis cap. 19 atq; alibi, cum docuiſſet venenum & alterantibus, & euacuantibus ſanari: dũ ad euacuantia ſe conuertit, alia non proponit, præter ea quæ in cutem deducant. Sed ne quiſpiam dicat fruſtra hæc à nobis adduci, cũ de venenis morſu inflictis intelligantur, non de intro genitis, quale eſt hoc Pocutianum: Primum quidem dico falſam eſſe hanc eorum ſententiam, vt nos abundè in ſecundo noſtro de Phoenigmis libro aliàs oſtendimus: Deinde verò addo experientiam rerum omnium magiſtram, quæ in præſenti hoc caſu nos melius docere poteſt, quàm rationes, & auctoritates (Quanquam habeat quoque pro ſe argumenta fortiſſima, & optimorum ſcriptorum teſtimonia

ſi rectè intelligantur. Quòd igitur ad experientiam pertinet, vellem eos qui aliter ſentiunt, poſſe omnes illos audire: qui purgationibus, & ſectionibus venarum, ante capillorum inuolutionem tractati, in contractiones membrorum, cæcitateſque inſanabiles, vel alia id genus mala inciderunt.

Hoc quidem ſcio, Illuſtriſſimum illum D. D. IOACHIMVM DE OCIESNO mihi retuliſſe, dum ex Pocutio in Patriam hoc morbo grauiter conflictatus rediret, ſe in illo itinere multos inueniſſe, alios cæcos, quoſdam claudos, alios aliter tentatos; qui ſe in hæc ſtatim incœptis purgationibus incidiſſe affirmabant.

Habeo prętetea Epiſtolam Illuſtriſſimæ Matronæ Polonæ, Polonicè ſcriptam, ſed D. Vrſini noſtri opera latinitate donatam, quæ hoc morbo vexata, ſcribit ſe vena in cubito ſecta, confeſtim ſæuiſſimos in eo brachio dolores cum tumore œdematoſo paſſam eſſe: Pari ratione in pedibus vena aperta, dolores acerbiſſimos in vtroq; crure ad malleolos excitatos fuiſſe.

Quo argumento apertiſſimè demonſtratur, eo confluere virulentiam, quò tendit humor euacuatus. Atq; ideò ſicuti ex ſecta vena ducitur in mēbrum vbi facta eſt ſectio: ita ex epoto medicamento, ducetur in venas, in iecur in ventriculum, quod erit multò deterius. Neq; quis dicat ex medicamento illam potiùs euacuatam iri. Etenim difficillimum eſt, materiam pinguē, craſſiuſculam, in venas attractam, ac ſanguine commixtam, non potius aut parietibus vaſorum hærere, aut craſſiori ſanguinis parti commiſceri, quàm educi. Multò

enim

enim faciliùs proxima,& tenuia educuntur,quàm remota,& craſſiuſcula. Et dato, aliquid illius educi poſſe, non tamen totum purgabitur: quod autē relinquetur, eo erit grauius, quò vires erunt imbecilliores,& quò magis agitata materia, ſanguini commixta, viſceribuſq; impacta, in plures, ac principaliores partes, vim ſuam exercere poterit.

Neq; iterum ſuadeat quiſpiam vſum purgantium, quòd ſperet poſſe quidem euacuari humores qui in venis ſunt, non tamen intra venas trahi materiam iſtam: eo ductus argumento, quòd ſit pinguis, ac craſſiuſcula, iccircò ad ingreſſum venarum minimè facilis. Nulla profectò eſt ratio, nam multò craſſiores materias in cute iam exiſtētes aliquando retroceſſiſſe legimus, ac quotidiè obſeruamus. Retrocedit quandoq; materia in aliquo abſceſſu contenta, de qua dicebat Hippo. 2. Progn. 68. quòd delirium, ac mortis periculum minetur. Retrocedit aliquando ſcabiei, impetiginis, alteriuſue conſimilis affectionis craſſus, ſalſus, ac melancholicus humor, qui deindè in venas receptus, febres intulit malignas, atq; exitiales, vt multiplici conſtat obſeruatione. Sed ne longiùs abeam, Epiſtola huius Illuſtriſſimæ Matronæ mihi communicata, apertiſſimè docet, quàm facilis etiam abſq; medicamenti aſſumptione, ſit huius materiæ ab vno in alium locum, à venis inquam ad extra venas, vel ab extra venis ad intro permutatio.

Scribit enim poſt vſum medicamentorum, venas in occipite vſqueadeò plenas extitiſſe, vt non modo obſtructionem, doloremq; ſentiret; ſed ferè à ſeipſa alienaretur. Subdit deindè ſuperuenientibus circa partes omnes externas doloribus, ac po

tiſſimum ad tendines poplitum, multam eo tempore venarum fuiſſe duritiem, aut craſſitiem. Quid ergò clariùs? Si poſt medicamenta venæ intumeſcunt, & dolor fit quem Illuſtriſſima hæc Matrona fatetur ſe exprimere non poſſe, idque tantum ſcribit, dolore ſuperueniente omnes ferè corporis partes cum maximo tædio & ſumma cum obſtructione exagitari, ideſt (vt nos ĩterpretamur) dolore grauatiuo, atq; extenſiuo tentari, qualẽ implctis vaſis conuenire ex ſecũdo de loc. aff. cap. 7. colligimus: ſi præterea quaſi mentis alienatio ſuccedit; quid aliud colligere poſſumus, quàm intro tunc duci materiam. Extra autem ferri, cum exinanitis quodammodo venis, dolores acutiſſimi, conuulſiui, membranarum, ac neruorum proprij promouentur. Permutatur ergò facilè hæc materia ab intro ad foras, & viciſſim à foras, ad intro; iccircò tanquam venefica, non antea erit purgantibus, vel alijs intro ducentibus tractanda, quàm in pilos ipſos fuerit deducta.

Hanc itaq; medendi rationem vſqueadeò rationi, probatiſſimorumque ſcriptorum auctoritati, & experimento conſentaneam, à me omnium primò in conſultatione cum alijs ſeptem Excell: viris habita, excogitatam, ac propoſitam, nunc quoq; eò libentius, atque hilarius Nobiliſſimis Polonis publicis datam monumentis trado, ac perſuadeo, quo video illam quoq; ab Excell: Io. Thoma Minadoo, in propria conſultatione ante noſtrum hũc librum impreſſa, & peruulgata, iiſdem Polonis, ampliſſimis, ac plenis verbis communicatam, ac perſuaſam eſſe. Etenim ſi in noſtram venit ſententiã doctiſſimus ſanè, ac celeberrimus noſtræ Scholæ

Pro-

Profeſſor: poterunt in eandem,& patientes,& ceteri omnes Medici libenter venire. Age igitur modum proponamus,quo breui,& facilè virulentiam in pilos deducamus. Quæ igitur educunt, multipliciter id facere poſſunt, aut cutem laxando, aut rarefaciendo,aut obſtructiones ſi quæ ſunt aperiẽdo, aut profundam materiam attrahendo. Vt audio materia iſta non admodum difficili negotio, in pilos erumpit, intermiſſa videlicet lotione & pectinatione, aut lotione facta vel ex decocto fabarum, aut ſphondylij, aut ſeminis cannabini. Itaq; pro illa euocanda intermittatur lotio, pectinatio, fiantq; omnia remedia mollientia, rarefacientia, porros, ac meatus purgantia. Non enim vt puto pro hoc conſequendo ſcopo, opus erit attractorijs. Erunt hæc neceſſaria pro eruenda funditus omni virulentia, vt neq; in corpore,neq; in pilis amplius lateat, laboremq; & pędorem omnẽ corrigat; de quibus infra dicemus. Nunc autem de prioribus tanquam ad hanc rem perficiendam aptiſſimis erit ſermo. Tria diximus eſſe præcipua horum genera, quædam enim mollientia ſunt & laxantia, poſſuntq; illis adminiſtrari,qui cutim habeant pręduram,ac craſſam,ſunt verò oleum dulce aut commune ex oliuis,aut amygdalinum: Pinguedines anatis, anſeris, vel gallinæ: Mucilagines variæ: Linimenta ex his confecta, quibus tepefactis, loci omnes in quibus pili longiores,& implicationi ſubiecti, oriuntur, molliter illiniri, ac leniter confricari debent, mane & veſpere, hora vna, vel altera ante cibum. Idipſum verò faciendum rarefacientibus, ſiue oleis, vt eſt Chamæmelinum, Anethinum: ſiue decoctis ex quibus parentur lo-

tiones. Fiant autem decocta ex eodem Chamæmelo & Anetho, additis Meliloto, Malua, Althæa, Cucumere ſylueſtri, Bryonia, ceteriſq; id genus pluribus, quorum vnũquodq; non modo reliquis commixtum, ſed etiam per ſe in hunc vſum accipi poteſt, vt vbi ad manus non ſit vna medicamenti materia, alia ſtatim in illius locum ſubijciatur. Quòd ſi hæc ſatis eſſe non videantur, ad Ecphractica, & Eccathartica confugiendum, quorum hæc quidem porros expurgant, illa obſtructione & infarctu liberant. Cuiuſmodi ſunt quamplurima. Sed eorum aliqua proponere non grauabor: ne putent Poloni in ſolo Sphondylio aut fabis, aut cannabi, uim eſſe reuocandi virus in capillos. Id ipſum enim præſtare poſſunt, imò verò fortius Lupini, Elleborus niger, nitrum Aphronitrũ, Amygdalę amarę, Scilla, Iris, Abrotonum, aliaq; id genus plurima ſapore amara, atq; ideò detergentia, & meatus expurgantia, de quibus Gal. v. ſimpl. 12. Ex his ergò vel ſimul mixtis, vel ſeparatim acceptis lotiones, fomenta, frictioneſq; fieri poſſunt, quibus, ſuperata omni meatuum obſtructione, virulentia illa in vaporoſa ſubſtantia contenta quam primum educatur. Quòd non difficili negotio futurum ſpero. Et quamprimum vel ſpontè ſua, vel medicamentorum auxilio virulentia hæc pilos obſederit, tunc, ſecundum ſuccedit huius curationis caput, in quo ea veniunt proponenda, & vſurpanda, quæ virulentiam omnem ſiue in pilis contentam, ſiue in corpore adhuc relictam ſuperare valeant, ita vt abſq; recidiuæ periculo, capilli implicati pręſcindi poſſint, ſi spontè ſua non deciderint. Hanc igitur partem aggrediamur.

CAP.

CAPVT XLVII.

DE CVRATIONE PLICAE POST CAPILLORVM IMPLICATIONEM ET PRIMO DE AVXILIIS CHIRVRGICIS.

NON eſt profectò vſq; adeò manifeſtum, facta iam pilorum implicatione cuinam primò ex propoſitis indicationibus ſatiſfaciendum: an ſcilicet veneno, vel potius humoribus in corpore peccantibus. Venenum enim facta etiam implicatione adhuc in corpore ſubeſſe: præter alia multa, illud ſatis oſtendit, quòd ſi vel tota Plica, vel illius pars præſcindatur, morbus grauior quàm antea recrudeſcat. Si ergò ſubſiſtit venenum & ſumpta indicatione ab vrgenti, hoc ſemper magis vrgeat; ratio videtur ſuadere, huic etiam primo incumbendum. Ego tamen multas ob cauſſas aliter ſentio. Primum quidem ſi tunc quoq; in eodem perſiſtamus ſcopo educendi ſcilicet venenum per pilos ipſos, nunquam minuetur plenitudo, neq; purgabitur cacochymia. Etenim vel res ex voto ſuccederet, vel non. Si ſuccedat, & integrè venenũ omne per pilos educatur, quid eſt opus purgatione? Si non ſuccedat, ergò tandem, & poſt multam temporis iacturam, id faciendum, quòd nos ſtatim apparente implicatione faciendum conſulimus. Quòd ſi quis dicat poſſe ſolis attrahentibus in pilos totam curationem perfici, poſteaquam diximus nos venenum iſtud curari

ri vt cetera morſu inflicta, hæc verò ſolis attrahentibus tractantur, vt apud Damocratem, &c. videre eſt. Verum res non ſic ſe habet. Quandoquidem etiamſi venenum iſtud in hoc conueniat cum morſibus venenatis, quòd profundum non ſit: in hoc tamen diſtat, quòd cum intro generetur, habet pro ſui fundamento, ac perpetuò fomite plenitudinem, & cacochymiam, quibus perſeuerantibus, vix, ac nec vix quidem fieri poteſt, vt tota hæc per pilos virulentia extrahatur. Et eò minus educi poteſt, quo, pro aliqua ſui parte in venis continetur, vel ibi genita, vel ab extra, ad intro tranſpoſita. Neceſſaria ergò eſt hoc tempore totius corporis prouidentia. Atq; ideò etiam in venenatis morſibus, vbi morſus fuerit corpulentus, conſulit Paullus ſectionem venæ. Neq; verò retroceſſus periculum imminet. primò quia virulentia iſta iam extra cutem conſtituta, ab externo aere denſior, ac craſſior fit. ſecundo, quia pilis ipſis arctè admodũ inuiſcatur. tertio, quia in pediculos aliqua ex parte conuerſa eſt. quarto, quia externa remedia admoueri poſſunt, quæ illam ibi conſeruent. denique, quia ita debet inſtitui hic medendi modus, vt virulentiam reuocare minimè poſſit. Verſatur aũt rectus hic medendi modus, in loco, quantitate, tempore, & modo mittendi ſanguinis, atq; adminiſtrandis aliis omnibus excretionibus prout decet. De quibus omnibus ſingillatim dicemus, ſumto à venæ ſectione exordio. Conuenit profectò in preſenti affectione Venæ ſectio, ſi ætas, uireſque permittant, poſteaquam ex prædictis patet, hũc affectum non eſſe ſine plenitudine, atq; ea quidem aliquando inſigni, etiamſi ſubſit etiam cacochy-

mia.

mia. De loco mittendi ſanguinis ita ſentio, ſecan das potius eſſe venas inferiores, quam ſuperiores. Multiplex quidem me mouet ad id perſuadẽdum ratio. Primum quidem quòd intelligam magna ex parte mulieribus hoc malum fieri, quibus conſuetæ ſanguinis excretiones ſint ſuppreſſæ. Secundo, quòd longè admodum faciẽda ſit venæ ſectio ab ea parte, in qua virulentia reſidet, reſidet autẽ magna ex parte in capillis, ac ſubiecta illis cute. Itaq; cubiti venę ſecandæ non ſunt, quæ vt capiti proximæ non tantum ab eo reuellere, ſed & ſimul aliquid intro ducere valent. Neq; quis dicat Cæphalicam tantum venam id præſtare poſſe; Cũ enim quæ in brachio ſunt, ſint ſibi admodum propinquæ, & ex eodem trunco emergentes: nulla eſt ratio quamobrem illa vna, non autem omnes à capite educant. Atq; ideò tametſi Gal. 3. de Anat. adminiſt. cap. 6. aliquam videatur facere diſtinctionem venarum brachij, vt aliæ proſint magis partibus ſupra clauiculas, quædam verò magis infra: attamen tandem omnes iſtas, vtrunq; locum iuuare poſſe docet. Multò autem diuerſa eſt infernarum venarum ratio: quę cum longè à capite diſtent, neq; ex communi quodam trunco oriantur, etiamſi aperiantur, non facilè poſſunt aliquid à cute capitis, & circumferentia, ad centrum ducere. Accedit quòd in veneno extra venas exiſtenti, ſemper conſultum eſt eas euitare venas, quæ magis amplæ ſint, cordiq; proximæ; Nam vt aliquando docuit Galenus 4. de Tuenda valetudine cap. x. fieri in plenitudine maxima, ac laſſitudine Phlegmonode, vt his apertis materia ab extra, ad intro trahatur: ita & in hoc veneno idipſum contingere

poſſet.

poſſet. Iccircò ſatius eſt inferiores eligere venas, ad quas attrahere, longè melius eſt pro patientibus tanquam in locum à corde,& pręcipuis partibus diſtantem,quàm ad proximiores. Vno verbo cum ſectio venarum infernarum poſſit menſes & hæmorrhoides ſuppreſſas mouere, plenitudinem minuere, venenum tranſmiſſum non reuocare,relictam in eorpore virulentiam à partibus pręcipuis longè deducere; libentiùs eſt accipienda quàm venarum ſupernarum. Nè verò error vllus hac in parte committatur: conſulo, ne multum ſanguinis ſemel mittatur, ſed potius miſſio ipſa pro plenitudinis ratione, in duas, tres,quatuorq; vices diuidatur, vt ſcilicet admodum plethoricis vno die bis eadem vena ſecetur: vel quòd etiam fieri poteſt,ex eodem foramine educatur, ſummo mane ad ſex vel ſeptem vncias, veſpere, ad quatuor vel quinq;: poſt biduum verò,alteriùs pedis vena aperiatur, & ſanguis eodem modo, ac quantitate mittatur, iſq; non ex amplo, ſed potiùs ex moderato foramine, neq; confertim, ſed ſenſim. Quod ſi vires id non ferant,neq; plenitudo requirat: bis tantum parceq; mittatur ſanguis, vno vel altero die interpoſito. Quando autem neq; huic miſſioni vires ſint ſatis: ſcarificentur crura. Quantum vero poſſit in venenatis morbis crurum ſcarificatio: docuit Apollonius apud Oribaſium, confirmatque, ratio ipſa. Attrahit enim venenum,& ad infernas, & ad cutaneas partes, quod maximè nobis optatum eſt. Scarificationis autem nomine, non tantum veram & legitimam illam antiquorum ſcarificationem intelligi volo, cuius meminit Anthillus apud Oribaſium,&quàm penè exſtinctam in lu

cem

cē reuocauit doctiſſimus Proſper Alpinus rei Herbariæ in hoc Patauino Gymnaſio Profeſſor meritiſſimus, in libro quem de Medicina AEgyptiorū conſcripſit; verum etiam ſcarificatas cucurbitulas ſubintelligi volo, quæ & pinguioribus,& infirmioribus,& pueris multò magis conueniunt,quàm venę ſectio. De Hirudinibus autem pauca dicam, qui ſcio Polonos his admodum non delectari,atq; ideò ſatius eſſe duco, ſuppreſſum hunc ſanguinem vel alijs iam propoſitis euacuare, vel frictione facta felle taurino, Cępis, Folio ficus, Boraginis, radice Cyclaminis vel alio conſimili quàm hirudinibus prouocare. De cauterijs quid ſentiendum, dicam paulò infrà, ſicuti & de reliquis omnibus auxilijs Chirurgicis quæ in hunc vſum venire poſſunt. Itaque ad Pharmaciam tranſeamus.

CAPVT III.

DE PHARMACIA, ET PRIMO DE VOMITORIIS

CAcochyma eſſe Polonorum corpora, præter inſignem plenitudinem,oſtendit quotidiana experientia,noſq; ipſi abundè documus. Hanc itaq; corrigere oportet.emendabitur verò euacuantibus, & alterantibus. Et quando euacuantia multa ſunt, de vomitorijs primò agendum. Sunt vomitoria in duplici differentia, quædam enim ipſum tantum ventriculum expurgant; nonnulla à toto corporis ambitu trahūt,quorum quædam valida quidem ſunt, ſed innoxia, vt Semen Erucæ, Rapi, Anethi, Naſturtij, A triplicis Aſſari radix, Geniſtæ flores: quædam ſunt omninò

venenata vt albus elleborus, antimonium, lathyris, ricinus, atq; alia id genus. De euacuantibus ventriculum tantum, nulla eſt dubitatio, humores enim per eundē locum ſunt euacuandi, in quo cōtinentur. Itaq; ſi in cauitate ventriculi reperiantur, vel deiectione, vel vomitu educendi ſunt, pro vt vel ipſa humorum natura, & motus, vel patientis temperatura, conformatio, ſtatuſq; corporis, & tempus anni docuerint. Bilem enim & humores os ſupernum petētes, per ſuperiora educemus; præcipuè æſtate (Caniculæ tempore excepto) in corpore gracili, facilè vomente, & nequaquam tabido: contrario autem modo ſe habentes, per inferiora purgabimus. Atq; in his quidem ſatis erit ad vomitionem vti laxantibus quibuſdam, vt amygdalino oleo, & ſi quid craſſi humoris fuerit, ad incidendum oxymelite, vel quòd mihi magis placet, ab aſſumpto cibo, & potu præcipuè copioſo, nec ſemel tātum ſed bis in menſe, vt nobis memoriæ prodidit Diuinus Hippocrates in libro illo de Salubri Diæta; cuius ſententiam ſcio quidem non vno & eodem modo ab omnibus fuiſſe acceptam, dum ipſe Hippocrates duobus diebus continuis id fieri debere docet, Galenus autem in cōmento ſcribit, nihil cauſſę eſſe quin per interualla iſta faciamus. Sed de hac re nolo eſſe admodum ſollicitus, qui video vtrūnq; tutò fieri poſſe.
Atq; hæc quidem carent omni dubio. Maior aūt eſt difficultas de vomitorijs à toto corpore educētibus; quæ dubitatio militat quoq; in medicamentis purgantibus uenenata qualitate præditis, num quid in hoc caſu accipi debeant vel nè. Non deſunt profectò temerarij homines, qui indiſcriminatim

natim non in venenatis tantum morbis, ſed & in ſalutaribus, maximo patientum periculo, & artis noſtræ ignominia hæc experiantur, qui ſi vnum vel alterum ſuccoſum, ac robuſtum hominem, denſis ac ſolidis ventriculi membranis donatum, caſu potiùs quàm ratione ſanant, centum miſerrimè perdunt; eneruatis viribus omnibus, diſſolutoq; totius ventriculi robore, ac tono, membranis eiuſdem à venefica qualitate laceſſitis, à nimia humorum copia extenſis, ac ſubtiliſſimis redditis, conſumptoque humido primigenio, ac calore innato. In hæc profectò incidunt qui Empiricis quibuſdã curandos ſe tradunt, perſuaderiq;, & cæteris perſuadere volunt, laborioſas illas vomitiones, & vẽtris deiectiones per album veratrum, Antimoniũ, Præcipitatum, aliaq; id genus vſq; ad ſanguinem, ad ſyncopen, & aliquando ad mortem factas, ſalutares, & admittendas eſſe. Contra quos ego in præſentia ex profeſſo diſputationem non ſuſcipio, ſed illud tantum quod ad rem noſtrã pertinet conſtãter affirmare audeo, in veneno hoc Sarmatico, nuſquam, & nunquam fortiora hæc medicamenta vel vomitoria, vel deiectoria eſſe eligenda; nè vires, quæ tandem præcipuam habent expugnandorum malorum partem, collabantur: nè virulentia quæ in partes extimas, & ignobiles reſidet, ad nobiles & internas deducatur: ne deniq; tanta humorum copia, & impuritas, per os ventriculi valdè ſenſibile expurgetur, quę in tranſitu ſyncopen inferre poſſit. Non ignoro in aëre peſtilenti, in venenis nuper aſſumptis, aliquando, hæc profuiſſe, ſed longè alia eſt ratio; quandoquidem in Peſte aut veneno nuper accepto, non ægrè admodum venefica mate

ria eijci vomitu poteſt, quæ adhuc altius ſe non in ſinuauerit, neq; à prauis corporis ſuccis incremen tum habuerit. At venenum quòd iam in varias partes diſtributum ſit, quodq; eaſdem partes intẽ peratas reddiderit,& ab illis, atq; materia multa, ac vitioſa generationem, incrementumq; ſuſcipit, à circunferentia ad centrum euocare, non minus pernicioſum eſſet, quàm venenum morſu inflictũ, ad interiora propellere. Valeant igitur qui in ſimi li caſu, vomitorijs, ac purgatorijs validis vtuntur. Qui ſanè non putent habere pro ſe Gal.3.in 6.epid. 30. dicentem, ſe in cutaneis affectibus purgatio- nes, non prohibere; Etenim loquitur ibi Gale. de materia iam cuti impacta, qualis erat illa, latas fa- ciens Simoni puſtulas, à qua longè diſtat venenũ iſtud. Præterea neq; nos quædam vetamus, ſed hæc tantum deleteria, longè pericloſiora veneno illo, quòd curandum proponimus.

CAPVT IL.

QVA RATIONE DOGMATICA PVRGATIO INSTITVENDA SIT.

IN maxima humorum abundantia, cum fortio ribus vti non licèt: vel ad mitiora confugien- dum, vel ad fortia quidem, ſed vſq; adeò cor recta, & in moderata quantitate exhibita, vt inſi- gnem non poſſint efficere perturbationem. Atq; ideò pro varietate humorum peccantium, ſic tan- dem totam hanc curationem inſtituerem; vt ſi pi- tuita potiſſimum abundet, primò leniatur aluus

hoc

hoc medicamento. R.Mellis roſ.ſol.vnc.iij.Mannæ electæ vnc.ij. decoct. Betonicæ, Pulegij, Origani, cum drac.ij.ſenæ.q.ſ.m.f.p. Capiatur horis quatuor ante cibū. Sic deinde præparentur humores. R.Oxymel.ſimpl. Syrupi de Betonica, Mellis roſ. ſimpl. an. vnc.j. m. Accipiatur ſine diluto per tres dies continuos, deinde exhibeatur hæc Purgatio. R.Agarici trochiſcati drac.j. Infūdatur in decocto ſupraſcripto ſ. a. & facta expreſſione adde, Mellis roſ.ſol. mannæ electę an. vnc. ij. m. & f. p. Accipiatur quinq; horis ante cibum. Libenter verò Agaricum admitto, cum & ex Auicennæ ceterorumq; ſententia Alexipharmacum contra venena putetur, & in Polonia plurimæ ſint, atq; maximę ſiluæ larignæ, in quibus Agaricum quàm optimū colligitur. Præparentur ſecundo humores ſic R.Oximellis ſcillitici, compoſiti, an.vnc.s. Syrupi de Betonica vnc.j. decoct. Bètonicę, Fumariæ, Stæchados, Boraginis, Pulegij, Origani, Tragorigani, Mentæ.vnc.iij. m. pro ſyrupo. Cur verò in pituita tractanda, ſenam, lenienti addiderimus, Syrupis verò fumariam, & boraginem; inferiùs explicabimus. Exhibeantur per dies quinque. Deinde verò eadem purgatio repetatur. quòd ſi quis potionem abhorreat, Bolos aſſumat aut Catapotia. Boli ſint iſti. R.Electuarii lenitiui vnc.j.Diaphænici drac.iij. m & cum zuccaro ſ. b. Pillulæ ſint iſtæ. R. Pillularum Aggregatiuarum drac.I. Maſtichinarum drac.s. cum aqua betonicæ reformentur pillulæ quinq; deaurentur. capiantur ſex horis ante cibum. His peractis, præſentem Medicum oportet eſſe acuratum in explorando viſcerum ſtatu, vt ſi quàm inueniat in iecore, liene, meſenterio,

aut

aut vtero obſtructionem, illam ſtatim amoueat. Non tamen mihi videtur locus hic poſtulare, vt lõgior ſim in proponendis medicamentorum materijs, quæ ad ſingulas obſtructiones ſuperandas faciunt. Illud enim docerem, quòd ſcio Medicos Polonos minimè ignorare. Vtantur itaq; ad has ſuperandas varijs illis Trochiſcis, ac Syrupis, pro varijs corporis partibus inſtitutis; deindè & Fomentis, Linimentis, Oleis, Emplaſtris, Suffumigijs, Peſſarijs, omnibus denique auxilijs, quibus plena ſunt Medicorum volumina. Ego enim in his diu perſiſtam, quæ præſentis mali magis propria ſunt. Atq; ideò paucis me expediens ab iis quæ vniuerſales reſpiciunt purgationes; ſi Melancholica corpora nobis tractanda offerantur, lenienda aluus Syrupo de Polipodio. Pręparandi humores ſyrupo de ſucco boraginis, de fumaria, de pomis ſimplici, & eodem repetito Syrupo de polypodio, conſultum erit per quinq; dies, compoſitos præbere Syrupos, de Pomis & de Fumoterræ hunc in modum. R. Syr. de Pomis compoſiti, de Fumoterræ comp. añ. vnc. j. decoct. Epith. Meſue. vnc. iij. m. pro Syrupo, quibus abſolutis repetatur Purgatio hunc in modum. R. corticum Ellebori nigri ſcr. ij. f. infuſio ſ. a. in decocto cordiali & facta expreſſione adde. ſyr. de Polipodio vnc. iiij. m. & f. p.

Hanc purgandi rationem, etſi pro melancholico humore propoſitam, omnium frequentiſſimè accipiendam eſſe conſulo. Etenim effectiuam reſpicit cauſſam, cunctis communem, calorem ſcilicet exurentem; ſiue in ſolidis partibus exiſtentẽ, ſiue in bilioſo, vel atrabilari ſucco reſidentem. Illas enim refrigerat, hos educit. Præterea verò &

cum

cum his fumoſa, ac fuliginoſa excrementa expugnare valet. Neq; verò hæc de viris tantum intelligi volo, ſed & de mulieribus; quæ etſi temperamentum totius, pituitoſum nactæ videantur; attamen ob vina generoſa, vel cereuiſiam fortem, & propter aromata, calorifici vaporis, & exuſti, vires tam validas experiuntur, vt ſcribat Illuſtriſſima illa Matrona, ſe ab vſu decocti ex Ligno, & China, quoſdam ſub capitis cute calores tam validos ſenſiſſe, quaſi feruidiſſimum quid ſub cute inſpergeretur: atq; ex emplaſtris adhibitis tantam ſuperueniſſe caliditatem, vt non modo caput occuparet, ſed cordi, & brachijs communicaretur, tàm graui dolore, vt quaſi ſub illo interierit. Itaq; purgatio ſic erit inſtituenda, vt ſemper exuſtionem reſpiciat, ſubinde verò alios quoq; peccantes humores, quòd ſuperiùs in tractando humore pituitoſo nos ipſi fecimus. Fortè dicet quiſpiam, hæc multò leuiora fore, quàm vt poſſint robuſtiſſima, ac valdè cacochymia Polonorum corpora emundare. Quibus dico, multitudinem, poſſe multis repetitis euacuationibus tandem ſuperari. Addo præterea, placidiora medicamenta ut plurimum melius purgare, quàm fortiora. Quòd cum in ipſis Polonorũ corporibus non ſemel obſeruauerim, in ſuam referre cauſſam operæ precium eſſe duxi. Fortia igitur medicamenta ideò inuenio copioſam facere euacuationem, quòd ſcilicet, propter inſigne irritamentum, morſumque, & calorem quem ventriculo inferunt, fortè etiam propter uim quandam attractoriam, multos, acreſq; humores à remotiſſimis partibus in eundem uentriculum, atq; inteſtina deducant; qui deindè ſuo pondere, & mor

ſu

ſu, expultricem, ad excretionem ſtimulent. Quod ſi fortè fortuna attractio à longinquis partibus nõ ſuccedat, vel quòd humores ſint craſſi, vel impacti, vel quòd viæ ſint impeditæ, ob iecoris ſcilicet obſtructionem, tantum abeſt vt tunc copioſa ſuccedat euacuatio, vt potiùs nulla fiat. Ratio autẽ eſt, quia ex calore, & mordicatione facta à medicamẽto, proximi humores ad ipſum ventriculum confluunt, & quia multi non ſunt, copia, irritare non valent, itaq; plus poteſt calor medicamenti ad illos retinendos, quàm facultas expultrix ad eoſdẽ educendos; & eo potiſſimùm, quòd innatus calor à deleterio medicamento diſſoluitur. Quòd ſi benignius fuerit medicamẽtum, neq; calore, neq; morſu uentriculo infenſum, neq; à longinquis trahens, materiam quàm mouet, expultrici obſequẽtem relinquet, & ſic euacuatio felicius ſuccedet; innato ventriculi calore, quòd omnium naturaliũ facultatum præcipuum eſt inſtrumentum, ualido, & uegete perſiſtente. Benigniora ergo medicamenta propter has omnes cauſſas eligantur, & ut dixi, ſi ita corporis cacochymia requirat, non tantum bis, ſed ter, quater, ac pluries repetantur, ut mox declarabo, cum iam paucis expoſuero rationem purgandi ſuccum quoq; bilioſum. Hunc itaque primo educemus Syr. roſ. ſol. unc. iij. de polipodio unc. ij. cum decoctione cordiali. Præparabimus autem Syrupo uiolato ſimplici, de fumaria, de cichorea, de endiuia, cum decoctis ſimilibus. In maximo ſanguinis feruore, & abundantia, atq; ex conſequenti quadam ebullitione (quàm maximè uerendam cenſeo omnibus quidem, ſed in illis maximè qui calidioris ſint temperamenti. hanc

enim neceſſariò ſequitur partis illius oleoſæ ac pin guis tranſmiſſio copioſa extra venas, & deinde venenum de quo iam diximus) conſulo vt fortiores præbeantur Syrupi, vel de Granatis, vel de Ribes, vel de Berberis, vel de Succo roſarũ, de Agreſta, de Nymphæa, vel de Succo limonũ, vel Arantiorum acidorum, de Papauere, aut de Portulaca. Loco decocti accipiant deſtillatas aquas, plantaginis, portulacę, & ſimilium, proportione Syrupis reſpondentium: ſeruentq; regulas antea dictas, vt quarto, aut quincto quoq; die, euacuationes repetantur, vel per idem leniens, vel ad ſummũ addita ſemidrachma hellebori nigri, aut drac. j. Rhabarbari in potione: aut ſi bolum voluerint, R. flor. Caſſię nou. extr. vnc. j. Electroſ. M. drac. ij confectionis Hamech drac. j. m. & cum zuc. f. b. Sed quia vſus Syruporum in Italia vſq; adeò frequens, apud Polonos multos non facilè admittitur: iccircò alia debet inſtitui illis purgandi ratio; qui minus libenter huic iam propoſitę ſubſcribãt. Hos igitur ſi pituitoſi eſſent ſic expurgandos curarem. Alternis diebus drac. ij. præberem Hieræ ſimplicis, aut drac. j. pillularum Maſtichinarum, aut ſi aluus durior eſſet, acciperẽ drac. s. Aggregatiuarum, & totidem Maſtichinarum: ſequenti autem die exhiberem Rotulas duas, vnam ſummo mane, alteram veſpere hora vna ante cibum; aut ex Diatrion pipereon, aut ex Diazinzibere, vel ex Aromatico roſato vel Caryophyllato, vel ex Diacalamentho, aut Diaſpolitico: prout Medicus præſens iudicabit, hanc partem & affectionem, vel illam magis reſpiciendam eſſe. Si Rotulæ minus placerent: Extractis vterer, aut Conſeruis, ſiue

Electuarijs, proportione reſpondentibus. Illud tamen moneo, in ſumma etiam pituitæ copia, in temperamento etiam apprimè frigido, atq; humido, Plica tamen laboranti, nunquam prorſus relinquendas eſſe auxiliorum materias, quæ cauſſam effectiuam, calorificam ſcilicet reſpiciant. Icciřcò vel poſt prædictas Rotulas, decoctum in iure ſactum eſſe ſuperbibendum, in quo bullierit cicoreum, borrago, fumaria, lupulus, endiuia, ſonchus: Aut conſeruam accipiant ſimul cum Rotula, ex roſis, violis, vel nymphææ. Aut deniq; ſucco vtantur condenſato ex cichorio, vel ſoncho, vel alia re conſimili. In tractando melancholico, & bilioſo ſucco, idem ſeruabitur modus pro illis qui Syrupos fugiant. Nam pro educenda melancholia, vel alternis diebus accipiant ſcrup. ij. Pillularum de Fumoterræ, vel vnc. j. ellectuarij Lenitiui, vel ius pullæ, aut columbi, cum drac. ij. Senæ. drac. j. Epithimi, & altera Polypodij: Aut hoc meo electuario, quo ad humorem melancholicum paulatim, & ſine moleſtia educendũ, familiariter vtor. ℞. Corticum Ellebori nigri vnc. j. Epithimi, Polypodij an. vnc. iij. fol. Senæ vnc. iiij. Mirobalanorũ Indorum vnc. ſ. paſſularum enucleatarum lib. j. florum Borraginis, Bugloſſæ, an. pug. j. Fumariæ, lupulorum, violarum, an. m. j. fiat decoctio f. a. deinde facta expreſſione. ℞. prunorum dulcium lib. ij. bulliant leui ebullitione in prędicto decocto, extrahantur nuclei, pulpaq; per ſetaceum tranſmiſſa, iterum bulliat in prædicto decocto vſq; ad moderatam conſiſtentiam, addendo floris Caſſiæ nou. extr. vnc. vi. In fine autem decoctionis, mannæ electæ vnc. iij. zucchari fini q. ſ. m. & fiant ellect.

Doſis

Doſis erit vnc.ſ. vel drac. vi. pro corporum varietate. Sequenti die ab vſu Electuarij, accipiant conſeruam ex floribus violarum, mixtam cum cõſerua florum Borraginis, aut Bugloſſæ, & ſic viciſſim modo hoc, modo illo vtantur medicamento. De bile idem eſto iudicium. Præbeantur bilioſis alternis diebus pillulæ de tribus cum Rhabarbaro, aut Caſſiæ drac.vi.vel Diaprunis ſimplicis vnc.j.ſ. vel duæ. Quanquam mihi certo perſuadeo, bilioſis quoque, propoſitum iam Electuarium ſummo pere conferre poſſe. In die interualli, accipiant bilioſi, Zuccharũ roſatum, violatum, conſeruam Nenupharis, ſuperbibant aquam Cicoreæ, Endiuiæ, Sonchi, Hepaticę, vel aliam ſimilẽ ſtillatitiam. Si adſit copia ſeri Caprini: eo quoq; vtantur non tamen oxymellite, ſed ſucco limonum, aut agreſta præparato. Sitibundi, multum ex eo bibant, libras tres, ac quatuor: cæteri vnc.x. vel libram vnã. In eundem vſum venire poſſunt ſucci vel clarificati, vel denſati, ex cichorio, &c. frigidis: & quando aquę ſuppeterent medicatę, vel æneæ, vel ferreæ, vno verbo frigidæ poteſtate, actu tamen calidæ epotæ, minimè improbarentur, in maxima quantitate acceptæ, ad libras ſcilicet x. xij. & plures, vt ſanguinem in venis contemperare, & excrementa per lotium, ac ſudorem euocare poſſent. Sed de his plura dicemus infra. Nunc autem vt tandem partem hanc abſoluam, quæ in purgandis humoribus, alterandiſq; primarum qualitatũ exceſſibus verſatur: illud vnicum dicam, quòd cum tantopere neceſſaria ſit hæc pars pro integrè expugnando huiuſmodi morbo, varia autem proponantur hominum ingenia, ſexus, ætates, ſtatus, naturæ, con-

ſuetudines, proprietates, atq; alia huiuſmodi: pru dentem debere Medicum cunctis opitulari; & cũ Mulieres, Pueri agreſteſq; homines purgandi occurrant, qui hoc vel illud fugiant, atq; auerſentur: huic quidẽ ſicuti proximè dixi ſuccurrat vno modo: alij alio. Huic per potiones, bolos, pillulas, rotulas, extracta, conſeruas, electuaria: alijs autem per pulueres, olea, & aquas deſtillatas. vno verbo, neminem relinquant abſq; aliqua purgandi ratio ne ætati, ſexui, temperamento, habitui, conſuetu dini, rationi vitæ, ac deniq; electioni ipſius aſſumentis, decenti, & familiari. Scio me multò pau ciora hac in parte dixiſſe, quàm inſignis humorũ prouentus, & maxima purgandi neceſſitas requireret: cæterum cum hæc ratio purgandi corpora, Medicis etiam mediocriter in arte verſatis non ſit ignota: ſatis mihi viſum eſt viam tantum præmõſtraſſe, interim permittens, vt Excellentiſſimi illi viri pro ſumma eorum eruditione, iudicio, & peritia: cetera inueniant, atque perficiant. Ego verò interim paucula quædam prǽfatus de Purgantibus Caput; ad maiora me conuertam.

CAPVT L.

DE PVRGANTIBVS CAPVT.

SI quis eſt caſus in quo caput purgantia locũ habeant: hic ſanè Sarmaticus vnus eſt omnium præcipuus. Cuncti enim morbi, ac ſymptomata, quæ in eo repetiuntur, dolores articulares, conuulſiones, gibboſitâtes, membrorum laxationes, oculorum inflammationes, pedicula-

tio,

tio, & furfuratio nõ ſine aliqua capitis læſione pro duci videntur. Atq; ideò Errhinis ſeu Naſarijs, & Apophlegmatiſmis Cerebrum erit euacuandũ. Huic tamen operationi, virulentia vſq; adeò proxima in capillis contenta obſtare videtur. Nam ſi venę ſectionem in cubito factam formidamus, nè venenum reuocet; quid putandum de Apophlegmatiſmis & Ptharmicis quæ ipſi veneno tàm proxima ſunt? Conueniunt tamen. Neq; enim grauiſſimi dolores interni abſq; hac purgatione integrè remoueri. neq; affectiones externæ ſuperari poſſunt. Imò verò neq; capillos implicatos quiſpiã iure optimo præſcindere abſq; Apoplexiæ, Epilepſiæ, cæcitatis, aut conuulſionis periculo ſibi perſuadeat: qui caput vſqueadeò plenum antea non emundauerit. Sint itaq; in vſu naſaria, maſticatoria, gargariſmata, aliaq; id genus Caput-purgia. Et quando fortioribus propter agitationis periculũ vti non licèt, ſaltem mitiora proponantur, ac recipiantur. Itaque pro maſticatorio accipiemus aut maſtichem ſimplicem; aut radicem Pyrethri, aut melli addemus aliquid Sinapis, aut idem Sinapi, & Piper, Pyrethrum, & Zinziber puluerizata, imponemus in linteo àliquo, factoq; nodulo, patienti dabimus vt in ore detineat; Aut decoctum parabimus pro gargariſmate, ex Hyſſopo, Pulegio, Stœchade, Calamento, Origano, ſimul cum melle roſato: aut illiniemus palatum Dia ſinapi, Theriaca, Mithridato admixta portione oxymellis ſcillitici tam in decocto, quàm in linimento. Hæreat autem memoriæ commune illud præceptum, ne vlceratis faucibus, aut laborante arteria & pulmonibus acriora hæc ſint in vſu. Quę purgant per na

tes: ſi ſternutamentum inducant, minimè proban tur, quòd nimis agitēt. ſatis erit vti ſucco Betæ, aut Maluæ, aut Hyſſopi addito modico melle Roſaceo aut Oxymellite vel ſimplici, vel ſcillitico, aut aqua hordei cum manna, vel ſimilibus. De medicamen tis quę ad humores in corpore peccantes diriguntur, ſatis dixiſſe videor. Reliquum eſt igitur vt ad venenum tranſeamus. Quia verò hoc in quibuſdam eſt duplex, Plicæ proprium, & commune Gallicum: ego in præſentia de Gallici curatione tā tum dicam, quantum ipſummet Plicæ venenum requirere videbitur. Qui enim plura de hac re voluerit: noſtrum de lue Venerea libellum perlegere poterit, in quo nulla prætermittitur eggregia, aut ſingularis curādi ratio, quæ hactenus à tot ſummis viris de hoc morbo ſcribentibus excogitata, atq; vſu habita fuerit. Ad rem ergò iam proximè accedamus: & primum quidem de medicamentis venenum vel educentibus, vel alterantibus, ver ba faciamus; mox & de ſpaſmo iam facto, & gibboſitate relicta, aliquā ſubiungamus; deniq; ad præſeruationem accedamus: ſicq; Dei Opt. Max. auxilio operi finem imponamus.

CAPVT LI.

DE CVRATIONE VENENI IN GENERE.

Quæ pro exſtirpandis venenis in vſum medicum accipi debent: notiſſima ſunt. tractantur enim euacuantibus, & alterantibus, vtrunq; verò fit & occultis & manifeſtis qualitatibus. Incognitus tamen & dubius

bius eſt euacuandi locus, ac modus: difficillima quoq; inuentu ſunt propria alterantia à tota ſubſtātia. Si enim de euacuatione ſit ſermo, poteſt venenum & Vomitu, & Medicamentis Subductorijs, & Diureticis, & Sudorificis, & in cutem attrahentibus euacuari: vt propterea in noſtro hoc caſu non facilè conſtet, quem locum aut modum eligere debeamus. Ceterum ſi morbi ſubſiſtentia locum euacuationis nos docet (veneno hoc vt docuimus in toto corporis ambitu precipuè verò in cute capitis, & capillis ſubſiſtente) attrahentibus in capillos & cutem, erit purgandum. Eadem enim eſt huius, & morſus venenati ratio; vt ſicuti venenum morſu inflictum ideò attrahentibus tractatur quòd virulentia altas adhuc partes non petierit, ſed in loco momorſo atq; in ipſa tantum corporis circumferentia reſideat; ita & iſtud, cuius ſedem diximus eſſe in corporis ambitu, nullum habebit euacuationis commodiorem locum ipſa cute. Cōfirmatur, quia ſi ſolis rarefacientibus, vel ecphracticis, magna huius virulentię pars expurgatur, maximoq; patientis emolumento: ergò attrahentibus & impellentibus quòd reſiduum fuerit integrè expugnabitur. Quare ad attrahentia ſtatim deſcendamus. Quorum cum quædam ſimilitudine ſubſtantiæ: quędam alijs modis trahant; ſingula ſunt diſtinctè à nobis proponenda, ac primo agendum erit de attrahentibus ſimilitudine ſubſtantiæ.

CAP.

CAPVT LII.

DE ATTRAHENTIBVS SIMILITVDINE SVBSTANTIÆ.

Attrahentia venenum ſimilitudine ſubſtãtiæ, video dupliciter intelligi poſſe: vel enim eſt ſimilitudo proprietatis ſubſtãtię medicamenti, cum proprietate ſubſtantię veneni: vel eſt ſimilitudo materiæ medicamenti cum materia proxima veneni. Vtrunque dici poteſt, vtrunq; eſt in vſu: De vtroq; ſingillatim loquemur. Similia igitur in proprietate ſubſtantiæ, ad huc bifariam diuiduntur. Vel enim ſimilia ſunt in Genere vel in Specie. Similia in Genere plurima inueniuntur, in Specie pauciſſima, & experientia tantum, vel fallaci Analogiſmo inuenta, ratione autem nunquam comprobata. De hac ſpecifica proprietate aduerſus venenum Poloniæ: nihil certi habeo quòd proponam, qui cum uideam & mihi & cæteris omnibus ignotam eſſe ſubſtantialem illam formam, uel temperamenti proprietatē per quam agit: ignotam quoq; eſſe debere proprietatem medicamenti in ſpecie huic ſimili, nemo inficiabitur. Si ergo attrahendum eſt ſimilibus, eligenda ſunt ſimilia in genere, non autem in ſpecie. Hæc uerò ſimilitudo generica eſt ueneni cum veneno: ita tamen vt venenum exterius, interiore ſit fortius. Si enim fortius non ſit, non attrahet, ſed attrahetur. At ſi fortius eſt venenum quod attrahit quàm quòd attrahitur, quomodo potuit nos do-

cere

cere Gal.v.ſimpl.18.medicamentum veneni attra ctorium, medium eſſe debere inter venenũ & corpus? Si enim ſit medium, erit pro aliqua ſui parte naturæ amicum, ideoq; inefficacius eo quod euocare intendimus, quodq; mediam non habet naturam, ſed prorſus naturæ noſtræ inimicam. Dum ſuper hac difficultate diligenter conſiderarem, multas ob cauſas inuenio Alexiteria medicamenta fortiora eſſe ipſo veneno intrinſeco, & tamen media inter corpus & venenum vocari. Quædã enim potentiora euadunt, quia præter ſubſtantiæ ſimilitudinem, cuti adhibita dolorem inferunt. Itaq; dolor eſt comes proprietatis medicamenti. Quędam ſociam ſibi adiungunt inſignem caliditatem: nõnulla vim habent euacuandi ſenſibiliter. Ad euacuationem verò ſequitur vacuum, ad vacuum autem, attractio: Itaq; vacuum iuuat ſubſtantiæ ſimilitudinem. His ergò auxiliarijs: poteſt medicamentum quanquam ratione proprietatis veneficæ infirmius intrinſeco potentius eſſe. Eſt quoque alia ratio. Dantur enim quædam attrahentia inter Alexiteria connumerata, nulla ratione ex ſe media, ſed omninò deleteria; vt Arſenicũ vel Riſagallum, quæ tamen tunc vt arbitror media dici poſſunt inter corpus & venenum: cum extrinſecus admota, non actuentur, neq; cutem exurant; Quando enim actuata ſolidã ſubſtantiam comburant, aut putrefaciant, non amplius media dici poſſunt. Sed de his poſtea. Nunc autem ad attrahentia, quæ verè media ſunt, noſtra iterum conuertatur oratio. Sunt in primo genere illa quæ dolorẽ inferunt ac calorem, vt Sinapiſmi. Confici autem poſſunt non ex Sinapi tantum, Pipere, Pyrethro,
 Euphor-

Euphorbio, Caricis, & id genus calidis: verum etiã ex alijs quæ maiorem cum interno veneno videntur habere ſubſtantiæ ſimilitudinem Trochiſcis ſcilicet viperinis, puluere albi Hellebori, Colocynthidis, bryoniæ ac ſimilibus. Poſſuntq; fieri vel Emplaſtra, vel Cerata, vel Linimēta de quibus abūdè diximus nos in primo noſtro de Phœnigmis libro. His ſuccedunt, quæ præter ſubſtantiæ ſimilitudinem calorem & vacuum ſibi adiungunt, vt quæ veſicas excitare poſſunt, in qua claſſe ſunt Flammula, Batrachium, Lepidium, Cantharides, & alia id genus à nobis pariter deſcripta in primo de Phœnigmis, & in poſtrema eiuſdem libri tertij parte. Poſſunt hæc quoq; ex maximo vſu eſſe, atq; ideò admittenda illis ſunt, qui ab hoc morbo vindicari cupiunt. Cum autem varijs componantur modis: Mihi tamen hæc cōpoſitio maximè arridet, vtpotè quæ veſicam vrinariam nullo modo lædere poſſit. R. Succi flammulę Iouis, Ranunculi, an. vnc. s. Euphorbij. dr. j. Sinapis, Piperis, Pyrethri. an. dr. s. Reſinę pini, Ceræ. an. q. ſ. m & ſ. Ceratum. Mihi inquam hæc, atq; aliæ, Cantharides non recipientes, valdè probantur: vtpotè quæ omni careant ſuſpicione mouendi humores ad veſicam, illamq; exulcerandi. Iccircò ſi cui minus placeat Ceratum, cōponat medicamentum hoc modo. R. Synapis præparati cum decocto caricarum ex deſcriptione Oribaſii. dr. ij. Euphorbij. dr. j. Succi flammulæ Iouis aut ranunculi vnc. s. Caricarum ex eodem Oribaſio prǫparatarum dr. vi. m. Hæc ſeu veſicantia, vel Sinapiſmata capiti potiſſimum adhibēda ſunt, prǫcipuè in ſummo vertice ſuper commiſſura coronali, ſi implicatio capillorum non prohibeat; ea ve-

rò prohibente, apponantur in occipite, & poſt aures, nunquam tamen prætermiſſis alis, aut pube. Implicantur enim in his quoq; locis pili, & conſequẽter per decentẽ locum virulentia purga bitur. Si ibidem veſicam inferant: ſublata epidermide, parti adhibeatur Dia chylon cum gummi, Cerato ſacro æqua portione commixto: diuq; ſi fieri poſſit, vlcus apertum detinentur. Brachijs & cruribus non puto eſſe apponenda, quando locis iam dictis affigi poſſint. Etenim quò natura vergit eò ducere oportet; vergit autem materia ad caput axillas & pubem, itaq; per hæc loca omnium ignobiliſſima eſt educenda. Video pleroſq; ſtatim dicturos Cerata iſta & Emplaſtra piloſis locis affigi non poſſe: ego idem cenſeo, ſed ſicuti piaculum eſſe video comam præſcindere: ita ignoro, ſit ne idem aliorum quoq; pilorum iudicium. Quòd ſi fuerit, dimittantur: ſin minus, in emũctorijs iam propoſitis pili abradantur, deindè verò ibidem cerata apponantur. Quòd ſi ibi affigi non poſſint, tunc brachijs, & cruribus admoueantur. Non enim ſunt in hoc caſu ſpernendi loci iſti, cum poſſit natura vel ad veſicatorij locum, vel ad propinquos articulos abſceſſum facere; vt ſine veſicantibus aliquando factos eſſe, in illius Illuſtriſſ: Matronæ Epiſtola legi, quæ in ſeipſa hos aliquando expertam eſſe ſcribit, paulo tamen poſt euaneſcentes. Qui ſanè ſi non retro ceſſiſſent: illam multò citiùs, & faciliùs ab huiuſmodi moleſtia vindicare valuiſſent. Nè igitur iam incipientes retrocedant, & vt non apparentes ſuperueniant: veſicantibus vtendum, in illisq; tandiu inſiſtendum, donec vel abſceſſus adueniant, vel ſaltem alijs Alexipharmacis, & Alexiterijs veneni

vires maiori ex parte infringantur, vel ex diutina per locum exulceratum eductione, ipſummet venenum exſpiret. Quantum enim poſſint hęc in educendo veneno, docui in ſecundo de Phœnigmis lib. quotidie in Peſtiferis febribus experior, alioſq; quotidiè feliciſſime experientes audio. Neq; verò detereantur pauperes, aut qui ab officinis medicis longè abſunt, qui putent ſe huius medicamenti materiam habere non poſſe. Nil enim inuentu aut paratu faciliùs. Qui non poteſt habere compoſita, accipiat ſimplicia. Ranunculus vbiq; creſcit, hydropiperis vbiq; eſt copia, lepidium, flammula, non ſunt vſqueadeò exotica. Non deſunt Cantharides, non Sinapis, non Euphorbium, non Thapſia, non fimus Columbinus, non acetum acerrimum. Ex his omnibus vel ſimplicibus, vel mixtis eligat quiſq; ſibi cognita, ac inuentu faciliora, eiuſdem tamen facultatis. Audio nunc eſſe Medicū in Germania qui omnes peſte correptos curare poteſt, impoſito pro veſicante Napello, eoq; virulentiam omnē ad ſe trahente. Non ommittantur ergò veſicantia, Quòd ſi quis quocunq; modo, & loco veſicantia recuſet, nonnè ſunt alia, Olea, Linimenta, Aquæ, Magnæ Antidoti, quæ locis etiam piloſis affricata, attractionem molientur, & caliditate, & ſubſtantiæ ſimilitudine. Huius farinæ ſunt Theriaca, Mithridatum, Oleum de Scorpionibus vel Mattheoli, vel Carauitę. Et quāquā Scorpij in Polonia non gignātur, Officinęq; Oleū pręparātes magno vt audio errore, pro Scorpijs imponant vermes hirſutos erucæ pini ſimiles, ſed maiores & craſſiores ſub ſaxis degētes, quos vulgo à villis & hirſutie vrſulos vocant: attamen ſicuti Theriacam, Mithrida

tumq;

tũq; Poloni, atq; alię nationes ex Italia noſtra ĩ patriã transferũt, poterũt pari rõne olea hęc Magiſtralia ab Italia petere. Atq; hęc obiter ad cautellam pharmacopolarũ dicta ſint. Attrahũt quoq; calore & ſubſtantię ſimilitudine, Oleũ Magni Ducis Hetruriæ, Aquæ Theriacales quarum deſcriptionem inferiùs proponam, aliaq; multa eandem facultatem obtinentia. Horum vſus talis eſſe poterit, vt loci iam prædicti aliquo ex relatis oleis in quacũq; die naturali quater inungantur hoc ordine; confricata primum parte linteo aſpero ſicco: deinde verò ſpongiola aqua ardenti imbuta eadem leuiter madefacta; & paulò poſt exterſo loco, oleũ calens adhibeatur. Idẽ ſit Linimenti vſus, quòd ex Theriaca, aut Mithridatica confectione aquæ ardenti commixta admoueri poterit. Superſunt iam attrahentia omninò deleteria, & nequaquam media inter corpus & medicamentum; quorum duplicẽ inuenio apud Medicos pro venenis euocandis vsũ, ego verò tertium excogitaui minimè ſpernendũ. Primus eſt, vt cutem exurant, & cauterium inferant, quæ non quatenus venenata venenum trahunt, ſed vacuo tantum, quidquid alij in oppoſitum ſentiant. Quæ enim proprietate ſubſtantiæ venenum attrahunt, ſicuti antea ex Gal. docuimus: media inter corpus, & venenum eſſe debent. At quę cuti adhibita illam ſtatim exurunt, ac corrumpunt: ſanè media non ſunt, imò lethaliora multò quàm intrinſecum venenũ. Attrahunt ergò hæc non ſubſtantiæ ſimilitudine: ſed dolore, calore, & vacuo, eadem prorſus ratione, qua actualia cauteria venenum ad ſe trahere putantur. Nam ſicuti in actualibus cauterijs, ignis ipſe medius non eſt in

ter corpus, ac venenum, neq; vllam habet cum veneno ſimilitudinem: ſed dolore tantum, calore, ac vacuo, humores à profūdis, ad extimas exuſtaſq; partes allicere poteſt: ita & cauſtica medicamenta, quanquam media non ſint, venenum tamen in exuſtum locum ducere valent. Atq; ideò non deſtruunt cauteria hæc, ſiue actualia, ſiue potentialia Gal. dogma; Alexiteria ſcilicet, media inter corpus, & venenum eſſe debere. Etenim de illis loquitur, quæ trahunt ſubſtantiæ ſimilitudine. Hęc verò quocunq; tandem modò operentur, nulla ratione ſunt omittenda; imouerò poſteaquam de illis iam incidit ſermo, quæ in veneno hoc Pocutiano maximè vtilitatis eſſe poſſe cenſeo, de eorum recta adminiſtratione aliquid dicam. Itaq; cum capiti potiſſimum poſt prædictas purgationes inurenda ſint: nemo tamen exiſtimet, in hoc tam magno malo nos vnico, aut duobus tantum fore cōtētos. Hippocr. & poſt illum Aetius, in capitis affectionibus maioris momenti, octo etiam vſtiones probarunt: alias in ſyncipite, quaſdam in occipite, alias quoq; in temporibus. At quæ maior affectio hac ipſa inueniri poteſt? Nulla certè: Quòd ſi propter maximā quàm habet virulentia iſta in capite vim, quatuor, ſex vel octo probantur vſtiones, (quas tamen conſulo, vno tantum, vel altero Menſe apertas eſſe detinendas) quid prohibet quominus propter reliquam quoq; corporis labem, in alijs etiā partibus inuramus? Profectò ſi dixerimus emūctoria aut igne, aut cauſtico eſſe inurenda: admirabitur fortè quiſpiam, & irridebit. Sed cur? an non vruntur hæc loca ſi Bubone afficiantur vel Gallico, vel Peſtilenti? an non aperiuntur ferro, igne

actuali

actuali & virtuali partes iſtæ malignis & contumacibus ſtrumis affectæ? Quid ergò prohibet quominus in hoc etiam caſu naturam imitantes, actuali cauterio in ſingulis emunctorijs, vel in duobus ſaltem, vno quidem lateris, altero pubis, virulētiæ exitum procuremus? Mihi quidem rationabilis videtur operatio, & in morbo vſq; adeò contumaci, ac rebelli, ceteris non conferentibus, haud quaquam omittenda. Hic igitur primus eſt attrahentium deleteriorum vſus. Secundus autem nouus eſt, antiquis ignotus, fortè etiam nullius utilitatis: dicam tamen quòd ſentio. Putant nonnulli Arſenico, Auripigmento, Riſagallo uim quandam ineſſe attrahendi venenum, ſi tantum collo apendãtur & ad regionem cordis apponantur. Aſſerunt quidam in Peſte hæc vſq; adeò valere: vt nemo illorũ qui hæc geſtauerit Peſtilentia captus vel exſtinctus fuerit. Accipiunt enim vel Arſenicum, vel Riſagallum, & cum Gummi Tragacanti, vel albumine oui in placentulas redigunt, in ſacculum ex ſerico factum conijciunt, & cordi appropinquant, quidam ſimplicē, alij verò cordialibus mixtum. Quidquid de hac re ſcribant Georgius Agricola, Mõtuus, Fallopius, Thomas Iordanus, Ioannes Piſtorius, Petrus Droetus, hoc certò ſcio in Peſtilentia Patauina anni 1576. Excellentiſſimum felicis memoriæ Hieronymũ Capiuacceum, hæc multis propoluiſſe & adhibuiſſe, quæ tamen nihil eggregium præſtarunt. Sed cum mea ſententia nihil obeſſe poſſint: permitto vt quiſq; pro ſuo arbitratu illis vtatur dummodo reliqua maioris momenti non prætermittat. Dixi obeſſe non poſſe. Quãquam enim perniciosiſſima ſint, à calore tñ nãli non alterata:

neq;

neq; actuata, noxam corpori inferre non valent. De Argentouiuo alia profectò eſt ratio. Iſtud enim venenum non eſt vſq; adeò ſolidum, denſum, ſiccumq; vt nihil expiret, & ſine actuali contactu inſi gniq; alteratione agere non poſſit; Imò, verò etiã collo appenſum, & in ſolido, atq; anguſto loco incluſum, valentiſſimas videtur obtinere vires. Hoc certò ſcio, & Patauij res eſt notiſſima, ac frequentiſſima, quàm obſeruauit in hac noſtra Vrbe Thomas Iordanus tract. 3. cap. ix. mulieres plebeculas lactantes, cum primum lac amiſerint, à pharmacopolis corticem auellanæ in hunc vſum à medulla excauatum, & foramine anguſto fabrefactum, argento viuo plenum ſibi ipſis emere, obturato cera orificio, & collo appendere, vt lac reſtituatur. quod ipſis ex voto ſuccedit. Et quanquam iſtæ tanquàm ſuperſtitioſę putent Argentum hoc faſcinationibus prodeſſe, quę animo concipiunt amiſſum lac ob faſcinationem fuiſſe deperditum: ego tamen aliter ſentio, qui cum videam hydrargyrũ vaporoſam in ſe habere ſubſtantiam, & vſq; adeò tenuium eſſe partium, vt non modo in penitiores quaſq; partes ſe inſinuare poſſit, verum etiã tophaceos tumores diſſoluat, ac digerat: animo cõcipio, ideò prodeſſe deficienti lacti, quòd valeat craſſum ſanguinem fundere & attenuare, qui propter ſui craſſitiem, & lentorem venas mammarum ac glandulas ingredi non poterat. atq; ideò tantam videmus in hoc uapore efficaciam, ut qui argento viuo ad inargentanda ſpecula frequenter utuntur: magna ex parte tremuli, paralytici, ſtupidi, ac ueterno ſi euadant, gingiuas habeant exeſas, dẽtes eroſos non minus quàm illi qui inunguntur, ut à lue Venerea

nerea vindicentur. Quòd maius eſt, ſcribit Ferdinandus Ponzettus lib. 2. de venenis cap. 21. quendam aperto vaſe in quo argentum viuum per aliquot hebdomadas ad ignem continuerat, ſtatim ſine loquella deceſſiſſe. Hæc libenter de Hydrargyro proferre volui: quia ad rem præſentem mihi maximè conducere videntur. Si enim collo appenſum, corpus penetrare valet, craſſamq; ſubſtãtiam diſſoluere: quid prohibet quominus poſſit ſubſtantiam hanc craſſiorem in ambitu corporis collectam tenuiorem reddere, & ad exitum parare? Mihi ſanè id fieri poſſe videtur, & quamuis experimentum fortè fallax ſit futurum: periculoſum tamen non eſt. Et qui, infra vſum eiuſdem Hydrargyri pro inunctione propoſituri ſumus: multò magis in auellana probare debemus. Experiantur ergo Poloni hoc etiam medicamentũ, & pro curatione præſentis affectus, & pro præſeruatione, maximè autem in infantulis, quos alia ratione curare, aut præſeruare difficillimum puto. Venio iam ad tertium vſum, quem cum propter multas cauſſas inter primas huius curationis partes reponendum eſſe cenſeam: iccircò liceat nobis de eo in ſequenti Capite abundè diſputare, quando hoc iam ſatis conuenientem habuerit prolixitatem.

CAPVT LIII.

DE PSILOTHRI VSV.

INter operationem illam cauſticã quàm actuata vrentia medicamenta exercent in carne: & inutilem illam, quam per ſolam appenſionem

ſieri credo; media eſt quædam ſanè celebris; depilatoria ſcilicet: qua, medicamentum pilis impoſitum, breui temporis interuallo, funditus omnes eruit, Pſilothrumq; quaſi Depilare medicamentũ vocatur. Hactenus nemo quod ſciam eo ad venenum extrahendum eſt vſus: ego tamen in eo tantopere confido, vt audeam affirmare, nihil in rem prę ſentem elegantius, efficacius, magiſq; præſentaneum excogitari poſſe. Faxit Deus Opt. Max. vt in communem omnium ægrotantium vtilitatẽ, ſpei, euentus reſpondeat: & quòd rationibus fulcitum eſt, felix habeat experimentum. In hoc morbo, facta iam Plica nihil magis eſt expetendum, quam turpem illam implicationem amouere, veneni reliquias attrahere, pediculos fugare, porriginẽ ſeu furfurationem, pædoremq; omnem ſuperare. quæ omnia horæ quadrante præſtabit Pſilothrum. O Dij boni, dicent ſtatim Poloni, iam intellexiſti quã ta ſuperueniant mala illis qui Plicam abſcindunt: quid ergò refert Pſilothro, an nouacula, vel forcipe capillos tollere? Quibus ego viciſſim narro. Multum profectò inter ſe Nouaculam, Forcipes, & Pſilothrum diſtare. Ferrum enim aliquid pili ſemper in radice relinquit, qui ex refrigeratione externa, & obſtructione interna, virulentiæ in corpore exiſtenti exitum prohibet. Ferrum propria facultate refrigerat, caputque ipſum dum operatur frigido aeri exponit: At Pſilothrum pilos funditus adimit, calefaciendo agit, extrinſeco aeri occurrit. Ferrũ deniq; præter exciſionem nihil præſtat: Pſilothrũ verò eo ipſo tempore quò pilos corrumpit, virulentiam ad ſe trahit. Et ſi attrahentia quæ pilos nõ perdunt; vel ſubſtantiæ ſimilitudine vel alijs modis

dis venenum extrahunt: multò aptiùs Pſilothrum id facit, quòd impedimenta pilorum, & pediculorum arcet, omnibuſq; modis attrahere valet. Habeatur ergò Pſilothrum inter prima medicamenta, & eò potiſſimum, quòd non ita pilos corrumpit, vt ampliùs non reuertantur, imò verò illos nunc roſiores & lætiores quāprimum apparere videas. Doceamus igitur Pſilothri materias, & adminiſtrā di modum. Pſilothri materia, aut in ſolam depilationem dirrigitur, vel in alios etiam ſcopos. Si primo modo, ſufficit calcis viuæ partes duas accipere, auripigmenti partem vnam, aqua ſubigere, pilis emplaſtri modo apponere, per octauamq; horæ partem, plus minus ſinere. Hoc tanquam commune, nos in præſentia omittimus, illudque accipimus, quòd varia recipiat medicamēta ad Pythiriaſim, & Phthiriaſim, attrahendumq; venenum accommodata. Eo ſic compoſito, vſi etiam ſunt veteres ad varias ſuperandas affectiones, Paulus quidem & Aetius ad Elephantiaſim, idem Paulus & Alexander ad Podagrā, Arthritim, fluxumq; muliebrem ſupprimendum. Ex quibus poteſt vnuſquiſq; ſtatim conijcere, quanta polleat medicamētum iſtud facultate attractoria, vt non iniuria à nobis in hoc affectu ceteris pręferatur. Componatur autem hunc in modum. Calcis viuæ libr. j. Auripigmenti libr. s. Nitri, Aphronitri. an. dr. j. Staphys agrię, Pyrethri, Piperis. an. dr. j. s. m. & cum aqua f. compoſitio. Huius portio adhibeatur capillis, alia verò ceteris locis implicatione laborantibus. Eſt verò hæc formula quædam medicamenti, ad cuius imitationem vnuſquiſque pro ſuo arbitratu poterit alias concinnare, vel addendo, vel minuen

do: Poſſunt enim ipſi Calci, & Auripigmento ea omnia adiungi, quęcunq; calida & attractoria, ex herbis, radicibus, ſeminibus, gũmi, ſuccis, liquoribus, foſſilibus, mineralibuſq;, mari, terraq; naſcentibus, in vſum attrahendi virus extra corpus, veni re poſſunt. Satis puto nobis fuiſſe monſtraſſe viam planam & facilem, qua vnuſquiſq; his vtatur: reliqua quiſq; vt libuerit, perficiat. Sublata autem pilorum implicationę, depilatæ partes aeri frigido non ſunt exponendæ, ſed Dropace aliquo muniendæ; quòd pariter attractoriam habeat in ſe facultatem. Componatur ergò hoc medicamentum, & ſuper corio, aut duriore linteo extendatur, tantæ amplitudinis vt totum caput in modum galeę cooperiat. R. Serapini, Styracis, Bdellij. an. vnc. j. s. Cyperi, Schœnanthi, Caſtorei, Euphorbij. an. dr. j. Stæchados, Calamenthi, Maioranæ, Roris marini. an. dr. ij. Caryophyllorum, Xylaloes, Nucis moſchatæ an. dr. s. Radicis ireos. dr. iij. Diſſoluantur primum gummi ex vino generoſo, deindè addantur pulueres, poſtea addè Ceræ & Reſinę. an. q. ſ. m. f. cerat. Hoc ſingulis diebus amoueri debet; nam in huiuſmodi auulſione violenta, veneni attractionem faciet: Degat autem patiens toto hoc tempore in loco calido, maximè verò quando Ceratum auellitur. Pilis autem iam ſuccreſcentibus à Cerato abſtinendum, & illius loco, Smegma aliquod ſubſtituendum, non quidem ex quacunq; materia, ſed ex attractoria veneni, & quæ minimè poſſit, pilis ſuccreſcentibus incommodare. Parabitur autem Smegma hunc in modum. R. Myrrhæ, Acori, Helenij, Sulphuris viui an. dr. j. Ireos. dr. ij. Erui, Farinæ lupinorum an. vnc. j. Pyrethri, Piperis, Euphor

bij, Sinapis.an.dr.j.s. Pulueriʒentur omnia, miſceã tur, ponantur in ſacculo non admodum denſo, locis prædictis affricentur : deindè verò actu calida ſuper eoſdem locos relinquantur, ac ſi refrigeſcãt iterum calefacta repetantur. Dixi de hac re multa apud me nõ inutilia, aut ſpernenda: iccircò erit Polonorum Medicorum officium hæc diligenter cõſiderare, & ſi illis placeat, exſecutioni mandare. Transeo iam ad reliqua.

CAPVT LIV.

DE ATTRAHENTIBVS SIMILITVDINE MATERIAE.

SIcuti difficillimum eſt veneficam inuenire ſubſtantiæ proprietatem interiori veneno ſimilẽ: ita facillimè inuenias ſimilitudinem ſubſtantiæ inter materiam medicamenti, & materiam veneni. Neq; enim vſqueadeò difficile eſt cõſequi materiam veneni, ſicuti eius formam, ac proprietatem. Iccircò cum omnia ferè animalia venenata exiſtimẽtur in ſe ipſis habere venenum & antidotum, hæc antidotus, vt ego cenſeo, non eſt proprietas formæ oppoſita proprietati formæ veneni: ſed eſt potius ſimilitudo materiæ, cum materia veneni. Qua ratione fit, vt pars ſubſtantiæ non venefica, venenato morſui appoſita, vel affricata: putetur ſtatim omnem virulentiam ad ſe trahere, quia cum veneno, materiam ducit quaſi partem ſui ipſius. Sic venter Scorpij, Veſpæ, Crabronis, Phalangij, demorſo loco affricatus : caudę vel aculei viru

lētiam euocat. Sic iecur Paſtinacę marinæ,&Scor pij piſcis,vel Scorpenæ, Draconis, & Leporis marini partes,puncturis vel morſui adiunctæ: morsū ſanare dicuntur. Hæc ſimilitudo vſq; adeò indiuidualis,partis ſcilicet eiuſdem cum eadem,in præſenti caſu noſtro haberi non poteſt, duplicem ob cauſſam. Primò quia venenum hoc non eſt vſque adeò naturale & congenitum, ſicuti congenitum eſt venenum Scorpij phalangij, & aliorum. Secūdo quia nefas eſſet hominis partes in hunc vſum recipere. Iccircò quando ſimilitudo neq; indiuidualis neq; ſpecifica in præſenti caſu haberi poteſt, ad genericam ſaltem confugiamus. Nā ſi iuuat iecur Canis rabidi proprium venenum, quòd, non minus quàm iſtud Polonorum, præternaturale eſt: iuuabunt fortè morbum iſtum quę nunc proponemus, valdè ſimilia materiæ huius veneni. Erunt ergò ſimilia in materia huic veneno cuius ſubſtantiam diximus eſſe pinguem, & oleoſam, caloreq; temperato donatam, illa omnia quæ calorem habeant pariter temperatū. qui ſi in pingui aut oleoſa ſubſtantia ſit repoſitus, multò magis iuuabit. Spectant ad hanc claſſem omenta animalium, pulmones calidi, animaliaq, varia exēterata,ſecundū ſpinæ partem diſcerpta,& actu calentia impoſita. Vt ſunt Catuli,Pulli,Columbi,aliaq; id genus. Satis quidem mihi videtur hæc capiti,axillis,ac pubi apponere. Sed cum ſciam Valentinum Borgiam Alexandri ſexti Pont.Max. filium Mulo exenterato incluſum, aſſumpti veneni vim omnem quāprimum ſuperaſſe: eadem ratione ſi quiſpiam ex Polonis deficiente Mulo (quorum ibi non eſt copia) Equo vtatur exenterato,hoc ipſum breui conſecu

turum minimè diffiderem. Quòd ſi cui minus placeat hoc remedium, quòd Poloni natura ita equos ament: vt mortuos, maximè illos in quibus cum hoſte concertarunt, ſepulturæ mandent, infirmiorem verò exiſtimet paruorum animalium facultatem: aliquam illis adiunget vim, pulueres inſpergendo attractorios, ac digerentes, antea ſub Smegmatis nomine propoſitos. Quanquam vt ingenuè dicã, non exigua ſit horum animalium vis, vtpote quæ Phrenitidis, ac Lethargi materiam funditus aliquando eruere poſſit. Fortius quidem hæc ipſa agerent, ſi Pſilothro caluaria pilis eſſet denudata. Sin minus, ipſis etiam capillis admota iuuabunt.

CAPVT LV.

DE ATTRAHENTIBVS CALIDITATE.

MVlta quidem ſunt ſimplicia, ac compoſita medicamenta, caliditate attrahentia: ſed hoc capite illa tantum proponemus, quorum antea facta non eſt mentio; Atque ideò Sinapiſmos, Veſicantia, Pſilothra, Smegmata, Dropaceſq; omittemus, de quibus ſatis dictum eſt. Superſunt aũt Lotiones, Balnea, Olea, AEſtuaria; atq; alia eiuſdem facultatis. De Lotionibus dicam primò; quarum vſum non poſſum niſi ſummopere probare: cum nihil commodius aut efficacius in Plica iam facta, ipſa Lotione inueniri poſſit: ſi ad Pſilothra admittenda, fuerit quiſpiam refractarius: Et ſanè ſummopere miratus ſum, quã obrem Poloni facta iam Plica a Lotionibus capitis abſtineant, pædoremq; omnem ac turpitudinẽ

fuſti-

ſuſtineant? Non poſſunt dicere, vereri ſe, ne ſicuti ex vſitatis Lotionibus prohibetur Plicæ aduentus: ita ex medicatis prohiberi poſſit continuata virulentiæ tranſmiſſio. Nam Lotionibus illis vtendũ, quibus materia euocetur, decocto inquam Fabæ, Sphõdylij & ſeminum Cãnabis. Si.n. hæc ab initio Plicã faciunt: cur continuata & repetita, reliquias non purgabunt? Ita ſanè mihi videtur. Atq; ideò Lotiones capitis frequentes laudo, ex rarefacientibus, abſtergentibus, attractorijſq; paratas. Itaq; imponantur Lupini, Sphondylium, Fabę, Elleborus niger, Staphyſagria, Iris Illyrica, Calamenthũ, Pulegium, Origanum, Stœchas, Maiorana, Saluia, Roſmarinum, Betonica, Ruta, Scordium, Dictamnum, aliaq; id genus calida, putredini reſiſtentia, venenum educentia. Fiant autem Lotiones iſtæ vel ſingulis, vel alternis diebus in loco admodum calido; & ad maiorem abſterſionem conficiatur ſapo hunc in modum. ℞. Saponis communis inciſi in minutas partes atq; in vas fictile cum vino Protropo diſſoluti, lib. ij. Myrrhæ, Ladani, Thuris, Styracis, Cyperi, Aloes, Spicæ, Sinapis, Coſti, Caſſiæ ligneæ, Ireos. an. dr. ij. m. Hic vt dixi ceteros omnis medendi modos præcellit: dũ Emplaſtra, Cerata, vel Linimenta, ſiue exulcerantia, ſiue nõ exulcerantia, pilis præſentibus, locum habere non poſſunt. Dantur quidem Olea quædam calida, multò infirmiora Oleis ſuperius propoſitis, vt eſt Coſtinum, Rutaceum, Amaracinum, Laurinum, Sambucinum, Irinum, ac Petroleum omne: ſed ſpurcitiem in capite augebunt, fortè etiam ipſi cuti affricari non poterunt. ſine frictione verò potius obſtruere, quàm abſtergere valent: cum non ſint vſq;

adeò

adeò attractoria, vel tenuiſſimarum partium, ſicuti Oleum Carauitæ, Magni Ducis, & Mattheoli. De Balneis autem communibus id ipſum ſentio, quod & de Capitis lotione: prodeſſe quidem illa poſſe, dummodo ex herbis illis calorificis parentur, quarum antea memini, ſin tq; ita calida, vt ſudor toto corpore erumpat. Non enim ad alterandum, ſed ad euocandum venenum hoc loco proponuntur. Quòd ſi quiſpiam Balneo vti non poſſit, habeat magnas cucurbitas, aut veſicas bubulas, ſaltem quatuor, prædicto Decocto plenas, quarum duas ſub axillis, alias verò femoribus apponat. Laudo quoq; AEſtuaria in quibus ſudent patientes; quocunq; tandem loco, & modo parētur. Sed præ ceteris omnibus vnum commendo maximè notandum, & abſq; omni contradictione in vſu habendum. Eſt autem vſus panis nuperrimè ex furno extracti, cuius decem vel duodecim ordines, patiente in cubili degente, ſecundum omnem corporis circumferentiam appoſiti: non ſudorem tantum mouent, ſed quòd maius eſt, articulares dolores, & conuulſiones vſque adeò benè, & valenter iuuant, vt nil præſtantius in rem præſentem excogitari poſſit; quod ego ipſe nō vnica experiētia cōfirmaui. Adde, ex attrahentibus venenum ſimilitudine materię, hunc valdè ſimilem eſſe: cum vapor ipſe panis moderatè calidus ſit, atq; in lenta quadam ſubſtantia poſitus, quemadmodum, & venenum iſtud. Habeatur ergò hic panis vſus inter prima remedia, ſiue toti corpori admoueatur, ſiue partibus tantum implicatione affectis: ſiue ſit Panis ſiligineus qui & triticeus dicitur, ſiue ſecalicius, cuius ibi communiſſimus eſt vſus, ſiue hordeaceus,

ſiue fabaceus, ſiue auenaceus, ſiue ex illo Hederifolio frumento quod Polonicè *Tatarka*, Roxolanicè *Hreczka*, Bohemicè *Pohanka*, nomimatur, (illud enim Matthiolus ſarracenicum appellat, peritiores verò Herbarij, alterum Eryſimum Theophraſti conſtituunt) ſiue ſit panis ſyncommixtus aut ſecundarius vocatus. Pro pauperibus enim, ea sũt accipienda: quæ illorum inopiæ conueniant; vt quãquam maior exſpectãda ſit vtilitas ex triticeo pane optimo quã ex reliquis; attamen in illius defectum, alij omnes prędicti, ſubſtitui poſſint.

CAPVT LVI.

DE ATTRAHENTIBVS RATIONE VACVI, ET DOLORIS.

NON diſputabo in præſenti Capite vtrum vacuum vim habeat attractoriã, & quomodo idem vacuum, atque dolor attractionem moliantur. Curationem quærimus, non diſputationes inutiles. Senſus ipſe docet, vacuum non admitti, & in materiæ euacuatæ locum, nouam ſemper ſuccedere. Conſtat quin etiam, ad locum dolentem materiam confluere, vel quòd natura dolenti parti ſuppetias ferrè cupiat; vel quòd attractrix facultas ex inductò calore, violentius ſuo mu nere fungatur. Quocunq; modo res habeat, certum eſt attractionem ab his fieri. Quæ igitur propter vim vacui attrahunt, quia euacuando id faciunt, dupliciter inuenio hoc præſtare poſſe. Aut enim euacuant ſenſibiliter, aut inſenſibiliter. Senſibiliter quidem Cauteria, de qui

bus

bus antea diximus, & cucurbitulæ ſcarificatæ, de quibus in præſentia illud dicemus, quòd antea de cauterijs protulimns, illas ſcilicet & capiti, & axillis, ac pubi cum multò igne, & profunda ſcarificatione eſſe adhibendas, vt virulentia extrahatur. Inſenſibiliter verò euacuant ipſæmet cucurbitulæ ſine ſcarificatione appoſitæ, quæ diebus ſingulis apponi poſſent, vel locis affectis, vel ſaltem proximis. In eadem claſſe ea ſunt omnia, quæ in terreſtri quadam ſubſtãtia humidum habeant aereum, atq; ideò poris, meatibus, ac cauernulis ſint plena; quæ vt impleantur maximam faciunt attractionem. In hoc cenſu ſpongiæ ſunt nouæ, decocto aliquo imbutæ, quale illud cuius antea memini pro capitis lotione. Efficaciores ſunt cochleæ cum ſuis teſtis contuſæ, & pilis omnibus implicatis adhibitæ. Tantam enim habent vim attractoriam, vt & antiquos Iſchiadicos, & Hydropicos (ſi Galeno credimus) ſanare poſſint. Hanc ob cauſſam puto quoſdam Roxolanos ab Errinacei diſcerpti carnibus fuiſſe adiutos, non modo quòd hæc ipſa caro extergentem, digerentemq; habeat facultatē, ſed quòd ratione ſubſtantiæ viſcidæ, ac poroſę, multam materiam in ſe abſumere poſſit. Hinc viſcus ipſum, & omnes reſinæ, ac pix, in huiuſcemodi parte eſſent accipiendæ, ſi locus pilis denudatus permitteret. Nam Gal. 6. ſimpl. viſco, ac ſimilibus, egregiam tribuit facultatem trahendi ad exteriora. Itaq; & Pix liquida, & ſolida liquata, & Bitumen, & Reſinę, ac Gũmi, vel ſimpliciter, vel ſimul commixta, partem hanc omnium maximè implerent. Quòd ſi locus his non ſit: nolo ſilentio omittere materiam remedij primò aſpectu ridiculam,

ſed ſanè omnium fortiſſimam. eſt autem Piſcis ille adhuc viuens prædictis partibus impoſitus, qui ab omnibus Nationibus Tinca, à Polonis, Lin, vocatur. Vtuntur pleriq; Empirici familiariter hoc piſce ad expugnandum momento temporis ictern̄, ad extrahendum venenum præcipuè verò Gallicum; varijſq; partibus imponunt. Audiui aliquā do Excellentiſſimum felicis memoriæ Ioannē Antonium Siccum Galeatij nunc Sereniſſimi Principis Cancellarij patrem, Nobilitate, eruditione, & moribus nemini ſecundum, qui Venetijs ſumma cum ſui laude, atq; emolumento plurimos annos Medicinā exercuit; pro certo affirmaſſe: tantam ſe obſeruaſſe in his piſcibus vim, in quodam miſero patiente, cui Belga quidem Empiricus antiqua lue Venerea laboranti in Xenodochio S. Ioannis & Paulli hos pedibus alligauerat: vt putaret totā cerebri ſubſtantiam, ab ipſis in pedes fuiſſe attractam. Etenim morte illius paulò poſt appoſitionē ſuccedente, ſectoque capite, cranium cerebro vacuum inuentū eſt, interim tantò exiſtente in pedibus fœtore, vt ſuſtineri non poſſet. Neq; verò quis ſtatim expaueſcat. nam ſi huiuſcemodi animal tandiu non detineatur, ſicuti ab illo Empirico factū eſt, & capillis tantum implicatis accommodetur, non vltra modum trahet. Erit fortè iniucunda operatio: ſed qui ſuſtinent Erinaceum: poterunt & Tincam admittere. Hæc de attrahentibus in cutem ſatis eſſe putamus. Nam ſi his ingenijs nō euocetur venenum: neq; ſi alia mille proponantur, educi poterit.

CAP.

CAPVT LVII.

DE INVNCTIONE HYDRARGYRI.

INter euacuantia venenum in ambitu corporis contentum, non modò valent attrahentia, verùm etiam impellentia. Et hæc ſunt in duplici differentia, vel interna, vel externa. Externa verò duo ſunt pręcipua: inunctio Hydrargyri, & deleteria quædam ſuffumigia. Dico deleteria ſuffumigia, ad differentiam benigniorum, quę vim habēt exſiccandi, non autem loco mouendi humores ipſos. De his omnibus plurima diximus in tractatu de lue Venerea, ad quem locum, cupio Lectorem confugere. In præſentia verò paucis me expediēs à ſuffumigijs, ſicuti benigniora & odorata ex Thure, Myrrha, Ladano, Styrace, Belzoino, Xylaloe, Cinnamomo confecta, nonniſi probare poſſum: ita venefica ex Cynnabari, Auripigmento, ceteriſq; id genus, omninò deteſtator, ac reijcio. De Hydrargyri autem inunctione ita ſentio, illis tantū neceſſariam fore: quibus dolores, & conuulſiones alijs ingenijs demulceri, aut ſuperari non poſſent, ſiue Gallico laborent, ſiue non. Neq; verò obijciat mihi quiſpiam, Argenti viui facultatem deleteriā eſſe, atq; plures inueniri, qui poſt hydrargyri inunctionem vel obierunt, vel in paralyſes, tremores, inſanias, oſſium laxitates, aliaq; id genus mala inciderunt. Notiſſima nobis hæc ſunt, non tamen ab inſtituto deterrent, qui iam experientia nouimus, periculoſam fieri operationem hanc potius ex inungentium imperitia, quàm ex medicamenti facultate.

cultate. Ego ſanctę, ac religioſæ palam profiteri poſſum, me plures iam deploratos, ac miſerrimè viuentes, vnico hoc remedio integrè ſanitati reſti tuiſſe. Videamus ergò vtrum rationabilis in hoc caſu ſit operatio: & ſi rationabilis fuerit, modum ad miniſtrationis adnotabimus. Locus hic poſtularet vt de facultate & modo operandi ipſius Hydrargyri diſputatio inſtitueretur: ſed nolo hęc communia, & aliàs explicata huc transferre, aut repetere. Mea eſt ſententia, contrarias hoc medicamentum habere facultates, atq; agere propellendo, non attrahendo; ideoq; externis inunctis partibus, humorés a parte inuncta longè propelli. Statim video aliquem dicturum, ex noſtra hypotheſi, nil pernitioſius hoc medicamento inueniri poſſe. Diximus enim venenum hoc Sarmaticum eſſe in corporis ambitu, iccircò curandum attrahentibus, non repellentibus: Quòd ſi medicamentum hoc repellit, ſtatim erit reijciendum. Reſpondeo, repellere quidem humores hoc medicamentum, ſed minimè in cor, aut profundas partes, imò verò ad ipſum caput, in quòd natura faciliùs huius morbi luem deponere videtur. Neq; rurſum quis obijciat propellendum non eſſe humorem in cerebrum, & quia pars eſt præcipua, & quia in huiuſcemodi caſu omnium maximè læſa videtur. Dico enim non propelli materiam in cerebrum, neq; concedo cerebrum in hoc caſu imbecillum eſſe. Non propellitur in cerebrum: quia quotidiana obſeruamus experientia, illos qui vt decet inunguntur, nunquam actionum principum labem aliquam contrahere, imò verò per os tantum abundè omnia cerebri, & reliquarum corporis partium excremēta expurgate.

gare. Accedit, quòd propulſa in ſuperiores partes materia, cum in hoc morbo maximam habeat ad capillos propenſionem: faciliùs eſt vt in capillos erumpat, quàm vt cerebrum obſideat. Et eo potiſſimum, quòd vt dixi imbecillum eſſe in hoc affectu minimè admittimus. Imbecillas quidem eſſe concedimus partes ab illo ortum ducentes, neruos ſcilicet, atq; ideò ſenſitiuas, ac motrices actiones grauiter lædi; ſed cum Principes ipſæ nil prorſus patiantur, nullam inuenio rationem cur cerebrũ dicamus eſſe debile, quòd potius cum in tanta humorum copia, ac praua qualitate ſeipſum ab omni iniuria immune tueatur, robuſtiſſimum eſt cenſendum. Itaq; cum quotidiana experientia rerum magiſtra, prçter rationem ipſam me iam ſæpius docuerit, efficaciſſimum eſſe hoc medicamentum, atque innoxium: ego audacter illud tunc tantùm perſuadeo, cum ſæuiſſima illa ſymptomata dolores inquã & conuulſiones nullo alio ingenio emendari poſſunt. Fiat ergò inunctio hunc in modum. R. Argẽti viui vnc.vi. Axungiæ ſuillæ non ſalitæ lib. j. mortificetur argentum viuum in prædicta axungia: deinde adde medullæ cruris bouis vnc.j. pinguedinis gallinæ, anatis anſeris an. vnc.j.s. Olei Chamæmelini, Laurini, Rutacei, Coſtini.an.vnc.ij. Terebentinç larignæ. vnc.iij. Sinapis, Piperis.an.dr.j. Ireos, Baccaru m lauri, B etonicæ, Stœchados. an. dr.j.s. Theriacæ dr.ij. Croci ſcr.j.m.& f. linimentum. Inũgatur autem corpus ea ipſa ratione, quàm in tractatu de lue Venerea docuimus, ad quẽ libenter lectores remitto, nõ hãc tantũ ob cauſsã, quantũ pp alia multa Alexipharmaca huic ẽt affectui cõueniẽtia: quæ ſi huc trãſtulero, fruſtra videbor bis chartas impleuiſſe.

CAP.

CAPVT LIIX.

DE INTERNIS VENENVM IN CVTEM IMPELLENTIBVS.

MEdicamenta quæ per os accepta venenũ expurgare conſueuerunt, id faciunt vel per vomitum, vel per aluum, vel per vrinas, vel per ambitum corporis, ſiue ſenſibiliter per ſudorem, ſiue per inſenſibilem tranſpirationem. Hunc vtrunq; vltimum modum huic purgãdo veneno putamus eſſe accommodatiſſimum; atque ideò proponenda ſunt medicamenta in rem præſentem opportuna; ex quibus nonnulla ſunt optima ſed vulgaria: quædam meliora, elegantiora, & exotica. Vulgaris eſt Theriaca, Mithridatum, Sal Theriacale, quin etiam, ſicuti & decoctum ex Ligno, Cortice, Salſa, China, Saſaphras, Iunipero, vulgaria ſunt. (quanquam Iuniperi radicem Dioſcorides & Rondelecius venenatam dicant, cuius tamen decocto, Scaliger, Aphros inquit Medicos, vti ad luem expugnandam. Hæc omnia igitur accipio, atq; vel ſimplicia, vel mixta, alijſq; pluribus additis, quæ ſudorifica putantur, vt Carduo benedicto, Scordio, Inula, & conſimilibus, adminiſtranda ſuadeo; ſeruatis legibus, quas docti omnes viri qui de his ſcripſerunt iniunxere; potiſſimum verò ſudore, omni arte, & ſtudio prouocato. Nobiliora his ſunt deſtillata quædã (Theriacales aquas nonnulli vocant) multiplex eſt compoſitio apud varios varia. De illis non ero ſollicitus, quæ legi

poſſunt in noſtro tractatu de lue Venerea: ſed vnicam proponam in hunc vſum ni fallor accommodatiſſimam. R. Salſæ optimè inciſæ, Ligni Indici raſpati an. lib. j. Dictamni cretici, Rutæ caprariæ, Hyperici, Tormentillæ, Artemiſiæ, Betonicæ, Bugloſſi, Vincetoxici, Foliorum iuniperi, Scordij, Stœchados, Herbæ paralyſeos, Ariſtolochiæ lōgę, Antoræ, Mentæ, Maioranæ. an. m. j. Radicis acori Gentianæ, Coſti, Zedoariæ. an. vnc. j. Incidantur incidenda, & infundantur in ſufficienti quantitate vini albi odorati, macerentur per tres dies deinde deſtillentur ſ.a. per alembicum vitreum, & poſt deſtillationem adde ſucci limonū, citri, an. vnc. iiij Theriacæ, Mithridati, an. vnc. ij. Miſceātur omnia, deinde iterum deſtillentur, cuius deſtillationis accipe vnc. j. ſummo mane quatuor horis ante cibum in loco calido, vt ſudor errumpere poſſit. Video ſtatim aliquem perturbato animo lecturum compoſitionem vſqueadeò longam, & multiplicem, & quæ ad ſui perfectionem multum operis, temporis, diligentiæ, & pecuniæ requirat: ſed ita fert ipſa caſus natura. Venenum habemus ignotum: iccircò illius alexipharmacum pariter ignotum. Ad illa ergò confugiendum, quæ vires putantur obtinuiſſe aptas, & idoneas, ad expugnanda omnia venena. Et quanquam ſcio dubiam eſſe hanc ſententiam, reperiatur ne Antidotus aliqua, vel ſpontè naturæ exorta, vel arte parata, quæ venenis omnibus ſit aduerſaria, de qua re etiam ante Galeni tempora egregia fuit diſputatio: nihilominus (vrentibus venenis exceptis, quę potius frigidis, & epiceraſticis ſanantur quàm Alexipharmacis, vt egre-

gio comprobat experimento Ambroſius Pareus lib.xx. cap.36.) ego cetera omnia ſiue frigida, ſiue putrefacientia moderatè calida, Antidoto vnica ſanari poſſe, conſtanter affirmo; dummodo duplicem habeat præcipuam facultatem: primam, quà cor ipſum ab iniuria veneni vindicare poſſit; alteram, qua idem venenum per ambitum corporis digerere valeat. Hanc ob cauſſam antiquiores noſtri, Theriacam, Andromacho (qui Neronis tempore floruit) adſcriptam, inuenerunt: cumputarent Mithridatum iam antea confectum, venenoſorum morſibus non admodum prodeſſe. Hanc eandem ob cauſſam, nos aquam iſtam Theriaca, & Mithridato, longè potētiorem excogitauimus: vtpotè quæq; & hæc recipiat, atq; alia multa recētioribus Medicis tanquam celeberrima aduerſus venena inuenta, & vſurpata, ſummiſq; laudibus ad Cœlum vſque ſublata; quæ in forma hac potabili facilius aſſumi, promptius in vniuerſum corpus diſtribui, virulentiam omnem per eiuſdem ambitum digerere eſt aptiſſima. Quòd ſi quis hanc minimè habere poſſit, debet ne propterea arbitrari ſe omni remedio deſtitutum? haudquaquam. Pro ditioribus, & primatibus erit iſta: pro pauperibus, vel quacunq; ratione ea carentibus, ſupplebunt ſequentia. ℞. Trociſcorum de Viperis ſcr. ij. accipiantur vel in puluere, vel formati in pillulas cum aqua Dictamni, ſtatim verò ſuperbibant vnc. j. s. aquæ deſtillatæ ex Cucumere ſylueſtri. Idem præſtabit aut dr. j. Calamenthi, aut Menthaſtri pulueriзati, & exhibiti cum aquæ Cardui benedicti. vnc. iij. aut detur vnc. j. origani propè aquas creſcentis, aut totidem ſucci Mentæ aquaticæ, quæ omnia medica-

dicamenta inſignem habent prerogatiuam expurgandi per cutem. In qua claſſe eſt etiam caro Erinacei terreſtris. Hanc quidem audio iam quibuſdam hoc morbo vexatis eſſe in vſu: ſed mihi multò magis placeret vt illa vterentur deſiccata, quã recenti. Cum enim Galenus cui aſſentitur Auicennas lib. 2. cap. 145. huius Erinacei terreſtris carnem Elephantiaſi obnoxijs, cachecticis, conuulſionẽ ſæpenumero patientibus, aqua intercutem, quam Anaſarcam vocant laborantibus, deſicatã præbeat eò quòd facultatem habeat inſignem exſiccandi, & digerendi: certò mihi perſuadeo in carne ipſa recenti tanquàm viſcidiore, vires vſque adeò validas non ineſſe, atq; ideò exſiccatam eligi debere. Sit doſis dr.j. vel altera: deturq; ex aqua ſudorifica vel Scordij, vel Dictamni, vel alia conſimili, per dies viginti, aut triginta, quatuor horis ante cibum. Nam ſi Leucophlegmatiæ & Elephantiaſis materiam inſenſibiliter digerit: multò magis venenum hoc ſuperare poterit. Sed tandem huic parti Colophonem imponam, ſi de Præcipitati vſu quædam dixero. Scio quidem Præcipitatum deterrimum eſſe venenum, ſcio tamen & illud variam habere præparationem, atque vnam à nobis in tractatu de lue Venerea propoſitam ex Antonio Gallo, & ex Fallopio acceptam, quæ minimè omnium noxia eſſe poteſt. Hoc ergò ad gr. v. vel vi. exhibitum, cum illa aqua ſudorifica cuius deſcriptionem idem Antonius Gallus proponit, virulentiam per ambitum corporis digerere valet. Neq; nouum eſt hoc inuentum, videlicet Argentum viuum, & Præcipitatum ex eo factum, intrinſecus accepta, quanquam venena ſint, alia tamen

venena vel euacuare vel fugare; vt vnicum venenum ſit mors, duo coniuncta ſalutem adferant. Sic enim legimus apud Auſonium.

Toxica Zelotypo dedit vxor mœcha marito,
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum:
Miſcuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc ſi quis, faciunt diſcreta venenum:
Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.
Ergò inter ſe ſe dum noxia pocula certant,
Ceſſit lethalis noxa ſalutiferæ:
Protinus & vacuos alui petiere receſſus,
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quam pia cura Deûm: prodeſt crudelior vxor,
Et cum fata volunt, bina venena iuuant.

Hæc Auſonius, qui ſicuti docet Viuum argentum poſſe venenum nuper hauſtum per aluum educere: ita nos certò affirmamus Præcipitatum (quanquam aluum quoque ſubducat) poſſe per ambitum corporis humores digerere. Poteſt enim medicamentum deleterium plures eodem tempore excretiones ciere. Quòd ſi cui minus placeat Præcipitati vſus, aut illud ita pręparatum non habeat, ſicuti Antonius Gallus docet: in eo caſu pręcipitati loco, oleum ex calchanto recipia, cuius guttæ quinque aut ſex, in aqua ſtillatitia Cardui benedicti, vel alia conſimili, omnium maximè ad purgandum per cutem venenum valere poſſunt, caretq; omni periculo. Hæc de euacuantibus.

CAPVT

CAPVT LIX.

DE ALTERANTIBVS VENENVM INTERNIS.

ALterantia venenum, vel agunt à tota ſubſtãtia, vel per manifeſtas qualitates. Verſabimur nos in ijs potiſſimum quæ agũt à tota ſubſtantia, tùm quia magis vrget occulta ꝓprietas quàm manifeſta qualitas; tùm verò quod ſuperata occulta qualitate, manifeſta faciliùs delitеſcit. Hæc verò quæ à tota ſubſtantia alterare poſſunt, vel Simplicia ſunt, vel Compoſita, & vtraque ſunt Alexipharmaca, vel propria, vel communia. Propria ſi inueniri poſſent, multò meliora eſſent. Sed hoc opus, hic labor. Nam vt antea dicebam, qui propriam Antidotum inuenturus ſit, ante omnia propriam veneni naturam debet habere perſpectam. At hæc intelligi non poteſt. Ergò nec illius propria Antidotus. Neq; quiſpiam obijciat, inuenta iam eſſe ſingulis venenis propria Antidota, vt Minio & Cinnabari, ſpodium ex Ebore: AErugini, Corallium: Gypſo, ſtercus muris: Ceruſę, vinum dulce ad ebrietatem: Cantharidibus, Halicacabi ſemina: Anacardijs, Pini ſemen torrefactum: Araneis, Seridem ſiue intubum, quem vulgus Endiuiam vocat: Tarantulæ, Melanthiũ, & ſaltationem ex muſica: Opio, Caſtoreum: Hydrargyro ſublimato, Cryſtallum: Auripigmento, Oleum ex nucleis Pini: Hydrophobiæ, Cynorrhodon, aquæ potum, cancroſq; fluuiales: Cicutæ, Gẽtianam: Hyoſcyamo, Piſtacia: Ficui pharaonis, Cucumeris ſemina: Fungis, alliũ: & ſic deinceps,

noſq;

noſque; pari ratione ſollicitos eſſe debere, de hac Antidoto perquirenda & proponenda. Pollicemur ſanè nos id facturos, quod & maiores noſtros feciſſe vidimus, vt non indicatione, aut methodo, non experientia, quia morbus nobis neq; frequēs, neq; pręſens eſt; ſed Analogiſmo tantum, hunc inquiramus: tranſitu facto à ſimili ad ſimile, vel in parte, vel in affectu vel in medicamento. Quòd ſi res minus ex voto ſuccedat, excuſationem promerebimur, q id ſaltē quòd potuimus, pręſtiterimus. Cum ergò venenum iſtud potius externū, quàm internum ſit, ea vt cenſeo eligi debent alterantia, quæ omnium conſenſione Diaphoretica exiſtimātur. in qua claſſe cum ſint lapides, cornua, herbęq; variæ; de omnibus quid ſentiam quambreuiſſimè dicam, à lapidibus initio ſumto. Quòd igitur ad Gemmas pertinet, ego quidem illas, cum maiores & pruriores fuerint, ad ornatum & opulentiā laudo; ad Medicinam vtrum alia ratione quàm ſiccatione prodeſſe poſſint (vt liberè dicam) vereor, & ignoro. Scio Franciſcum Rueum atq; alios Smaragdo potiſſimum vires tribuere inſignes ad venena: ſed mihi aliquando experienti, nunquam reſpōdit. Lapidi Bezoartico, ſiue Bezoar (quo nomine ſiue illum intelligamus, quem in ventribus animalium inuentum tantoperè celebrant Nicolaus Monardes lib. 3. de med. nou. orb. Garſias ab Horto, Aromat. hiſto. lib. 1. cap. 45. ac Thomas Iordanus lib. de Peſte: ſiue Cerui lachrymam, cuius meminit Serapio Rhaſis & Ioannes Langius Epiſt. 24. ſecundi libri) parum quoq; confido: Magnateſq; ac Principes conſulo, ne in eo tanti coemendo, ſint vſqueadeò faciles. Nam talis eſt impoſtorum

verſutia, vt arte fabrefactum lapidem nullius frugi, triginta, quadraginta, aliquando pluribus Coronatis quos Poloni Marcas vocant, venundare ſoleant. Ego certè non abſq; cauſſa hunc paruipendo, qui toto eo tempore quo Venetijs medicinã feci, ipſo frequẽtiſſimè vſus, & eo quidem optimo credito, vtpotè huic vel alteri Senatori Veneto à maximis Principibus dono dato, aut Religioſis Franciſcanis habito, quem ex Indijs Orientalibus delatum, aſſerebant ſe manibus proprijs ab animalis vẽtre extraxiſſe: nullum tamen inueni fructum; neq; ſudorem inſpexi illum ſalutarem ab his tantopere decantatum; ſed lethalem tantum ac Diaphoreticum. Quàm ob cauſſam, præſenti tempore illius vſum prorſus intermiſi, & cæteris prętermittendum ſuadeo. Quòd dixi de Bezoar, idem dictum volo de Malacenſi lapide, cuius meminit Garſias ab Horto; nam ſi quòd celebrius eſt, non iuuat, neq; iuuabit minus celebre. Tutius atq; efficacius puto eſſe medicamentum ex cornibus paratum. Et quanquàm multa proponantur cornua aduerſus venena: celebratiſſimum tamen omniũ eſt Monocerotis cornu, quod nos in præſentia ſubſtantiuè, non adiectiuè intelligendum eſſe volumus. Cum enim multa ſint animalia quæ ab vnico cornu, adiectiuè Monocerotis nomine donari poſſunt, vt apud Ariſt. Oppianum, Plinium, AElianum Rhinoceros, Monoceros, Orix, Aſinus Indicus, & alia id genus non modo terreſtria, ſed aquatilia: nos, pręcipuos ſecuti medicinæ ſcriptores, Marſilium Ficinum, Braſauolam, Aloyſium Mundellam, Matthæolum, Andream Baccium atque alios, illi hac in parte palmam tribuimus

quòd

quòd equi formam habet, atq; longum valdè in ipſa fronte gerit cornu, quòd tanquam rariſſimũ, in Principum Theſauris, inter precioſiora ſeruatur. Quòd ſi quiſpiam hoc careat, Ceruinum cornu ſubſtituat, quòd profectò ego nõ minus efficax exiſtimo, quàm quoduis aliud: propter inſignem quàm habent vim ſudorificam. Quia verò ſcio cõſueuiſſe plurimos illud pręparare, comburere, infundere: mihi præparatum minus placet; Etenim per vſtionem partes aereæ ac tenuiores diſſoluuntur: per infuſionem verò obtunduntur & incraſsãtur, iccircò infirmantur. Lima ergò terri poteſt, & ex decocto aliquo ſudorifico, vel aqua deſtillata ſuperius deſcripta præberi ad dr. j. Neq, Rhinocerotem reijcio, cuius maxima apud multos eſt copia. Ex Herbis, illæ omnes probantur, quæ aquæ deſcriptionem ingrediuntur, & præter illas Scorzonera Hiſpanica, cuius aqua deſtillata nunc paſſim ex Indijs defertur, habeturq; inter prima aduerſus venenum ſudorifica. Non ſum quidem ſæpe vſus hac aqua, aut radice, quàm ſaccharo conditam deguſtaui apud Illuſtriſſimum Equitem & Reipublicæ Venetę Senatorem Ampliſſimum, Patronumq; meum colendiſſimum, Franciſcum Molinum, qui proximè ex Hiſpania rediens, vbi apud Catholicam noui illius Regis Maieſtatem pro Republica Veneta Legationis munere functus erat, aquam & radicem attulit ſecum: iucundamque inueni, iccircò minimè improbandam, quòd iucunditati, vim ſudorificam inſignem connexam prędicent. Ex compoſitis, multa inueniuntur paſſim apud ſcriptores celebratiſſima, maximè verò illa, quę apud Mattheolum leguntur in Pręfatio-

ne

ne ad ſextum librum Dioſcoridis: Apud Cardanum 3. de venenis cap. 3. atq; alios plurimos, quos recenſere operoſum eſſet. Ego ſanè quanquã ſcio mihi vitio verti poſſe, quòd meis Cõpoſitionibus nimis ſim addictus: Deum tamen teſtor, me omni ambitione, & vanę gloriæ ſpe ſemota, ea tantũ extollere, quæ in præſenti caſu ad rem proximius accedere videntur, ſiue à me ipſo, ſiue ab alij s inuenta. Hoc dico quia cum aquam meam quandã ſim propoſiturus, qua tam frequenter nunc in Peſtiferis Patauij vtor, non minori profectò ſucceſſu quã ſpe: poſſet quiſpiam nos ſtatim ridere, fortè etiam tanquam vnico ad plures vtamur calceo, accuſare. Ego verò his prorſus neglectis, quòd rationi conſonum eſt, non prætermittam; Itaq; in affectu iſto Polonico, non quidem in omnibus, aut quocunq; tempore, ſed calidioribus potiſſimũ, & æſtate accipiendam ſuadeo. Etenim fieri poteſt, vt quidam febricitent, vel ſi non febricitent, calidioris ſint habitus, & temperamenti, vel ex conſtitutione, vel ex tempore æſtiuo, vel ex vino, vel ex alia ſimili cauſsa vltra modũ incaluerint; quibus aqua illa Theriacalis antea deſcripta, quanquam alexipharmaca, ſimplex ſaltem periculoſa eſſe poſſet. Atq; ideò aut huic frigidiori permiſcenda, aut ſi feruidiſſimum ſit corpus, noſtra hæc tantum temperatiſſima præbenda. Nam & ſi, hæc potius ad alterandum, quàm ad euacuandum per cutem venenum ſit propoſita; non tamen caret facultate diaphoretica; & ob cauſſas infra dicendas, valdè eſt amplexanda. Erit autem illius doſis vnc. j. adminus in adultis, in pueris vnc. s. Poſſunt tamen tuto præberi etiam vnc. ij. & iij. bis ſingulo quoque

die, hora vna, vel altera ante cibi aſſumptionem. Vtantur autem ea actu calida, maneantq; in loco poſt illius aſſumptionem calido, vt in extimas omnes corporis partes penetrare, ac virulētam materiam profligare valeat. Hanc aquam non iniuria in Sarmatico hoc veneno extollere videor, qui cum mihi perſuaſerim illud in materia pingui reſidere, pinguem verò materiam ex ſanguinis ebullitione fieri, ebullitionem autem ex aſſumptis cibis, ac potionibns calorificis: profectò nihil videor ad refrigerandum corpus, ad ſupprimendam ebullitionem, ad attenuendam oleoſæ ſubſtantię craſſitiem, ad digerēdum deniq; venenum, aptius hac aqua excogitari poſſe. Illud autem maxima in hac me confirmat ſententia, quòd legerim in illius Illuſtriſſimæ Matronæ Epiſtola, Saccharū roſatum eidem ſummopere contuliſſe. At ſi Saccharum roſatum quòd frigidum eſt, neq; facilè in ambitum corporis poteſt diſtribui, potuit tamen ſenſum caloris in externis etiā partibus exiſtentem mitigare: quid facturā putamus aquā iſtam, quæ frigiditati, inſignem habet copulatā partium tenuitatem, ac ſeipsā in penitiores quaſq; partes inſinuandi facultatem? penetrabit ſanè, refrigerabit, venenum diſſoluet. Et quanquam non inficior, fortiorem eſſe ad educendum venenum Theriacalem illam ſuperius propoſitam, in frigidioribus quoq; temperamentis, ſtatuq; cœli frigido libentius accipiendam eſſe: nihilominus propter adſcititiam, & extraneam caliditatem quæ in hoc caſu admodum vrget, in temperamentis ſaltem calidioribus, atq; anni tempore, conſtitutioneq; frigidiore, hanc libentius, tutiuſq; admittendam eſſe cenſeo. Accipiant

piant ergò Nobiliſſimi Poloni, noſtrum hoc aquę inuentum, in peſtiferis febribus feliciſſimè admi-niſtratum, in Plica quoque Polonica vt ſpero, & opto, apprimè profuturum. R. Succi Borraginis, Bugloſſæ, Meliſſæ, Biſtortæ. Verbenacæ, Oxylapa ti, Acetoſæ, Rutæ caprariæ, Myrrhidis, Cyani maio ris, & minoris, Roſarum, Calendulæ, Limonum, Citri an. vnc. vi. Succi Pimpinellæ quàm Saxifra-giam dicunt, Pentaphili, an. vnc. iij. Aceti vini albi lib. j. ſem. Portulacæ, florum Nymphæę. an. vnc. ij. Terræ lemnię, Sileſiacæ, Sammiæ. an. vnc. j. s. ſem Citri vnc. s. ſpecierum Triaſandal. dr. vi. Margari-tarum præparatarum cum acido citri. dr. iij. Infun dantur ſpecies in ſuccis, & facta maceratione per tres dies, deinde deſtillentur per Alembicum vi-treum. Hæc eſt aquæ noſtræ deſcriptio, quàm po terunt in Polonia pręparare, aut Patauio in Polo niam defferre. Etenim multos etiam menſes per-durare poteſt. Huic aquæ cryſtalli vſum ſubiun-go, quem cum ſciam non modo refrigeratorium eſſe, verumetiam in pollinem redactũ, vſqueadeò tenues habere partes, vt craſſo ſanguine attenua-to, poſſit lactis abundantiam mammis iam tabeſcẽ tibus concedere: videor pari ratione affirmare poſ ſe, illum ad Dr. j. cum aqua roſarum, aut alia conſi mili per dies multos epotum, mirifice profuturũ. De alterantibus internis à tota ſubſtantia ſatis di-xiſſe videor. Ad illa ergò iam me conuertam, quæ ſiue interna, ſiue externa ſint, manifeſtis qualitati bus agere conſueuerunt.

CAPVT LX.

DE ALTERANTIBVS VENENVM PER MANIFESTAS QVALITATES.

IN præſenti capite, cum nobis inſtitutum ſit ea proponere quæ per manifeſtas qualitates venenum hoc Polonicum alterare valeant: ne mo exſpectet, nos tot eſſe propoſiturum auxilia aut eorum materias alterantes: quot ſunt vitioſa corporum temperamenta. Non enim hoc in præſentia quęrimus: ſed illud tantum, quomodo tem peramentum corporis qualecunq; tandem à natu ra fuerit, nunc ad calidius conuerſum, vel propter errores in victu, vel propter ipſam veneni vim calorificam, ac moderate putrefactoriam, poſſit alte rari, & in melius commutari. Certum quidem, & ex proximè dictis perſpicuum, non alia ratione id peragendum quàm refrigerantibus; ea tamen lege ac conditione, vt nunquam naturale tempera mentum ſpernamus, neq; venenum prorſus omit tamus. Itaq; ſi tractandum nobis g. e. ſit Corpus pituitoſum, ab hoc tamen veneno ſupercalefactũ: tẽperata potius eligatur medicina, ſiue aqua Ther malis aliqua moderatè calida; quales apud nos ſunt Laſtrenſes vocatæ, omnium ſanè celebratiſſimæ, & in hac parte vt puto laudatiſſimæ, ſiue con ſeruæ, pulueres, rotulæ, ellectuaria, aquæ ſtillaticiæ, omnibus notiſſimæ. Pro veneno, addantur vel pulueres dicti, vel aqua cordialis noſtra. Quòd ſi calidum fuerit corpus, & ex propria natura, & ex

acci-

accidenti, accipio libenter Polonorum conſilium, quos intelligo menſe Maio vti lacte equino, & caprino. Probo inquam huius vſum, dummodo nutriantur animalia herbis refrigerantibus, & libra vna vel altera aſſummatur, quæ aluum molliter deijciat. Vrebatur eo Hippo. in Cauſo, nos multò tutius eò vtemur abſq; febre. Illius autem loco libentius accipio ſerum caprinum, ſuccos frigidos, aquas frigidas deſtillatas, vel naturales medicatas, de quibus antea quoq; dixi. Noſtræ Patauinæ Virginis, & Tegulæ vocatæ, erunt ſi quæ aliæ, omnium aptiſſimæ: dummodo in his etiam præbendis cordialia non dimittantur. Quòd verò ad exteriora pertinet, nihil eſt quòd melius ſcopum hunc adimplere poſſit ipſo balneo. In quo adminiſtrando eandem conſulo ſeruari debere rationē, quæ de internis iam dicta eſt: vt ſcilicet temperamenti naturalis, & veneni ratio habeatur. Atque ideò in frigidioribus, temperatum eligatur balneum, vel ex eadem aqua Thermali temperata, vel ex alterata, cum Chamæmelo, Anetho, Meliloto, Malua, Hordeo, Lupulis, Auena præcoce, Smilace læui, quæ eandem cum Lupulis obtinet facultatem. Piſa quoq; minora audio Polonos in balneis iſtis addere, fortè Tragi errore ductos, qui Piſis vim illam tribuit abſterſoriam, quàm Ciceri quidem conceſſit Gal. Piſis autem manifeſtiſſimè denegauit, primo de Alim. Facult. atq; alibi. Idcircò Piſa dimittantur, & in eorum locum Cicer, Faba, Lupini, aliaq; id genus abſterſoria addātur, vt ſimul & ſemel alterandæ intemperaturæ, & euocandæ virulentiæ ratio habeatur. In calidioribus autem balneum ex dulci aqua paratum ſit, Malua,

Hordeo,

Hordeo, Lapatio, Violis, Nymphæa, folijs Salicis, Vitiſq; alteratum. Sit verò minimè frigidum, ſed tepidum: æſtate diebus ſingulis lauent, hyeme alternis diebus, aut bis in hebdomada. Non ignoro alia multa in eandem finem proponi poſſe: ſed ſatius eſt vnico vti remedio, atq; eo quidem efficaciſſimo, & ad omnia aptiſſimo, quàm multis inefficatioribus, & vnicam tantum partem reſpicientibus; qualia eſſent epithemata, vel fotus, vel linimenta, aut alia id genus, pro renibus, ac iecore inſtituta. His ergò ſic prout decet adminiſtratis, nil aliud ſupereſt pro huiuſmodi malo integre ſuperando: quàm capillos ipſos inuolutos, (ſi fortè pſilothro ſublati non ſint, aut ſponte ſua non ciderint) iam præſcindere. Id quòd nos audacter facere poſſe credo: cum veneno omni exſtincto, multitudine ac prauitate humorum ſuperata, intēperatura partium vitioſa commutata, nullum amplius ex præciſione periculum immineat: vt ego ipſe propria doctus experientia, teſtari poſſum, qui in D. Taranovvski quem curaui, manibus proprijs Plicam in vertice capitis exiſtentem innoxiæ abſcidi. Hæc igitur pro expugnando veneno habuimus, quę proponeremus; non quidem omnia omnibus admouenda: ſed varijs, pro eorum ſtatu, ętate, ſexu, atq; alijs id genus varia. Reliquū eſt vt de ſympt. quędam, ac relictis morbis quambreuiſſime dicamus: deindè verò ad præſeruandi rationem deſcendamus.

CAP. VT.

CAPVT LXI.

DE SYMPTOMATIS AC MORBORVM PECVLIARI CVRATIONE.

TRia ſunt in Plica admodum moleſta, atq; incommoda: dolor, ſpaſmus, & gibboſitas. Et dolor quidem ac conuulſio fiens tunc tantum torquent, cum Plicę venenum viget: Spaſmus verò iam factus, & Gibboſitas, etiam poſt ſublatam Plicæ virulentiam, permanent. Itaq; primo quędam aduerſus dolores, ac conuulſiones fiētes proponenda ſunt: mox & alia pro ſpaſmo facto, & gibboſitate. Ad dolores ergo tollendos, cum auxilia quæ cauſſam reſpiciunt præſto non ſint; neque refrigerantibus vtendum, neq; ſtupefactorijs: ne venenum magis impingatur, ſed Anodinis tantum. Iccircò oleum ex luteis ouorum, Amygdalarum dulcium, Chamæmellinum, Anethinum, ſint in vſu. Aut fiat linimentum ex oleo Amygdalino, & luteis ouorum, aut fiat fotus, vel balneum toto corpori ex oleo communi tepido, vel ex lacte, vel ex decocto Maluę, Altheæ, Chamęmelli, Anethi, Meliloti. Aut detinentur ſuper loco dolente omentum oleo aliquo imbutum, aut catulus, aut veſica bubula, vel porcina oleis prædictis, vel decoctis impleta. Ad conuulſiones verò, ſi fuerint vniuerſales, circa totam ſpinam detineatur linimentum ex mucillagine, radicum Altheæ, & ſeminibus Maluę, ex pinguedine Anatis, Anſeris, Buthyro, medulla cruris Bouis, oleo Amygdalino,

Vul-

Vulpino, præcipuè verò ex Iaſminis, quod Arabes vocant de Zambach. Vel ibidem apponantur veſicæ pariter oleis, vel decoctis proportionatis imbutæ. Quòd ſi pars aliqua poſt ſublatum venenum contorta, vel conuulſa relicta fuerit: huic ſuccurrendum primò quidem mollientibus, attenuãtibuſque, deindè verò digerentibus. Et mollientia quidem, atq; attenuantia hoc ordine adminiſtrari debent: vt modo hoc, modo illo viciſſim vtamur. Gratia exempli, ſi brachium, vel pes, aut genu fuerit contractum: primò per dies ſex vel octo, detineatur aut in aqua lanarum, aut in ventre bouum nuper mactatorum, aut in luto emolliente quale eſt apud nos S. Bartholomæi. Aut ſuperimponatur œſipũ humidum, aut linimentum illud paulò ante ad conuulſionem fientem propoſitum, deindè verò exordiamur vſum medicamentum attenuantium, inter quæ præſtantiſſimum erit ſuffumigium ex lapide pyritide, aut molari, aceto acerrimo inſperſum, in quo bullierit Bryonia, radix cucumeris ſylueſtris, Collocynthis, Agaricus, Cyclamen, Hyua, Saluia, Roſmarinũ, Iuniperus, Calamenthum, Origanum, &c. id genus. Poſt ſuffumigium, ſtatim adhæreat parti emplaſtrum, ex gummi Ammoniaco in aceto diſſoluto, fiatq; hoc viciſſim per dies multos. Tandem verò apponatur quoq; emplaſtrum diſcuſſorium, quale eſſet iſtud.
℞. Ammoniaci, Bdelij, Opoponacis, Serapini. an. dr. ij. Collocynthidis, Bryonię, Cucumeris ſylueſtris, Cyclaminis an. dr. j. s. Euphorbij dr. j. Piperis, Pyrethri, Sinapis, an. dr. s ceræ q. ſ. m. & fiat ceratũ vulgo vocatum. Non vereor luta, ac naturales foueas apud Montẽ S. Helenæ in agro Patauino exi-
ſtentes,

ſtentes, multò melius quàm reliqua omnia auxilia contractiones iſtas ſanare conſueuiſſe. Sed longè abſunt Poloni, neq; omnibus datum eſt huc ſe conferre. Itaq; alijs vtantur. Quòd ad gibbos ſpectat, ſanè ſi ex tuberculis morbus fuerit factus, nulla ſalutis ſpes, nulla curandi ratio. Ad prohibendum quidem gibboſitatis augumentum, Thoraces illos ferreos, affabre concinnatos quorũ meminit Ambroſius Paræus lib. 22. cap. 8. minimè improbo; ſed hi non ſanant. Audio Polonos ad hanc affectionẽ, adipem Errinacei in Auctumno capti adinueniſſe: ego neq; hunc improbo, neq; vllum ex illis medicamentis quæ ad reliquorum membrorum contractionem valere dixi. Idẽ enim eſt molliendi, attenuandi, ac digerendi ſcopus, quando in caſu iſto ſalutis aliqua ſpes relinquatur. De curatione ſatis. Ad prȩſeruandi rationem tranſeo.

CAPVT LXII.

DE RATIONE PRAESERVANDI.

GRatiſſimum profectò eſt vnicuiq; morbo laboranti ab eo quamprimum liberari: multò autem gratiùs, ſi id fieri poſſet, in illum nunquam incidere. De curandi ratione quãtum vires noſtrȩ patiebantur, abundè diximus: nunc verò de Præſeruatione agendum. Tria ſunt præcipua, quȩ ad arcendum hunc morbum ſedulò obſeruari debent. Primum, vt pauca generentur excrementa: Secundum, vt ſi multa, non retineãtur: Tertium, ſi retinentur, ne in venenum tranſeant. Ad hæc tria euitanda, congrua propone-

mus auxilia. Tria ſunt propter quæ omnium maximè praua excrementa in his corporibus augeri poſſunt, Aer, Cibus & Potus, Lueſq; Venerea. Quòd ad Luem pertinet, paucis me expedio. Vitandus eſt impurarum mulierum contactus; vel ſi aliquando congreſſus iſte morbi ſuſpitionem intulerit, ſtatim congruo Alexipharmaco ſuperanda. De Aere verò illud etiam breuiter dictum volo: Aerem minimè paluſtrem, aut lacuſtrem eſſe eligendum, neque in conuallibus concluſum; cuius cauſſa dicebat Ariſtoteles eos multò citius ſeneſcere, quàm illos qui in Montanis locis, atque Aeri ventilato expoſitis degunt. Habeatur quoque ventorum delectus, vt feneſtræ domus ad Orientem, & Septentrionem potius quàm ad Meridiem, vel ad Occidentem vergant: cum Venti omnes Meridionales, & Occidentales, Auſtrini, magnaq; ex parte humidi ſint, atque ideò Hippocrati, & Ariſtoteli ſuſpecti: contra verò Boreales; atq; omnium maximè Orientales, ad robur corporis, & valetudinem ſint aptiſſimi. Quòd ſi aliquãdo (vt antea nos ſuppoſuimus) conſtitutio temporis humida ſit, & à ſalubribus ventis ſilens; tunc alterandus eſt Aer, accenſiſq; ignibus exſiccãdus: vt aliquando feciſſe Hippocratem nos docuit Galenus, non quidem lignis ex communi materia deſumptis, ſed apprimè odorificis, vt Iunipero, Cupreſſo, Lauro, alijſq; id genus. De cibo autem, & potu tot eſſent de materia idonea, quantitate, tempore ſumendi, ordine, ac præparatione dicenda: quæ integrum exquirerent librum. Sed cum hæc ſint admodum communia, & paſſim apud vnumquemq; Medicinæ ſcriptorem legi poſſint: à

nobis

nobis prætermittentur ; & eò potiſſimùm, quòd nemo eorum qui totum hunc noſtrum Libellum perlegerit non facilè conſequatur : ab ijs abſtinendum cibis, & potionibus, quæ cauſsam hanc morbificam in corpore augere ſuperius notauimus ; nempè vino generoſo, aqua ardenti, ſeu vino cremato, medone, & cereuiſia potenti,aromatibus, potiſſimùm verò à frequenti crapula, ebrietate, &(eduliorum ingeſtione quæ craſſioris ſucci ſunt) vt piſces teſtacei & cruſtati, cartilaginei, placentulæ, & legumina, caſeus & lacticinia, quæ omnia plus nimio ingeſta morbum faciunt : frugaliter accepta, à maximis vindicant morbis. Sic enim legimus apud Porphyrium in vita Plotini, Rogatianum hac ſola abſtinentia; à podagra, & chiragra liberatum .

CAPVT LXIII.

DE CORPORIS EXERCITATIONE.

MVlti quidem ſunt loci per quos aucta vltra modum excrementa,euacuari poſſunt, ac debent: de nullo tamen magis in pręſenti hoc Morbo debemus eſſe ſolliciti : quàm de vniuerſo corporis ambitu, per quem fit ſudor, vel inſenſibilis tranſpiratio . Nam ſi materia huius morbi excrementum eſt tertiæ coctionis: per cutem ſanè euacuari debet . Cum verò inter ea quæ per cutim expurgant, nil exercitatione ſit pręſtantius : de exercitatione aliqua dicenda à præſenti ſpeculatione minimè aliena : quando facilè fieri poteſt, vt vel ex intermiſſa exercitatione,

tione, vel ſaltem debitò modo non peracta, magnum, præſens materia ſuſcipiat incrementum. Exercitationis laudes in præſentia longa oratione non proſequar: illud tantum dicam, tria omnium maxima & pręcipua exercitationem præſtare: excrementorum quæ in vniuerſo corporis ambitu ſunt expurgationem: membrorum omnium robur, ac firmitatem: natiuiq; caloris incrementū. Hinc magnus ille Hippocrates, auream protulit ſententiam, Studium ſanitatis eſſe, cibis nō impleri, & ad exercitia impigrum non eſſe. Si ergò tanta præſtare poteſt exercitatio: quis non libenter ad hāc confugiat, vt & ab hoc ipſo, & ab alijs plurimis morbis abſq; medicamentorum moleſtia, ſine tenui & exquiſito victu, ac ſumma cum exercentis oblectatione vindicari poſſit? Non ignoro ſtatim dicturum aliquem, non omnes ad exercitationem eſſe aptos, Mulieres potiſſimum, & Infantulos hoc Morbo vexari, neutrum verò ex his poſſe aut debere exerceri: idēq; eſſe iuditium de ſenibus, ac Magnis viris, quos certæ quædam exercitationis ſpecies non decent: at verò non eſt vnus exercendi modus, aut ratio. Iunioribus quidem, & Nobilioribus imperetur equitatio, venatio, curſus, pugna vmbratilis, lucta, ludus pilæ, ſecundum Regionis conſuetudinem, vel alia id genus antiquis cognita, & opera, ac labore Excellentiſſimi Hieronymi Mercurialis Præceptoris mei perpetua obſeruantia colendiſſimi è tenebris eruta, nobiſque magno artis Medicæ emolumento, atque nominis illius celebritate communicata. Agreſtes poſſunt ipſi quoque currere, luctari, maximè verò fodere, frumenta flagellis excutere, aceruorum mer-

ges

ges diſponere, ligna in ſiluis ſecare, & conuehere, in ſtrues componere. Seniores, Grauiores, Mulieres, quis prohibet ambulare? ſi non extra, ſaltem intra ędes? aſcendant, deſcendantq; ſcalas, circuāt totam domum. Si nullo modo exerceri poſſint: frictione aut balneo vtantur, de quo dicam poſtea. Quanquam autem exercitatio ſit vſq; adeò vtilis: debet tamen proprijs legibus circumſcribi. neq; enim gracilibus hanc impero: ſed pinguioribus, vt fecit Ariſtoteles tertio de partibus Animal. cap. 9: neq; fame confectis, de quibus Hippocrates ſecunda aph. 16. Vbi fames, laborandum non eſt: neque admodum repletis & cacochymis, vt monuit Gal. tertia aph. 21. Inaſſuetos video quidem Hippocratem ſecunda aph. 49. docuiſſe, difficilius labores ferre quàm aſſuetos: non tamen propterea exercitatione prorſus interdixiſſe. atque ideò qui aſſueti non ſunt, ſenſim aſſueſcant, vt à paruis exercitationibus ad moderatas, à moderatis ad vehementiores tranſeant. Sit autem hic motus corporis ante cibum. Labores cibum pręcedāt, dicebat Hippocrates. Terminus ſit rubidus faciei color, venarum inflatio, ſudoris initium. Fiat quocunque anni tēpore, Æſtate tamen calidiores abſtineant, frigidiores nequaquam: ceteris anni temporibus audacter exerceantur omnes. Nemo autem exercitationem aggrediatur, qui antea conſueta alui, & vrinæ exctementa non depoſuerit: neq; ſtatim cibum potumuè aſſumat, aeriuè frigido ſtatim ab exercitatione ſe exponat: ſed in loco calido maneat, vſque quoad ſtatum naturalem corpus redeat; deinde verò cibum capiat. Hæc de corporis exercitatione, qua ſi quis vti non poſſit, ad

frictionem , & Balneum confugiat : de quibus nunc dicam .

CAPVT LXIV.

DE BALNEIS, ET FRICTIONE.

TAnta fuit olim Balnearum vtilitas : vt non iniuria exiſtimauerint quidam , Romanos non aliam ob cauſſam ſexcentos ferè vixiſſe annos ſine Medicis, ac medicamentis , quã quòd Balneis tam frequenter vterentur. Et ſanè quantum illis tribuat Galenus, ex eo ſaltem conijci poteſt: quòd quincto de Tuenda Valet. dixerit, Antiochum Medicum annos octoginta, Telephũ Grammaticum ferè centum vixiſſe, nunquam intermiſſa lauandi ratione. Idemq; ſcribit Primigenem Philoſophum ex ſecta Peripatetica , qua die non lauaſſet , febricitaſſe. Atq; ideò ante Galenum celeberrimi quiq; Medici, Cornelius Celſus, Antonius Muſa, Andromachus, Rufus, Eraſiſtratus , inter præcipua remedia, balneas habuere. Vt nobis non abſque cauſſa dolẽdum, qui noſtro æuo veram , ac legitimam lauandi rationem ignoramus, vtpotè qui loco etiam proprio , & accommodato deſtituti ſumus, in quo huiuſcemodi operatio tam iucunde commodè & vtiliter Antiquioribus noſtris & publicè & priuatim accepta , in vſu haberi poſſit. Ceterum qui iam caremus diſtinctis illis locis, Laconico inquam, Calidario, Frigidario, Tepidario, Apodyterio: non tamen debemus deterreri, Balneiuè vſum prorſus reijcere : cũ ad corporis munditiem, ad aperiendos poros , ad pur-

purganda tertiæ coctionis excrementa (poſt corporis exercitationem cui primas tribuo (maximã habeat partem . Eligatur ergò locus calidus,qualia ſunt Polonorum, Vaporaria, in quibus præparetur Labrum dulci aqua plenum , cui antea incoquãtur Malua,Lapathium, Hordeum,Lupini,Calamintha, Saluia , Roſmarinum . ingreſſus in Labrum ſit ante cibum : mora in Balneo ſit vſquequo digiti flaceſcant.digerere enim ſtudemus non impinguare. iccircò aqua ſit calidiuſcula, extergaturque corpus iſto tempore , ſacculo ex linteo aſpero, ſurfuribus repleto, vel Siligineis, vel alterius generis . Poſt exitum Balnei, aeri ſe ipſos non exponant,neq, ſtatim cibum capiant.Poſſunt quidem hæc adminiſtrari in quacunq; ætate , etiã puerili,& infantili,quanquam in hac ętate tepidiora,& minus calida eſſe debeant . Abſtineant verò ab his, qui deſtillatione laborant, qui præcipuum aliquod membrũ imbecille obtinent, qui ad ſummum plenitudinis deuenerunt, & qui adeò cacochymi ſunt, vt in Balnei ingreſſu in horrorẽ incidant . His enim omnibus, ex Balneo, aut Syncope, aut præcipui alicuius membri inflammatio imminet. At ſi Balneo vti non licet , neq; exercitatione: quid ergò agendum? Frictio, aut ſimplex, aut ex oleo aliquo digerente & relaxante in hoc caſu non eſt improbanda; ſicuti neq; Sudorificum Laconicum, quòd Balneum æreum vocant, alij Thermulas, vel Hipocauſta lecti, appellant. Horum frequentiſſimus eſt in Germania & Italia vſus,& ad Præſeruationem præſentis morbi quantum ego cenſeo vſq; adeò accommodatus: vt nihil melius eligi poſſit , ſi error in illius vſu non commit-

mit-

mittatur. Præferendæ ſanè Balneo,& exercitatio ni in hoc ſaltem videntur huiuſcemodi Thermulæ:quia illud continuatis horis diurnis, ac nocturnis præſtent:quòd ſe mihora vel hora vna facit Balneum, & Exercitatio. Sed latet anguis in herba. Nā ſicuti Exercitatio, & Balneum aſſumpto cibo vſurpata, corpori eſſent noxia: ita huiuſcemodi Stuphę, quę corpora inueniunt multò ac crudo cibo,& potu repleta: tantum abeſt vt iuuent, vt potius manifeſtam afferant pernitiem, tantò ſcilicet Exercitatione & Balneo maiorem, quātò longior eſt ſtuphæ, quàm aliorum actio. Neq; tamen propterea quiſpiam animo cōcipiat, me Germanis Poloniſuè cibi in Hypocauſtis aſſumptionem prohibere: frugalem cibum, parcumq; potum non prohibeo, ſed crapulam, & ebrietatem, quàm vſu Laconici eò deteriorē fieri puto, quò à duplici cauſſa interna,& externa, vapores calidi,& multi, crudi,& craſſi in totum corpus diſtribuuntur, atque in caput rapiuntur.

CAPVT LXV.

DE EXCREMENTIS A CAPITE EDVCENDIS.

EXcrementa cerebri, docuit aliquando Galenus nono de vſu part. primo, duorum eſſe generum, craſſiora quædam, alia tenuiora:& craſſiora quidem, per os, & nares Apophlegmatiſmis, Gargariſmatibus, Errhiniſq; varijs educuntur, de quibus etiamſi nonnulla in parte cura-

trice

trice dicta ſunt: illud tamen in præſentia ſaperaddere expedit, quando id tulerit excrementorum copia, ac natura; efficaciora illa omnia eſſe accipienda, quæ in curatione ideò refutauimus, ne fortè venenum ab externis, ad internas partes reuocaremus. Tenuiora autē ſunt excrementa, quæ per ſuturas capitis, cutemq; ipſam euacuantur, de quibus apprimè ſolliciti eſſe debemus. Pro illis autem educendis, ea omnia, vno verbo, faciunt: de quibus in parte Curatrice habita eſt mentio. Lotiones inquam ex Decoctis illis rhypticis, & exterſorijs, ſmegmata, ſapones medicati; adhæc verò quotidianæ pectinationes. Et ſanè mecum ipſe aliquando animo reputaui, cur Poloni hæc non habeant in vſu, vel ſi habent cur à Plica non præſeruentur? Non enim in præſentia loquor de communibus lotionibus propter ſolā capitis munditiem inſtitutis, quas ſcio obeſſe, & veneni tranſmiſſionem prohibere: ſed de medicatis verba facio, quæ Sphondylium recipiant, Fabas, Lupinos, Orobum, Eruum, Amygdalas amaras, Elleborū, Iridem, Calamintham, Origanum, Siſymbrium, aliaq; id genus relata. Quæ enim eſt ratio cur hæc copioſum venenum haurire poſſint: prauum verò excrementum quòd in dies colligitur extrahere non valeant? Ego certè nullam huius rei cauſſam inuenio, atq; ideò cogor pertinaciter in hac ſentētia inſiſtere: expurgato paullatim in ſingulos dies per inſenſibilem iſtam tranſpirationem capite, nihil reliqui fore, ex quo cirri, plica, furfures, aut pediculi gigni, vel augeri poſſint. Itaque viri in poſterum breuiores gerant capillos, & more Romano frequenter præſcindant, quotidiè primum

caput ſmegmate aliquo confricent, ex pulueribus anteà à nobis deſcriptis confecto. quia verò illi calidiores ſunt; ſi cui caput fuerit calidius: pulueres frigidi parentur, ex Pumice, Teſtis, Cōchis, Buccinis, Purpuris, oſſe Sepiæ, Corallijs, Hordeo, atq; alijs id genus præparatis. Poſt Smegma, vtatur pectinatione: ſingulis octo diebus lauent caput Lixiuio iam dicto: ſaponeq; medicato ſuperius deſcripto vtantur. Ad Pręſeruationem hæc ſanè mea ſententia valdè conducent.

CAPVT LXVI.

DE EXPVRGANDIS ALIARVM PARTIVM EXCREMENTIS.

PAucis expedio pręſens hoc caput. nam cū de expurgandis aliarum omnium partium excrementis incidit mentio: de vomitu nihil plus in medium afferam quàm in curatione dictum ſit. Sed neq; in proponendis remedijs ad ſuppreſſos menſes, vel hęmorrhoides longior ero. De aluo hoc tantum dicam: ſollicitos debere eſſe admodum Polonos, de exoneranda quotidie liberaliter aluo, aut clyſteribus, quando recentes ſunt in ventre cruditates; aut pillulis vel alijs medicamentis. Et ſicuti pro curatione omnia efficaciora, prohibui: ita pro præſeruatione cuncta concedo. Atque ideò neq; catapotia quæ recipiant Elleborum, & Hermodactylos Colocynthin, & Scāmonium; neq; Electuaria, vel Hierę magnæ Logodionis, Pachij, & Archigenis improbantur:

dum-

dummodo in frequenti vſu non habeantur, ac vires ipſæ ſint ferendo. Laudamus quoque generalem quandam corporis purgationem bis in anno Vere, & Autumno peractam. Pręter quæ omnia, tertium ſuccedit agendum antea propoſitum, de Antidotis ſcilicet, quibus corpus pręſeruari poſſit, nè excrementa in venenum tranſeant, quòd faciemus ſequenti & vltimo huius operis capite.

CAPVT LXVII.

DE PRAESERVANTIBVS A VENENO.

QVanquam ea omnia, quæ ſuperius valere diximus ad alterãdum venenum proprietate ſubſtantiæ, poſſint etiam Pręſeruationis loco haberi: attamen licebit nunc quoque alia quædam ſubiungere, quæ ideò in parte curatiua nobis recepta nõ ſunt, quod non facilè in corporis ambitum, ad alterandum venenum ibi conſiſtens diſtribui poſſint; ad Præſeruationem autem valeant: quia cordi, præcipuiſq; partibus firmitatem tribuunt. In hac claſſe, primum ſunt Terræ variæ, vt Bolus Armena, Terra Lemnia, Sammia, Selinuſia, & quæ nunc Seliſiaca vocatur, atq; alia Pedemontana, quàm Bezoar minerale vocant; puto autem mixtam eſſe ex Sammia, & Bolo Armena. Non diſputabo in præſentia vtrum noſtra Bolus Armena, aut Terra Lemnia eadem ſit cum Bolo, & terra Galeni, atq; Antiquorum; quam diſputationem pro parte ne-

gatiua ſuſceperunt Braſauola in examine Simplicium, & Matthæolus in Dioſcoridem: pro parte autem affirmatiua Georgius Agricola in ſuo Bermanno. Hoc quidem ſcio, me in proprio Muſæo Bolum habere Armenam, quæ omni ex parte notis à Galeno propoſitis reſpondet; vt ſcilicet primo aſpectu lapidem æmuletur, atq; coloris ſit pallidi. Iccircò hanc probo, non autem rubricam illam Lemniam qua paſſim pro Bolo in officinis vtuntur. Doſis autem ſit ad drac. s. bis ſaltem in hebdomada, ex vnc. j. aquæ noſtræ cordialis, aut alterius ſimilis. Idem verò de alijs quoque terris eſto iudicium. De Auro, & Argento, ac ceteris Gemmis, idem ſentio, quòd antea dixi de Smaragdo; intrinſecus ſcilicet nullum eſſe talem illorum vſum, vt tanto labore atque impendio præparari, ac propinari debeant. Scio Plinium, libr. 33. cap. quarto, Auicennam, lib. de med. cord. tract. ſecundo, cap. tertio, Meſuem in deſcriptione Electuarij de Gemmis, Iacobum Syluium, primo de comp. med. Scaligerum, exercit. 272. Cardanum, 12. de ſubtil. Ioannem Coſtæum, ſcholijs in Meſuem, Hieronymum Rubeũ, ſectione xi. cap. xx. alioſq; plurimos de Auri vſu aliter ſenſiſſe: ſed tamen cum videam Aurum illud potabile per aquas tantum corrodentes in liquorem verti, atq; ideò vrens eſſe, non liquatum verò inſpiciam ab igneo calore non tranſmutari, neq; aſſumptum aliquid perdere, imò verò eiuſdem ponderis euacuari, quo fuerat aſſumptum: in Braſauolæ, & Thomæ Eraſti ſententiam abire cogor, qui hac in parte nihil illi tribuerunt. De Margaritis alia eſt ratio. liquantur enim vſu ſucci limonis

monis facilè, & eorum generatio eſt ex ſubſtantia humida aerea, non ſine aliqua oleoſitate & pinguedine, quàm ob cauſſam inter cardiaca, ſiue præparatæ, ſiue non præparatæ, primas habent partes. Poſſunt quoque ad præſeruationem admitti abſque multa diſputatione omnia animalium cornua, ſiue habeant vngulam ſolidam, ſiue diuiſam; & ſi diuiſam, ſiue biſulca ſint, ſiue multifida. Cum enim minimè ſit neceſſaria præſeruationis tempore eggregia illa vis ſudorifica, ſed ſiccatoria aliquid non ſpernendum præſtare poſſit. Icćirco parum refert ſiue ex hoc, ſiue ex alio cornu puluis exhibeatur. Ceterum neq; cordialia acida præcipuè æſtiuo tempore erunt omittenda, ſuccus potiſſimum citri, tãtopere Athenęo ac Virgilio celebratus, ſiue ſimplex, ſiue Saccharo mixtus, eodemq; tempore alij omnes ſucci acidi, vt ribes, aranciorum, granatorum, aliorumuè id genus in vſum corporis venire poterunt. De reliquis magnis Antidotis plura hoc loco mihi non videntur dicenda: ne fruſtra videar idem ſæpius repetere. Icćirco finem operi tandem imponens, Deum Opt. Max. ſupplex precabor: vt conatus noſtros irritos non reddat: aut Nobiliſſimam gentem Polonam ſpe de me iam concepta fruſtrari nõ permittat. Ad Dei enim gloriam, & in illorum vtilitatem, hæc ſcripſimus.

F I N I S.

APPROBATIO.

Liber iſte Medicinae Exc^{mi}. ac Praeclariſſimi Medici, Domini Herculis Saxoniae nihil continet; quod aut ſit contra fidem, aut quod bonos mores corrūpere poſſit, immò doctrina, & maxima eruditione refertum ē. Quem librum diligenter perlegi iuſſu & nōe Ill^{ris}. atque Exc^{mi}. Vicarii Generalis Epiſcopatus Paduae, die 4. mēſis Martii M. DC.

Hieronymus Zacchus Archipresbyter Patauinus Sacrae Theologiae Doctor.

Imprimat' accedente tamen approbatione R. P. Inquiſitoris
Aloyſ. Brullinus Vic^{s}. Paduę.

F. Hieron. Pallant. Theol. Pub. cōcedit vt imprimat' pro Pr̄e Inq̄ſitor̄ Paduę.

PATAVI,
Ex Officina Laurentij
Paſquati
Typographi Almæ Vniuerſitatis Iuriſta-
rum. Anno Domini
CIↃ. IↃ C.

Petit Ardua Virtus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE